PROVINCIE :: UTRECHT

JAARSTUKKEN 2019

Publicatiedatum	15 juli 2020
Status	Openbaar
Referentienummer	8212CE95

PROVINCIE-UTRECHT.NL

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PROVINCIE UTRECHT

Jaarstukken 2019

Utrecht, 15 juli 2020

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Inhoudsopgave

Leeswijzer 5

DEEL 1: HET JAARVERSLAG 7

Overzicht 2019 op hoofdlijnen 9

Belangrijkste resultaten van 2019 10

Financieel Resultaat 2019 14

Corona-virus (COVID-19) 15

PROGRAMMA'S 17

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling 18

Programma 2. Landelijk gebied 39

Programma 3. Bodem, water en milieu 53

Programma 4. Economie en energie 67

Programma 5a. Bereikbaarheid exclusief OV 88

Programma 5b. Bereikbaarheid openbaar vervoer 102

Programma 6. Cultuur en erfgoed 107

Programma 7. Bestuur en middelen 119

Overhead 134

PARAGRAFEN 137

1. Paragraaf Projecten 138

1.1 Hart van de Heuvelrug 138

1.2 Uithoflijn 145

1.3 Omgevingswet 147

2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing 153

3. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen 160

4. Paragraaf Financiering 169

5. Paragraaf Bedrijfsvoering 172

6. Paragraaf Verbonden partijen 175

7. Paragraaf Grondbeleid 193

8. Paragraaf Provinciale belastingen en heffingen 197

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

DEEL 2: DE JAARREKENING 201

Overzicht financiële jaarrekening 203

Balans per 31 december 2019 203

Overzicht van baten en lasten 205

TOELICHTING OP DE JAARREKENING 206

Grondslagen van de financiële verslaggeving 207

Grondslagen van resultaatbepaling 210

Toelichting op de balans 211

Toelichting baten en lasten 230

Begrotingsrechtmatigheid 245

Staat van Incidentele lasten en baten 246

Informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 247

Gebeurtenissen na balansdatum 249

Single information Single audit 250

VERPLICHTE BIJLAGEN 252

Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten 253

Verplichte bijlage 2: Overzicht op taakvelden 259

Verplichte bijlage 3: Reserves en voorzieningen 262

BIJLAGEN 332

Bijlage 1: Verkeer- en vervoerprogramma BRU 333

Bijlage 2: Samenvatting Jaarrapportage Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2019 337

Bijlage 3: Afkortingenlijst 340

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 343

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Leeswijzer

In de jaarstukken leggen gedeputeerde staten verantwoording af over het gerealiseerde beleid en de financiën van de provincie Utrecht. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. De jaarstukken zijn samengesteld met inachtneming van het wettelijk kader, het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten' (BBV).

Jaarverslag

Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording (beleidsverantwoording), projecten en de paragrafen. In het jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over hetgeen in de Begroting 2019 is voorgenomen.

Programmaverantwoording

De programmaverantwoording gaat over 7 programma's en de overhead. In ieder programma is een doelenboom opgenomen. De doelenboom bestaat uit meerdere beleidsdoelen. Een beleidsdoel bestaat weer uit meerjarendoelen. Daarna zijn de indicatoren opgenomen relevant voor het gevoerde beleid, met een vergelijking tussen de begroting 2019 en de realisatie 2019.

Onder "Wat hebben we gedaan?" is onder het beleidsdoel de toelichting uit de begroting 2019 opgenomen. Vervolgens wordt bij de meerjarendoelen toegelicht wat in 2019 is gerealiseerd.
In de tabel "Wat heeft het gekost?" zijn de rekeningcijfers van de lasten/baten en de reserves op programmaniveau opgenomen in vergelijking met de bijgestelde begroting 2019.

Projecten

Na de programmaverantwoording wordt de uitvoering van een drietal projecten toegelicht: Hart van de Heuvelrug, Uithoflijn en Omgevingswet.

Paragrafen

In de paragrafen worden specifieke onderwerpen toegelicht die van belang zijn voor de financiële positie van de provincie. De paragrafen zijn ook opgenomen in de begroting.

Jaarrekening

De jaarrekening bevat de balans, een overzicht van de baten en lasten en de toelichting op beiden. Daarnaast bevat de jaarrekening de bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen en een bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

Balans

De balans geeft de financiële situatie van de provincie weer per 31 december 2019. De onderdelen (activa en passiva) in de balans worden afzonderlijk toegelicht.

Baten en lasten

De cijfers in het overzicht van baten en lasten komen overeen met de programmatabellen "Wat mag het kosten". De belangrijkste verschillen tussen de begroting na wijziging 2019 en de rekening 2019 worden toegelicht.

Getalnotatie

De bedragen in de jaarrekening zijn weergegeven in eenheden van duizend euro, tenzij anders vermeld. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten. Een bedrag van € 45.000 staat dus als € 45 in een tabel. Dit kan leiden tot afrondingsverschillen van maximaal € 1.000 in totaaltellingen.

De opmaak van de Jaarstukken is ingericht voor een online document (Webversie). Dat betekent dat een export in Word soms wat onvolkomenheden in opmaak en uitlijnen heeft, maar desondanks wel goed te lezen is.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

DEEL 1: HET JAARVERSLAG

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht 2019 op hoofdlijnen

Inleiding
Voor u ligt het jaarverslag en financiële verantwoording van het kalenderjaar 2019. Daarmee wordt niet alleen verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid maar ook voor een laatste maal terugkeken op een periode die in de beleving van velen waarschijnlijk veel verder terug lijkt te gaan dan een jaar dat pas onlangs eindigde. Want de corona-epidemie, de maatregelen tegen de verspreiding en de zich ontvouwende impact, maken dat de wereld en dus de provincie dus in een andere werkelijkheid zijn beland.

Hoezeer deze actualiteit de huidige blik op de werkelijkheid ook dreigt te overheersen, toch verdient het jaar 2019 de nodige aandacht. Het was namelijk een jaar waarin op 5 juni dit college aantrad. En daarmee de wens om deze provincie groener, duurzamer en vitaler te maken. Bij het lezen van de voorliggende cijfers is het belangrijk te beseffen dat gedeputeerden in 2019 niet alleen te maken kregen met de financiële nasleep van het turbulente jaar 2018, maar ook een begroting op moesten stellen die grotendeels alleen gebaseerd kon worden op het coalitieakkoord. Daar kwam in de eerste jaarhelft een nieuwe uitdaging bij. Want kort na de installatie groeide de onzekerheid vanwege de zich ontvouwende stikstofproblematiek. Desondanks laat de verantwoording, die nu voor u ligt, zien dat het lange termijn beleid op hoofdlijnen voort is gegaan zoals in de vastgestelde begroting was afgesproken. Maar ook maakt dit jaarverslag duidelijk dat de eerste stappen gezet zijn richting het realiseren van de ambities, de doelen en het beleid van het aangetreden college. Reden genoeg dus, om de opvallendste punten nader toe te lichten.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Belangrijkste resultaten van 2019

Gebruik van de ruimte in 2019
In het fysieke domein gaat de komende jaren veel veranderen, met name door de komst van de Omgevingswet. Deze veranderingen zullen merkbaar zijn voor zowel inwoners en bedrijven als ook voor overige organisaties en natuurlijk de overheid zelf. Inzoomend op onze provincie, is er in 2019 hard gewerkt aan het “omgevingswet-proof” maken van ons beleid en instrumentarium (concept ontwerp provinciale Omgevingsvisie en omgevingsverordening), en ook aan het digitaliseren van de dienstverlening en het aanpassen van de manier van werken. Onderdeel hiervan is ook een nieuwe systematiek voor woon- en werklocaties, het regionaal programmeren, om samen met gemeenten en andere partners tot keuzes te komen. De ontwikkelingen zullen (qua planning afgestemd op het recente besluit tot uitstel van de invoering van de Omgevingswet) ook in het lopende jaar en de jaren daarna doorgaan.
Een tweede spoor is het vroegtijdig overleg met de gemeenten over hun ruimtelijke plannen en initiatieven. Dit heeft, met in een enkel geval inzet van wettelijk instrumentarium, tot samenwerking geleid en het adequaat rekening houden met de ruimtelijke kaders van ons beleid.
Met de inzet in binnenstedelijke ontwikkeling werd in 2019 de beoogde versnelling zichtbaar van bouwprojecten/gebiedsontwikkelingen. Mede dankzij de inzet van de provincie zijn er in 2019 in de provincie Utrecht ruim 7.000 woningen bijgekomen.
Een vierde ontwikkeling in 2019 in het fysieke domein is de bevordering van sociale huurwoningen en middenhuurwoningen. In negen Utrechtse gemeenten zijn deze ontwikkelingen ingezet als procesaanjagers, waardoor projecten worden vlot getrokken. Daarnaast startte de provincie vorig jaar met ondersteuning of garantstelling voor projecten waar meerdere ambities worden gerealiseerd.

Landelijk gebied in 2019
De waarde en het belang van landelijke gebied wordt door dit college onderkent en heeft dan ook de aandacht van de provincie. Dit leidde er mede toe dat vorig jaar 150 hectare –vergelijkbaar met circa 300 voetbalvelden-- nieuwe natuur is gecreëerd, onder meer in de Oostelijke Binnenpolder bij Tienhoven. Maar ook op andere terreinen werd voorgang geboekt. Kort voor de provinciale verkiezingen stelde het uitgaande college de Samenwerkingsagenda Landbouw (SAL) vast. Er is een subsidieregeling biodiversiteit opengesteld. Ook zijn er tientallen groenprojecten geweest, waarbij 8000 kinderen de natuur van nabij leerden kennen.
Echter, om uiteenlopende reden konden niet alle plannen gerealiseerd worden. Belangrijkste reden daarvan is de uitspraak, die de Raad van State op 29 mei deed. Het hoogste rechtsorgaan van ons land vernietigde het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Deze uitspraak heeft ingrijpende gevolgen voor alle activiteiten waarbij nieuwe stikstof vrijkomt waardoor Rijk en provincies een nieuwe stikstofaanpak moesten ontwikkelen en realiseren. Later bleek dat ook het kankerverwekkende PFAS in de bodem tot een andere behandeling van grond noopt. Dit alles had in het verslagjaar onder meer tot gevolg dat de realisatie van het NNN bij de planning is achter gebleven.

Bodem, water en milieu in 2019
Meer dan ooit was er in 2019 aandacht voor de noodzaak van bodem- en watersystemen die bestand zijn tegen uitschieters door weers- en klimaatveranderingen. In de concept Omgevingsvisie en de concept Omgevingsverordening is aangegeven hoe de provincie de komende jaren wil werken aan een klimaatbestendig en robuust bodem- en watersysteem. Ook op het gebied van waterkwaliteit werden stappen gezet. Zo werden moties uitgevoerd die subsidies verlenen aan waterschappen ter verbetering van de waterkwaliteit bij agrarische bedrijven. Een andere wijze van het verbeteren van de kwaliteit was het project Plastic Whale, dat gesteund werd door de provincie en aandacht trok voor het belang van minder plastic in het oppervlaktewater. Niet alleen voor oppervlakte water maar ook voor grondwater werden in 2019 stappen gezet. Zo werd de lange termijnstrategie voor de Vitens waterwinning vastgesteld. Deze is er op gericht om de toenemende druk op het grondwatersysteem in verhouding te houden tot de groeiende vraag naar drinkwater. Maar niet alleen ten aanzien van het water, ook ten aanzien van de bodem, de ondergrond en het grondwater is veel gebeurd. In 2019 kwam de verontreinigde stof PFAS in het nieuws. Door de strenge Rijksnormering kwam het grondverzet met (licht) verontreinigde PFAS-grond nagenoeg stil te liggen. De provincie heeft in samenwerking met verschillende partners een kaart met achtergrondwaarden opgesteld en daarmee het grondverzet weer vlot getrokken.

De provincie, het Rijk en verschillende overheden startten het project regiodeal bodemdaling in het Groene Hart om bodemdaling tegen te gaan. Het aspect van maaiveldaling en bodemdaling is in de concept Omgevingsvisie opgenomen. Tot slot heeft de provincie zich in het verslagjaar ingezet voor een veilige ontwikkeling van aardwarmte in onze provincie.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Economie in 2019
Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de provincie zowel binnen Nederland als binnen de EU een bovengemiddelde economie heeft. Om deze positie te behouden en bestand te maken tegen toekomstige concurrentie zet het college in op innovatiekracht en versterking van de economische structuur. Dit leidde er in 2019 toe dat de provincie en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat samen met de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Hilversum en de Universiteit Utrecht en het Medisch Centrum Utrecht stappen heeft gezet voor de oprichting van een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM). Als partner van de provincie heeft de Economic Board Utrecht (EBU) bijgedragen aan het stimuleren van de economie in het algemeen en de opgave Gezond Stedelijk Leven in het bijzonder. Om het regionale economische beleid nog meer te focussen is in 2019 hard gewerkt aan de totstandkoming van een Regionaal Economische Agenda (REA), die als inhoudelijk kader zal dienen voor zowel de ROM als de nieuwe rol van de EBU. Onder de vlag van Utrecht Region is vanuit de provincie intensief samengewerkt met gemeenten Utrecht en Amersfoort aan het versterken van het internationaal vestigingsklimaat.

Energie(transitie) in 2019
Ons huidige energiesysteem veroorzaakt steeds meer maatschappelijke problemen. Onafhankelijk van de wijze van opwekking, zal energie ook in de toekomst gevraagd blijven. In het verslagjaar is daarom verder gewerkt aan de uitvoering van de eerder vastgestelde Energie Agenda 2016-2019. Zo is er gewerkt aan de doorontwikkeling van de kansenkaart voor warmte en de pilots voor aardgasvrije wijken. Tevens zijn afgelopen jaar bij gemeenten, woningcorporaties en verenigingen van eigenaars ondersteund om de transitie verder te versnellen. Ook is vorig jaar een green deal getekend om zorgorganisaties te ondersteunen bij de verduurzaming van hun gebouwen en hun bedrijfsprocessen. In 2019 heeft de Provincie Utrecht bijgedragen aan een pilot om met een nieuwe ventilatie techniek, het energieverbruik van scholen te verlagen en het binnenklimaat van scholen te verbeteren. De uitkomsten van het onderzoek worden in 2020 verwacht. Gedurende de looptijd van de agenda zijn grote nieuwe akkoorden tot ontwikkeling gekomen, zoals het klimaatakkoord. Dit heeft veel impact op de inhoud van de energieagenda gehad, bijvoorbeeld op het gebied van de rol van de provincie in de Regionale Energie Strategieën. Om versnelling van het aansluiten van zonnepanelen op agrarisch vastgoed mogelijk en betaalbaar te maken is in 2019 het project New Grid on the Block gestart. Hierin werken gemeenten, netbeheerder een gebiedscommissie en de provincie samen aan het goedkoper en sneller aansluiten van duurzame opwek op agrarisch vastgoed. Niet alle doelen uit de energieagenda zijn gerealiseerd. Er is in 2019 een onderzoek uitgevoerd door de Randstedelijke rekenkamer. De aanbevelingen hieruit en het nieuwe coalitieakkoord zijn de opmaat geweest voor het opstellen van een heel nieuw programmaplan Energietransitie 2020-2025.

Bereikbaarheid in 2019
De provincie kent, mede vanwege de centrale ligging, complexe bereikbaarheidsvraagstukken, waarvoor de oplossingen een transitie in mobiliteit vragen. Daarbij gaat het niet alleen om het openbaar vervoer zoals trein, tram, bus of auto maar ook om vervoer per fiets. Met het Rijk en regiopartners is in 2019 het besluit genomen tot het verkennen van verschillende maatregelen die de bereikbaarheid van de regio verbeteren door middel van OV. Dit is onder meer belangrijk voor de gebiedsontwikkeling van de driehoek tussen Utrecht Centraal, de Merwedekanaalzone en Nieuwegein. Het doel is om binnen 10 jaar het eerste deel van een OV-ring te realiseren en woningbouw mogelijk te maken. In totaal gaat het om een pakket maatregelen ter waarde van 500 mln. euro. Verder verdient de vaststelling van uitvoeringsprogramma's van het Mobiliteitsprogramma 2019-2023 genoemd te worden. Zes van de zeven uitvoeringsprogramma's zijn vorig jaar gereedgekomen; alleen Smart Mobility werd pas in dit jaar vastgesteld. In tegenstelling tot wat gehoopt werd, is het niet gelukt om de dalende trend in het aantal verkeersslachtoffers voort te zetten. Dit heeft in 2019 geleid tot een aanpassing van de werkwijzen. Bij het oplossen van de verkeersveiligheidsknelpunten op provinciale wegen is de nadruk meer komen te liggen op het voorkomen van ongevallen op plekken die een potentieel risico vormen, dan op het achteraf aanpassen van gevaarlijke situaties. Tevens werden er besluitvormingsstudies gestart naar het oplossen van doorstromingsknelpunten met de meeste voertuigverliesuren, zoals bij Oostelijke Rondweg Veenendaal of de N201. Wat betreft de fiets hebben we in 2019 ingezet op infrastructurele maatregelen. Zo heeft de provincie bestuurlijke intentieovereenkomsten gesloten voor snelle fietsroutes en werd met Rijkswaterstaat en gemeenten een bestuursovereenkomst gesloten voor de fietsbrug over de Lek langs de A27. Tot slot hebben we meer dan 600 stallingsplekken op regiostations en HOV-haltes gerealiseerd.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

OV in 2019
Duidelijk is dat openbaar vervoer in de provincie een belangrijke plek in neemt. De centrale ligging maakt dat veel vervoerslijnen via of door de provincie lopen maar ook is de beloningssystematiek van OV-concessies onvergelijkbaar anders is, ten opzichte van andere provincies. Een belangrijk deel van de jaarlijkse begroting komt dan ook voor rekening van het OV. Belangrijk daarbij is op te merken dat de reizigersgroei in het openbaar vervoer zich in 2019 heeft doorgezet. Verslagjaar 2019 was vooral het jaar van realisatie en ingebruikname van nieuwe infrastructuur. Zo werd in de laatste maand van 2019 de Uithoflijn in exploitatie genomen. Ook is de busbaan Transwijk --inclusief tunnels-- in gebruik genomen. Deze werken zijn zowel de duur van de rijtijd alsook de betrouwbaarheid van het OV ten goede gekomen op een van de belangrijkste verkeerscorridors. In 2019 werd echter ook duidelijk dat er elders toenemende doorstromingsproblemen groeien, welke negatieve gevolgen hebben voor de punctualiteit en rituitval.

Cultuur en erfgoed in 2019
De waarde van cultuur en erfgoed in relatie tot omgevingskwaliteit wordt meer en meer erkend. In 2019 werd die erkenning zichtbaar gemaakt door middel van enkele uitvoeringsprojecten, waarbij kunst en vormgeving het verhaal van een plek voor iedereen zichtbaar maakten. Een noemenswaardig voorbeeld is het zichtbaar maken van de Romeinse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie bij de tunnel onder de A12 bij Fort Vechten. Ook bij de integrale ontwikkeling van Park Vliegbasis Soesterberg werd vorig jaar aandacht besteed aan cultuur en erfgoed. De uitvoering van een cultureel plan resulteerde in het themajaar ‘Koude Oorlog’. Historie, natuur, landschap en kunst komen in het park samen en versterken elkaar. Naast deze nieuwe initiatieven, vormen ook bestaande rijksmonumenten een belangrijk deel van het culturele kapitaal van de provincie. Vorig jaar ontving de provincie daarvoor een hogere rijksbijdrage. Ruim twintig aanvragen voor de steun van restauratieprojecten, zoals Kasteel Den Ham in Vleuten, het Utrechtse Postkantoor op het Neude of de Sterrenwacht Sonnenburg werden door het Fonds Erfgoedparels gehonoreerd.

Bestuur en middelen in 2019
In 2019 viel de gemeente Amersfoort een bijzondere eer ten deel. Zijne Majesteit de Koning was op 27 april met zijn familie in de stad aanwezig voor de viering van Koningsdag. Samen met de nabijgelegen gemeenten Baarn, Bunschoten, Eemnes, Leusden, Soest en Woudenberg (en de Gelderse gemeenten Barneveld en Nijkerk) werkte provincie Utrecht mee aan een twee uur durend programma, genaamd "Wij Amersfoort". In de binnenstad van werden de verschillende facetten van de stad en ommeland aan de Koninklijke familie werden gepresenteerd. Koningsdag "Wij Amersfoort" werd mede daardoor een groot feest dat vlekkeloos is verlopen. Waarvoor nogmaals hulde aan de projectorganisatie van de gemeente, maar ook aan de bewoners, de ondernemers en de bezoekers van Amersfoort. Het feest werd door meer dan tweeëneenhalf mln. kijkers live op de televisie gevolgd; een prachtig visitekaartje voor stad en regio. De televisiekijkers zagen een bonte parade van verhalenvertellers, basisscholen, koren, kunstenaars, vendeliers, CliniClowns, operazangers, dansers, rappers en festivalgangers.

Uithoflijn in 2019
16 december 2019 werd in verschillende opzichten een memorabele dag in het provinciale openbaar vervoer. Op die dag werd Tram 22, beter bekend als ‘de Uithoflijn’, officieel in gebruik genomen. Aanvankelijk betrof het een gedeeltelijke exploitatie van 10 keer per uur (in beide richtingen). De testperiode begon in maart 2019. Daarin werden allerlei scenario’s beproefd. Er is vorig jaar veel energie gestoken in het proefbedrijf en het oplossen van diverse technische issues en (mogelijke) storingen aan het tramsysteem, waaronder het rijden met een robuuste dienstregeling, is in het vierde kwartaal van 2019 de indienststellingsvergunning verleend door de Regionale Uitvoeringsdienst. Zoals bekend hebben de afgelopen jaren meerdere audits plaatsgevonden. Naar aanleiding van deze audits is een verbeterplan “Systeemintegratie en organisatiegereedheid Uithoflijn” opgesteld. In 2019 zijn de verbetermaatregelen uitgevoerd en werd het verbeterplan afgerond. Ook is een verantwoordingsrapportage opgesteld. Er is daarmee voldaan aan de voorwaarden om de exploitatie op te kunnen starten. Echter, daarmee is nog niet voldaan aan de voorwaarden die nodig zijn voor de volledige projectscope Uithoflijn. Hierdoor is nog niet aangetoond dat de tram een rijtijd over het gehele traject van 17 minuten kan halen. Pas nadat onder meer deze zaken zijn afgerond zal de Projectorganisatie Uithoflijn decharge verleend worden en de Bestuursovereenkomst Uithoflijn (UHL) met de Gemeente Utrecht worden beëindigd. Daarna zal decharge aan GS gevraagd worden en is dit project afgerond. Het streven is dit in de loop van 2020 of begin van 2021 de decharge te realiseren.

BRU transitie 2015-2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Per 1 januari 2015 zijn de verkeer- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht (BRU) binnen de provincie ondergebracht. In het kader van de transitie BRU zijn er eind 2014 afspraken gemaakt tussen provincie Utrecht en BRU over de beleidserfenis, lopende projecten en programma's en de governance. Daarnaast zijn er destijds afspraken gemaakt over het personeel en de financiën. Onderdeel van de transitie-afspraken is dat de door BRU vastgestelde meerjarenbegroting met uitvoeringsprogramma's (inclusief exploitatie en subsidiebeschikkingen) gerespecteerd blijven tot 2020; ook wel het "BRU-hek" genoemd.

Het jaar 2019 is het laatste jaar van deze afspraken. Vanaf 2020 is BRU volledig geïntegreerd in de provinciale begroting. Aan alle transitie-afspraken is uitvoering gegeven. Een nadere toelichting hierop is in bijlage Verkeer- en vervoerprogramma BRU opgenomen. Hierin is ook een overzicht opgenomen van de lasten en baten over de periode 2015-2019 en de financiële eindstand.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Financieel Resultaat 2019

Resultaat jaarrekening 2019	Saldo baten & lasten begroting 2019 na wijziging	Saldo baten & lasten Rekening 2019	Verschil tussen saldi begroting & rekening	Saldo begrote en gerealiseerde stortingen en onttrekkingen reserves	Saldo na reserves
1. Ruimtelijke ontwikkeling	14.259	11.139	1.520	-1.156	364
2. Landelijk Gebied	54.946	50.911	4.034	-4.172	-137
3. Bodem, water en milieu	15.150	12.488	2.662	-1.982	680
4. Economie en energie	16.923	15.557	1.366	181	1.547
5a. Bereikbaarheid ex OV	67.185	60.348	10.937	5.392	16.329
5b. Bereikbaarheid OV	47.685	4.475	43.210	-16.268	26.942
6. Cultuur en erfgoed	19.491	23.647	-4.156	-913	-5.070
7. Bestuur en middelen	15.266	16.805	-1.539	21	-1.518
Overhead	42.382	38.493	3.889	-311	3.577
Totaal programma's en overhead	**293.286**	**233.863**	**61.923**	**-19.208**	**42.715**
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	-247.509	-246.604	-905	-5.121	-6.027
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
Saldo begroting 2019	-3.524	0	-3.524	0	-3.524
Saldo baten en lasten	**42.253**	**-12.740**	**57.493**	**-24.329**	**33.164**
Verrekening met reserves	-42.253	-17.924	-24.329	-	-
Gerealiseerd resultaat	**0**	**-33.164**	**33.164**		

Ter toelichting: De kolom "Saldo baten & lasten Rekening 2019" toont het jaarrekening resultaat. Voor deze kolom geldt dat een "-" een positief saldo van baten en lasten is, terwijl een "+" een negatief saldo van baten en lasten is.

Het jaar 2019 heeft een positief rekeningsaldo van € 33,164 mln. Het saldo van de begroting 2019 na de laatste wijziging in de Slotwijziging was € 3,52 mln. nadelig. Het verschil tussen de rekening en de begroting na wijziging van € 36,688 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door verschuiving in de uitvoering van projecten en/of programma's. Ook zijn positieve resultaten van programma's niet gelijk toegevoegd aan de reserves, maar zijn vrijgevallen in het rekeningresultaat 2019. Dit is een beleidswijziging ten opzichte van vorige jaren en volgt de financiële spelregels zoals opgenomen in het Coalitieakkoord 2019-2023 "Nieuwe energie voor Utrecht".

In de jaarrekening 2019 (deel 2 van de Jaarstukken) wordt in de toelichting van de baten en lasten ingegaan op de belangrijkste verschillen in de programma's, overhead en algemene middelen.

In onderstaande tabel zijn de gerealiseerde cijfers over 2019 vergeleken met die over 2018 en de begroting 2019.

Jaarrekening resultaat	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Verschil
Saldi Programma's incl. overhead	138.704	313.246	293.286	231.363	61.923
Algemene dekkingsmiddelen	-227.712	-248.688	-247.549	-246.604	-945
Stelposten	-	2.855	40	-	40
Saldo vóór reserves	**-89.008**	**67.413**	**45.777**	**-15.240**	**61.017**
Mutaties in reserves	84.169	-67.413	-42.253	-17.924	-24.329
Saldo rekening	**-4.839**	**0**	**3.524**	**-33.164**	**36.688**

Ter toelichting: De kolom "Rekening 2019" toont het jaarrekening resultaat. Voor deze kolom geldt dat een "-" een positief saldo van baten en lasten is, terwijl een "+" een negatief saldo van baten en lasten is.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Corona-virus (COVID-19)

Het corona-virus (COVID-19) eind februari 2020 heeft een enorme impact op de Nederlandse en Utrechtse samenleving. Veel mensen vechten tegen het virus en helaas verliezen ook veel mensen die strijd. In onze zorgsector wordt met man en macht gewerkt om dit vreselijke virus een halt toe te roepen. Het kabinet treedt voortvarend op door het treffen van ingrijpende maatregelen om verdere verspreiding van het virus te voorkomen. De invloed op het dagelijks leven daarvan is groot en ook op het welzijn van veel economische activiteiten.

Koepelorganisaties vanuit o.a. de bouwsector, recreatie, toerisme, cultuur, midden -en kleinbedrijf wenden zich tot het Rijk, provincies en gemeenten met het verzoek om de continuïteit van al die economische activiteiten te ondersteunen. Veel sectoren zien hun inkomsten fors terugvallen, met acute liquide problemen tot gevolg. Bij een langere inkomstendaling ten gevolge van de corona-aanpak zullen de problemen verder toenemen.

De provincie Utrecht heeft een Taskforce Corona ingesteld om gericht en in samenspraak met andere overheden en instanties te kijken hoe we een bijdrage hieraan kunnen leveren.
Op 31 maart 2020 heeft GS een Statenbrief aan PS gestuurd met een nadere toelichting op de rol en inzet van de Taskforce.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PROGRAMMA'S

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling

Toelichting programmadoel

De kwaliteit van het stedelijk en landelijk gebied is hoog en het leef- en vestigingsklimaat sterk.

Wat heeft het gekost?

1. Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	5.838	7.798	11.122	6.611	4.511
Personeelslasten	5.311	5.818	6.149	6.243	-94
Lasten	**11.149**	**13.616**	**17.271**	**12.854**	**4.417**
Baten	-3.236	-	-3.012	-115	-2.897
Baten	**-1.636**	**-**	**-3.012**	**-115**	**-2.897**
Saldo van dit programma	**7.913**	**13.616**	**14.259**	**12.739**	**1.520**
Stortingen in reserves	4.723	2.579	2.579	3.221	-642
Onttrekkingen aan reserves	1.852	3.727	4.534	4.020	-514
Beslag op de algemene middelen	**10.784**	**12.468**	**12.304**	**11.940**	**364**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Wonen - Binnensted. Ontwikkeling	-	-	3.427	1.916
Reserve IGP/RAP	2.579	2.631	-	-
Reserve N.T.V.A.	-	-	-	1.600
Reserve Projecten	-	590	235	504
Reserve Projecten	-	-	872	-
Totaal	**2.579**	**3.221**	**3.534**	**4.020**

Investeringen

Uitbreidingsinvesteringen Ruimtelijke ontwikkeling omschrijving project	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Realisatie totaal	Restant krediet
Geo-ICT	325	267	41	308	17
Bruto investeringen Ruimtelijke ontwikkeling met economisch nut	**325**	**267**	**41**	**308**	**17**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

1.1 Integraal ontwikkelen ruimtelijk beleid

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting

De beoogde ontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied vraagt om duidelijke en actuele provinciale ambities, vastgelegd in ruimtelijk beleid dat doorvertaling krijgt in gemeentelijk beleid. Afwegingen in praktijksituaties plegen wij in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen, met oog voor het lokale belang én voor de regionale context.

Eenheid in overheidsbeleid is een belangrijke voorwaarde om goed en snel met initiatiefnemers te komen tot gewenste ontwikkelingen, ook in het licht van de werkwijzen onder nieuwe wetgeving. Daarom zoeken wij met mede-overheden en hun samenwerkingsverbanden naar samenhang in ons beleid en in ons optreden.

Voortdurend moet een actueel inzicht bestaan in de omvang van claims op de ruimte in de tijd (zoals stedelijke programma's), in de onderlinge verhoudingen van ruimtelijke functies (zoals in het landelijk gebied) en in nieuwe verschijningsvormen van ruimtelijke functies (zoals in het kader van energietransitie).

Bij de voorbereiding van beleid en uitvoering willen wij ons meer als 'digitale overheid' etaleren, niet alleen via de (wettelijk verplichte) digitale vastlegging en beschikbaarstelling van gegevens, maar ook met meer vindingrijke digitale middelen die de betrokkenheid van inwoners bij vraagstukken en hun oplossingsmogelijkheden vergroten.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	4.032	3.950	82
Baten	0	11	-11
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**4.032**	**3.939**	**93**

1.1.1 Versterken ruimtelijk beleid

Provinciaal Ruimtelijke Structuurvisie en Verordening (PRS en PRV)

In 2019 is de procedure om te komen tot de 1e partiële herziening van de PRS en PRV (Herijking 2016) agrarisch bedrijf Soest stopgezet. Deze was bedoeld om de vestiging van een nieuw agrarisch bouwperceel aan de zuidkant van de Peter van den Breemerweg in Soest mogelijk te maken. De procedure is stopgezet omdat de gemeenteraad van Soest besloot hier geen medewerking aan te verlenen.

In december 2018 is de 2e partiële herziening van de PRS/PRV vastgesteld. De uitbreiding van zeven bedrijventerreinen is uiteindelijk buiten de besluitvorming gelaten. Dit naar aanleiding van een zienswijze en verdere bestudering van recente Europese jurisprudentie. Deze uitbreidingen lopen nu mee in het traject van de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. Ze zullen worden opgenomen in het regionaal programma bedrijventerreinen. Gemeenten kunnen ondersteuning krijgen om tot een passende beoordeling te komen als het gaat om de mogelijke toename stikstofdepositie op N2000.

Vanaf 2021 wordt het provinciaal ruimtelijk beleid opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie en de regels in de Omgevingsverordening. In 2019 is beleid geactualiseerd. Het resultaat is opgenomen in de ontwerpen van de visie en verordening. Deze zijn eind 2019 vastgesteld door Gedeputeerde Staten voor consultatie. Zie verder paragraaf 1.4: Provincie is Omgevingswetproof.
In de ontwerpen van de Omgevingsvisie en -verordening is ook de gemeente Vijfheerenlanden meegenomen. Het nog vast te stellen provinciale Omgevingsbeleid is daardoor op deze hele gemeente van toepassing.

Provinciale Inpassingsplannen

Met het opstellen van inpassingsplannen zorgen we dat provinciale ruimtelijke belangen actief geborgd of gerealiseerd worden. In 2019 is een inpassingsplan onherroepelijk geworden en zijn drie inpassingsplannen in voorbereiding.

Het inpassingsplan Kantoren, vastgesteld op 10 december 2018, is in september 2019 onherroepelijk geworden. Hiermee is de planologische overcapaciteit op basis waarvan nieuwe kantoren gebouwd kunnen worden gereduceerd. Het inpassingsplan is het laatste onderdeel van het sturende spoor van de provinciale kantorenaanpak om leegstand van kantoren tegen te gaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Het inpassingsplan Spooronderdoorgang Maarsbergen is voorbereid. Het voorontwerp is in december 2019 ter inzage gelegd. Het plan zal naar verwachting volgens planning in 2020 kunnen worden vastgesteld. Met de onderdoorgang van het spoor en het verleggen van de N226 in westelijke richting verbeteren de verkeersveiligheid, doorstroming en leefbaarheid in Maarsbergen en omgeving.

In 2019 is gestart met de voorbereiding van het inpassingsplan (of projectbesluit) Rijnbrug Rhenen. Het voorontwerp wordt eind 2020 verwacht. Met het plan verbetert de doorstroming op de N233 ter hoogte van Rhenen.

Ook is gestart met de voorbereiding van het inpassingsplan (of projectbesluit) Rondweg Oost Veenendaal. Het voorontwerp wordt 2020 verwacht. Met het plan wordt de doorstroming op de N233 ten oosten van Veenendaal verbeterd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn drie inpassingsplannen in voorbereiding/procedure (o.a. spoorondertunneling van de N226 bij Maarsbergen en afronding PIP Kantoren).	In 2019 is 1 inpassingsplan onherroepelijk geworden en zijn 3 inpassingsplannen in voorbereiding.

1.1.2 Proactief samenwerken met partners

Begeleiding gemeentelijke plannen

De provincie heeft zich ingezet om gemeenten en belanghebbenden in een vroegtijdig stadium te adviseren over hun ruimtelijke plannen en initiatieven. Dit om gebiedsgericht provinciale belangen aan die van gemeenten te verbinden en plannen die in strijd zijn met provinciaal ruimtelijk beleid zo vroeg mogelijk te signaleren, bespreken en aan te passen. De focus lag op complexe projecten, waarbij (meerdere) provinciale belangen spelen.

In 2019 hebben gemeenten in totaal 358 plannen, vergunningen en principeverzoeken voor reactie aan ons voorgelegd of als ontwerp of vastgestelde versie gepubliceerd. Het ging om 148 'zienswijze-mogelijke' plannen (101 ontwerpbestemmingsplannen en 47 omgevingsvergunningsaanvragen). In twee gevallen (1,4%) is door ons een zienswijze ingediend omdat het plan in strijd was met de PRS/PRV. Daarnaast is bij twee vastgestelde plannen een reactieve aanwijzing gegeven en tegen een plan beroep ingesteld.

In een aantal gevallen (bij een niet adequate vertaling van de PRV, onze vooroverleg-reactie of zienswijze) is dus het wettelijk instrumentarium ingezet. Slechts in een enkel geval is er bestuurlijk bewust door gemeenten gekozen om het ontwerpplan of de vergunning met (enige) afwijking van de PRV vast te stellen. Conclusie is dat onze provinciale inzet in 2019 vrijwel altijd tot aanpassing van de plannen aan het provinciaal beleid heeft geleid. In een enkel geval was nog een zienswijze of aanwijzing of beroep aan de orde. Het beeld is daarmee dat gemeenten adequaat rekening houden met de kaders van ons beleid.

Een specifieke positie neemt het project duurzame ontwikkeling Paleis Soestdijk in. Voor de duurzame instandhouding van het landgoed Paleis Soestdijk zijn in 2019 door de ontwikkelaar MeyerBergman Erfgoed Groep (MBE) in overleg met de gemeenten Baarn en Soest en de provincie de plannen verder uitgewerkt. In de voorbereiding van een uitvoerbaar voorontwerp-bestemmingsplan zijn meerdere onderzoeken, waaronder voor natuur uitgevoerd. Met name over de aanvankelijk geplande omvangrijke woningbouwontwikkeling is veel discussie geweest, i.v.m. de strijdigheid met provinciaal natuurbeleid en met een motie van de gemeenteraad van Baarn. Eind 2019 is een ultieme poging gestart om met de gemeente, de provincie, het Rijksvastgoedbedrijf en de MBE-groep tot een oplossing voor de ontstane problematiek te komen. Dat doel is met een aangepast plan in het eerste kwartaal van 2020 bereikt

Ruimtelijke Agenda Gemeenten (RAG) & Omgevingsagenda Gemeenten

De Ruimtelijke Agenda's Gemeenten gebruiken we om de opgaven uit de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie samen met gemeenten uit te voeren en om ruimtelijke thema's in samenhang te bespreken. Doel is om gebiedsgerichte provinciale belangen vroegtijdig, geïntegreerd en sneller aan die van gemeenten te verbinden. Het is hierbij belangrijk kennis en informatie goed te ontsluiten. Om dit te realiseren, zijn in- en externe netwerken in ontwikkeling. Ook wordt gewerkt aan een digitale geografische samenwerkingskaart die eenvoudig te raadplegen is. Met deze werkwijze van kort cyclisch contact signaleren en agenderen we mogelijkheden voor gebiedsgerichte samenwerking bij verschillende gemeentelijke omgevingsvisietrajecten en nieuwe ruimtelijke

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

opgaven. In elf gebieden heeft deze werkwijze gezorgd voor nieuwe vroegtijdige samenwerking met gemeenten. Een voorbeeld is de transformatie van maatschappelijk vastgoed en gebiedsontwikkeling bij de Dalweg in Soest. In het gemeentehuis komen meer mogelijkheden voor maatschappelijke en culturele activiteiten waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Op de plek van de sporthal die hierdoor vrijkomt, komen ongeveer 150 woningen. Het provinciale programma Binnenstedelijke Ontwikkeling is ingezet om de gemeente bij deze opgave te ondersteunen.
Een ander voorbeeld is het initiatief tot gebiedsontwikkeling op de locatie Zon en Schild in Amersfoort. Het plan is om hier rond de 500 woningen te realiseren. De samenwerking heeft geresulteerd in een ruimtelijk kader dat in november 2019 door de gemeenteraad is vastgesteld. In dit kader zijn de provinciale belangen gebiedsgericht behartigd.

In 2019 is verkend hoe de Ruimtelijke Agenda Gemeenten zich kan ontwikkelen tot Omgevingsagenda Gemeenten. Uit deze verkenning blijkt dat de Omgevingsagenda Gemeenten qua vorm en proces moet aansluiten bij de dynamiek van de gebiedsgerichte uitvoering. Snelle integrale methodieken kunnen helpen om de samenwerking samenhangend te verkennen en vorm te geven. De waterschappen hebben in een oriënterend gesprek aangegeven dat zij graag aansluiten bij deze methodieken.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
In tenminste 10 gebieden is een nieuwe samenwerking tussen provincie en gemeenten tot stand gekomen.	In 11 gebieden heeft de nieuwe werkwijze geleid tot nieuwe vroegtijdige samenwerking.
Er is een onderzoek verricht naar de ontwikkeling van de RAG naar een Omgevingsagenda.	In 2019 is een verkenning uitgevoerd die in 2020 verder wordt uitgewerkt.
Er is een verkenning opgesteld voor samenwerking met de waterschappen.	Met de Waterschappen is oriënterend gesproken over de samenwerking.
Tegen ten hoogste 5% van de gemeentelijke plannen is een zienswijze ingediend.	Bij 1,4% van de plannen is een zienswijze ingediend.

1.1.3 Gezamenlijk agenderen en programmeren

Gemeenten zijn onze belangrijkste overheidspartner om zaken mee af te stemmen. Daarnaast zorgen we voor afstemming met regionaal samenwerkende gemeenten, buurprovincies, waterschappen en Rijk.

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)
Met de NOVI geeft het Rijk een langetermijnvisie op de betekenis, toekomst en de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Nederland. In samenwerking met regionale partners hebben wij proactief input geleverd voor de NOVI. Onder andere door te reageren op conceptversies, position papers aan te bieden en gezamenlijk gebiedsdialogen te organiseren. Het ontwerp van de NOVI heeft ter inzage gelegen in het provinciehuis in Utrecht en op 12 september 2019 was er een informatieavond. Eind september hebben wij op het ontwerp gereageerd met een zienswijze. Deze is in afstemming met onze regionale partners opgesteld. Naar verwachting verschijnt de definitieve NOVI in de tweede helft van 2020.

In het Strategisch Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (BO MIRT) van 23 mei 2019 hebben Rijk en partijen in landsdeel Noordwest afgesproken een gezamenlijke Omgevingsagenda voor Noord-Holland, Utrecht en Flevoland op te stellen. In het voorjaar van 2020 wordt besloten wanneer en hoe de bouwstenen uit de verschillende lopende trajecten in de NOVI Omgevingsagenda terecht komen.
In deze Omgevingsagenda worden nationale doelen uit de NOVI en provinciale doelen uit de provinciale Omgevingsvisie op elkaar aangesloten. Daarbij worden ook NOVI-gebieden aangewezen: (deel)regio's met omvangrijke en complexe opgaven waarvoor extra aandacht nodig is om de geïntegreerde, gebiedsgerichte werkwijze door te ontwikkelen. Vanuit de provincie Utrecht is gepleit om het Groene Hart en stadszone Utrecht zuidoost als NOVI-gebied aan te merken. Omdat zich hier een grote stapeling van opgaven voordoet waarvoor een integrale samenwerking met het Rijk nodig is. Ook hebben wij gepleit om het stationsgebied Utrecht, Langs Eem en Spoor en De Hoef West in Amersfoort op te nemen als 'grootschalige ontwikkellocaties'.

Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie (REOS)
Rijk en regiopartijen in de Noordelijke en Zuidelijke Randstad en Brainport Eindhoven willen ervoor zorgen dat Nederland zijn positie in de top vijf van de wereldeconomie behoudt. Daarom werken wij met hen aan de verdere ontwikkeling van de belangrijkste economische regio's van Nederland.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De REOS-partners hebben in 2019 zes acties uitgevoerd die gericht waren op versterking en versnelling van de ontwikkeling van toplocaties en op een betere inbedding van de toplocaties in de fysieke en digitale netwerken. Medio 2019 heeft een evaluatie van REOS plaatsgevonden. Geconcludeerd is dat er nog steeds alle aanleiding is om op het schaalniveau van REOS te blijven samenwerken. Besloten is om REOS daarbij te hervormen van een uitvoeringsprogramma naar een strategisch en inspirerend netwerk.

Regionaal programmeren van wonen en werken
In de concept-ontwerp Omgevingsvisie hebben we een nieuwe systematiek voor de keuze van woon- en werklocaties opgenomen, waarin regionaal programmeren een belangrijke rol speelt. We willen, op basis van de door Provinciale Staten vooraf meegegeven kaders, samen met gemeenten en andere partners komen tot adaptieve programma's op regionaal niveau, die als ontwikkelingen daartoe aanleiding geven periodiek (bv. jaarlijks) kunnen worden bijgesteld. Als uitwerking van de bij de Voorjaarsnota 2019 aangenomen motie 34a is het "Afwegingskader uitbreidingslocaties voor wonen" opgesteld en begin 2020 ter vaststelling als bouwsteen voor de provinciale Omgevingsvisie aangeboden aan PS. Hierin is een regeling voor kleinschalige uitbreiding van kernen ten behoeve van lokale vitaliteit opgenomen, en hebben PS ook ingestemd met de methodiek van regionale programmering. In 2019 is, mede in het kader van de totstandkoming van de Omgevingsvisie, hierover met gemeenten en regio's overleg gevoerd.

Strategieontwikkeling in de regio's
Met de regio's U16 is regelmatig overleg over de door de 16 gemeenten gezamenlijk op te stellen Ruimtelijk-Economisch perspectief en – programma. In het kader van de Omgevingsvisie heeft ook met de Regio Amersfoort en de Regio Foodvalley overleg plaatsgevonden over de toekomstige ontwikkeling. In beide regio's zijn afspraken gemaakt om dit gezamenlijk verder uit te werken.

Groene Hart
Ook voor het Groene Hart zijn er grote opgaven: bodemdaling, energietransitie en druk op de open ruimte. De samenwerking in het Groene Hart richt zich op afstemming van de ambities van alle partijen en op dezelfde lijn in het beleid van de betrokken overheden. Het Perspectief Groene Hart 2040 van de Stuurgroep Groene Hart is als bouwsteen bij de opstelling van het -ontwerp Omgevingsvisie provincie Utrecht. Het Perspectief is (mede gericht op de NOVI) daarvoor vertaald in concrete acties.
Op 10 juli 2019 overhandigden de provinciale onafhankelijke adviseurs ruimtelijke kwaliteit van Noord Holland, Zuid Holland en Utrecht een pleidooi voor de aanpak van bodemdaling in het Groene Hart. Het is gebaseerd op ontwerpend onderzoek van zes ontwerpbureaus en vier onderzoeksinstituten. In 2019 is de 'Regiodeal bodemdaling Groene Hart' met het Rijk gesloten. Het Groene Hart wordt mogelijk een NOVI-gebied vanwege de complexe ruimtelijke opgaven die in het gebied spelen.

Utrecht Science Park (USP)
Het Utrecht Science Park is erg belangrijk voor de Utrechtse (kennis-)economie. Onder regie van de gemeente Utrecht is de alliantie Utrecht Oost/Science Park actief om opgaven af te stemmen. De provincie is deelnemer van deze alliantie en is vooral betrokken bij opgaven rond bereikbaarheid en het zoeken naar ontwikkelruimte op USP zelf én bij ontwikkeling in de regiogemeenten.
In 2019 zijn we vooral betrokken geweest bij de op te stellen gemeentelijke omgevingsvisie USP/Rijnsweerd en meer in het bijzonder bij het zoeken naar ontwikkelruimte, bijvoorbeeld voor het Ronald McDonaldhuis.

Programma U Ned en andere samenwerkingsverbanden met het Rijk
Voor het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte (MIRT) werken wij met regionale overheden en het Rijk samen, onder andere via het programma U Ned. In het Strategisch Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (BO MIRT) van 20 november 2019 hebben regio en Rijk afgesproken te starten met een MIRT-verkenning. Hierbij wordt een kansrijk maatregelpakket van € 500 mln. voor openbaar vervoer en wonen in de regio Utrecht ontwikkeld. Hiermee wordt voor een start gemaakt ten behoeve van de aanleg van het eerste deel van de regionale ov-ring, zoals vastgesteld in de ontwerp omgevingsvisie van de provincie Utrecht. Dit zorgt ook voor een belangrijke impuls aan het verbeteren van de ontsluiting van de grote woningbouwlocatie in het zuidwesten van de gemeente Utrecht.
Het MIRT-onderzoek U Ned brengt in kaart wat de opgave voor wonen, werken, bereikbaarheid en leefbaarheid op de lange termijn is van de metropoolregio Utrecht. In het BO MIRT is de tussenstand vastgesteld: de zeven inzichten die dit onderzoek in 2019 heeft opgeleverd. Deze inzichten waren input voor verstedelijkingsrichting van de gebiedsuitwerking van de regio U16 in onze ontwerp omgevingsvisie.
Zie ook programma 5. Bereikbaarheid.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

In het Interbestuurlijk Programma IBP werken wij samen met Rijk, gemeenten en waterschappen aan urgente maatschappelijke opgaven die alleen gezamenlijke te realiseren zijn. In 2019 is onder andere samengewerkt aan een toekomstbestendige woningmarkt door woondeals af te sluiten. Daarnaast zijn in het ontwerp Klimaatakkoord afspraken gemaakt om te komen tot Regionale Energiestrategieën (RES).

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een reactie opgesteld op de (ontwerp) NOVI.	Eind september hebben wij een met onze partners afgestemde zienswijze en, naar het Rijk gestuurd. Ook is mede namens de provincie Utrecht via het IPO een zienswijze ingediend.
Er is een bestuursakkoord (via IPO) gesloten met het Rijk over NOVI.	Er is in 2019 geen bestuursakkoord gesloten over de NOVI. Mogelijk worden in 2020 (via Koepels/IPO) Samenwerkingsafspraken (in het kader van de NOVI) gesloten met het Rijk.
Samen met het Rijk wordt een Omgevingsagenda opgesteld (als vervolg op de Gebiedsagenda Noord-Holland I Utrecht I Flevoland).	In het voorjaar van 2020 wordt naar verwachting samen met het Rijk gestart met het opstellen van de Omgevingsagenda.
Er is een actueel Uitvoeringsprogramma REOS.	Er is geen nieuw Uitvoeringsprogramma opgesteld. Na een evaluatie is gestart met de omslag naar een meer strategisch en inspirerend netwerk met een aanjaag karakter. Gekozen is voor geen nieuw uitvoeringsprogramma om dubbellingen met andere programma's te voorkomen.
Het Perspectief Groene Hart 2040 is (mede gericht op de NOVI) geconcretiseerd en vertaald in onze concept Omgevingsvisie.	Het Perspectief is vertaald in het concept ontwerp omgevingsvisie.

1.1.4 Maximaal benutten van data en digitale toepassingen bij beleid en opgaven

Het benutten van data en digitale toepassingen bij beleid en opgaven ontwikkelt zich volgens de doelstelling. Begin 2019 is het provinciale portaal met omgevingsinformatie Geo-point extern gelanceerd. Het portaal biedt informatie en beleid over de leefomgeving gebruikersgericht via apps aan. Het gebruik intern en extern is in 2019 meer dan verdubbeld en meer dan vertienvoudigd ten opzichte van 2018. In totaal zijn er in 2019 vijftig apps voor de ondersteuning van in- en externe processen en opgaven ingericht. Zo hebben we vijf monitoringsdashboards opgezet gericht op kantoren, wonen en natuur. Deze worden gebruikt door met name onze overheidspartners en onszelf. Een aantal is ook voor eenieder toegankelijk. Daarmee zijn de data voor deze onderwerpen nog beter ontsloten voor analyses. Naast alle bijdragen vanuit dit doel om de provincie omgevingswetproof te maken is er specifiek ook verkend wat nodig is voor de monitoring van de Omgevingswet.

Onder de werktitel kaartCentraal zijn kaarten voor ruimtelijke opgaven ingericht, gerelateerd aan de Utrechtse kwaliteiten. Deze worden onder andere gebruikt bij het opstellen van de omgevingsvisie. Wij ondersteunen de planMER van de omgevingsvisie met onze digitale middelen, waaronder 3D-simulatie. In 2020 volgen de resultaten hiervan.
Voor het participatietraject rond het project N201 is een tool ontwikkeld die direct de gegevens rond het project en de varianten kan laten zien.
De geo-data over de gemeente Vijfheerenlanden is vanuit de Provincie Zuid Holland overgedragen en ingepast in onze informatiestructuur.

Er is een eerste verkenning uitgevoerd gericht op de ruimtelijke informatie- en kennisrol van de provincie in de regio. Gericht op de vraag: op welke wijze ondersteunt de provincie gezamenlijke opgaven met haar partners met kennis en informatie en wat moet de ambitie hierin zijn? Het doel hiervan is om een besluit te nemen hoe we met ruimtelijke informatie zullen omgaan.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn minimaal 15 apps ontwikkeld.	Er zijn 50 apps ingericht
Het gebruik van de geo-appstore is met 20% gestegen door de eigen organisatie, partners en burgers.	Het gebruik is in 2019 meer dan verdubbeld.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bij minimaal twee beleidsthema's is dynamische monitoring via dashboards toegepast.	Er zijn vijf monitoringsdashboards opgezet gericht op kantoren, wonen en natuur.
Vijfheerenlanden is integraal opgenomen in onze informatiestructuur en –proces.	De geo-data met betrekking tot Vijfheerenlanden is ingepast in onze informatiestructuur.
Er is een verkenning uitgevoerd met digitale dynamische Milieu Effect Rapportage (MER).	Voor de POVI PlanMER is een verkenning uitgevoerd voor de toepassing van dit instrument.
Complexe gebiedsgerichte opgaven zijn ondersteund met innovatieve middelen.	Er zijn meerdere complexe opgaven ondersteund met nieuwe mogelijkheden m.b.t. 3-D, gebruikersvriendelijk applicaties ten behoeve van inspraak e.d. Het betreft: de Omgevingsvisie/MER, herinrichting N201, verkenning snelfietsroutes, energietransitie/windmolenlocaties en duurzame gebiedsontwikkeling binnen gemeenten.

1.2 Zorgdagen aantrekkelijke steden en dorpen

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Aantrekkelijke steden en dorpen vragen om voldoende woningen van de juiste kwaliteit (o.a. betaalbaar, passend bij omvang van huishoudens), oplossen van leegstand in kantoren, winkelgebieden en bedrijventerreinen en deze ruimte weer goed benutten om een prettig en gezond leefklimaat, werkklimaat en vestigingsmilieu te realiseren. Winkelgebieden zijn daarin belangrijke ontmoetings- en belevingsplekken voor een stad of dorp.
De verschillende opgaven worden in gebiedsontwikkelingen integraal aangepakt: koppelen van woningbouwopgave (met energietransitie) aan het opheffen van leegstand; aanpakken van de openbare ruimte om een gezonde leefomgeving te creëren in combinatie met klimaatadaptatie; aandacht voor een goede infrastructuur en bereikbaarheid, andere parkeernormen en nieuwe mobiliteitsvormen.
De focus van de provincie ligt bij binnenstedelijke ontwikkeling op de fysieke leefomgeving. Bij wonen gaat het vooral om toevoeging van woningen teneinde bij te dragen aan het wegwerken van het woningtekort, terwijl het bij werken en winkelen vooral gaat om transformeren, revitaliseren en herstructureren. Met 'binnenstedelijk' wordt het gebied binnen de rode contour bedoeld (dus ook dorpen).
De provincie is voor het realiseren van deze doelen afhankelijk van partners (gemeenten, marktpartijen, woningbouwcorporaties): de provincie bouwt en ontwikkelt immers niet zelf. Onze activiteiten en instrumenten zijn er op gericht de partners te verleiden bij binnenstedelijke ontwikkelingen ook onze ambities op het gebied van mobiliteit en energietransitie gezonde leefomgeving, klimaatadaptatie en cultuur en cultuurhistorie te realiseren.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	6.400	5.139	1.261
Baten	-	250	-250
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**6.400**	**4.889**	**1.511**

1.2.1 Wonen: versnellen van de woningbouw van goede kwaliteit die aansluit bij de vraag

Demografische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op de behoefte aan woningen, werkplekken en ontmoetingsplekken. In samenwerking met onze partners spelen we op die vraag in. In 2018 hebben we samen met 123 partijen een Actie Agenda Woningmarkt opgesteld. Dit zijn partijen als gemeenten, ontwikkelaars, corporaties en beleggers. Daarin is aandacht voor het versterken van het huursegment (sociaal en middelduur), een betere doorstroming, woningbouw versnellen en monitoring verbeteren. Mede dankzij de inzet van de provincie zijn er in 2019 in de provincie Utrecht meer woningen bijgekomen (7.021) dan in het jaar daarvoor.

Versnellen (betaalbare) woningbouw
Om bouwprojecten en gebiedsontwikkelingen te versnellen en meer sociale huur en middenhuur te realiseren, zijn procesaanjagers ingezet. Zij zijn aan de slag gegaan om bepaalde projecten te versnellen. Het gaat om projecten in Oudewater (Westerwal), IJsselstein (Roba uitplaatsing), Stichtse Vecht (Planetenbaan), Woudenberg (Centrumgebied), Woerden (Middelland, Stationsgebied, Snellerpoort), De Bilt (station Bilthoven),

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Soest (Orlando), Zeist (Emmaplein, Hofje van Zeist) en Nieuwegein (Rijnhuizen en City). Met de inzet van procesaanjagers is onder meer extra capaciteit en kwaliteit ingezet bij deze gemeenten. Bij projecten met meerdere ambities, is gezorgd voor ondersteuning of garantstelling. Bijvoorbeeld bij het Hofje van Zeist en het Orlando terrein te Soest. Er is een subsidie van € 1 mln. verleend voor een investering in de ontwikkeling van een hoogwaardig stationsgebied Nieuwegein City. Randvoorwaarde is de ontwikkeling van een vitale binnenstad en de realisatie van 2.000 woningen.

Met verschillende onderzoeken heeft de provincie kennis geleverd. In samenwerking met de U16 zijn onderzoeken uitgevoerd naar de ontwikkeling van vraag en aanbod op de woningmarkt. Deze kwantitatieve gegevens zijn gebruikt om meer inzicht te geven in de kwalitatieve en kwantitatieve woningbehoefte. Per gemeente en sub-regio is een analyse uitgevoerd en zijn de resultaten ter beschikking gesteld aan de gemeenten. Daarnaast is in 2019 in U16-verband gestart met een onderzoek naar de meer kwalitatieve woonbehoefte en woonmilieus voor de langere termijn (tot 2040).
We hebben de resultaten van het onderzoek en de urgente woningbehoefte bij regio's en gemeenten onder de aandacht gebracht. Gezamenlijk zijn acties geformuleerd om tot oplossingen te komen. Zo is in U16-verband een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van de Woondeal. Daarnaast wordt aangesloten bij het maandelijks overleg over de woningmarkt in de regio's U16, Food Valley en Amersfoort.
De provincie zorgt voor verbinding en verspreidt kennis door bijeenkomsten op themaniveau te organiseren, bijvoorbeeld over doorstroming of middenhuur) en via het Platform Actie Agenda Woningmarkt.
De provincie heeft in samenwerking met de U16-gemeenten en het Ministerie van BZK de Woondeal Regio Utrecht opgesteld en ondertekend. Met de Woondeal wordt een langjarige samenwerking aangegaan. Over vier thema's zijn afspraken gemaakt:

- versnellen van de woningbouw;
- het functioneren van de woningmarkt;
- vitale wijken;
- groei faciliteren.

Regiodeal Vitale Wijken
Het Rijk heeft in september 2019 de derde (en laatste) tranche van de zogenoemde Regio Envelop opengesteld voor voorstellen uit de regio. Met de Regiodeals wil het Rijk de eigen kracht van een gebied benutten en deze in partnerschap helpen versterken. Tot 1 december 2019 hadden regio's de tijd om voorstellen in te dienen voor Regiodeals die bijdragen aan de brede welvaart in dat gebied. De provincie heeft een voorstel voor een Regiodeal ingediend dat zich richt op de aanpak van de vitale wijken uit de Woondeal U16 (Overvecht in Utrecht, Batau in Nieuwegein en Vollenhoven in Zeist). In deze wijken komen verschillende grote opgaven in de fysieke ruimte samen, zoals verdichting, mobiliteit, vergroening/klimaatadaptatie en energietransitie. Deze worden in de wijk integraal aangepakt met sociale opgaven voor sociale cohesie, gezondheid, onderwijs en arbeidsparticipatie. De provincie vindt het belangrijk dat er een provinciebrede aanpak is op het thema vitale wijken. Daarom wordt voor de wijk Soesterkwartier./Langs Eem en Spoor in Amersfoort ook een vitale wijkaanpak ontwikkeld. Voor deze wijk verzorgt de provincie samen met de gemeente Amersfoort de financiering

Middenhuur
Het in 2018 gerealiseerde Biedboek Middenhuur is een mooi vertrekpunt voor beleggers, corporaties en gemeenten voor verder samenwerking om middenhuur te realiseren. Daarnaast is naar aanleiding van het Rapport Van Gijzel over maatregelen om het middensegment op de huurmarkt te vergroten, overleg geweest met het ministerie, gemeenten en marktpartijen over hoe het middenhuursegment versterkt kan worden. Om middenhuur extra te stimuleren, is in 2019 een Challenge Middenhuur gelanceerd. Partijen kunnen een project voor het realiseren van middenhuur-woningen indienen. Met ondersteuning vanuit de provincie zijn zes projecten uitgevoerd. In 2020 wordt de winnaar van deze challenge bekend gemaakt. De resultaten van de verschillende projecten worden gedeeld. Daarnaast zal in samenwerking met gemeenten een overzicht worden gemaakt van de verschillende instrumenten die gemeenten kunnen inzetten voor middenhuur (toolbox). In samenwerking met een aantal beleggers en het adviesbureau Stec-groep is in april 2019 een rekensessie georganiseerd. Beleggers gaven daar inzicht aan gemeenten/marktpartijen in de rekenmodellen die zij hanteren.

Doorstroming
Samen met verschillende corporaties en marktpartijen binnen en buiten de provincie is onderzoek gedaan naar doorstroming. Wat levert het op voor de woningmarkt en hoe is meer doorstroming te stimuleren? In 2018 is een data gedreven onderzoek gestart naar doorstroming bij verschillende woningbouwprojecten. Gekeken is wat voor effect verschillende maatregelen hebben op de doorstroming wanneer specifieke eisen worden gesteld aan een

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

woningbouwproject en de toewijzing van woningen. In 2019 is het rapport opgeleverd en is hiervan een publieksvriendelijke versie opgesteld. Gemeenten gebruiken de bevindingen bij het ontwikkelen en aanpassen van hun toewijzingsbeleid. De bestaande woningenkunnen zo beter worden benut en zoveel mogelijk aansluiten op de woonbehoefte. We hebben onderzoek door Academie van de Stad laten uitvoeren naar woonwensen en behoeften van senioren. Daarmee hebben we meer inzicht gekregen in de wensen van deze doorstroomdoelgroep. In 2020 krijgt dit thema een concreet vervolg.

Flexwonen/Tijdelijk wonen
De behoefte in de woningmarkt verandert snel. Om hier sneller op in te spelen, is het wenselijk meer flexibele woonvormen te ontwikkelen. Het Rijk speelt hierop in met vrijstelling van de verhuurdersheffing en vereenvoudiging van regels. De provincie heeft een bijdrage van het Rijk ontvangen om flexwonen te stimuleren bij gemeenten en corporaties. We hebben verschillende gesprekken gevoerd met kennisplatforms, marktpartijen en andere overheden. We hebben de doelgroepen in kaart gebracht en gemeenten ondersteund met hun vragen. Ook hebben we onderzoek laten doen naar de omvang van arbeidsmigranten in de provincie. Dit is een van de doelgroepen voor flexwonen. In 2020 krijgt dit thema een concreet vervolg.

Vernieuwend opdrachtgeverschap
Vanuit de provincie blijven we projecten ondersteunen waarbij woningen worden ontwikkeld met of door de eindgebruiker. Zo is in 2019 samen met partijen als de Triodosbank het Stadsmakersfonds ontwikkeld. Vanuit dit fonds krijgen maatschappelijke start-ups ondersteuning, bijvoorbeeld bij het maken van realistische businesscases. Hiervoor is vanuit de provincie € 1 mln. ter beschikking gesteld. Dit bedrag wordt door banken aangevuld tot € 4 mln.. De doelstelling is om particuliere investeerders te laten instromen in het fonds waardoor na 5-10 jaar de provincie uit het fonds kan stappen.
De provincie heeft in 2019 elf projecten van initiatiefnemers en gemeenten met vernieuwend opdrachtgeverschap ondersteund. Vijf van deze projecten zijn financieel ondersteund met subsidie of voorfinanciering)

Energiebesparing
In de gebouwde omgeving gaat veel aandacht uit naar energiebesparing (gasloze en energiezuinige woningen) en productie van duurzame energie. In het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling dragen we bij aan de doelen uit van programma 4 'Energiebesparen in de gebouwde omgeving' (zie verder programma 4).

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft een bijdrage geleverd aan het oplossen van knelpunten in 7 woningbouwprojecten.	Bij 23 projecten is een bijdrage geleverd. Er is onder meer extra capaciteit en kwaliteit ingezet.
De provincie voert regie op het maken van afspraken over versterking van het huursegment (sociaal en middelduur): in 8 gemeenten hebben betrokken partijen invulling gegeven aan benodigde afspraken.	Voor de versnelling van bouwprojecten/ gebiedsontwikkelingen en het bevorderen van sociaal/middenhuur zijn procesaanjagers ingezet in negen gemeenten
Er is een versnellingsteam voor het aanjagen van de realisatie van woningbouwprojecten.	Er functioneert een provinciaal versnellingsteam met als doel zachte plancapaciteit om te zetten in harde plancapaciteit.
De provincie heeft minimaal 10 (sociale en middeldure huur) woningbouwprojecten ondersteund.	Bij 12 gebiedsprojecten is de opgave voor sociale of middeldure woningbouw een belangrijk onderdeel. Daarnaast zijn er in de Challenge Middenhuur zes concrete projecten ondersteund. In samenwerking met een aantal gemeenten is een ‘toolbox’ middenhuur in ontwikkeling.
Er is een monitor opgesteld voor de slaagkans voor sociale huur.	De slaagkans voor de sociale huur is opgenomen in de woningmarktmonitor.
De provincie heeft minimaal zes projecten woningbouwontwikkeling met vernieuwend opdrachtgeverschap ondersteund.	De provincie heeft in 2019 elf projecten van initiatiefnemers en gemeenten met vernieuwend opdrachtgeverschap ondersteund. Vijf van deze

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	projecten zijn financieel ondersteund (subsidie, voorfinanciering).
De (regionale) samenwerking op woongebied is met de Actie Agenda Woningmarkt aantoonbaar versterkt, waarbij in elke regio de partijen zichtbaar en blijvend gecommitteerd zijn.	De samenwerking met de regio's (U16, Regio Amersfoort en FoodValley) is geïntensiveerd. Zo zijn er in samenwerking met de regio's verschillende onderzoeken uitgevoerd en zijn samenwerkingsprojecten opgezet (o.a. op het terrein van middenhuur, kwalitatieve woningbouwopgave, programmering). Ook corporaties, beleggers en ontwikkelaars zijn bij verschillende projecten betrokken.
Er is een betrokken netwerk (met o.a. gemeenten, corporaties en projectontwikkelaars) dat activeert tot gezamenlijke acties.	De samenwerking met de regio's is versterkt. Zo is bijv. met de regio U16 en het ministerie de Woondeal tot stand gekomen. Ook is met beleggers vormgegeven aan de uitwerking van het Biedboek en is een rekensessie over middenhuur georganiseerd.
Netwerkbijeenkomsten zijn minimaal gewaardeerd met 7,5 en 50 externe partners zijn actief betrokken/ tonen initiatief bij uitvoering van de Actie Agenda Woningmarkt.	Dit is niet expliciet gemonitord.
De versnellingsopgave woningbouw heeft een volwaardige plek in het U Ned programma en is daarmee gekoppeld aan (investeringen in) bereikbaarheidsopgaven.	In het BO MIRT van november 2019 zijn afspraken gemaakt over de te starten MIRT verkenning welke ook een belangrijke impuls kan geven aan het verbeteren van de ontsluiting van de woningbouwlocatie zuidwest (onder andere de Merwedekanaalzone) in de gemeente Utrecht en locaties in Nieuwegein.

1.2.2 Werken: kwaliteit op orde en transformeren

De grootste kansen om onze doelen die bijdragen aan onze ambities ten aanzien van aantrekkelijke steden en dorpen te realiseren, liggen daar waar de gebouwde omgeving in verandering is. Daarom steken we veel energie en middelen in gebiedsontwikkelingen en -transformaties. Gebiedstransformaties vragen meestal ook om aanpak van de openbare ruimte. Daarnaast bieden ze kansen om andere opgaven aan te pakken, zoals energietransitie, andere of betere mobiliteit en infrastructuur en verbetering van een gezonde leefomgeving in combinatie met het beperken van hittestress en voorkomen van wateroverlast. Daarmee dragen we ook bij aan de uitvoering van de doelstellingen uit programma 3.

Gebiedstransformaties
In 2019 zijn we actief betrokken geweest bij de transformatie van twaalf gebieden, bijvoorbeeld Woudenberg (Centrumgebied) en De Bilt (Stationsgebied). . In al deze gebieden worden woningen gebouwd door leegstaande panden te transformeren, door renovatie of via nieuwbouw. In alle gebieden is ook aandacht voor energietransitie. In vier gebieden wordt expliciet de bereikbaarheid aangepakt. In elf is er aandacht voor een gezonde leefomgeving (groen, geluid) en in minimaal drie gebieden worden klimaatadaptieve maatregelen opgenomen in het plan. De resultaten van de energietransitie in de bebouwde omgeving staan in programma 4 onder Energie.

Gebiedsontwikkelingen
Bij alle gebiedsontwikkelingen waarbij de provincie betrokken is, draait het om het benutten van binnenstedelijke ruimte voor met name woningbouw. In vrijwel alle gebiedsontwikkelingen zorgen we dat ook mobiliteit en infrastructuur vroeg in de planvorming worden meegenomen. Heel concreet zijn de provinciale belangen in Utrecht (Merwedekanaalzone, Rijnsweerd), Nieuwegein (Rijnhuizen en centrum/stationsgebied), Stichtse Vecht (Planetenbaan en Kwadrant) en Woerden (Middelland en Stationsgebied).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestaande leegstand van kantoren blijft aandacht krijgen, alleen ligt de focus nu meer op de ontwikkeling van een heel gebied in plaats van de transformatie van een enkel kantoorpand. (Kantoren)transformatie is onderdeel van de Actie Agenda Woningmarkt. Voor vitale dorpen en steden zijn vitale centrumgebieden cruciaal. Winkels zijn daar onderdeel van, maar ook het functioneren van een centrum met alle functies die daarbij horen, inclusief ruimtelijke kwaliteit. Voor de aanpak van centrumgebieden hebben we in de gemeente Zeist, Veenendaal, Soest en Amersfoort ervaring opgedaan. Ook de inzet van een centrummanager in (Zeist (initiator, bemiddelaar, aanspreekpunt voor o.a. ondernemers) blijkt succesvol. Die inzet wordt nu door de gemeente, ondernemers en vastgoedpartijen samen verder voortgezet.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie is aantoonbaar actief betrokken (geweest) in de uitvoeringsfase van tenminste 18 integrale gebiedsontwikkelingsprojecten (woon- en werkgebieden).	De provincie is actief betrokken geweest bij 16 projecten
In elk project zijn meekoppelkansen (energie, klimaat, mobiliteit, gezonde leefomgeving, cultuurhistorisch erfgoed) zichtbaar gemaakt en meegenomen.	De meekoppelkansen zijn in elk project zichtbaar gemaakt en meegenomen in het vervolgproces.
Waar nodig innoveren en experimenteren we met onze partners in deze concrete ruimtelijke ontwikkelingen.	Er zijn innovatieve aanpakken ondersteund waarbij de woningbouwopgave is gecombineerd met opgaven op het gebied van duurzaamheid, gezonde leefomgeving en klimaatadaptatie.

1.2.3 Winkelen: aantrekkelijke centrumgebieden waar het goed ontmoeten is

In 2018 is de Retailvisie vastgesteld. Centrale doelen zijn de versterking van de bestaande winkelstructuur en het behoud van vitale centrumgebieden. De uitvoering gebeurt voor een belangrijk deel in het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling. De rol van de provincie is vooral agenderend, verbindend en faciliterend richting gemeenten. Het gaat daarbij niet alleen om winkels en winkelleegstand, maar juist om een integrale aanpak van centrumgebieden waarin ook ontmoeten en beleven belangrijk zijn. De prioriteit in 2019 lag op het opbouwen en uitbouwen van een lerend netwerk onder gemeenten en andere relevante partners om zo verbinding te creëren. De ervaringen uit pilots uit 2017 en 2018 zijn verder uitgewerkt en omgezet in provinciale inzet (zoals inbreng van expertise) en (financiële) instrumenten. De opgedane kennis gebruiken we om samen met gemeenten nieuwe centrumgebieden aan te pakken. Met kennisontwikkeling en netwerkontwikkeling ondersteunen we gemeenten en marktpartijen bij hun visievorming en uitvoering.

In 2019 hebben wij een actief lerend netwerk tot stand gebracht onder gemeenten en andere partners over het onderwerp vitale binnensteden en retailopgaven. Ook zijn wij in 2019 actief betrokken geweest in de aanpak van twee centrumgebieden met retailopgaven (Woudenberg, Zeist)

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft een actief lerend netwerk tot stand gebracht onder gemeenten en andere partners op het onderwerp vitale binnensteden en retailopgaven.	Er zijn bijeenkomsten voor de uitwisseling van kennis en best practices georganiseerd.
De provincie is aantoonbaar actief betrokken (geweest) in de aanpak van minimaal drie centrumgebieden met retailopgaven.	De provincie is betrokken geweest bij twee centrumgebieden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1.3 Stimuleren integrale (gebieds)ontwikkeling

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Via ons ruimtelijk beleid sturen wij op de ruimtelijke kwaliteit op vooral regionale schaal. Door al bij de eerste processtappen van gebiedsontwikkeling onze provinciale doelen aan elkaar koppelen kunnen wij ons inzicht in en sturing op de te behalen kwaliteit vergroten. Ook vragen complexe opgaven van ons dat wij experimenteren met procesvernieuwing en vindingrijke werkwijzen. Dit zien wij als opmaat naar de systeemverandering in het fysieke beleid: het integrale omgevingsbeleid dat de provincie in de komende jaren gaat formuleren en dat de gehele leefkwaliteit gaat bepalen.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	5.004	2.807	2.197
Baten	3.012	1.442	1.570
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.992**	**1.365**	**627**

1.3.1 Innoveren ruimtelijke ontwikkelingen

Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving
Het Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving 2016-2019 (IFL) is een praktijkgericht programma. Het programma bood ook in 2019 een omgeving om te experimenteren in het fysieke domein. Verschillende maatschappelijke opgaven zijn daarbij samen met partners een stap verder gebracht. Voor deze opgaven was nog geen effectieve aanpak ontwikkeld, waardoor ze dreigden te stagneren. Het programma heeft zich vooral gericht op de uitvoering van deze opgaven. In 15 casussen heeft het IFL de samenwerking met belanghebbenden, experts en vernieuwers gefaciliteerd. Bijvoorbeeld in de casus Stationsgebied Bunnik: daar is onder regie van de provincie gestart met een proces om, samen met gemeente, inwoners en bedrijven, het gebied rond het station Bunnik tot een aantrekkelijke, regionaal relevante overstapplaats van trein op de fiets naar het Utrecht Science Park te maken. Inmiddels is het project overgenomen door lokale intiatiefnemers en de gemeente, die door placemaking de leef- en werkkwaliteit van het gebied en de overstaphub vergroten.

Er zijn verschillende casussen in de programmaperiode 2016-2019 afgerond. Onder andere:

- Een van de Nuffield scholarship voor jonge agrariërs. Via de financiering van Nuffield-beurzen is een bottom-up netwerk van agrarische ondernemers ontstaan die in nauw contact met de overheid duurzame initiatieven in bodemdalinggevoelig gebied verder vormgeeft.
- Natuurprijs Groene Kroon I (2017) en II (2019): Via de Groene Kroon bereikte de provincie een breed en divers publiek over het provinciaal natuurbeleid, heeft de provincie succesvolle projecten in de spotlights kunnen zetten en zijn veel nieuwe initiatieven dichterbij realisatie van hun plannen gekomen.
  Wat hiervan geleerd is, is in de vorm van aanbevelingen vastgelegd en onder meer gedeeld met andere provinciale programma's. Zie het magazine.

De casus 'Vliegwiel van gemeenschapskracht' is in 2019 opgestart en loopt door in de nieuwe programma voor het IFL 2020-2023. Deze casus stimuleert private initiatieven in kleine kernen om daarmee leefbaarheid te verbeteren. De casus 'Vraaggestuurd OV' op het Eiland van Schalkwijk startte in 2019 met een proef voor flexibel vraaggestuurd OV (U-Flex). De proef wordt in 2020 verder afgerond binnen het domein mobiliteit.

Op 17 december 2019 is de eindrapportage van het IFL over de periode 2016-2019 vastgesteld. Deze is op 8 januari 2020 besproken in de PS-commissie Ruimte, Groen en Water. In het najaar van 2020 wordt het Innovatieprogramma verder uitgewerkt, in nauwe samenhang met een aantal andere ruimtelijke ontwikkelingsinstrumenten, waaronder het IGP.

Ringpark
Het Ringpark Utrecht is een concept om de groei van de stedelijke regio te verbinden met de groene omgeving. In het Ringpark Utrecht komen veel opgaven samen Het sleutelbegrip is ruimtelijke kwaliteit. Het biedt een nieuw perspectief voor de relatie tussen stad en land. Het Ringpark helpt bestaande opgaven in een nieuw perspectief te plaatsen en om in gesprek te komen op basis van een integrale visie.
In 2019 is het volgende gerealiseerd:

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

- Op 29 januari 2019 werd een diner pensant met externe partijen gehouden. Samen is gesproken over leiderschap en eigenaarschap van het Ringpark.
- Op 26 september 2019 is de tweede Ringparkconferentie 'Groen groeit mee' georganiseerd. Daarbij waren ruim 120 deelnemers aanwezig. Het Magazine *RingRingRingRing* is gepresenteerd en uitgereikt. Daarnaast is wethouder Chantal Broekhuis (gemeente Utrechtse Heuvelrug) verkozen tot de eerste bestuurlijke ambassadeur voor het Ringpark.
- In de Community of Practice 'landschap als vestigingsvoorwaarde' wordt met andere regio's onder leiding van de Vereniging Deltametropool kennis gedeeld en conferenties georganiseerd.
- Er zijn verbindingen gelegd met andere programma's en projecten, zoals het programma U Ned. Ook is het concept Ringpark opgenomen in het -ontwerp van onze omgevingsvisie.

In 2020 willen we dit een concreet vervolg geven middels 'Groen Groeit Mee'. Groen is de kwaliteit van de regio, groei is de opgave, hoe gaat dit samen? Hierbij is er een nauwe relatie met regionale programmering wonen en werken. Met de uitwerking van 'Groen Groeit Mee' wordt de gedachte achter het Ringpark vertaald naar een programma-aanpak.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een aantal praktijkexperimenten uitgevoerd waaronder o.a. de verdere invulling aan Ringpark	In 15 casussen heeft het IFL de samenwerking met belanghebbenden, experts en vernieuwers gefaciliteerd. Rond het concept Ringpark zijn verschillende acties/activiteiten ontwikkeld. Dat heeft geleid tot meer inzicht in de manier om dit operationeel te maken in samenhang met bestaande programma's.
In het najaar van 2019 is er een nieuw innovatieprogramma ter bespreking, inclusief een koppeling met ontwerpend onderzoek.	Het IFL 2016-2019 is afgesloten met een eindrapportage. Deze bevatte ook een eerste oriëntatie op het nieuwe programma voor 2020-2023. In 2019 is geïnvesteerd in de deskundigheid over Ruimtelijk Ontwerp bij onze provincie en deze heeft bij veel projecten (ook Omgevingsvisie) gezorgd voor inbreng.

1.3.2 Stimuleren integrale gebiedsontwikkelingsprojecten

Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP)

Met het Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma 2012-2019 (IGP) hebben wij integrale gebiedsontwikkelingen waar meer provinciale beleidsdoelen samenkomen gestimuleerd en gerealiseerd. Hiervoor was investeringsbudget en procesbudget beschikbaar. Gaandeweg is gebleken dat het beschikbaar stellen van extra investeringsbudget niet de primaire succesfactor is. Wat goed werkt, is partijen met elkaar in contact brengen, hun belangen verbinden en het werkproces ondersteunen met procesbudget. Deze samenhangende benadering, ook over de grenzen van lopende provinciale programma's en domeinen heen, heeft het IGP tot een succesvol programma gemaakt. De integrale aanpak richtte zich vooral op de grens tussen stad en land en vaak op vraagstukken rond mobiliteit.

In maart 2019 hebben Gedeputeerde Staten de jaarlijkse voortgangsrapportage vastgesteld en aan Provinciale Staten aangeboden. Daarin is ook de lijst met gebiedsontwikkelingen geactualiseerd waarbij IGP betrokken is geweest. In 2019 is een nieuwe gebiedsontwikkeling toegevoegd aan het IGP: de dijkversterking van de Lekdijk op het traject Culemborgse Veer – Beatrixsluizen (CUB). Hiermee is het IGP in totaal bij 14 gebiedsontwikkelingen betrokken.
In 2019 is procesgeld ingezet bij de gebiedsontwikkelingen Amelisweerd – Rhijnauwen – Vechten, Salmsteke (Lopik), de A12 Zone, Veenweide in beweging (Kamerik – Kanis), Lage Weide en dijkversterking CUB - traject. De N411, Vliegbasis Soesterberg, Verbreed Lekkanaal / Bedrijvenpark en Mooi Rijnhuizen zijn in uitvoering met inzet van IGP-investeringsbudget.

In het najaar van 2020 zal het vervolg van het IGP verder vorm krijgen. De focus zal bij gebiedsontwikkeling meer komen te liggen op het verbindend proces, met het procesgeld dat voor deze coalitieperiode beschikbaar is gesteld. De vervolgaanpak zal in nauwe samenhang plaatsvinden met andere ruimtelijke ontwikkelingsinstrumenten, zoals het IFL.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

A12 Zone
In 2017 hebben de gemeenten Houten, Nieuwegein en Utrecht, Rijkswaterstaat, U10 en de provincie geconstateerd dat het Verstedelijkingsperspectief A12 Centraal uit 2011 en het 'actief rentmeesterschap' geactualiseerd moeten worden. Daarop is in 2018 onder andere gewerkt aan de Startnotitie Integraal Ontwikkelperspectief A12 Zone. Hierin zijn vijf opgaven beschreven: actualiseren, agenderen, concretiseren, anticiperen, en uitwerken. In 2019 is gestart met de actualisatie. De resultaten hiervan worden in de loop van 2020 verder uitgewerkt naar een integraal ontwikkelperspectief voor de A12 Zone. Het gebied van de A12 Zone is in het ontwerp van de provinciale omgevingsvisie opgenomen als mogelijkheid voor grootschalige integrale ontwikkeling van wonen en werken. Ook in het nog lopende MIRT-onderzoek van U Ned is onderkend dat de A12 Zone veel potentie heeft.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
In het voorjaar 2019 is er een actuele projectenlijst van het IGP op basis van de jaarlijkse Voortgangsrapportage.	In maart 2019 is de jaarlijkse voortgangsrapportage vastgesteld. Daarin is ook de lijst met gebiedsontwikkelingen met IGP-betrokkenheid geactualiseerd. De dijkversterking Lekdijk is als project toegevoegd.
De volgende projecten lopen door of zijn gestart: Utrecht-Oost / Utrecht Science Park, de Marinierskazerne (Doorn), Amelisweerd-Rhijnauwen-Vechten, Salmsteke (Lopik), A12 Zone, Veenweide in beweging (Kamerik-Kanis) en Lage Weide.	Het IGP is bij 14 gebiedsontwikkelingen betrokken, waaronder deze projecten.
De volgende projecten bevinden zich in 2019 met inzet van IGP-investeringsbudget in de uitvoeringsfase: de N411, Vliegbasis Soesterberg, Verbreed Lekkanaal / Bedrijvenpark Het Klooster en Mooi Rijnhuizen.	De N411, Vliegbasis Soesterberg, Verbreed Lekkanaal / Bedrijvenpark Het Klooster en Mooi Rijnhuizen zijn in uitvoering met inzet van IGP – investeringsbudget.
In het najaar van 2019 leggen wij u een nieuw programma voor dat zich richt op meer gebundelde inzet van middelen voor gebiedsontwikkeling.	Vanwege de ontwikkeling van de omgevingsvisie en -verordening, is de voorbereiding van het IGP 2020-2023 verplaatst naar het najaar van 2020.

1.3.3 Zorgdragen voor ontwikkelingen met ruimtelijke kwaliteit

Provinciale Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK)
Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) Paul Roncken heeft in 2019 verschillende adviezen gegeven. Zo heeft hij onderwerpen aangedragen voor de coalitievorming, een serie Interbellum-lezingen georganiseerd (vastgelegd in een driedelige podcast) en nieuwsbrieven uitgebracht (over dijkverbetering en binnendorpelijk verdichten). In 2019 is de benoeming van de PARK verlengd voor in principe vier jaar. Bij de benoeming is een aantal aandachtspunten meegeven, voor zowel de PARK als voor de provinciale organisatie, te weten:

- De rolinvulling en samenwerking van PARK en PCL (onderscheidend maar wel in elkaars verlengde);
- Een focus in het takenpakket, waarbij de nadruk ligt op de provinciale schaal;
- Verdieping van de relatie van de PARK met het onderwijs (hogescholen en universiteiten).

Aandachtspunt voor de organisatie is de wijze waarop gevolg wordt gegeven aan de adviezen van de PARK. Daarnaast heeft de PARK een zelfevaluatie uitgevoerd en deze besproken met Gedeputeerde en Provinciale Staten. De PARK gebruikt de uitkomsten voor zijn werkprogramma voor 2020.
In de door Provinciale Staten vastgestelde begroting voor 2020 is het jaarlijkse werkbudget voor de PARK structureel verhoogd met € 50.000 tot € 170.000. Daarmee kan de PARK zijn effectiviteit vergroten. Zie ook https://www.provincie-utrecht.nl/politiek-bestuur/extern-advies/adviseur-ruimtelijke/

Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL)
De onafhankelijke Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) adviseert Provinciale en Gedeputeerde Staten over de kwaliteit van de leefomgeving en stimuleert het debat daarover. Daarbij is vooral aandacht voor de samenhang tussen de thema's. Voor de advisering gebruikt de PCL verschillende adviesvormen, zoals film, schriftelijke adviezen en bijeenkomsten. In 2019 heeft de PCL vier korte adviesfilms uitgebracht waarin de jonge onderzoekers van de PCL zich uitspreken over de energietransitie. Daarnaast heeft de PCL een advies en film uitgebracht over woningbouw en omgevingskwaliteit. Samen met de adviescommissie van de provincie Zuid-

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Holland (PAL) is het advies Checklist Omgevingskwaliteit uitgebracht. Verder organiseerde de PCL twee bijeenkomsten voor de provincie en andere geïnteresseerden: een gastlezing over overheidssturing in de netwerksamenleving en een inspiratiebijeenkomst over klimaatadaptatie.
De voorzitter en de leden van de PCL zijn in 2019 herbenoemd voor een periode van vier jaar. De focus van de PCL voor deze zittingsperiode zal liggen op de in het coalitieakkoord benoemde thema's. Zij beziet dit vanuit verschillende perspectieven en visies met aandacht voor de formele rol van de provincie en de vraag of deze rol passend en als voldoende kan worden gezien. De PCL bewaakt haar vernieuwing en continuïteit door zorg te dragen voor een getrapt aftreedschema van leden en voorzitter. Daarnaast zoekt de PCL de samenwerking met de PARK maar blijft daarbij wel onderscheidend.

Ontwerpend onderzoek
In 2019 is geïnvesteerd in het ontwerpend vermogen van onze eigen organisatie. In samenwerking met ontwerpbureaus en met de PARK is de inzet van ruimtelijk ontwerp in de maatschappelijke opgaven waar Utrecht voor staat flink gestimuleerd. Met ontwerpend onderzoek is in het Groene Hart verkend welke optimale combinaties tussen bodem, water en landgebruik mogelijk zijn. In het kader van U Ned/MIRT Onderzoek MRU is bijgedragen aan het opstellen van integrale verstedelijkingsmodellen voor de stadsregio Utrecht. Bij de gebiedsopgaven voor onder andere A12 Zone, Sterke Lekdijk, Grebbedijk en de uitwerking van de NHW is met ruimtelijk ontwerp geschetst op locatiekeuzen, inrichtingsmogelijkheden en combinatiemogelijkheden. Met storytelling en verbeelding is een belangrijke bijdrage geleverd aan de opzet en boodschap van de ontwerp POVI (kaartenreeks, collages en afbeeldingen).

Kwaliteitsteams
In 2019 zijn kwaliteitsteams actief geweest voor een aantal grote (infrastructurele) projecten en Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW). De provincie heeft geparticipeerd bij knooppunt Hoevelaken, Ring Utrecht, Maarsbergen, Verbreding Lekkanaal, verbreding A27 Houten-Hooipolder en de Lekdijkversterking. Het kwaliteitsteam NHW is ingevuld met externe experts.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft in samenwerking met de Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit meer invulling gegeven aan de expertise ontwerpend onderzoek.	In samenwerking met ontwerpbureaus en met de PARK heeft de provincie Utrecht een forse impuls gegeven aan de inzet van ruimtelijk ontwerp op de maatschappelijke opgaven waar Utrecht voor staat. Ruimtelijk Ontwerp is in verdere opbouw en staat in goed contact met de PARK.

1.3.4 Uitvoeren van programma Hart van de Heuvelrug

Hart van de Heuvelrug is een unieke integrale gebiedsontwikkeling in het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. De projecten variëren van nieuwe natuur tot woningbouw, van ecoducten tot duurzame bedrijventerreinen. Nieuwe en verbonden natuur als uitgangspunt voor duurzame ontwikkeling van wonen, werken, zorg en recreatie. Het programma richt zich op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit en belevingswaarde van de Utrechtse Heuvelrug.

De Utrechtse Heuvelrug is Nederlands op één na grootste aaneengesloten natuurgebied. Het dreigde verregaand te versnipperen door bebouwing en wegen. Met het gebiedsprogramma Hart van de Heuvelrug willen de provincie Utrecht, gemeenten Zeist en Soest en het Utrechts Landschap de versnippering stoppen. Op 5 juni 2015 hebben de gemeenten Soest en Zeist en de provincie ingestemd met de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg. Daarin zijn afspraken gemaakt over de samenwerking de projecten die in de komende jaren nog worden uitgevoerd. Door de aanleg van ecoducten en de realisatie van natuur is een aaneengesloten natuurgebied ontstaan van ruim 700 hectare. Door bebouwing en natuur te herschikken is er ruimte ontstaan voor wonen, werken, recreatie en zorg.

De gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug-Vliegbasis Soesterberg is meer dan een verzameling ruimtelijke projecten. Het is een integrale aanpak. Het programma gaat uit van een 'schaakbordmodel'. Door slim om te gaan met de beperkte beschikbare ruimte moet het mogelijk zijn functies op de juiste plek te ontwikkelen. Met de

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

opbrengsten vanuit gronduitgifte voor wonen en werken investeren de gebiedspartners in de ontwikkeling van natuur. Lees meer over de verschillende projecten op het projectenblad Hart van de Heuvelrug.
Binnen het programma hebben ook de gemeenten Zeist en Soest ontwikkelprojecten onder hun regie. De gemeente Zeist is projecttrekker van de Willem Arntzhoeve en Huis ter Heide West en de gemeente Soest van Apollo Noord- Kontakt der Kontinenten, Sauna Soesterberg en Oude Tempel. De provincie is financieel eindverantwoordelijk voor deze projecten. Dit is in 2015 vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) Hart van de Heuvelrug.
Deze jaarrekening laat alleen de provinciale projecten zien. In de Tussenrapportage Hart van de Heuvelrug (september 2019) en mastergrex Hart van de Heuvelrug (maart 2020) worden ook de gemeentelijke projecten toegelicht, zowel inhoudelijk als financieel.

Woonwijk Vliegbasis Soesterberg (VBS)
De ambitie voor Woonwijk Vliegbasis Soesterberg is een duurzame en kwalitatief hoogwaardige woonwijk die past in de bijzondere omgeving van de Vliegbasis. Een woonwijk waar de natuur deel van uitmaakt. De planontwikkeling van de woonwijk vordert, maar heeft vertraging opgelopen door aangetroffen bodemverontreiniging (PFOS). De procedure voor ontheffing Wet Natuurbescherming zal worden opgestart. Naast de ontheffing Wet Natuurbescherming voor een aantal diersoorten is met name voor de vogelsoort veldleeuwerik samen met de gebiedspartners een pakket aan mitigerende maatregelen opgesteld dat de duurzame instandhouding van de Veldleeuwerik na realisatie van de woonwijk waarborgt. Dit pakket aan maatregelen is klaar en is opgenomen in het activiteitenplan voor de ontheffingsaanvraag.

Na signalen in 2018 is in voorjaar van 2019 vastgesteld dat er een ernstige verontreiniging met PFOS zich bevindt op de locatie van de voormalige brandweerkazerne en de voormalige brandweeroefenplaats. Op dit moment is nog niet bekend hoe de verontreiniging met PFOS zal worden gesaneerd. Reden hiervan is dat er nog geen landelijke vastgestelde toetsingskaders en regelgeving beschikbaar is en de saneringstechnieken nog in ontwikkeling zijn. Met het ministerie van Defensie is een plan van aanpak opgesteld om gezamenlijk te komen tot een saneringsoplossing en worden afspraken gemaakt m.b.t. verantwoordelijkheden. De aangetroffen bodemverontreiniging heeft gevolgen voor de ontwikkeling van de woonwijk. De omvang van het risico en de effecten op onder andere de planning worden momenteel nader in beeld gebracht. In 2019 is de verkoopstrategie van de woonwijk voorbereid.

Park Vliegbasis Soesterberg
Met de verkoop van Park Vliegbasis Soesterberg van de provincie Utrecht aan Utrechts Landschap zijn de rollen veranderd. Vanuit deze nieuwe rolverdeling zijn de gebiedspartners met elkaar in gesprek over de verdere ontwikkeling van Park Vliegbasis Soesterberg. De realisatie van de recreatieve paden, routes en recreatieve voorzieningen zijn in een vergevorderd stadium. Naast de woonwijk zijn er nog andere lopende projecten: kavels westflank (voorheen Dolderseweg) en de ecologische corridor New Amsterdam. Meer informatie daarover is terug te vinden op het projectblad Hart van de Heuvelrug.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Woonwijk Vliegbasis: • De aanvraag ontheffing Wet Natuurbescherming voor de woonwijk is ingediend en door het bevoegd gezag behandeld. • Er is een start gemaakt met de inrichtingswerkzaamheden (bouwrijp maken, inrichten overgangszone). • Het bouwrijpmaken van het terrein is gestart. • De aanbesteding voor de verkoop van de kavels Dolderseweg is gestart.	• De aanvraag ontheffing voor de woonwijk is niet in 2019 ingediend. De voorbereiding vraagt meer aandacht en overleg met bevoegd gezag. • Er is niet gestart. De uitvoering kan pas volgen na het verkrijgen van ontheffing Wnb. • Er is gestart met onderdelen zoals het opsporen van niet gesprongen explosieven. • De verkoop van de kavels Dolderseweg is gestopt na een rekenkameronderzoek.
Park Vliegbasis/ecologische corridor: • De aanvraag voor een ontheffing Wet Natuurbescherming padenplan fase 2 is ingediend en door het bevoegd gezag behandeld. • Er zijn duidelijke afspraken over programmering van evenementen in het park.	• Niet meer nodig: door aanpassing van het padenplan is de ontheffing Wnb niet meer noodzakelijk. • Deze afspraken zijn niet gemaakt. Het evenement Koude Oorlog in oktober 2019 is gebruikt als pilot om te kijken of er

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

• Er zijn goede afspraken gemaakt over het uitvoeringsproces van de ecologische corridor Camp New Amsterdam.	draagvlak is voor de samenwerking op gebied van culturele programmering. • De gesprekken zijn gestart, maar vanwege beperkte capaciteit bij RVB/ Defensie is dit nog niet afgerond .

Wijziging in verantwoording programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg
Tot en met 2017 is het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg in de provinciale jaarcyclusproducten op inhoud verantwoord op het projectblad Hart van de Heuvelrug en het was financieel terug te vinden in de toelichting op de balans, onder de Voorraden.
Vanaf 2018 is – om te voldoen aan de regelgeving in het BBV - de opzet van het programma in de financiële administratie en verantwoording gewijzigd.
Deze wijziging heeft ook invloed op de verantwoording op programma 1 in 2019:

- Alle inkomsten en uitgaven van de grondexploitatie-projecten in de Voorraden, lopen via programma 1.
- Op de projecten in de Voorraden wordt tussentijdse winst genomen. Deze winstneming komt als baat op programma 1.
- Op de afgeronde projecten in de vaste activa wordt afgeschreven. De afschrijvingslast komt op programma 1.
- Het saldo van deze baat en last dient – om recht te doen aan de afspraken met de gemeenten Soest en Zeist – beschikbaar te blijven voor het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg.

De vorm en inhoud van het projectblad zijn niet aangepast. Daar wordt de voortgang van het programma verantwoord.

1.4 Provincie is omgevingswetproof

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Om de provincie omgevingswetproof te krijgen werken we intensief en nauw samen met (regionale) partners in het fysieke domein.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.835	957	878
Baten	-	12	-12
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.835**	**946**	**889**

1.4.1 Opstellen omgevingsvisie en -verordening

In het fysieke domein gaat met de komst van de Omgevingswet veel veranderen de komende jaren. Voor de provincie heeft dit gevolgen voor alle kerntaken. We krijgen nieuwe instrumenten, zoals de omgevingsvisie. Ook moeten we bijvoorbeeld onze dienstverlening digitaliseren en onze manier van werken aanpassen. Doel van dit programma is de provincie Omgevingswetproof te maken. In 2019 lag de focus op het opstellen van de versie van de omgevingsvisie en -verordening voor de hele fysieke leefomgeving. De basis hiervoor vormde het koersdocument (2018).

In 2019 is gewerkt aan de -ontwerpvisie en -verordening. Deze zijn eind 2019 opgeleverd. De planMER loopt hier parallel in mee (de eerste contouren zijn ook eind 2019 opgeleverd) en is/wordt actief betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie en -verordening. Ook zijn in 2019 ongeveer vijftien ambtelijke en bestuurlijke participatiebijeenkomsten rondom de omgevingsvisie en -verordening georganiseerd

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het opstellen van een concept Omgevingsvisie en –verordening.	Eind 2019 is het ontwerp Omgevingsvisie en –verordening opgeleverd.
Er zijn minimaal drie participatiebijeenkomsten georganiseerd, waarbij we de Utrechtse samenleving nauw bij betrekken.	Er zijn ongeveer vijftien participatiebijeenkomsten georganiseerd.
Het opstellen van een interactief digitaal milieueffectrapport (planMER) dat bijdraagt aan de besluitvorming over de Omgevingsvisie en –verordening.	De planMER wordt parallel aan het ontwerp van de omgevingsvisie en verordening, opgesteld.

1.4.2 Aanpassen organisatie en opdracht RUD voor VTH

In 2019 is gewerkt aan de veranderopgave rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving (VHT) onder de Omgevingswet.
Bestuurders VTH hebben in het bestuurlijk Provinciebrede Samenwerkingsoverleg hun commitment gegeven om onder de noemer 'Een overheid' op zes voorgestelde onderwerpen/projecten de samenwerking uit te werken en uit te voeren. Hiervoor zijn inmiddels werkgroepen actief met gemeenten, waterschappen, provincie en andere overheidspartners. Daarin wordt onder andere gewerkt aan samenwerkingsafspraken voor de hele provincie. Die worden eind 2020 ter vaststelling voorgelegd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De implementatie van de veranderopgave VHT is in uitvoering.	Er is duidelijkheid geschapen rond de organisatie van de inspanningen die nodig zijn om tot een resultaat te komen. Resultaat is de instelling van meerdere werkgroepen die inhoudelijke opdrachten hebben gekregen.

1.4.3 Aansluiten op Digitaal Stelsel Omgevingswet (landelijk)

In het project Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) helpen we met de digitalisering en aanpassing van de informatievoorziening van de andere projecten van het programma Invoering Omgevingswet. Daarnaast heeft het DSO eigen activiteiten om aan te sluiten op het landelijke stelsel.

In 2019 is samen met IPO het traject Samen Oefenen opgestart om met alle provincies en leveranciers klaar te zijn voor het digitaal publiceren van onze omgevingsvisie en -verordening.
Mede vanuit onze provincie is een interprovinciale richtlijn opgesteld om onze verordening in het Omgevingsloket te annoteren/digitaal leesbaar te maken.
Ook is in 2019 een gezamenlijke regionale agenda voor de informatie-aspecten binnen VTH tot stand gekomen.
Om onze provincie Omgevingswetproof te maken, is verder gestart met een project voor de noodzakelijke upgrade van het zaaksysteem.

Om de provincie Omgevingswetproof te maken is ook gestart met een project om te komen tot een nieuw vergunningensysteem.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is software beschikbaar en toepasbaar voor het opstellen en publiceren van de digitale Omgevingsvisie en –verordening.	Utrecht heeft samen met IPO veel initiatief genomen om het traject Samen Oefenen op te starten om met alle provincies en onze leveranciers klaar te zijn voor het digitaal publiceren van onze Omgevingsvisie en -verordening. De ontwikkeling van de software was echter nog niet gereed eind 2019 en loopt door in 2020. Deze volgt de landelijke ontwikkelingen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een structuur opgezet met definities die in de omgevingsverordening worden gebruikt.	Deze structuur is opgezet en ingevoerd. Met name vanuit Utrecht is een interprovinciale richtlijn opgesteld voor het annoteren/digitaal leesbaar maken van onze verordening in het Omgevingsloket. Dit is vastgesteld in AAC-ROWW. Intern is de werkwijze voor het objectgericht schrijven met onze planjuristen uitgewerkt.
De implementatie van de (op dat moment bekende) veranderopgave voor de digitale aspecten van VTH is in uitvoering.	De veranderopgave voor de digitale aspecten is in uitvoering en gedeeltelijk operationeel. De vergunningchecker (vragenboom) voor de Kapvergunning is ingericht en staat binnenkort op de website. Alle voorbereiding voor aanbesteden van de noodzakelijke upgrade van het zaaksysteem zijn gedaan.
Het verzenden van de Omgevingsvisie en –verordening voor publicatie in de landelijke voorziening is voorbereid.	Een eerste proefverordening is gepubliceerd in de landelijke testomgeving vanuit de plansoftware. De leverancier is gemandateerd voor publicatie en heeft de provincie aangesloten. De voorbereiding is hiermee afgerond.

1.4.4 Aanpassen werkwijze voor Omgevingswet

Om de werkwijze van de medewerkers en het bestuur aan te passen aan de Omgevingswet, is in 2019 de focus verlegd van verkennen naar experimenteren en concretiseren. Hiervoor zijn verschillende activiteiten geweest:

- Er is een succesvolle pilot uitgevoerd waarin het toekomstige werkproces voor het wijzigen van de omgevingswetverordening (lean) in beeld is vormgegeven.
- Voor de acht belangrijkste omgevingswetwerkprocessen zijn proceseigenaren benoemd.
- Er zijn opdrachten verleend voor het uitvoeren van korte verkenningen van het werkproces.
- De verkenning voor het monitoren van beleid en evaluaties en voor het wijzigen van de omgevingsvisie zijn afgerond.
- Er zijn verschillende trainingen georganiseerd gericht op het overdragen van kennis van de wet, de veranderopgave en het ervarend leren. Bijvoorbeeld teamtrainingen en reflectiesessies over de resultaten van experimenten met de Omgevingswet in relatie tot onze toekomstige werkprocessen.
- Over zeven casussen is tijdens het PRIP (provinciaal initiatieven platform) een integraal besluit genomen. Het PRIP is een werkvorm waardoor integraler en sneller beleidsafwegingen op basis van een (ruimtelijke) casus worden gemaakt. Hierbij worden kansen gekoppeld en belangen afgewogen zoals onze provinciale visie en het opgavegerichte werken verlangen.
- Er is een E-learningstool ontwikkeld met een basiscursus over de Omgevingswet. Deze tool is klaar voor provinciale medewerkers.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er hebben ongeveer acht workshops plaatsgevonden over het in beeld brengen van de werkprocessen.	De werkprocessen zijn in beeld gebracht. Voor acht werkprocessen zijn er proceseigenaren benoemd. Voor het uitvoeren van de workshops heeft een pilot plaatsgevonden met twee werkprocessen, de werkprocessen worden in 2020 verder uitgewerkt omdat dan ook beter in beeld is hoe deze processen er daadwerkelijk uit zullen zien en de bemensing voor deze uitwerking op orde is.
Ongeveer 5 te veranderen werkprocessen zijn beschreven (incl. procesverantwoordelijkheid).	Twee verkenningen van de te veranderen werkprocessen zijn afgerond, de overige volgen dit jaar (zie ook bovenstaand punt).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn minimaal vier trainingen/games georganiseerd voor kennisoverdracht en het ervarend leren gericht op het aanpassen van werkprocessen en/of houding en gedrag.	Er zijn ca. tien workshops en (team)trainingen georganiseerd. De workshops hebben inzicht gegeven in de veranderopgave van de Omgevingswet voor het betrokken team.

1.4.5 Verbeteren samenwerking met Rijk

Met de NOVI geeft het Rijk een langetermijnvisie op de betekenis, toekomst en de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Nederland. In samenwerking met regionale partners hebben wij proactief input geleverd voor de NOVI, onder andere door te reageren op conceptversies, position papers aan te bieden en gezamenlijk gebiedsdialogen te organiseren. Zie verder paragraaf 1.1.3 gezamenlijk agenderen en programmeren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
In de Utrechtse regio zijn minimaal drie bijeenkomsten gehouden over de Omgevingswet voor ambtenaren, bestuurders en/of volksvertegenwoordigers van Utrechtse netwerkpartners en zijn samenwerkingsafspraken gemaakt voor de invoering van de wet.	Er zijn ca. vijftien bijeenkomsten in de Utrechtse regio gehouden over de invoering van de wet en onze de provinciale verordening.
Er is een reactie op de ontwerpvisie Nationale Omgevingsvisie (NOVI), er is een omgevingsagenda Utrecht en er is (via het IPO) een bestuursakkoord met koepels en het Rijk over de NOVI (zie ook paragraaf 1.1.3).	Provincie Utrecht en IPO (mede namens provincie Utrecht) hebben bij het Rijk een zienswijze op de Ontwerp NOVI ingediend. Partijen in landsdeel Noordwest hebben afgesproken voorjaar 2020 te bezien wanneer en op welke wijze resultaten uit lopende Rijk-regiotrajecten in een Omgevingsagenda terecht gaan komen. Tevens is het IPO nog in overleg met Rijk en andere koepels over samenwerkingsafspraken m.b.t. de NOVI. Zie 1.1.3 .
Er zijn alerte reacties (samen met de IPO-partners) op voorstellen voor (aanpassing van) wetgeving, zoals de Omgevingsregeling en het Invoeringsbesluit waarvoor consultatie is voorzien in 2019.	De provincie heeft in de loop van het jaar bijgedragen aan de IPO-reactie bij de consultatie van: (1) de Aanvullingsbesluiten voor respectievelijk Bodem, Natuur, Grondeigendom en Geluid en (2) de digitale standaarden en(3) de Omgevingsregeling.
Er is deelgenomen aan twee tot drie experimenten voor het testen van de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving, onder andere gericht op de toepassing van voorbeschermingsregels (= bescherming van provinciale belangen in situaties dat de omgevingsverordening nog niet is geïmplementeerd in een gemeentelijk omgevingsplan).	De provincie heeft deelgenomen aan vier botsproeven waarbij nieuwe regels zijn getest op praktijkcasussen (duurzame energie, uitbreiding verstedelijking en UNESCO werelderfgoed NHW, Regelgeving Natuur (Besluit kwaliteit leefomgeving)).Daarnaast is een pilot uitgevoerd i.v.m. het testen van de standaarden (invoering deel Omgevingsverordening in DSO).

Verbonden partijen

Dit programma kent geen verbonden partijen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Binnenstedelijke woningbouw	Percentage van de nieuwe toegevoegde woningen dat wordt gerealiseerd binnen stedelijk gebied (begrensd door de actuele rode contouren)	90%	n.v.t.	90%	98%
Aantal ingediende zienswijzen WRO bij gemeenten	Aantal bestemmingsplannen, waarbij de provincie een zienswijze heeft ingediend als % van het totaal aantal bestemmingsplannen	5%	8,4%	5%	1.4%
Woningbouw	Aantal gemeentelijke bouw- plannen dat met het instrumentarium uit het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling verder in de ontwikkeling is gebracht.	25	25	25	23

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Programma 2. Landelijk gebied

Toelichting programmadoel

Behouden en versterken van natuur en landschap (biodiversiteit), duurzame landbouw en vitaal en (be)leefbaar landelijk gebied.

Wat heeft het gekost?

2. Landelijk gebied	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	34.138	46.299	49.580	44.138	5.442
Personeelslasten	9.012	8.026	8.997	8.997	0
Lasten	**43.150**	**54.325**	**58.577**	**53.135**	**5.442**
Baten	-4.826	-3.631	-3.631	-2.224	-1.407
Baten	**-4.826**	**-3.631**	**-3.631**	**-2.224**	**-1.407**
Saldo van dit programma	**38.324**	**50.694**	**54.946**	**50.911**	**4.034**
Stortingen in reserves	9.144	-	21.316	23.050	-1.734
Onttrekkingen aan reserves	4.881	15.433	39.891	37.454	-2.437
Beslag op de algemene middelen	**42.588**	**35.261**	**36.371**	**36.508**	**-137**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Programma landelijk gebied	-	-	36.133	35.268
Reserve Projecten	-	-	-	2
Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	21.316	23.050	3.758	2.298
Reserve Projecten	-	-	-	-114
Totaal	**21.316**	**23.050**	**39.891**	**37.454**

Investeringen

In dit programma zijn in 2019 geen (nieuwe) investeringen gedaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

2.1 Ontwikkelen robuust natuurnetwerk

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
In Utrecht komen natuurwaarden voor die nationaal en internationaal van groot belang zijn. Het is onze ambitie en verantwoordelijkheid deze natuurwaarden te beschermen en te versterken. Hiermee dragen we tevens zorg voor de Utrechtse biodiversiteit, waaronder onze aandachtsoorten. Om deze ambitie te realiseren is ruimte nodig, in de vorm van een robuust netwerk van aaneengeschakelde natuurgebieden. Voor dit robuuste netwerk zorgen wij. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) vormt hiervoor de basis.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	19.466	18.482	984
Baten	3.560	1.274	2.286
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**15.906**	**17.208**	**-1.303**

2.1.1 Ontwikkelopgave Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Verwerving en functieverandering nieuwe natuur
In het Akkoord van Utrecht (2011) heeft de provincie met de terreinbeherende organisaties, particuliere grondeigenaren en de landbouworganisatie LTO afgesproken om de omvang van het NNN te bepalen op ongeveer 31.500 hectare. Daarin is ook besloten dat we het NNN op strategische plaatsen uitbreiden met in totaal 1.506 hectare. Dit moet uiterlijk 2027 gerealiseerd zijn. Door de overdracht van het gebied Vijfheerenlanden is de opgave voor nieuwe natuur met 64 hectare verhoogd naar 1.570 hectare. Voor de verwerving en functieverandering van een gebied houden we een lineaire begroting aan van gemiddeld 125 hectare per jaar. Verwerving en functieverandering gebeuren op basis van vrijwilligheid, waardoor de resultaten per jaar wisselen.

Inmiddels hebben we cumulatief 872 hectare nieuwe natuur gerealiseerd, waarvan 51 hectare in 2019. Er ligt nu nog een opgave voor 698 hectare. 2019 is voor de Agenda Vitaal Platteland een intensief jaar geweest door de gewijzigde werkwijze binnen het programma. Ook is het deels niet gelukt om opengevallen vacatures in te vullen om de NNN-opgave uit te voeren. Begin 2020 is dit alsnog gelukt. Daarnaast zorgde de problematiek rondom PFAS en stikstof voor vertraging. Organisaties die terreinen beheren en particulieren hebben nog geen gebruik gemaakt van de nieuwe Uitvoeringsverordening aankoopsubsidie NNN-gronden provincie Utrecht. Hierdoor is de jaarlijkse planning van 125 hectare niet gehaald.

Inrichting nieuwe natuur
De opgave om nieuwe natuur in te richten, is ondergebracht in het programma Agenda Vitaal Platteland (AVP). Ten tijde van het Akkoord van Utrecht is het areaal van de nog in te richten gebieden vastgesteld op circa 4.200 ha waarvan de bovengenoemde 1.506 ha nog verworven moest worden. In verband met de overdracht van het gebied Vijfheerenlanden is de inrichtingsopgave met 64 ha verhoogd naar 4.264 ha. Inmiddels hebben we cumulatief 1.770 ha gerealiseerd waarvan 150 ha in 2019 en resteert er dus nog een opgave van 2.494 ha. De geplande doelstelling om eind 2019 1.900 hectare gerealiseerd te hebben, is niet gehaald. Een afwijking van 7%. In de volgende alinea staat per gebied een toelichting. In 2020 en 2021 verwachten we de achterstand weer in te lopen met de inrichting van de N2000-gebieden.

De inrichting van de Oostelijke Binnenpolder Tienhoven (deelgebied N2000-gebied Oostelijke Vechtplassen) is voorjaar 2019 afgerond. Met deze inrichting is ruim 130 hectare nieuwe natuur gerealiseerd. Ook zijn de maatregelen voor natuurherstel vanuit het voormalig Programma Aanpak Stikstof uitgevoerd in dit deelgebied. De inrichting van de deelgebieden Westbroekse Zodden, Huis te Hart, Molenpolder en Noorder Maarsseveense Plassen zijn najaar 2019 gestart. De werkzaamheden duren naar verwachting tot maart 2021.
In 2018 is de inrichting van de Elster Buitenwaard (deelgebied N2000-gebied Rijntakken) gestart. Gepland was om deze in 2019 af te ronden met uitloop tot voorjaar 2020. In het najaar van 2019 is het werk tijdelijk stilgelegd door de ontwikkelingen rondom PFAS. Het project wordt in 2020 opnieuw aanbesteed. Er vindt tijdelijk beheer en onderhoud plaats.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De inrichting van het gebied Voorveldse Polder (15 hectare) is uitgesteld naar 2020. In 2019 is naar een oplossing gezocht om de aanwezige bodemvervuiling te verwijderen. Eind 2019 is deze oplossing voorgelegd aan het bevoegd gezag (gemeenten Utrecht en De Bilt).

Natuurbeheerplan
In 2019 hebben we het natuurbeheerplan 2020 vastgesteld. In dit beheerplan zijn aanvullende eisen gesteld voor het te bereiken natuurtype. Als uitwerking van de Natuurvisie is in de realisatiestrategie natuurvisie opgenomen dat er gewerkt gaat worden aan een kwaliteitsverbetering van natuur, om de biodiversiteitsdoelen voor de provincie Utrecht te halen. Het streven is bij de omvorming van landbouwgrond naar natuur een zo groot mogelijke oppervlakte te realiseren van de natuurbeheertypen die voor dat deelgebied de hoogste prioriteit hebben. Dit is de natuur met grote internationale en nationale waarde. Het is vaak zeer soortenrijke natuur, zoals trilveen of nat schraalland of juist heel specifieke en daardoor zeldzame natuur, zoals vochtige heide. Het is ook de natuur die het meest kenmerkend is voor het systeem en het meest cruciaal voor het functioneren van het natuurnetwerk. Initiatiefnemers zoeken in eerste instantie naar mogelijkheden om de typen met de hoogste prioriteit te realiseren. Als dat op die locatie niet kan, wordt bekeken of een type met de tweede prioriteit gerealiseerd kan worden. Wat wel of niet mogelijk is op een locatie wordt vooral bepaald door de abiotische omstandigheden en de mogelijkheden die te verbeteren. Inrichtingsplannen waarin weinig of geen natuur met hoge prioriteit wordt gerealiseerd, komen niet in aanmerking voor subsidie functieverandering en inrichtingssubsidie.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is 125 ha nieuwe natuur ontwikkeld	Er is 51 ha nieuwe natuur ontwikkeld
Er is 200 ha nieuwe natuur ingericht	Er is 150 ha nieuwe natuur ingericht
De inrichting is afgerond is de volgende deelgebieden die allen onderdeel uitmaken van het NNN: • Oostelijke Binnenpolder Tienhoven (deelgebied N2000 Oostelijke Vechtplassen) • Elster Buitenwaarden (deelgebied N2000-gebied Rijntakken) • Voorveldse Polder	De inrichting van de Oostelijke Binnenpolder Tienhoven is afgerond in 2019 (ruim 130 ha) De Elster Buitenwaarden en de Voorveldse Polder zijn niet ingericht in 2019.
In 2019 is het Natuurbeheerplan 2020 vastgesteld (met ondergrenzen van onze natuurdoelen)	In 2019 is het Natuurbeheerplan 2020 vastgesteld (met ondergrenzen van onze natuurdoelen).

2.1.2 Ontwikkelen Groene Contour

In 2019 hebben Natuur en Milieufederatie Utrecht en partners (LTO en terreinbeheerders) de opdracht gekregen om te komen tot een pilot groene contour met minimaal twee uitgewerkte casussen. In de gebieden nabij Botshol, landgoed Den Treek en landgoed Eijckenstein zijn verkennende gesprekken gevoerd met de agrariërs. Op basis van de verkenningen worden bedrijfsscenario's en mogelijkheden voor ontwikkeling van de groene contour uitgewerkt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn meerdere pilots voor de groene contour in uitvoering.	Er zijn meerdere pilots voor de groene contour in uitvoering.

2.1.3 Verbinden van natuurgebieden

In 2017 is een platform kleine landschapselementen opgericht om de aanleg, het herstel en beheer van kleine landschapselementen een impuls te geven. Als pilot is gestart met twee agrarische collectieven en vier gemeenten in de werkgebieden van deze collectieven. De pilot is in 2019 afgerond. De resultaten zijn positief en daarom wordt het platform voortgezet. In juni 2019 is het aantal deelnemende gemeenten aan het platform uitgebreid naar tien. Tijdens de pilot zijn onder andere 10 poelen, 42 laanbomen, 145knotbomen en 6700 vierkante meter aan houtwallen en bosschages aangelegd. Het beheer is geregeld via de subsidieregeling agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waar de deelnemende partijen verplicht aan moeten deelnemen.

De aanleg van de faunapassage onder de N237 tussen De Bilt en Utrecht is vertraagd door aanvullende eisen van stakeholders, het verleggen van kabels en leidingen en een brug en heeft geleid tot in totaal €600.000 aan verwachte meerkosten. De voorbereidende werkzaamheden zijn in 2019 gestart. De daadwerkelijke bouw van de faunapassage start eind 2020.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De pilot kleine landschapselementen is afgerond	De pilot kleine landschapselementen is afgerond.
De faunapassage N237 is aangelegd.	De aanleg van de faunapassage N237 is uitgesteld naar eind 2020.

2.2 Beschermen, verbeteren en bewaken kwaliteit van natuur en landschap

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Om de Utrechtse natuurwaarden en de daarbij behorende biodiversiteit te behouden en te versterken en een duurzame staat van instandhouding van onze aandachtsoorten naderbij te brengen is het niet alleen voldoende om ruimte aan een robuust netwerk van natuurgebieden te bieden. Tegelijkertijd dienen we zorg te dragen voor het op orde brengen van de natuurkwaliteit in bestaande natuurgebieden en daarbuiten.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	28.005	23.852	4.153
Baten	71	263	-192
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**27.934**	**23.589**	**4.345**

2.2.1 Subsidiëren natuurbeheer en landschapselementen

Beheer van natuur
In 2019 heeft de provincie Utrecht de lopende subsidies voor het grondgebied van de voormalige gemeenten Zederik en Leerdam overgenomen van de provincie Zuid-Holland. Voor natuurbeheer gaat het om een oppervlakte van ongeveer750 hectare. Dat komt volledig ten laste van provinciale middelen. Voor agrarisch natuurbeheer gaat het om een oppervlakte van ongeveer 1.500 hectare, waarvan 50% ten laste komt van provinciale middelen en 50% van EU-middelen.

Door de inrichting van nieuwe natuur en nieuwe subsidieaanvragen voor bestaande bos- en natuurgebieden is de jaarlijkse groei van subsidiëring van natuurbeheer geraamd op 500 hectare (exclusief Vijfheerenlanden).
In 2019 is de oppervlakte waarvoor een subsidie natuurbeheer wordt verstrekt uitgebreid met ongeveer 150 hectare (exclusief Vijfheerenlanden). Dit is minder dan de ambitie, omdat nieuwe natuur minder snel gerealiseerd wordt en er minder aanvragen zijn voor bestaande natuur.

Natuurtoezicht
In 2019 heeft de provincie met de RUD en natuurbeheerders afspraken gemaakt over het natuurtoezicht in natuurterreinen. Deze afspraken zijn vastgelegd in het ‘Utrechts samenwerkingsmodel natuurtoezicht’. Afgesproken is dat betrokken partijen jaarlijks samen de prioriteiten bepalen voor het uit te voeren natuurtoezicht en de programmering en planning afstemmen met een gezamenlijke Toezichtskalender. Onderdeel van de Toezichtskalender zijn gezamenlijke toezichts- en handhavingsacties. De algemene regie van de samenwerking ligt bij de provincie, de regie voor operationele zaken bij de RUD. Naar aanleiding van deze afspraken is ook besloten de natuurbeheerders, als onderdeel van de subsidie natuurbeheer die zij ontvangen, jaarlijks structureel een subsidie van € 17 per hectare te verlenen voor het houden van toezicht in hun natuurterreinen. Financiering gebeurt uit de middelen die Provinciale Staten eind 2017 beschikbaar hebben geteld via het Amendement ‘Veilige natuur’.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is 500 hectare groei in subsidiëring van natuurbeheer via de SNL gerealiseerd.	Er is 150 hectare groei in subsidiëring van natuurbeheer via de SNL gerealiseerd.
Er is een programma over een optimale BOA-inzet voor een betere natuurbescherming en natuurbeleving	Het Utrechts samenwerkingsmodel is vastgesteld met daarin afspraken over de samenwerking tussen de provincie, RUD en natuurbeheerders over het houden van natuurtoezicht in natuurterreinen.

2.2.2 Behouden en versterken biodiversiteit

Natura 2000 gebieden

De overheid pakt onder meer met regelgeving en fysieke maatregelen de schadelijke gevolgen van stikstof aan, samen met de betrokken sectoren. Als een activiteit leidt tot stikstofneerslag in beschermde natuur, is een vergunning van de provincie nodig. Om die te kunnen verlenen bij toenemende uitstoot van stikstof was het Programma Aanpak Stikstof (PAS) opgesteld. De Raad van State heeft het PAS op 29 mei 2019 vernietigd. Met de vernietiging van het PAS vervallen ook alle daarin opgenomen vrijstellingen, waaronder de vergunningen. Onherroepelijke vergunningen blijven wel in stand. Met de val van het PAS kwam vergunningverlening binnen de Wet natuurbescherming, onderdeel gebiedsbescherming, stil te liggen. Natuurherstelmaatregelen moeten wél uitgevoerd worden om de problematiek niet te vergroten. Deze stikstofcrisis heeft ingrijpende gevolgen voor alle activiteiten waarbij nieuwe stikstof vrij komt. Dit raakt bijvoorbeeld de landbouw en initiatiefnemers van bouwprojecten.
Rijk en provincies werken nu aan een integrale stikstofaanpak. Doel blijft om de natuur te beschermen, maar ook ruimte te scheppen voor economische en maatschappelijke initiatieven. Hierbij wordt gedacht aan een gebiedsgerichte aanpak, waarbij bronaanpak en natuurherstel centraal staan.

De uitvoering van de herstelmaatregelen uit de gebiedsanalyses ligt op schema. De uitvoering van de maatregelen uit de beheerplannen gaat door. Voor de beheerplannen in het gebied Vijfheerenlanden heeft de overdracht van de provincie Zuid-Holland naar Utrecht voor wat vertraging in de uitvoering gezorgd. De provincie Utrecht is, conform de nationale afspraken, doorgegaan met de monitoring en de uitvoering van de herstelmaatregelen in de Utrechtse PAS-gebieden

i. Natura 2000 Zouweboezem

Met de overdracht van Vijfheerenlanden zijn per 1 januari 2019 drie Natura 2000-gebieden aan de provincie Utrecht toegevoegd:

- Uiterwaarden Lek (onderdeel Kersbergse en Achthovense Uiterwaarden)
- Lingegebied en Diefdijk-zuid
- Zouweboezem

In december 2018 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland het definitieve beheerplan bijzondere natuurwaarden Zouweboezem vastgesteld. Op 5 maart 2019 heeft het Ministerie van LNV hiermee ingestemd. Gedeputeerde Staten hebben het beheerplan Zouweboezem in het voorjaar definitief vastgesteld.

ii. Natura 2000 Binnenveld

Op 19 maart hebben Gedeputeerde Staten het beheerplan Binnenveld vastgesteld.

iii. Natura 2000 Kolland & Overlangbroek

In dit gebied tussen Wijk bij Duurstede en Amerongen hebben Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR) en de provincie Utrecht er samen voor gezorgd dat het bijzondere vochtige rivierbos Overlangbroek hersteld is. Onderdeel van de maatregelen was het instellen van een hoger waterpeil. Gevolg is wel dat er bij Kolland en Oud-Kolland aan omliggende agrariërs éénmalige een schadevergoeding moet worden uitgekeerd voor de ontstane vernatting. Met de herstelmaatregelen is het leefgebied voor bijzondere soorten weer op orde gebracht.

Weidevogelvisie

Het Actieplan Weidevogels is in uitvoering. Op basis van dit actieplan zijn er een aantal subsidieverzoeken voor projecten ingediend of toegekend. In Eemland zijn extra inrichtingsmaatregelen uitgevoerd die een positief effect hebben op de weidevogelstand. In 2019 is op 37.000 hectare agrarische grond een provinciebrede weidevogeltelling uitgevoerd. De weidevogelkerngebieden Eemland en Midden-west voldoen nog als enige gebied aan de criteria uit de weidevogelvisie. Het aantal kritische weidevogelsoorten nam licht af. Het positieve

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

nieuws is dat de gruttostand iets is toegenomen (4,2%). Mede op basis van deze weidevogeltelling wordt het weidevogelbeleid opnieuw bekeken. De analyse en de eventuele beleidsaanpassingen gebeuren in 2020.

Terreineigenaren
In het Natuurbeheerplan 2020 hebben wij de mogelijkheid gecreëerd om tot een hogere kwaliteit van bestaande natuurgebieden te komen. Hiervoor is het instrument omvorming geïntroduceerd. Hiermee kunnen relatief soortenarme beheertypen waar veel van is, zoals kruiden- en faunarijk grasland, omgevormd worden tot beheertypen met een hogere prioriteit (hogere ecologische waarde), zoals vochtige hooilanden of natte schraallanden. Ook kan een beperkt areaal bosgebied, omgevormd worden naar heide, met uitzondering van oude bosgroeiplaatsen of oude boskernen. Omvorming is mogelijk als de kwaliteit van het natuurnetwerk of de biodiversiteit daardoor op een bepaalde plaats als geheel te verbeteren is.

Wij hebben met de terreineigenaren onderzocht welke locaties in aanmerking komen voor verbetering van de natuurkwaliteit. Op basis hiervan hebben een aantal terreinbeheerders projectsubsidies ingediend voor kwaliteitsverbetering van natuurgebieden. Omdat de subsidieregeling pas medio 2019 is opengesteld, zijn een aantal subsidieaanvragen pas aan het eind van 2019 binnengekomen. Een aantal zal daarom in 2020 worden toegekend. Het aantal subsidieverzoeken blijft achter bij onze verwachtingen. Bij terreinbeheerders is het ontbreken van voldoende personeel om projecten uit te voeren hier mede oorzaak van. Wij wijzen de aanvragers erop dat zij de begeleiding van de uitvoering kunnen uitbesteden en dat deze kosten ook subsidiabel zijn. Het aantal aanvragen en beschikkingen is achtergebleven bij de eerdere verwachtingen, omdat we de hiervoor bedoelde subsidieregelingen pas medio 2019 hebben opengesteld.

Natuurparels
De provincie geeft subsidie aan projecten die zorgen dat onze aandachtsoorten en hun leefgebieden in stand worden gehouden. De meeste natuurparels maken deel uit van het NNN of grenzen eraan. De subsidie voor onze aandachtsoorten loopt via twee verschillende subsidieregelingen die elkaar aanvullen: de subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap en de uitvoeringsverordening Subsidie Biodiversiteit.

Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)
Deze subsidie is beschikbaar voor inrichtingsmaatregelen binnen het NNN die bijdragen aan de instandhouding van onze aandachtsoorten en hun leefgebieden. De SKNL voor actieve soortenbescherming is beschikbaar sinds november 2018. Via deze regeling hebben in 2019 twee projecten en een programma subsidie gekregen. Het gaat om het herstellen van een ontbrekende heidecorridor tussen de vliegbasis Soesterberg en de Vlasakkers en het herstellen van stuifzanden bij Soest voor onder andere zeldzame mossoorten. Daarnaast is door een terreinbeherende organisatie een programma ingediend om het leefgebied voor moerasvogels te verbeteren in de Oostelijke Vechtplassen en de Waverhoek.

Uitvoeringsverordening Subsidie Biodiversiteit
Deze regeling is bedoeld voor initiatiefnemers die projecten willen uitvoeren die zich richten op het behoud of herstel van leefgebieden van de Utrechtse aandachtsoorten. De Uitvoeringsverordening Subsidie Biodiversiteit is beschikbaar sinds juli 2019. Via deze regeling zijn in 2019 zeven aanvragen binnengekomen. Twee zijn positief beoordeeld, de rest in 2020 wordt behandeld. De aanvragen die zijn goedgekeurd richten zicht op het herstel, de inrichting en het beheer van de Blikkenburgerlaan in Zeist voor de bijzondere kleibospaddestoelen. Bij Zegveld gaat het om het creëren van nieuwe voortplantingsplaatsen voor de groene glazenmaker (libellensoort). Van deze maatregel profiteren vele andere laagveensoorten, zoals de zwarte stern, de otter en de ringslang.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Uitvoering maatregelen gebiedsanalyses PAS ligt op schema.	Uitvoering maatregelen gebiedsanalyses PAS ligt op schema.
De voor de natuurparels beschikbaar gestelde middelen zijn effectief ingezet.	De voor de natuurparels beschikbaar gestelde middelen zijn effectief ingezet.
Het Actieplan weidevogels gaat in uitvoering.	Het actieplan weidevogels is in uitvoering.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.2.3 Vergunningverlening en populatiebeheer

Invasieve exoten uitroeien en beheren

In januari 2019 hebben Gedeputeerde Staten het Programma Invasieve exoten vastgesteld. Direct daarna werd begonnen met de uitvoering. Er is hard gewerkt aan de bestrijding en beheersing van de Aziatische duizendknopen (inclusief de Japanse). Het accent lag op het voorkomen van verdere verspreiding en bestrijding op plaatsen waar de biodiversiteit wordt bedreigd door deze soorten. Eind 2019 is het landelijke protocol voorkómen verspreiding Aziatische duizendknopen verschenen. De provincie was mede-opdrachtgever. Daarnaast werd conform motie 52 d.d. 9-7-2018 een 'duizendknoopverordening' opgesteld die is opgenomen in de ontwerp-omgevingsverordening. In deze verordening wordt verspreiding va Aziatische duizendknopen verboden. Dit zal de implementatie van het landelijk protocol bevorderen. In het natuurgebied de Zanderij bij Maarn ging een project van start om de combinatie van verschillende bestrijdingsmethoden voor de Aziatische duizendknopen te demonstreren. Daarnaast is LIFE-subsidie aangevraagd voor de beheersing van Aziatische duizendknopen (loopt) en werd een onderzoek uitgevoerd naar de verspreiding van Aziatische duizendknopen met mannelijke vruchtbare bloemen in de provincie, omdat die ongewenste natuurlijke zaadverspreiding in gang kunnen zetten.

Eind 2019 is met andere provincies gestart met de opdrachtverlening voor een protocol Reuzenberenklauw. Voor het Soesterveen, waar 'superdominantie' van de watercrassula dreigt, is een plan van aanpak voor de bestrijding van deze soort opgesteld. Dat wordt begin 2020 uitgevoerd. In de Molenpolder werd het onderzoek naar het afvangen van rivierkreeften en de effecten daarvan op het ecosysteem voortgezet (in samenwerking met Waternet). Medio 2019 is de subsidiemogelijkheid voor bestrijding en beheersing van invasieve exoten opengesteld (binnen de uitvoeringsverordening subsidie biodiversiteit). Aanvragen kwamen pas in december binnen. Over het exotenbeleid is verder geregeld afstemming met andere provincies en het Rijk geweest en is aan de Europese rapportageverplichtingen voldaan.

Faunabeheer

In 2019 is de uitvoering van het ganzenakkoord geëvalueerd door een onafhankelijk extern adviesbureau. Deze evaluatie richt zich op de jaren 2013-2018. De bevindingen bij de evaluatie zullen gebruik worden als basis voor het toekomstige ganzenbeleid dat de Faunabeheereenheid Utrecht in overleg met de provincie opstelt.
In 2019 zijn enkele uitvoeringsprojecten voor diervriendelijke methoden van schadebestrijding en –beheersing van ganzen uitgevoerd. De statiegeldregeling, waarbij de legeskosten worden teruggegeven wanneer daadwerkelijk faunaschade wordt vergoed, is ingevoerd en is gemeld bij IPO.

Doorlopende activiteiten

In 2019 hebben wij ons beleid voortgezet om de natuurbelangen bij ruimtelijke ontwikkelingen onder de aandacht te brengen bij met name gemeenten. Dit gebeurde onder meer in bijeenkomsten van de speciaal hiervoor opgerichte Focusgroep Wet natuurbescherming. Hierin delen gemeenten en corporaties ervaringen en knelpunten bij het onderzoektraject om tot een gebiedsgerichte ontheffing te komen. Een succesvolle uitvoering van de Utrechtse Aanpak hangt voor een groot deel af van de bereidheid van gemeenten om een gebiedsgerichte ontheffing aan te vragen. Dit zijn echter, gezien de onderzoeksinspanning, langlopende trajecten. In 2019 is de aanvraag voor alle vijf kernen van de gemeente Zeist ontvangen en is een vooroverleg gevoerd met de gemeente Wijk bij Duurstede. Die aanvraag wordt in het eerste kwartaal van 2020 verwacht. Daarnaast zal de aanvraag gebiedsgerichte ontheffing van de gemeente Amersfoort naar verwachting in 2020 worden afgerond door een ontheffing voor de hele gemeente af te geven (zij hadden al een ontheffing voor de wijk Soesterkwartier). In 2019 is daarnaast aangekondigd dat een herijking van de Utrechtse Aanpak zal plaatsvinden. Op basis van opgedane ervaringen en wensen uit de praktijk wordt gekeken hoe de aanpak kan verbeteren. Dit traject is gekoppeld aan het voornemen in het coalitieakkoord (mei 2019) om de biodiversiteit in de gebouwde omgeving te stimuleren. In het laatste kwartaal van 2019 is gestart om zo'n aanpak onder de aandacht te brengen. Deze zal in 2020 verder vorm krijgen. Het opstellen van Soort(en) Managementplannen (SMP) blijft hierin wel het centrale uitgangspunt.

Ontheffingen en vergunningen natuurbescherming

In 2019 heeft team Vergunningverlening Natuur en Landschap 98% van alle aanvragen om ontheffingen en vergunningen binnen de daarvoor geldende termijnen afgehandeld.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een goed functionerende natuurcompensatiebank, de adviezen van de Randstedelijke Rekenkamer zijn opgevolgd.	Er is een goed functionerende natuurcompensatiebank. Overeenkomstig het advies van de Randstedelijke Rekenkamer is een digitale kaart met bosgebieden in Utrecht gemaakt en is in de Omgevingsverordening vastgelegd dat de uitvoering van natuurcompensatie in een overeenkomst tussen provincie en initiatiefnemer dient te worden geborgd. Deze borging maakt het voor de provincie mogelijk om de uitvoering overeenkomstig het advies in het veld te controleren.
Het exotenprogramma is van start gegaan.	Het exotenprogramma is van start gegaan.
De evaluatie van het ganzenbeleid is opgeleverd.	De evaluatie van het ganzenbeleid is opgeleverd.
De ‘statiegeldregeling’ is ingevoerd.	De 'statiegeldregeling' is ingevoerd.
90% van de ontheffingen en vergunningen zijn binnen de tijd afgegeven.	98% van de ontheffingen en vergunningen zijn binnen de tijd afgegeven.
Er zijn 2 aanvragen voor gebiedsgerichte ontheffingen op basis van een Soort(en) Managementplan (SMP) afgehandeld.	Er zijn 2 aanvragen voor gebiedsgerichte ontheffingen op basis van een Soort(en) Managementplan (SMP) afgehandeld.

2.2.4 Monitoren

Als onderdeel van de monitoring hebben we in 2019 ongeveer 10% van het provinciale landelijke gebied onderzocht. Dit ging om de gebieden Langbroekerwetering, Heuvelrug zuid en het Binnenveld. Binnen het onderzoeksgebied hebben we ook alle nieuw ingerichte natuurgebieden onderzocht, zowel van particulieren als van de terreinbeherende organisaties. Als uitwerking van de provinciale Natuurvisie geeft het Supplement Monitoring en Bijsturing aan dat er ook onderzoek wordt gedaan naar specifieke soortengroepen. In 2019 hebben we een onderzoek laten doen naar het voorkomen van bijensoorten in de provincie. De gegevens uit de monitoring worden verwerkt in de driejaarlijkse Rapportage natuur die in 2020 verschijnt.
Daarnaast hebben we in 2019 op 37.000 hectare agrarische grond een weidevogeltelling laten uitvoeren, waaronder in de weidevogelkerngebieden.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De weidevogels in kerngebieden zijn geteld.	De weidevogels in de kerngebieden zijn geteld.
Voor 10% van de provincie Utrecht is de natuur geïnventariseerd.	Voor 10% van de provincie Utrecht is de natuur geïnventariseerd.

2.3 Versterken verbinding natuur, maatschappij en economie

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Natuur heeft een intrinsieke waarde en het is daarom onze plicht om er goed voor te zorgen. Tegelijkertijd vinden we dat mensen van de natuur – en het omringende landschap – moeten kunnen genieten, vanwege tal van positieve neveneffecten, bijvoorbeeld op de gezondheid. Een robuust netwerk van natuur moet in staat zijn het recreatieve gebruik aan te kunnen. Ook vinden we het belangrijk dat recreanten zich mede verantwoordelijk voelen voor natuur.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	3.315	3.413	-98
Baten	-	6	-6
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.315**	**3.407**	**-92**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.3.1 Vergroten belevingswaarden en nieuwe financieringsbronnen voor natuur

Vermaatschappelijking van het natuurbeleid

In 2019 zijn via het programma Groen doet Goed tientallen activiteiten uitgevoerd waardoor meer dan 8.000 kinderen de natuur hebben kunnen beleven. Op 27 september 2019 was het goed bezochte Veldsymposium Groen aan de Buurt, waarin de successen van drie jaar Groen aan de Buurt gedeeld werden. De tweede voucherregeling 'Beleef en bewonder' was een groot succes. Totaal zijn 165 groene bewonersparticipatieprojecten aangevraagd. Hiervan zijn 130 projecten gehonoreerd. Met een bijdrage van de provincie heeft Landschap Erfgoed Utrecht de Natuurwerkdag in de provincie Utrecht georganiseerd. Daaraan deden 1.175 mensen mee. Ook heeft Landschap Erfgoed Utrecht een bijdrage gekregen voor extra training van vrijwilligers. Daarmee kunnen zij veilig en deskundig actief zijn in het beheer van natuur en landschap. RTV Utrecht heeft zes afleveringen van Mijn Mooiste Plek geproduceerd en uitgezonden, met onder andere aandacht voor de natuur in de gemeente Vijfheerenlanden.

Samenwerkingsverbanden verbeteren

In overleg met de groene partnerorganisaties is voor het Actieplan Groene Vrijwilligers gestart met een inventarisatie van activiteiten waarbij nog beter samengewerkt kan worden bij de ondersteuning van groene vrijwilligers. In 2020 wordt dit traject voortgezet als onderdeel van de evaluatie van de partnerorganisaties.
De partnerorganisaties Landschap Erfgoed Utrecht, IVN en Utrechts Landschap hebben in 2019 een (zelf)evaluatie uitgevoerd. Mede op basis hiervan zijn wij gestart met de overall evaluatie. Doel is om in 2020 te komen tot vernieuwde meerjarige werkafspraken.

Optimaliseren van bestaande en nieuwe financieringsbronnen

Voor de pilots Groene Contour wordt gezocht naar alternatieve financieringsbronnen om natuur te realiseren. Zie ook 'Ontwikkelen groene contour'.

Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

In september 2019 is een deelnemersovereenkomst getekend met de stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Daarmee is de rol, positie en verantwoordelijkheid van de Provincie ten opzichte van de stichting helder geregeld. De stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug heeft in 2019 een exploitatiesubsidie ontvangen met een looptijd van twee jaar. Deze wordt deels gefinancierd uit programma landelijk gebied en deels uit programma economie en energie. Met deze subsidie dragen we 50% bij aan de kosten die de stichting voor de komende twee jaar heeft ingeschat om de ambities uit de Samenwerkingsagenda te realiseren. Gemeenten financieren de overige 50%. Na twee jaar wordt gekeken naar de doorontwikkeling van de stichting en de financiële vraag die daarmee samenhangt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn twee projecten gestart om de vermaatschappelijking van natuur te continueren.	Er zijn twee projecten gestart om de vermaatschappelijking van natuur te continueren.
De samenwerking met onze partnerinstellingen IVN, Landschap Erfgoed Utrecht en Het Utrechts Landschap is in 2019 geëvalueerd.	De samenwerking met onze partnerinstellingen IVN, Landschap Erfgoed Utrecht en Het Utrechts Landschap is in 2019 geëvalueerd.
De zes ambities voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug zijn opgepakt.	De zes ambities voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug zijn opgepakt.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.4 Bevorderen duurzame landbouw

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
De landbouwsector is van belang voor de provincie Utrecht. Maar liefst 50% van het grondgebied van de provincie Utrecht is landbouwgrond. De landbouw zorgt niet alleen voor de voedselvoorziening, maar speelt ook een grote rol in de kwaliteit van het landelijk gebied. Duurzame landbouw is landbouw die zowel in ecologisch, economisch als sociaal opzicht toekomstbestendig is. We zetten in op een duurzaam voortbestaan van de landbouwsector in de provincie Utrecht. De agrarische bedrijven produceren gezond, veilig en kwalitatief hoogwaardig voedsel, waarbij dit ook gezond en veilig voor de omgeving is. De directe nabijheid van (inter)nationaal toonaangevende kennisinstellingen op het gebied van gezondheid en voedsel versnellen innovaties in de provincie Utrecht en daarbuiten en dragen bij aan een gezonde landbouw en gezond en duurzaam voedsel.

Om uitvoering te geven aan de Landbouwvisie hebben we een Samenwerkingsagenda Landbouw opgesteld die 4 februari 2019 door PS is vastgesteld. Onderdelen van dit programma zijn natuurinclusieve landbouw, versterken van de verbinding stad-land, stimuleren van circulaire en energieneutrale landbouw en het terugdringen van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). Een belangrijke ontwikkeling is de opzet van de Regiodeal Bodemdaling Groene Hart en de Regiodeal FoodValley.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	7.257	6.810	447
Baten	-	680	-680
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**7.257**	**6.130**	**1.127**

2.4.1 Bevorderen vitale, circulaire en energie neutrale landbouw

In februari 2019 is de Samenwerkingsagenda Landbouw (SAL) vastgesteld. Hierin zijn de ambities uit de Landbouwvisie concreet gemaakt en onderverdeeld in zes thema's:

- verbinding stad-land
- gezondheid
- economisch rendabele landbouw
- natuurinclusieve landbouw
- circulaire landbouw
- klimaatneutrale landbouw

Ook het vraagstuk van de Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB's) valt onder deze thema's. Bij het opstellen van de SAL is gebruik gemaakt van de input die bij het participatieproces van de Landbouwvisie is opgehaald.

Stikstofproblematiek
Met de uitspraak van de Raad van State in mei 2019 over de PAS is een uitdagend proces gestart. Voor 2019 heeft zich dit vooral gericht op het verkrijgen van een nieuwe beleidsregel voor intern en extern salderen. Parallel daaraan is met Rijk, IPO, provincies en tal van stakeholders nagedacht over de opgave en hoe hiermee omgegaan kan worden. Met name de koppeling tussen de kwaliteit van Natura 2000-gebieden en de belasting met stikstof en het verkrijgen van vergunningen die leiden tot (tijdelijke) verhoging van de stilstofdepositie op die gebieden zijn een uitdaging.

De oplossing is niet alleen te vinden in juridische regelgeving. Het vraagt om transities en aanpassingen in tal van sectoren. Om die reden wordt met het Rijk gekeken naar andere oplossingen, onder meer in de gebiedsgerichte aanpak.

Gelijktijdig werken het Rijk en de provincies samen aan verschillende instrumenten om alles te faciliteren. Bijvoorbeeld een opkoopregeling en een stikstofregistratiesysteem. De ontwikkeling rond stikstof en de gebiedsgerichte aanpak raken meerdere provinciale ambities, programma's en thema's. Een integrale aanpak is dan ook vereist.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Natuurinclusieve landbouw
Voor de uitwerking van het thema natuurinclusieve landbouw zijn we aangesloten bij het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur en het bijbehorende trajectplan. Dit Actieplan is een gezamenlijk initiatief van acht Utrechtse landbouw- en natuurorganisaties. Als partner en medefinancier van het Actieplan zijn we nauw betrokken bij de verdere uitwerking van dit thema. In oktober 2019 hebben we de initiatiefnemers van het Actieplan laten weten dat voor de projectperiode van twee jaar een subsidie verleend kan worden. Eén van de doelen is om 50 duurzame bedrijfsplannen voor agrarische ondernemers op te stellen.
In interprovinciaal verband zijn we actief binnen een kennisnetwerk over natuurinclusieve landbouw.

Versterken verbinding stad-land
In aansluiting op het coalitieakkoord zijn we binnen het thema stad-land aan de slag gegaan met het onderwerp voedsel. Doel is gezond voedsel dichtbij te bevorderen via kortere ketens en lokale afzet van voedsel. In 2019 zijn een mogelijke aanpak en richting voor dit thema verkend. Als motto is daarbij gekozen voor ‘de duurzame en gezonde keuze is de makkelijke keuze’. Het streven is om in 2020 een provinciale ‘voedselagenda’ op te zetten, in nauwe samenwerking met onze partners.

Circulaire landbouw stimuleren
Circulaire landbouw richt zich op de optimale inzet en hergebruik van grondstoffen en producten en het zoveel mogelijk voorkomen van reststoffen, afval en schade aan het milieu. Wij werken samen met onze partners aan het bereiken van de doelen op dit onderwerp. We stimuleren innovatie en kennisverspreiding om mineralen efficiënt te benutten. In 2019 hebben we in verschillende (POP3) projecten stappen gezet richting circulaire landbouw. Zowel in de melkveehouderij als in de samenwerking tussen sectoren. Vanuit LaMi is de kennis en ervaring uit deze projecten gedeeld met de agrariërs via nieuwsbrieven, de website en het blad ‘de Aanjager’. In Utrecht Oost hebben tien melkveehouders een integraal duurzaam natuurinclusief bedrijfsplan opgesteld. Aan de hand daarvan hebben zij maatregelen genomen om hun kringloop te optimaliseren.

Landbouwcoaches/erfbegeleiders
In 2019 is € 3,2 mln. beschikbaar gekomen om landbouwcoaches en erfbegeleiders in te zetten die de landbouwtransitie en de aanpak van asbestdaken stimuleren. Naast deze doelen kunnen de landbouwcoaches/erfbegeleiders ook helpen bij andere onderwerpen, zoals de aanpak stikstof of de aanpak van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). In 2019 is gestart met de voorbereiding en implementatie van de landbouwcoaches. In 2020 start de uitvoering.

Energieneutrale landbouw stimuleren
We hebben projecten uitgevoerd die bijdragen aan een meer klimaatneutrale en energiezuinige landbouw. Een landbouw die mogelijk kan opereren als groene energieproducent voor derden. Een goed voorbeeld is het innovatieve traject Energieneutrale Melkveehouderij. In de periode 2016-2019 zijn vanuit het traject melkveehouders gestimuleerd om meer aandacht te besteden aan energiebesparing en het duurzaam opwekken van energie en zo richting een energieneutrale melkveehouderij te gaan. De ambitie van het traject was dat de melkveesector in 2020 een kwart van de elektra verbruikt van 2014.

Het traject is uitgevoerd door Programmabureau Utrecht West in samenwerking met Gebiedscoöperatie O-gen. Het is gefinancierd met middelen uit de Agenda Vitaal Platteland en met bijdragen van LTO Noord-Fondsen en POP3. Deze middelen zijn besteed aan projectleiding, begeleiding van drie voorbeeldbedrijven, open dagen, excursies en kennisbijeenkomsten en aan het ontsluiten van de opgedane kennis via de LaMi website, artikelen in verschillende bladen en in rapporten. Ook in 2019 hebben we de sector op deze manier laten zien dat minder energieverbruik bij de bedrijfsvoering goed mogelijk is, wat daarvoor nodig is en wat het kost. Om de opgedane kennis niet verloren te laten gaan, is vanuit het traject een advies opgesteld voor de toekomst. Het advies kan gebruikt worden voor andere projecten, om kennis te delen en om te laten zien dat het kan bijdragen aan de energietransitie. Het traject is eind 2019 afgerond. De formele afsluiting is in februari 2020.

Saneringsregeling varkenshouderij
De definitieve regeling Varkenshouderij is in 2019 door het ministerie van LNV vastgesteld. De provincie heeft bijgedragen aan de uitwerking ervan. De regeling biedt de mogelijkheid tot sanering voor stoppende varkenshouderijbedrijven. De mate van geuroverlast is daarbij maatgevend. Met andere betrokken provincies is gezorgd dat ook vanuit het Rijk financiële middelen beschikbaar komen voor betrokken gemeenten. Dit voor begeleiding om van de regeling gebruik te maken en om ondernemers te coachen naar een nieuwe invulling van hun bedrijf. Gemeenten zijn primair aanspreekpunt voor de betrokken agrarische ondernemers. De regeling is

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

van 25 november 2019 tot en met 15 januari 2020 opengesteld voor de concentratiegebieden Zuid en Oost uit de Meststoffenwet (de voormalige reconstructiegebieden). Hieronder behoort ook het oostelijk gedeelte van Utrecht. Landelijk hebben veel ondernemers zich op de regeling ingeschreven. In Utrecht gaat het om vier inschrijvingen. In de eerste helft van 2020 wordt bepaald of de inschrijvers aan de voorwaarden voldoen. Daarna worden de inschrijvers gerangschikt op basis van geuroverlast. Bij een aantal bedrijven komt de mate van geuroverlast niet boven de drempelwaarde uit. In Utrecht voldoet één van de vier inschrijvingen niet aan de geurscore om in aanmerking te komen voor de saneringsregeling. Bij deelname aan de regeling komt de bestemming intensieve veehouderij (IV) te vervallen.

Verbod uitbreiding geitenhouderijen
Momenteel geldt in provincie Utrecht een verbod om geitenhouderijen uit te breiden. Het houden van geiten wordt in verband gebracht met een groter risico op longontsteking voor omwonenden. Het is nog onduidelijk wat hiervan de oorzaak is. Momenteel wordt hier onderzoek naar gedaan. Zodra meer duidelijk is, wordt gekeken welke vervolgmaatregelen nodig zijn.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Een Uitvoeringsprogramma Landbouw is gezamenlijk met stakeholders opgesteld.	De Samenwerkingsagenda landbouw is vastgesteld op 4 februari 2019.
Er zijn twee pilotprojecten voor natuurinclusieve landbouw in de groene contour opgezet.	De pilotprojecten voor natuurinclusieve landbouw in de groene contour zijn opgezet.
Tien voorbeeldbedrijven zijn gestart met natuurinclusieve landbouw.	Via het project Duurzame Landbouw Met Natuur (DLMN) van NMU zal bij 50 bedrijven geadviseerd worden ten behoeve van bedrijfsplannen met focus op natuur inclusieve landbouw. Door vertragingen in de subsidieverleningen is dit in 2019 nog niet gestart.

2.4.2 Terugdringen vrijkomende agrarisch bebouwing (VAB)

Binnen de provinciale organisatie wordt integraal samengewerkt om Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) terug te dringen. Onder meer op de thema's landbouw, ruimtelijke ordening en ondermijning. De stand van zaken rondom VAB's, met kansen (herbestemming) en bedreigingen (ondermijning), worden via GIS op een kaart inzichtelijk gemaakt. De werkzaamheden daarvoor zijn gestart. Ook is gestart met werkzaamheden om de Handreiking Nieuwe functies op vrijkomende agrarische bedrijfspercelen digitaal te ontsluiten. Deze handreiking is gebaseerd op onze ruimtelijke regels. Er is afstemming geweest met lopende programma's en projecten, zoals het VAB-programma Oost en de pilot VAB-loket Oost (afgerond). Door afstemming willen we bereiken dat de verschillende acties elkaar (gaan) versterken

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.5 Versterken leefbaarheid landelijk gebied

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Wij stimuleren de leefbaarheid en regionale economie van het landelijk gebied inclusief die van de kleine kernen.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	534	577	-43
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**534**	**577**	**-43**

2.5.1 Aanleg snel internet

Vanuit de provincie en met inzet van de Gebiedscommissie Utrecht-West en de Gebiedscoöperatie O-gen is in het hele buitengebied van de provincie Utrecht de aanleg van snel internet gefaciliteerd. We hebben de gemeenten financieel ondersteund om convenanten op te stellen met marktpartijen om onze bewoners in het buitengebied van glasvezel te voorzien. Daarmee hebben we als provincie de rol vervuld zoals die is opgenomen in de Intentieverklaring snel internet buitengebied provincie Utrecht (2017-2019).

De aanleg van snel internet is in delen van de provincie door verschillende oorzaken vertraagd. De verantwoordelijkheid voor de aanleg van glasvezel ligt in eerste instantie bij de marktpartijen als opdrachtnemer en bij de gemeenten als opdrachtgever. In 2020 gaan wij met de betrokken gemeenten in overleg om te kijken welke rol die de provincie kan vervullen om de aanleg te bespoedigen.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
In het gehele buitengebied van de provincie is de aanleg van snel internet gefaciliteerd.	In het gehele buitengebied van de provincie is de aanleg van snel internet gefaciliteerd.

2.5.2 Bevorderen leefbaarheid

We hebben in samenwerking met de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM) opnieuw meegedaan als partner in de Kern met Pit verkiezing. Hierdoor hebben 17 initiatieven binnen de provincie Utrecht hun plan kunnen realiseren. Alle initiatieven dragen bij aan het verbeteren van de leefomgeving of de sociale cohesie binnen steden, dorpen en buurtschappen. Wie binnen een jaar slaagt om hun initiatief te realiseren, ontvangt het predicaat Kern met Pit en € 1.000.
In 2019 zijn acht subsidies verstrekt voor initiatieven die gericht zijn op het versterken van de leefbaarheid in het landelijk gebied en de daarin gelegen kleine kernen voor in totaal afgerond € 134.000.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn acht initiatieven voor het versterken van de leefbaarheid gesubsidieerd.	Er zijn acht 8 initiatieven voor het versterken van de leefbaarheid gesubsidieerd.

Verbonden partijen

Dit programma kent geen verbonden partijen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Verwerving/functie-verandering nieuwe natuur	Verwerving/functieverandering nieuwe natuur cumulatief in ha. *[cumulatief, realisatie 2027]*	1.570	822	980	872
Ontwikkelde nieuwe natuur *Nr. 4 Basisset BBV*	De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectares binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). *[cumulatief, realisatie 2027]*	4.264	1.620	1.900	1.772
Beheerde natuur *Nr.5 Basisset BBV*	Het beheer van natuurwaarden (uitgedrukt in hectares) als percentage van de beoogde oppervlakten (streefdoelen), binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN).* *[realisatie 2028]*	100% (31.500 ha)	66%	73%	68%
Jaarplan vergunningverlening Natuur en landschap	Percentage binnen de termijn afgegeven ontheffings-/vergunningsaanvragen. *[jaarlijkse streefwaarde]*	90%	97%	90%	98%

*Het hier genoemde percentage is het percentage waarvoor we beheersubsidie verstrekken. Daarnaast zijn er ook terreinen in beheer waarvoor we geen beheersubsidie verstrekken.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Programma 3. Bodem, water en milieu

Toelichting programmadoel

De provincie Utrecht heeft een gezonde en veilige leefomgeving. De provincie wil een gezonde en veilige leefomgeving voor de Utrechtse regio's. Hiervoor hebben we beleid vastgelegd in het bodem-, water- en milieuplan van 2015 en werken we samen met veel partijen in het aanjaagprogramma gezonde leefomgeving en de uitwerking van het Deltaprogramma.

Wat heeft het gekost?

3. Bodem, water en milieu	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	17.194	16.480	18.346	15.990	2.356
Personeelslasten	3.799	3.716	3.366	3.366	-
Lasten	**20.993**	**20.196**	**21.712**	**19.356**	**2.356**
Baten	-5.687	-4.025	-6.562	-6.868	306
Baten	**-5.687**	**-4.025**	**-6.562**	**-6.868**	**306**
Saldo van dit programma	**15.306**	**16.171**	**15.150**	**12.488**	**2.662**
Stortingen in reserves	424	-	450	2.026	-1.576
Onttrekkingen aan reserves	3.693	363	136	-270	-406
Beslag op de algemene middelen	**12.037**	**15.808**	**15.464**	**14.784**	**680**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Egalisatie Bodemsanering	-	686	363	-
Reserve PUEV	-	-	200	155
Reserve BenO Vaarwegen	-	-	492	492
Reserve Projecten	450	900	259	-
Res. Programma Landelijk gebied	-	440	-919	-919
Reserve Projecten	-	-	-259	-
Totaal	**450**	**2.026**	**136**	**-272**

Investeringen

In dit programma zijn in 2019 geen (nieuwe) investeringen gedaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

3.1 Waarborgen waterveiligheid en klimaatadaptatie

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Nederland is een laaggelegen land, dat kwetsbaar is voor overstromingen en veranderingen van het klimaat. Het grootste deel van onze provincie ligt in overstroombaar gebied. Voor een goed leef- en vestigingsklimaat is het van belang dat wij ons beschermen tegen hoogwater, zorgen voor voldoende zoetwater en de gevolgen van wateroverlast en hittestress beperken. Voor de bescherming tegen hoogwater werken wij vanuit de drie lagen van meerlaagsveiligheid; preventie (laag 1), een robuuste ruimtelijke inrichting (laag 2) en een adequate rampenbeheersing (laag 3).

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	634	644	-10
Baten	-	130	-130
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**634**	**515**	**119**

3.1.1 Toezicht houden op waterschappen veilige waterkeringen

De vier Utrechtse waterschappen hebben gerapporteerd over de voortgang 2018. De provincie heeft ingestemd met deze rapportages.
Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) werkt aan de uitvoering volgens het 'Groot onderhoudsplan Regionale keringen'. In 2018 zijn meerdere kadeverbeteringen in het beheergebied uitgevoerd. Het totale aantal kilometers dat door HDSR in 2018 op orde is gebracht bedraagt 8,1 Km. Daarmee voldoet momenteel 273 Km van de 312 Km aan de veiligheidsnorm en 39 Km nog niet. Hiervan ligt nog 26 Km in de provincie Utrecht. HDSR heeft voor 22 Km, verdeeld over 15 verschillende projecten, uitstel van de planning gevraagd aan GS en het uitstel is verleend door GS. Voor de provincie Utrecht betreft het 11 projecten met een totale lengte van 10,8 Km. HDSR geeft aan dat deze trajecten tussen 2021 en 2024 gereed zijn (planning was 2020). Het veiligheidstekort acht HDSR dermate gering dat een of hooguit enkele jaren vertraging niet tot ontoelaatbare risico's leidt. In de tussentijd worden de regionale waterkeringen eenmaal per jaar visueel geïnspecteerd, afhankelijk van het risicoprofiel is dit mogelijk met een hogere frequentie. Het nieuwe inspectieproces wordt in het najaar van 2019 toegepast.

Waterschap Vallei en Veluwe (WSVV) heeft voor de verbetering van de Maatpolderkade het projectplan in 2018 afgerond. Wel bleek wat meer tijd nodig dan verwacht voor de grondverwerving. Dit is inmiddels gerealiseerd. Het plan is vanaf 2019 volop in de uitvoering en realisatie wordt dit jaar verwacht. De regionale waterkeringen gelegen in het beheergebied van WSVV voldoen daarmee in 2020 aan de veiligheidsnormen.

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) werkt volgens planning aan de uitvoering van het Dijkverbeteringsprogramma 2015 – 2024. Dit programma omvat zowel groot onderhoud als reconstructieprojecten. Het op orde brengen van de regionale keringen dient conform afspraak in 2024 gereed te zijn. AGV kiest voor een systeemgerichte, integrale en gebiedsgerichte aanpak die schaalvoordelen biedt qua tempo en kosten per kilometer. In het kader hiervan is in 2018 28 Km op orde gebracht door middel van dijkverbeteringen. Daarnaast is 10 Km vanuit de categorie 'nader onderzoek' door middel van een hernieuwde toetsing voldoende bevonden. In de provincie Utrecht was einde 2018 165 Km op orde, 23 Km onvoldoende en voor 26 Km is nog nader onderzoek nodig.

Waterschap Rivierenland (WSRL) is op schema ten aanzien van de uitvoering van het Integraal verbeterprogramma Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. In 2018 vielen de regionale keringen nog grotendeels onder toezicht van de provincie Zuid-Holland. In dit gebied was van de 237 Km regionale keringen 113 Km voldoende, 75 Km voldeed niet, en was 21 Km in verkenning, voor 2 Km was nog nader onderzoek nodig.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Slechts 11 Km van de 237 Km lag in 2018 regionale keringen lag in de provincie Utrecht. In het gebied Vijfheerenlanden is de resterende opgave 14,7 Km (gelijk aan de oorspronkelijke opgave) en voor 1,3 Km is nog nader onderzoek nodig.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er hebben vier toezichthoudersoverleggen plaatsgevonden over veilige waterkeringen (toetsen afspraken, opstellen voortgangsrapportage water).	De vier Utrechtse waterschappen hebben gerapporteerd over de voortgang 2019 en er hebben vier toezichthoudersoverleggen plaatsgevonden. De provincie heeft ingestemd met de rapportages.

3.1.2 Meenemen kansrijke meekoppelkansen dijkversterking

Er zijn vier gebiedstrajecten rond dijkversterking waaraan de provincie al een bijdrage levert. Procesmatig en/of inhoudelijk. Het gaat om Salmsteke, Wijk bij Duurstede-Amerongen, Culemborgse veer-Beatrixsluizen en de Grebbedijk. In 2019 zijn daarnaast de trajecten Salmsteke-Schoonhoven en Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen (SAFE) opgestart.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn minimaal drie gebiedstrajecten rond dijkversterking gestart, waaraan de provincie een procesmatige en/of inhoudelijke bijdrage levert	Er zijn vier gebiedstrajecten rond dijkversterking, waaraan de provincie reeds een procesmatige en/of inhoudelijke bijdrage levert, dit zijn: Salmsteke, Wijk bij Duurstede-Amerongen, Culemborgse veer-Beatrix sluizen en de Grebbedijk. Tevens zijn in 2019 ook de trajecten Salmsteke-Schoonhoven en Streefkerk-Ameide-Fort Everdingen (SAFE) opgestart.

3.1.3 Voorbereiden op gevolgen overstromingen

Het plan van aanpak voor de bescherming tegen hoogwater krijgt invulling in samenwerking met de veiligheidsregio, waterschappen en gemeenten invulling. Het plan gaat uit van drie lagen voor veiligheid: preventie (laag 1), een robuuste ruimtelijke inrichting (laag 2) en een adequate rampenbeheersing (laag 3). Ook is gewerkt aan een impactanalyse. Deze zal in 2020 verder worden uitgewerkt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een plan van aanpak voor de meerlaagse veiligheid opgesteld in samenwerking met veiligheidsregio, waterschappen en gemeenten.	Aan het plan van aanpak voor de meerlaagse veiligheid wordt in samenwerking met veiligheidsregio, waterschappen en gemeenten invulling gegeven. Tevens is er gewerkt aan een impactanalyse, deze zal in 2020 verder worden uitgewerkt.

3.1.4 Aanpakken fysieke leefomgeving voor klimaatadaptatie

Samen met waterschappen en gemeenten hebben wij gewerkt een klimaatbestendige leefomgeving. Hiervoor zijn twee regionale klimaattops gehouden. Veel informatie over het effect van klimaatverandering en mogelijke maatregelen is beschikbaar gemaakt via het klimaatportaal op geo-point.provincie-utrecht.nl. Bij meerdere projecten van wijkontwikkeling, gebiedsontwikkeling en wegen is klimaatadaptatie ingebracht.
Klimaatadaptatie is als één van de integrale opgaven in het concept-ontwerp van de omgevingsvisie opgenomen. Interne kansen en risicodialogen klimaatadaptatie hebben plaatsgevonden met alle betrokken provinciale onderwerpen.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Klimaatadaptatie is bij minimaal vijf projecten van binnenstedelijke ontwikkeling, gezonde	Samen met waterschappen en gemeenten hebben wij gewerkt een klimaatbestendige leefomgeving. Hiervoor zijn er twee regionale klimaattops gehouden. Veel informatie over het effect van

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

leefomgeving, natuur, landbouw, energie of mobiliteit meegenomen.	klimaatverandering en mogelijke maatregelen is beschikbaar gemaakt via het klimaatportaal op geo-point.provincie-utrecht.nl. Bij meerdere projecten van wijkontwikkeling, gebiedsontwikkeling en wegen is klimaatadaptatie ingebracht.
	Interne kansen en risicodialogen klimaatadaptatie hebben plaatsgevonden met alle betrokken provinciale onderwerpen
Klimaatadaptatie is opgenomen in de beleidsontwikkeling voor de Omgevingsvlsie.	Klimaatadaptatie is als één van de integrale opgaven in het concept ontwerp Omgevingsvisie opgenomen.

3.2 Zorgdragen goede zoetwatervoorziening en kwaliteit oppervlaktewater

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Schoon en voldoende oppervlaktewater zijn essentiële factoren voor een economische en maatschappelijke ontwikkeling naar een gezonde en duurzame leefomgeving op de langere termijn. We werken aan een duurzame en doelmatige zoetwatervoorziening voor de verschillende functies in onze provincie, vooral drinkwater, landbouw en natuur. In 2019 blijven we werken aan de verbetering van de kwaliteit van het Utrechtse oppervlaktewater via verschillende sporen. Naast het inzetten op de doelen binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben we ook oog voor nieuwe uitdagingen als opkomende stoffen en medicijnresten.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	3.143	2.342	801
Baten	1.812	2.039	-227
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.331**	**303**	**1.028**

3.2.1 Verbeteren kwaliteit oppervlaktewater

Kaderrichtlijn Water (KRW)
In 2019 is intensief samengewerkt met de waterschappen en het Rijk om tot nieuwe KRW-doelen te komen. Die worden in 2021 vastgesteld, via werkgroepen en via een brede bestuurlijke informatiesessie. De gemeenteraadsleden zijn in oktober 2019 geïnformeerd over wat de komst van de Omgevingswet voor de KRW betekent. Voor de verbetering van de waterkwaliteit volgens de KRW zijn twee begrotingssubsidies verstrekt aan waterschappen voor maatregelen bij de boer. Hierbij is sprake van een zogenoemde garantstelling: voor een periode van drie jaar is er een bedrag beschikbaar als de subsidieaanvragen het budget van het waterschap overschrijden. De provincie vult dan het budget aan. (Kop op regeling).
In 2019 is uitvoering gegeven aan Motie 36 over het onderzoeken welke rol de provincie kan spelen in het beperken van het gebruik van vislood door sportvissers. Ook is gestart met het waterhuishoudingsproject Kom van Langbroek. Daarin staat het herstel en de verbetering van de waterkwaliteit en de waterhuishouding op de landgoederen centraal.

Medicijnresten en microplastics
De provincie Utrecht heeft de komst van de Plastic Whale, een internationale bewustwordingscampagne voor het voorkomen van plastic zwerfafval, naar de singel in Utrecht mede mogelijk gemaakt. Ook is meegewerkt aan de activiteiten die de Universiteit Utrecht heeft georganiseerd rond de verkiezingen van Provinciale Staten en de waterschappen op 20 maart 2019, zoals een debat met de lijsttrekkers over hun plannen op het gebied van medicijnenresten en microplastics. Daarnaast is voor de bewustwording een opdracht verleend aan Stichting IVN om met vrijwilligers afval opruimdagen te organiseren langs de grote rivieren in de provincie. Deze opdracht loopt door in 2020.
Andere activiteiten in 2019:

- Het Plan van Aanpak samenwerkingsagenda overheden ‘Opkomende stoffen’ is in uitvoering, inclusief pilots
- Er is breed geïnformeerd aan burgers en overheden over de Omgevingswet en de veranderingen voor waterkwaliteit via de bijeenkomsten over de Omgevingswet.
- Er is aan acties rondom plastic zwerfafval bijgedragen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is minstens een proces voor de verbetering van de waterkwaliteit bij een waterschap en 1 bij een landgoed opgestart.	In 2019 is gestart met het project Kom van Langbroek, waarin de verbetering van de waterkwaliteit en de waterhuishouding op de landgoederen centraal staat.
Er zijn minstens twee begrotingssubsidies voor waterkwaliteit verstrekt.	Voor de verbetering van de waterkwaliteit ten behoeve van de KRW zijn twee begrotingssubsidies verstrekt aan waterschappen voor maatregelen bij de boer.
De concept doelen voor het derde stroomgebiedbeheerplan zijn opgesteld.	In 2019 is intensief samengewerkt met de waterschappen en het Rijk om te komen tot nieuwe KRW-doelen die in 2021 worden vastgesteld.
Het plan van Aanpak samenwerkingsagenda is in uitvoering en ten minste een pilot is gestart.	Voor de bewustwording is een opdracht verleend aan Stichting IVN om met vrijwilligers afval opruimdagen te organiseren langs de grote rivieren in de provincie.

3.2.2 Zoetwatervoorziening op orde krijgen en houden

Door het in 2019 vastgestelde Klimaatakkoord staat het onderwerp bodemdaling volop in de belangstelling. De provincie benadert bodemdaling niet alleen als vraagstuk van CO2-uitstoot, maar als integraal vraagstuk. Het speelt mee in discussies rondom de verduurzaming van landbouw, natuur en wateropgaven (inclusief internationale verplichtingen binnen Natura 2000 en KRW) en leefbare plattellandskernen. Dit is eind 2018 vastgelegd in onze Visie Bodemdaling. In 2019 is de visie verwerkt in de concept omgevingsvisie.

Halverwege 2019 is de Regiodeal Bodemdaling Groene Hart gestart, een samenwerking tussen Rijk en verschillende overheden uit de regio om bodemdaling aan te pakken. Doel is om voor de stedelijke en de landelijke problematiek handelingsperspectief en innovatieve oplossingen te vinden en te investeren in kennis. De opbrengst is niet alleen bedoeld voor het Groene Hart, maar voor alle gebieden in Nederland die te maken hebben met bodemdaling. Onderdelen van de regiodeal vormen ook input voor het landelijke broeikasgassenonderzoek.

Eind 2019 is het programma Aanpak Veenweiden, onderdeel van Agenda Vitaal Platteland, formeel afgerond. Wel lopen een aantal van de projecten nog door. Binnen dit programma pakken we bodemdaling vooral op door innovaties te stimuleren, zoals de toepassing van drukdrainage.

De provincie is betrokken bij verschillende gebiedsprocessen waar bodemdaling wordt aangepakt:

- Veenweiden in Beweging. Rond de Van Teylingenweg ten Noorden van Kamerik wordt met co-creatie een gezamenlijk handelingsperspectief ontwikkeld voor de aanpak van bodemdaling en de verkeersproblematiek in relatie tot slappe bodems. In min of meer hetzelfde gebied wordt ook een kavelruil ontwikkeld, met POP-subsidie. Daar kan grondruil ook ingezet worden om het nemen van maatregelen tegen bodemdaling te stimuleren.
- In Kortrijk Portengen, als onderdeel van Kockengen Waterproof, is in 2019 een POP-subsidie verleend aan de agrarische natuurvereniging Rijn Vecht en Venen om onderwaterdrainage aan te leggen. Dit wordt de komende jaren uitgerold.
- In Groot Wilnis-Vinkeveen is in 2019 is, in het kader van het convenant, de aanleg van onderwaterdrainage afgerond in peilvak 9.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De interprovinciale visie voor zoetwatervoorziening is vastgesteld en er is gestart met de uitvoering van de programmatische aanpak.	Voor de tweede fase van het Delta-programma zoetwater (vanaf 2021) zijn in samenwerking met de partners voor zowel West- als Oost-Nederland maatregelpakketten samengesteld om het watersysteem te verbeteren.
	De provincie is partner in het programma Toekomstbestendig Amersterdam-Rijnkanaal-Noordzeekanaal Gebied waarin voor vrijwel heel west Nederland integraal wordt gekeken naar het (toekomstig) watersysteem in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen;
Het Programma Aanpak Veenweiden is eind 2019 afgerond.	Het Programma Aanpak Veenweiden is eind 2019 formeel afgerond, wel lopen een aantal van de projecten nog door.
Voor het thema bodemdaling zijn diverse innovaties geïnitieerd.	Voor de volgende projecten zijn in 2019 belangrijke stappen gezet • Veenweiden in beweging • Convenant Groot Wilnis-Vinkeveen (peilvak 9) • Kortrijk Portengen • Regiodeal Bodemdaling Groene Hart
	De Visie Bodemdaling is verwerkt in de concept-Omgevingsvisie.

3.3 Zorgen voor een robuust bodem- en grondwatersysteem

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
In de Begroting 2019 is geen toelichting opgenomen bij dit beleidsdoel.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	4.274	2.930	1.344
Baten	2.697	2.551	146
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.577**	**379**	**1.198**

3.3.1 Verbeteren en monitoren bodem- en grondwaterkwaliteit

Uitvoeringsprogramma drinkwater (2014-2021)
In 2019 zijn de gebiedsdossiers van alle drinkwaterwinlocaties afgerond. Samen met de gebiedspartners hebben we mogelijke maatregelen geformuleerd om de opgaven die nog resteren om de (KRW-)doelen te behalen aan te pakken. De maatregelen leggen we in een gezamenlijk nieuw uitvoeringsprogramma vast.

Nieuwe verontreinigde stoffen in (grond)water
De provincie Utrecht is, in samenwerking met de waterschappen en drinkwaterbedrijven, gestart met een aanpak van nieuwe stoffen. Zo wordt bij de provinciale grondwatermeetnetten ook gekeken naar o.a. medicijnresten. Aanvullend sluiten wij aan bij een kennistafel waarin we samen met kennisinstituten en adviesbureaus meedenken over hoe om te gaan met nieuwe verontreinigde stoffen, zoals PFAS.

Provinciale Milieuverordening (PMV) omzetten naar omgevingsverordening
We hebben bestaande regels uit de Provinciale Milieuverordening voor grondwaterbescherming omgezet naar regels in de concept-ontwerp omgevingsverordening. We hebben nieuwe regels opgesteld voor historische grondwaterverontreinigingen om het wegvallen van de Wet bodembescherming op te vangen.
Programma Uitvoering Bodemconvenant (2016-2020)

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De uitvoering van het Programma Uitvoering Bodemconvenant ligt op schema. De aanpak van spoedlocaties vraagt veel tijd. Er zijn veel overlegmomenten met gemeenten over de overdracht. Bodeminformatie wordt waar nodig geactualiseerd en gedigitaliseerd. In 2019 is er veel aandacht gekomen voor PFAS. Samen met gemeenten, omgevingsdiensten, waterschappen en drinkwatermaatschappijen proberen wegrondwerkzaamheden weer op te starten. Hiervoor is onder andere een achtergrondwaardekaart opgesteld. Als voor een gebied de achtergrondwaarde voor PFAS is vastgesteld kan grond met eenzelfde kwaliteit worden toegepast.

Behoud en versterken van aardkundige waarde
In februari 2019 is het Aardkundig monument Westbroekse Zodden onthuld. Er was veel aandacht van de pers. De provincie Utrecht heeft verder deelgenomen aan de Adviescommissie van de 'Stichting Geopark Heuvelrug in oprichting. Samen met de stichting is verkend wat de kansen voor een geopark zijn.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Geplande maatregelen uit Uitvoeringsprogramma Drinkwater provincie Utrecht 2014-2021 zijn uitgevoerd.	De uitvoering verloopt volgens schema.
Twaalf gebiedsdossiers voor de niet kwetsbare winningen zijn geactualiseerd.	In 2019 zijn de dossiers afgerond en hebben we samen met de gebiedspartners mogelijke maatregelen geformuleerd om de restopgave voor het realiseren van de (KRW)doelen aan te pakken. De maatregelen leggen we in een gezamenlijk nieuw uitvoeringsprogramma vast.
Er is een Uitvoeringsprogramma opgesteld voor maatregelen bij alle 25 kwetsbare en niet kwetsbare winningen.	De maatregelen leggen we in een gezamenlijk nieuw uitvoeringsprogramma vast.
Er is een plan van aanpak opgesteld voor medicijnresten.	Het Plan van Aanpak Nieuwe stoffen is in uitvoering en ter kennisneming met u gedeeld.
De regels voor bescherming van bodem en grondwater in de Provinciale Milieuverordening zijn omgezet naar de regelgeving Omgevingswet.	We hebben bestaande regels PMV met betrekking tot grondwaterbescherming omgezet naar regels in de concept ontwerp Omgevingsverordening. We hebben nieuwe regels opgesteld met betrekking tot historische grondwaterverontreinigingen om het wegvallen van de Wet bodembescherming op te vangen.
Het Programma Uitvoering Bodemconvenant 2016 t/m 2020 is in uitvoering met als belangrijkste doel het saneren van de 41 resterende spoedlocaties met risico's voor mens, milieu en verspreiding naar het grondwater.	De Uitvoering van het Programma Uitvoering Bodemconvenant ligt op schema. Er is in 2019 veel aandacht gekomen voor PFAS.

3.3.2 Benutten energie uit ondergrond

We hebben bijgedragen aan de opgave Energietransitie (zie programma 4), vooral door kennis te ontwikkelen en uit te wisselen over nieuwe kansen voor een veilige en verantwoorde (door)ontwikkeling van bodemenergie en aardwarmte. Hierbij hebben we gezorgd voor een goede afstemming met andere thema's over de ondergrond, bijvoorbeeld grondwater voor drinkwater, en andere lokale en regionale belangen. Een voorbeeld is het opstellen van nieuwe Utrechtse Bodemenergie Agenda met de gemeente Utrecht. Daarin staan projecten die de bijdrage van bodemenergie aan de energietransitie stimuleren met behoud van goede grondwaterkwaliteit.
Wij hebben ons in 2019 ingezet voor een veilige ontwikkeling van aardwarmte in onze provincie door o.a.:

- een kennisopbouwtraject te starten met een aantal gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven over aardwarmte en grondwaterkwaliteit.
- twee adviezen uit te brengen en twee adviezen voorbereid (eerste kwartaal 2020) op vergunningaanvragen voor aardwarmte in het kader van de Mijnbouwwet. Bij deze adviezen hebben wij

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven betrokken. De uitgebrachte adviezen hebben we toegezonden aan het ministerie van EZK.

Samen met andere provincies is met het ministerie van EZK meegedacht over aanpassingen van de Mijnbouwwet en bijbehorende regelgeving en leidraden voor een veilige ontwikkeling van aardwarmte.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn voor twee gebieden gebiedsspecifieke beleidsregels opgesteld over bodemenergie op basis van twee masterplannen bodemenergie.	Er is meegedacht over bodemenergieplannen van de gemeenten Woerden en Utrecht. De hieruit volgende gebiedsspecifieke beleidsregels als kader voor vergunningverlening voor open bodemenergiesystemen (WKO), aanvullend op het beleidskader uit het BMW-plan, zullen worden vastgesteld wanneer deze plannen door de gemeenten zijn vastgesteld en aan GS zijn aangeboden.
Er is een bijdrage geleverd aan het stimuleren van verkenningen en kennisontwikkeling van nieuwe kansen bodemenergie en geothermie.	Wij hebben deze bijdrage geleverd door: - Een kennisopbouw aardwarmte en grondwaterkwaliteit te starten - Uitbrengen van adviezen op vergunningaanvraagvragen in het kader van de Mijnbouwwet - Input geleverd aan wijziging Mijnbouwwet en bijbehorende regelgeving voor een veilige ontwikkeling van aardwarmte - Met de gemeente Utrecht is een nieuwe Utrechtse Bodemenergie Agenda opgesteld. - Er is meegewerkt aan de landelijke onderzoekscampagne naar de potentie van aardwarmte (SCAN). - We hebben geparticipeerd in onderzoeksprojecten naar mogelijkheden om het gebruik van de ondergrond voor bodemenergie te intensiveren, inclusief hogetemperatuuropslag.

3.3.3 Zorgen voor voldoende grond- en drinkwater

De lange termijnstrategie voor de Vitens waterwinningen is in 2019 vastgesteld. Het plan richt zich op de periode tot 2040. Met de strategie geven we aan hoe de toenemende vraag naar drinkwater en de toenemende druk op het grondwatersysteem als bron voor drinkwater wordt opgevangen. Daarnaast hebben we in 2019 concreet uitvoering gegeven aan deze drinkwaterstrategie door gebiedsprocessen te starten. In Groenekan en omgeving Eemdijk onderzoeken we samen met stakeholders of en hoe een uitbreiding van de bestaande winningen Vitens kan realiseren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De lange termijn strategie voor de drinkwatervoorziening is vastgesteld.	De lange termijn strategie voor de drinkwatervoorziening is vastgesteld 18 februari 2019. Er is gestart met de uitvoering ervan.
De milieubeschermings-zone calamiteitenonttrekking Nieuwegein voor openbare drinkwatervoorziening is vastgesteld.	De milieubeschermings-zone calamiteitenonttrekking Nieuwegein voor openbare drinkwatervoorziening is vastgesteld op 11 december 2019.

3.3.4 Vormgeven duurzame gebiedsgerichte aanpak bodem en ondergrond

Het bodem- en grondwatersysteem speelt bij steeds meer maatschappelijke opgaven een rol. Met name voor de energietransitie wordt hier veel naar gekeken. Gebruik van het systeem kan invloed hebben op het bodem- en watersysteem zelf en op andere gebruik. De diepte waarop activiteiten en eventuele effecten plaatsvinden, spelen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

daarbij een belangrijke rol. Duurzaam gebruik van het systeem en goede afstemming over ander gebruik en functies zijn daardoor essentieel.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn twee 3D-visualisaties van de ondergrond uitgevoerd.	Wij zijn in 2019 gestart met twee pilots om de ondergrond en het gebruik van de ondergrond 3-dimensionaal in beeld te brengen.
Er zijn, samen met partners, twee gebiedspilots over robuust bodem en grondwatersysteem uitgevoerd als basis voor het formuleren van ambities en opgaven.	De pilots zijn in het 1e kwartaal 2020 afgerond.

3.4 Bijdragen aan gezonde en veilige leefomgeving

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
De regio Utrecht is aantrekkelijk en groeit! In plannen en beleidsnota's wordt uitgegaan van een forse groei van ruim 160.000 inwoners tot 2040 (Staat van Utrecht), met de daarbij benodigde behoefte aan woningen en toename van mobiliteit. Een belangrijke vraag bij deze grote groei is hoe we de omgeving gezond houden. De uitdaging waar we als provincie en regio voor staan is de leefomgeving zo in te richten dat inwoners deze als prettig ervaren, de veiligheid van onze inwoners gewaarborgd is, de omgeving ook daadwerkelijk uitnodigt tot gezond gedrag en de negatieve gezondheidseffecten van luchtvervuiling en geluidsoverlast verminderen.
https://youtu.be/mCrtkhwVVK0

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	13.661	13.440	221
Baten	2.053	2.148	-95
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**11.608**	**11.292**	**316**

3.4.1 Realiseren van impulsen gezonde leefomgeving

Vanuit het programma Gezonde Leefomgeving hebben we in 2019 verschillende activiteiten uitgevoerd, vaak samen met onze partners. Een overzicht van het programma en de programma-activiteiten staat op de website van de provincie en in het online magazine. Daarnaast is op andere manieren aandacht aan het onderwerp besteed:

- We hebben uitgebreid geadviseerd over gezondheid in de omgevingsvisie. Hierover zijn onder meer wetenschappers en experts geïnterviewd en is een bijeenkomst georganiseerd. De resultaten hebben we uitgewerkt in een brochure met aanbevelingen en inrichtingsprincipes. De informatie uit deze brochure is onder meer gebruikt door het U10-bouwteam gezonde leefomgeving voor het afwegingskader Regionaal Economisch Programma (REP) van de U10.
- De provincie Utrecht is partner van de Health Hub Utrecht. Binnen dit netwerk zijn wij actief betrokken bij de organisatie en inhoud van de netwerk-inspiratiebijeenkomsten over gezonde leefomgeving. Bijvoorbeeld in 2019 bij het thema 'gezond ouder worden'.
- In februari 2019 hebben we samen met het Ministerie van I&W en de gemeente Utrecht het eindsymposium van het programma Slimme en Gezonde Stad (2016-2019) georganiseerd. In dit programma hebben we ontwerpend onderzoek gedaan naar gezonde verstedelijking.
- De campagne Laad je op in de natuur!, die we vanuit het programma gezonde leefomgeving in 2018 zijn gestart, liep door in 2019. Ook de in 2018 gestarte lezingenreeks ging verder. In november 2019 organiseerden we de druk bezochte lezing 'Positive Health in een gezonde leefomgeving'.
- Als regio voeren we in Brussel een uitgebreide lobby om de regio te profileren als Europees living lab voor Healthy Urban Living. Met het GS-werkbezoek aan Brussel is dit nogmaals bekrachtigd.
- In 2019 zijn we lid geworden van het WHO Europa netwerk Regions for Health. Vanuit dit netwerk hebben we meegewerkt aan een onderzoek naar de samenwerking op het gebied van gezonde

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

leefomgeving tussen regionale overheden en kennisinstellingen. De Utrechtse ervaringen hebben we op verzoek van de WHO gedeeld op een groot internationaal congres in Marseille.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het aanjaagprogramma gezonde leefomgeving is in uitvoering.	De campagne Laad je op in de natuur!, die we vanuit het programma gezonde leefomgeving in 2018 zijn gestart, liep door in 2019.

3.4.2 Verbeteren luchtkwaliteit naar WHO-advieswaarden

De provincie Utrecht streeft naar de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voor luchtkwaliteit voor een betere gezondheid. De provincie, gemeenten en verschillende organisaties op het gebied van schone lucht werken daaraan samen vanuit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht. De regionale partners zijn inmiddels volop bezig met de uitvoering van de maatregelen. De maatregelen zijn gericht op verschillende thema's: verminderen van luchtverontreiniging vanuit mobiliteit, houtrook, landbouw en binnenvaart. Daarnaast willen we verontreiniging breder meten met sensoren en voeren we een gezamenlijke lobby voor bronmaatregelen binnen Europa

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het uitvoeringsprogramma gezonde lucht is, samen met partners, gestart.	Het programma is gestart. 25 van de 31 luchtmaatregelen zijn in uitvoering. Drie maatregelen zijn afgerond in 2019.

3.4.3 Verminderen geluidsbelaste woningen en beschermen stiltegebieden

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Om de gezondheidseffecten van geluidsoverlast zo veel mogelijk te beperken, werken we aan verschillende oplossingen. De belangrijkste is het reduceren van geluidsoverlast door geluidsreducerend asfalt aan te brengen op provinciale wegen. Hiervoor is op 8 januari 2019 het Actieplan omgevingslawaai provinciale wegen Utrecht vastgesteld. Op basis hiervan is in 2019 over ongeveer een lengte van drie kilometer geluidsreducerend asfalt aangelegd. Hiervan hebben40 woningen met een hoge geluidsbelasting direct geprofiteerd. Omdat geluidsreducerend asfalt niet alle geluidhinder kan wegnemen, is ook gestart met maatregelen aan de gevels van de woningen. Inmiddels is dit bij 34 woningen in de provincie afgerond.
Daarnaast hebben we in 2019 proeven gedaan met een zogenoemde whiswall bij Soesterberg. Een whiswall is een innovatieve constructie van beton en staal die geluid afbuigt.
De resultaten laten een flinke vermindering van de geluidsoverlast zien. In 2020 wordt deze geluidwerende maatregel toegepast in Soesterberg en Vreeland.

Voor de geluidhinder van niet provinciale wegen wordt samen met gemeenten een agenda Geluid opgesteld. De provincie heeft in het koersdocument, opgesteld voor de omgevingsvisie, aangegeven te streven naar een omgevingskwaliteit die voor de gezondheid gewenst is. De WHO-advieswaarde geluid is daarbij het uitgangspunt. Om aan de toenemende vraag naar woningen te voldoen, zijn in de provincie Utrecht tot 2050 ongeveer 157.000 tot 175.000 woningen nodig. De locaties die daarvoor in beeld zijn, zijn vaak hoog belast qua geluid. Het is een uitdaging om de woningbouwopgave te realiseren in een gezonde leefomgeving.

Stiltegebieden
Door bevolkingsgroei, meer verkeer en groei van de luchtvaart nemen geluidsniveaus de komende jaren verder toe. Mensen hebben echter behoefte aan rust en stilte. Dit draagt ook bij aan een gezonde leefomgeving en betere beleving van natuur en landschap. In verband met het doel van de stiltegebieden, het ervaren van rust en stilte in de natuur, is ook in 2019 een route toegevoegd aan de routes in Utrecht (zie https://www.routesinutrecht.nl/tips-thema-s/opladenindenatuur). In 2019 zijn negen ontheffingen verleend voor activiteiten in stiltegebieden. Ook is weer gestart met periodieke gebiedscontroles. Een evaluatie van het huidige beleid wordt in 2020 afgerond.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De geluidbelasting van minimaal 50 woningen is afgenomen.	Nog niet bekend

3.4.4 Beperken overlast vliegverkeer

Luchtvaart
Vanuit het Rijk wordt gewerkt aan de herziening van de Luchtvaartnota en de luchtruimherziening. Dit zal ook invloed hebben op de effecten van luchtvaart in de provincie Utrecht, met name als het gaat om geluidhinder. Het beperken van hinder in de verder van Schiphol gelegen gebieden is zowel op formele als informele momenten onder de aandacht van het ministerie gebracht. De samenwerking met gemeenten op dit vlak heeft verder vorm gekregen met de start van de kerngroep Luchtvaart.

Kleine luchtvaart
In 2019 zijn de aangepaste beleidsregels in werking getreden voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik van niet aangewezen terreinen voor luchtvaart. Op basis hiervan is onder meer het aantal rondvluchten beperkt. Het gevolg is dat het aantal activiteiten op basis van de Wet luchtvaart verder krimpt. Het aantal ontheffingsaanvragen is gehalveerd.

Ook in 2019 had de Wet natuurbescherming impact op de luchtvaart. De relatie tussen de Wet luchtvaart en de Wet natuurbescherming luistert nauw. In dit verband is in IPO-verband een landelijke handreiking opgesteld. Daarmee is vooraf vast te stellen of instemming met een aangevraagde ontheffing kan leiden tot overtreding van

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

de Wet natuurbescherming. De ervaringen met de al beschikbare conceptversie van de IPO-handreiking zijn goed.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een actieve lobby om voor overvliegend vliegverkeer zo hoog mogelijke aan- en uitvliegroutes te realiseren.	Op formele momenten als op informele momenten het terugdringen van hinder in de verder van Schiphol gelegen gebieden onder de aandacht van het ministerie gebracht.
Start en landingen: alleen op locaties, waar de hinder voor omwonenden en natuur zo min mogelijk is.	Zie hiervoor onder kleine luchtvaart

3.4.5 Waarborgen externe veiligheid

De uitvoering van externe veiligheid is geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening aan bedrijven en in ruimtelijke plannen. In de ruimtelijke plannen die in 2019 aan de provincie werden voorgelegd was externe veiligheid goed verwerkt. Eén bestemmingsplan werd op verzoek van de provincie aangepast.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Externe veiligheid is bij minstens 95% van de ruimtelijke plannen goed verwerkt.	Externe veiligheid is voor 100% goed verwerkt in de ruimtelijke plannen.

3.4.6 Bijdragen aan duurzame gebiedsontwikkeling

In 2019 is het provinciale instrumentarium voor duurzame gebiedsontwikkeling (DGO) verder ontwikkeld. De functionaliteit van de DGO-Tygron Engine is verbeterd en de Scan omgevingskwaliteiten is klaar gemaakt voor toepassing in de praktijk. Verder is de basis gelegd voor de verbreding van de kwaliteitsprofielen met 'Omgevingswetbrede' thema's en het aanscherpen van de indicatoren die met gezondheid samenhangen op basis van de WHO-advieswaarden.

Voor het MER voor de omgevingsvisie is gestart met een verkenning of de DGO-Tygron engine in te zetten is om de effecten van ruimtelijke keuzes door te rekenen en te toetsen aan de provinciale doelstellingen voor omgevingskwaliteit. Met de DGO-Tygron Engine zijn verder demo's gegeven op verschillende congressen. Ook is het DGO-instrumentarium gepromoot tijdens de Leerkringbijeenkomst DGO die samen met VNG georganiseerd is. Het onderwerp: 'Lokale afwegingsruimte: gebiedsgericht maatwerk in het omgevingsplan'. Op deze manier wordt gestimuleerd om het DGO-instrumentarium (en de provinciale doelstellingen) door te laten werken in gemeentelijk beleid en uitvoering. Als vervolg hierop is de gemeente Vijfheerenlanden ondersteund om de Leidraad DGO lokaal te vertalen. Verder is een gezamenlijke bijeenkomst gepland met de gemeenten Woerden, Wijk bij Duurstede, De Ronde Venen, Oudewater en de ODRU over samenwerking met de provincie bij het lokaal toepassen van het DGO-instrumentarium. Ook met de gemeente Amersfoort is een bijeenkomst gepland.

De DGO-Tygron Engine is gebruikt bij de PRIP-bijeenkomsten rond de ontwikkelingslocaties P+R Breukelen en Baarnsche Zoom en bij een eerste verkenning rond Sortie 16 in Soesterberg. Het instrument is gebruikt om de omgevingskwaliteit en duurzaamheid te verkennen en optimaliseren. De Wasstraat duurzaamheid is ingezet bij de ontwikkeling van Hoevelaar in Woudenberg. Met de wasstraat is onder andere aangetoond dat energie nul op de meter neutrale nieuwbouw haalbaar is in combinatie met lagere energie woonlasten.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Minimaal vijf gebiedsontwikkelingsprojecten zijn ondersteund waarbij duurzaamheid integraal is meegewogen.	Nog te bepalen

3.4.7 Opdrachtgeven VTH aan uitvoeringsdiensten

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De provincie heeft het hele takenpakket van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving overgedragen aan de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht. Uitzondering vormt de groene vergunningverlening. De provincie heeft ook veertien zogenaamde BRZO-bedrijven (Besluit Risico Zware Ongevallen). Hiervoor zijn de VTH-taken overgedragen aan de gespecialiseerde Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG).

Uitvoeringsprogramma VTH
Jaarlijks wordt een uitvoeringsprogramma VTH opgesteld op basis van provinciaal beleid (Beleidsplan VTH 2016-2019) en de prioriteiten vanuit dit beleid. In 2019 is het Beleidsplan VTH verlengd tot en met 2020, zodat het nieuwe beleidsplan aanhaakt op de Omgevingswet.
Het jaarprogramma wordt gebaseerd op de product- en dienstencatalogus van de RUD en met de ODNZKG stellen we jaarlijks een uitvoeringsovereenkomst vast. De taakuitvoering van de RUD Utrecht en de ODNZKG monitoren we via verschillende kritische prestatie-indicatoren. Door periodieke voortgangsoverzichten kan de provincie als opdrachtgever en eigenaar eventueel tussentijds bijsturen. De taken voor de bodem gaan met de komst van de Omgevingswet deels over van bevoegd gezag van provincie naar gemeenten. De omvang van de provinciale (bodem)opdracht neemt daarvoor in 2019 en 2020 al gedeeltelijk af. In 2020 werken we verder aan een goede overgang van deze taak naar gemeenten en spelen we in op de effecten die dit heeft op de RUD.
In 2020 komt het accent meer te liggen op de voorbereiding van de Omgevingswet. Daarnaast gaat meer aandacht uit naar het toezicht op de Verordening Natuur en Landschap, omdat dit nu niet altijd goed nageleefd wordt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Van het VTH uitvoeringsprogramma is tussen 95% - 100% gerealiseerd.	Het VTH uitvoeringsprogramma is voor ca. 98% gerealiseerd
Van alle vergunningverleningen is 90% van de vergunningen binnen de geldende termijn verstrekt.	Het percentage verleende vergunningen binnen de geldende termijn is 90%
Het naleefgedrag van vergunningen is 80%.	Het naleefgedrag is, behalve voor de WHVBZ, hoger dan 80%.
Het toezichtseffect is 90%.	Het toezichtseffect is hoger dan 90%
Beoogde resultaten 2019	**Gerealiseerde resultaten 2019**
De control intensiteit is 90%.	De controle intensiteit is groter dan 90%
90% van de afhandeling van klachten valt binnen de gestelde termijn.	100% van de klachten is afgehandeld binnen de gestelde termijn.

Verbonden partijen

- Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen
- Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	Realisatie 2018	2019 begroot	2019 realisatie
Jaarplan handhaving	Aantal ontvangen milieuklachten	600	1.474	600	9)
Beperking toezichtlast	Percentage binnen de wettelijke termijn afgegeven ontheffings-/ vergunnings- aanvragen	90%	89%	90%	9)
Veiligheid regionale waterkeringen	Percentage regionale waterkeringen dat aan de veiligheidsnorm voldoet.	100%	83%	85%	n.n.b.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Waterkwantiteit	Aantal TOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost (cumulatief)	12 TOP 19 SUB TOP	10 TOP 14 SUB TOP	12 TOP 19 SUB TOP	10 TOP 14 SUB TOP
PUEV	Externe veiligheid is bij minstens 95% van de ruimtelijke plannen goed verwerkt	95%	100%	95%	100%
Waterkwaliteit (oppervlaktewater) *Nr.1 Basisset BBV.* De streefwaarde van de indicator moet nog worden bepaald.	Percentage van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit 7).	100% in 2027	-	-	-
Emissie broeikasgassen *Nr.2 Basisset BBV* De streefwaarde van de indicator moet nog worden bepaald	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2 equivalenten) per provincie in absolute aantallen (in tonnen)	49% in 2030	-	8)	-

Toelichting:
1) Wet milieubeheer; 2) Vuurwerkbesluit; 3) Wet luchtvaart; 4) Bodemdeelzaken; 5) Ontgrondingen; 6) Waterwet 7) Zie jaarlijkse "voortgangsrapportage water" voor detailinformatie. 8) Doorvertaling vanuit klimaatakkoord moet nog plaatsvinden.
9) deze indicatoren zijn vervangen door indicatoren opgenomen in de prestaties onder 3.4.7.

M.b.t. veiligheid regionale waterkeringen:
Voor 2019 is er nog geen percentage opgenomen voor de regionale keringen die aan de veiligheidsnorm voldoen. Dit komt omdat de voortgangsrapportages regionale waterkeringen over het jaar 2019 nog niet allemaal bestuurlijk zijn opgeleverd door de waterschappen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Programma 4. Economie en energie

Toelichting programmadoel

Provincie Utrecht heeft een sterke economie, aantrekkelijke recreatieve voorzieningen en faciliteert een energietransitieprogramma.

Wat heeft het gekost?

4. Economie en energie	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	11.842	16.766	14.949	14.743	206
Personeelslasten	1.803	2.349	2.450	2.450	-
Lasten	**13.645**	**19.115**	**17.399**	**17.193**	**206**
Baten	-1.520	-63	-476	-1.636	1.160
Baten	**-1.520**	**-63**	**-476**	**-1.636**	**1.160**
Saldo van dit programma	**12.125**	**19.052**	**16.923**	**15.557**	**1.366**
Stortingen in reserves	1.493	622	962	1.177	-215
Onttrekkingen aan reserves	1.657	488	1.281	1.677	396
Beslag op de algemene middelen	**11.960**	**19.186**	**16.604**	**15.057**	**1.547**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Cofinancieringsfonds	622	-	-	1.591
Res. Toeristische ontwikkeling	-	-	112	32
Reserve Projecten	-	-	-742	1.063
Res. Programma Landelijk gebied	-	1.177	-1.250	-1.250
Reserve Projecten	340	-	3.161	242
Totaal	**962**	**1.177**	**1.281**	**1.677**

Investeringen

In dit programma zijn in 2019 geen (nieuwe) investeringen gedaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

4.1 Verbeteren kwaliteit werklocaties

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Om een aantrekkelijke vestigingslocatie te blijven, willen we ervoor zorgen dat vraag en aanbod naar werklocaties in evenwicht zijn, zowel kwantitatief als kwalitatief. Het beleid voor werklocaties is vastgelegd in de Economische Visie 2020 (2010) en nader uitgewerkt in de Provinciale Aanpak Kantorenleegstand (2014), de Provinciaal Ruimtelijke Structuurvisie en Verordening (Herijking 2016), het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling (2016), de Thematische Structuurvisie Kantoren (2016) en de Retailvisie (2018). De Ruimtelijk Economische Strategie (RES) die eind 2018 ter besluitvorming aan PS wordt aangeboden vormt het nieuwe beleidskader voor werklocaties.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.204	1.227	-23
Baten	36	30	6
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.168**	**1.196**	**-28**

4.1.1 Ontwikkelen en realiseren ruimtelijk economisch beleid

Detailhandel
De in 2018 vastgestelde Retailvisie schetst een beeld van de huidige structuur en toekomstige ontwikkelingen van de Utrechtse detailhandel. Het beleid van de provincie is er op gericht om samen met gemeenten en betrokken marktpartijen de vitaliteit van de bestaande winkelgebieden te behouden en waar mogelijk te versterken.
De geschetste ontwikkelingen in de Retailvisie zijn nog steeds actueel. Ondanks de sterk aantrekkende economie sloten in 2019 verschillende winkelketens hun deuren. Uit een update van het Koopstromenonderzoek in 2019 bleek dat middelgrote steden/winkelcentra nog steeds terrein verliezen aan met name het internet en enkele grote steden. Hoewel het volume nog beperkt is, is de afgelopen periode wel sprake van een verdubbeling van de verkopen van dagelijkse goederen via internet. Op de langere termijn zou dit een grote negatieve invloed kunnen krijgen op het functioneren van de centra van dorpen en kleinere winkelgebieden.

Op grond van een uitspraak in 2019 van het Europees Hof wordt het landelijke beleid voor detailhandel opnieuw bekeken. In deze uitspraak wordt de detailhandel als dienst gezien waarop de Europese Dienstenrichtlijn van toepassing is. Vooralsnog heeft deze uitspraak weinig directe gevolgen voor het provinciale beleid. Wel zijn regels over branchering en oppervlaktematen in gemeentelijk bestemmingsplannen aan sterke voorwaarden gebonden. Dit betekent het dat beleid steeds beter onderbouwd moet worden en daarmee ook de informatievoorziening vanuit de provincie richting gemeenten belangrijker wordt via leegstandsmonitoring en koopstromenonderzoek.

Voor de aanpak van leegstand in winkelpanden is ook Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) gevraagd een rol te spelen. De provincie heeft daarvoor in 2019 en 2020 elk € 500.000 op de aandelen gestort.

Kantoren
In september 2019 is het inpassingsplan Kantoren onherroepelijk geworden na intrekking van een beroepsprocedure bij de Raad van State. Daarmee is uitvoering gegeven aan het sturend spoor van de Provincial Aanpak Kantoren en de Thematische Structuurvisie Kantoren 2016-2027 en is alle planologische overcapaciteit definitief gereduceerd. Het inpassingsplan Kantoren geeft inzicht in de nog resterende plancapaciteit waaraan volgens het Kantorenmarktonderzoek 2015 en de Monitor 2018 tot en met 2027 nog behoefte is.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

In het faciliterende spoor wordt vanuit het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling gewerkt aan een gebiedsgerichte aanpak van kantoortransformaties. Daarnaast is de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) actief met kantoortransformatie. In 2019 was de OMU betrokken bij projecten waarin in totaal 23.000 vierkante meter aan kantoorruimte is getransformeerd. Hiermee voldoet OMU ruimschoots aan de jaarlijkse doelstelling van 10.000 vierkante meter.

Bedrijventerreinen

Door de sterke economische groei is het aanbod voor bedrijfshuisvesting in 2019 schaars geworden. Veel gemeenten hebben te kampen met een tekort aan bedrijventerrein. Voor de omgevingsvisie en als nadere uitwerking van de Ruimtelijk Economische Strategie zijn nieuwe prognoses gemaakt over de toekomstige behoefte aan bedrijventerreinen. Daarbij is ook een analyse gemaakt van de behoefte naar bedrijfsruimte op informele werklocaties, om zo ook de vraag naar de combinatie van wonen en werken beter in beeld te krijgen. Deze prognose is in oktober 2019 afgerond en vormt een belangrijke bouwsteen voor de Omgevingsvisie en -verordening. In deze visie wordt gekozen voor terughoudendheid met de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen en extra inzet op intensivering/herstructurering van bestaande bedrijventerreinen.
Op het gebied van herstructurering/intensivering van bedrijventerreinen is in 2019 beperkt voortgang geboekt. Omdat bedrijfsruimtes vaak volledig verhuurd/bezet zijn, hebben gemeenten weinig animo en mogelijkheden om een herstructureringsproces op te starten. Toch zijn via de OMU diverse projecten gestart. Ook is de OMU als adviseur voor gemeenten en bedrijfsleven betrokken bij enkele projecten. De OMU ontwikkelde circa vier hectare aan geherstructureerd bedrijventerrein en bleef daarmee iets achter bij de doelstelling van vijf hectare in 2019.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn nieuwe prognoses over de ontwikkeling van bedrijventerreinen voor de Omgevingsvisie.	Deze prognose is in oktober 2019 afgerond en heeft als input gediend voor de concept Omgevingsvisie. Het Provinciaal Inpassingsplan Kantoren is definitief geworden.
De OMU heeft circa vijf hectare bedrijventerrein herontwikkeld.	In 2019 was dit circa vier hectare aan geherstructureerd bedrijventerrein. Daarmee heeft OMU haar jaarlijkse doelstelling niet gehaald.
De OMU heeft minimaal 10.000 vierkante meter kantoren herontwikkeld.	In 2019 was dit 23.000 vierkante meter aan getransformeerde kantoorruimte. Hiermee voldoet OMU ruimschoots aan haar jaarlijkse doelstelling.
Er is een geactualiseerde Retailvisie.	Die is er en het vermogen van de OMU is met 0,5 mln. euro versterkt voor de aanpak van retail vastgoed.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.2 Versterken aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:

De sterk aantrekkende economie zorgt voor een verdere toename van de krapte op de arbeidsmarkt. Zie bijvoorbeeld de oplopende tekorten in de technische branches, bouw- en installatiebranche, de zorg en het onderwijs. Daar komt bij dat de snelle ontwikkelingen van technologie en digitalisering zorgen voor meer dynamiek op de arbeidsmarkt, waardoor gevraagde competenties kunnen veranderen. Aanpassingsvermogen van mensen en organisaties wordt steeds belangrijker. Dit vraagt om meer aandacht voor leven lang ontwikkelen en een positieve leercultuur. Het vraagt ook om goede samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven om vraag en aanbod van arbeid op elkaar te laten aansluiten. Ook andere maatschappelijke opgaven, waar de provincie een rol heeft, hebben effect op de vraag naar goed gekwalificeerd personeel, zoals de energietransitie. De tekorten op de arbeidsmarkt in bepaalde sectoren kunnen hierdoor remmend gaan werken. Dit vraagt eens te meer om een integrale kijk op economie, onderwijs en arbeidsmarkt en maatschappelijke opgaven.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	713	378	335
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**713**	**378**	**335**

4.2.1 Ontwikkelen en realiseren beleid onderwijs-arbeidsmarkt

Het arbeidsmarktdashboard Arbeidsmarkt In Zicht is in 2019 doorontwikkeld. Het geeft overheden en onderwijsinstellingen actuele informatie over de arbeidsmarkt en opleidingsbehoeften. Deze informatie helpt hen bij het opstellen van beleid en de monitoring hiervan.

De samenwerking in de regio tussen overheden en kennisinstellingen krijgt voor een deel vorm via het Human capital cluster van de Economic Board Utrecht (EBU/HCA). Hierin zijn afgelopen jaar verdere stappen gezet. Naast het delen van kennis en informatie wordt gewerkt aan een gezamenlijke Human Capital Agenda. In opdracht van het EBU/HCA cluster is in 2019 een onderzoek uitgevoerd naar arbeidsmarktinitiatieven in de Utrechtse regio. Het onderzoek toont aan dat er veel initiatieven in de regio zijn die vooral gericht zijn op een betere aansluiting van onderwijs naar werk. Nog relatief weinig sectoren en bedrijven werken actief samen om mensen van werk naar werk te begeleiden: werknemers van bedrijven uit sectoren waar banen verdwijnen en veranderen laten overgaan naar bedrijven in sectoren waar een tekort is aan personeel.

Het onderzoek vormt de basis voor de regionale Human Capital Agenda die in 2020 verder wordt uitgewerkt. Het thema leven lang ontwikkelen komt hier prominent in terug. In veel regio's wordt hier al mee geëxperimenteerd. Via het Interbestuurlijk programma van rijk en regio en het IPO worden goede voorbeelden met elkaar gedeeld. In de HCA zal naar een passend instrument voor de Utrechtse regio worden gezocht. Ook het instrument onderwijsvouchers zal in deze verkenning worden meegenomen (motie PS2018PS05-038A).

De Technologieraad regio Utrecht (TRU) heeft in 2019 gewerkt aan het versterken van het technisch onderwijs in het vmbo. Zo is er actief bijgedragen aan de totstandkoming van de plannen voor Sterk Techniek Onderwijs (STO) en de verbinding tussen de plannen. De TRU werkt samen met het Onderwijspact om hybride docentschap te stimuleren: mensen die een andere baan combineren met docent zijn. De provincie is trekker van het landelijke Techniekpact voor de regio Noordwest-Nederland en zorgt samen met de TRU voor invulling van de activiteiten in de provincie Utrecht.

Eind 2019 is vanuit de provincie een aanvraag voor een MKB-deal Maakindustrie Utrecht-West ingediend bij het Ministerie van EZK. Deze is toegekend. De deal richt zich op het verkleinen van het tekort aan adequaat opgeleid technisch personeel in de maakindustrie. Meer informatie over de MKB-deal Utrecht-West staat bij 4.3.3. ondersteuning mkb.

Via de subsidieregeling 'verbeteren aansluiting Onderwijs-Arbeidsmarkt' hebben we in 2019 veertien projecten ondersteund die de arbeidsmarktkansen voor jongeren vergroten wanneer zij van school afkomen. De regeling is gericht op vier sectoren met een tekort: zorg, techniek, onderwijs en ICT. De projecten richten zich bijvoorbeeld op het ontwikkelen van lesmateriaal, het opzetten van nieuwe opleidingen, het enthousiasmeren van jongeren

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

voor techniek of digitalisering in de zorg. Het subsidieplafond is inmiddels bereikt. Begin 2020 is de subsidie geëvalueerd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De afstemming in de regio voor onderwijs-arbeidsmarkt is verbeterd.	Er is veel onderling overleg tussen overheden onderling en met onderwijsinstellingen en georganiseerd bedrijfsleven, oa via de EBU, maar ook via de Technologieraad regio Utrecht.
Er is een verkenning uitgevoerd – in samenwerking met gemeenten en EBU – naar de mogelijkheden voor een regionale Human Capital Agenda (HCA).	Er is een onderzoek uitgevoerd naar arbeidsmarktinitiatieven in de Utrechtse regio, als opmaat voor een regionale HCA.
Concrete initiatieven die bijdragen aan een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt zijn via de uitvoeringsverordening gehonoreerd.	Met de subsidieregeling zijn 14 projecten ondersteund.

4.3 Vergroten innovatiekracht

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Door innovatieve bedrijvigheid te stimuleren willen we bereiken dat onze economie concurrerend blijft. We richten ons daarbij op het vinden van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen (Groen, Gezond, Slim). Hierdoor snijdt het mes aan 2 kanten. Daarnaast richten we ons op het brede MKB, die voor de uitdaging staan hun bedrijf toekomstbestendig te maken.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	4.075	6.359	-2.284
Baten	380	1.276	-896
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.695**	**5.083**	**-1.388**

4.3.1 Ondersteunen economisch ecosysteem

In 2019 is samen met de partners in de regio Utrecht de Regionale Economische Agenda (REA) opgesteld. Dit document bevat het beleidskader voor de Economic Board Utrecht (EBU) en de regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM)(. In de REA staan drie maatschappelijke opgaven centraal:

- toekomstbestendige leefomgeving;
- gezonde mensen;
- waardevolle digitalisering.

Om input te krijgen voor de REA zijn via de EBU 16 ontbijtsessies georganiseerd waarbij meer dan 300 personen uit het triple helix netwerk (bedrijfsleven, onderwijs & onderzoek en overheden) zijn geconsulteerd.
De REA zal ook worden gebruikt voor de herijking van het eigen provinciaal economisch beleid waar nu aan gewerkt wordt.

De verkenning naar scenario's en draagvlak voor een regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) is afgerond en in februari 2019 voorgelegd aan Provinciale Staten. Op basis van de uitkomst van het advies Verkenning ROM en de besluitvorming in Raden en Staten, is een kwartiermaker aangesteld. Die werkt een businessplan en inrichtingsplan voor de ROM uit, in opdracht van provincie Utrecht, gemeenten Amersfoort, Hilversum en Utrecht en de Universiteit Utrecht en het UMCU en samen met het Ministerie EZK. Begin 2020 vindt de besluitvorming hierover plaats. De ROM zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2020 van start gaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Regio Deal Foodvalley
In juli 2019 is de Regio Deal Foodvalley gesloten met het Rijk en zeven partners uit de regio, waaronder provincie Gelderland, Regio FoodValley, Universiteit Utrecht, UMC Utrecht en Wageningen Universiteit & Research (WUR). In het najaar is gewerkt aan de invulling van de governance van de Regio Deal en een sluitende begroting. De beschikbare middelen (€ 70 mln.) worden gekoppeld aan drie opgaven:

- een versnelde transitie van de landbouw;
- een impuls op het gebied van voeding en gezondheid;
- een versterking van het ecosysteem Utrecht – Veenendaal – Wageningen/Ede.

Een aantal projecten wordt in de provincie Utrecht uitgevoerd. De verwachting is dat de uitvoering van de volledige Regio Deal medio 2020 van start kan gaan. In een enkel geval zijn al enkele projecten gestart, met name voor de versnelde transitie van de landbouw.

Ondersteuning Economic Board Utrecht
De Economic Board Utrecht (EBU) heeft tot doel om de vraag vanuit de samenleving naar gezond stedelijk leven te vertalen naar meer werkgelegenheid en investeringen. In dat kader heeft de EBU ook in 2019 verschillende bijeenkomsten georganiseerd. Zo is in september het International Talent Event georganiseerd en heeft het Get Connected jaarcongres plaatsgevonden. Daarnaast heeft de EBU de consultatie voor de REA verzorgd met 16 ontbijtsessies.

De EBU heeft in 2019 geholpen bij de ontwikkeling van groene, gezonde en slimme business cases en bij financiering van initiatieven.
In 2019 is het Kennis- en datacenter Gezond Stedelijk Leven opgezet vanuit de EBU, in samenwerking met de Universiteit Utrecht en het RIVM. Het idee is om hiermee een ecosysteem te creëren voor de ontwikkeling van diensten en producten voor een gezonde stedelijke leefomgeving. Zo is een economische boost aan de regio te geven. Zowel private als publieke partijen zijn erg enthousiast om hierin strategisch te gaan samenwerken.

In 2019 is een VVE-fonds ontwikkeld voor de verduurzaming van VVE's (Verenigingen van Eigenaren). Voor het speerpunt energiepositief wonen & werken zijn meerdere pilots voor gebouwgebonden financiering opgezet. Daarnaast heeft de EBU twee Gezond Stedelijk Leven-fondsen opgezet. Die worden in 2020 in de ROM opgenomen. Ondernemers met oplossingen voor gezond stedelijk leven kunnen hierdoor gebruik maken van verschillende financieringsmogelijkheden (participaties, leningen, hybride vorm)
Met oog op de komst van de ROM is in 2019 gestart met het opnieuw bekijken van de EBU, zodat beide elkaar goed aanvullen en niet overlappen. Dit wordt in 2020 verder ingevuld.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een nieuw economisch beleidsdocument.	De Regionaal Economische Agenda is opgesteld, de herijking van het eigen provinciaal beleid is in de maak.
De verkenning naar de doorontwikkeling van het economisch ecosysteem is voorgelegd en er is gestart met het vervolg.	Er is n.a.v. de verkenning een kwartiermaker aangesteld die samen met partners een businessplan en inrichtingsplan voor de ROM uitwerkt.
Het proces is gestart om de resultaten van de verkenning van de doorontwikkeling in te voeren.	Er is n.a.v. de verkenning een kwartiermaker aangesteld die samen met partners een businessplan en inrichtingsplan voor de ROM uitwerkt.
De provincie heeft een aantal projecten in Regio FoodValley financieel ondersteund.	In 2019 is de regiodeal Foodvalley gesloten langs drie sporen: versnelde transitie van de landbouw, impuls op gebied van voeding en gezondheid en versterking van ecosysteem Utrecht, Veenendaal, Wageningen-Ede.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.3.2 Ondersteunen Brede MKB

MKB-visie

Onder de noemer 'het mkb' valt een enorme groep uiteenlopende bedrijven. Innovatieve koplopers, starters (start-ups) en snelle groeiers (scale-ups) hebben de laatste jaren veel steun gekregen vanuit de provincie. De provincie wil daarnaast extra aandacht besteden aan het 'brede mkb'. Deze groep vormt de meerderheid van de ondernemingen met personeel en is belangrijk voor de werkgelegenheid in onze regio. Veel van deze bedrijven staan voor de uitdaging om hun bedrijf verder toekomstbestendig te maken, bijvoorbeeld op het gebied van digitalisering en de toepassingen van data. Het is van belang hen te stimuleren om productiever en efficiënter te worden door versneld innovatieve (digitale) technologieën toe te passen en meer over de grens te kijken om hun afzetmarkt te vergroten.
De MKB-visie is onderdeel van de herijking van het economisch beleid. Vooruitlopend hierop is het brede mkb in 2019 op verschillende manieren ondersteund. Die staan hieronder toegelicht.

MKB-deal

Eind 2019 is vanuit de provincie een aanvraag voor een MKB-deal Maakindustrie Utrecht-West ingediend bij het Ministerie van EZK. De aanvraag is geselecteerd voor verdere uitwerking. Het Ministerie van EZK ondersteunt hierbij met kennis, ervaring en een financiële bijdrage. De deal richt zich op het verkleinen van het tekort aan adequaat opgeleid technisch personeel in de maakindustrie. Concreet worden drie locaties gevestigd, gerealiseerd en ingericht: TechnoHUB in Woerden, de Makerspace in Mijdrecht en het Vakcentrum voor de Maakindustrie in Nieuwegein. Hier wordt op een vernieuwende manier gekeken naar het enthousiasmeren, opleiden en scholen van leerlingen, studenten en werkenden in een technische richting. Ook wordt gekeken naar nieuwe vormen van samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijsinstellingen. . De drie initiatieven zijn onderscheidend en versterken elkaar. Via deze MKB-deal worden ze voor de hele regio beschikbaar gemaakt en kan de regio als geheel beter inspelen op de behoefte van ondernemers om geschikt personeel te vinden. Met de verschillende onderdelen wordt dit integraal aangepakt: van primair tot hoger onderwijs en via her-, om-, en bijscholing.

Opvolging familiebedrijven

Begin 2019 is op verzoek van Provinciale Staten gestart met een eerste pilot rondom opvolging bij familiebedrijven en mkb. Hierbij zijn tien ondernemers ondersteund bij hun opvolgingsvraag. De pilot is geëvalueerd. Hieruit blijkt onder andere dat investeren in bewustwording loont. Ook een voucher voor het inwinnen van advies kan bedrijven helpen tot bedrijfsopvolging over te gaan. In 2019 zijn voorbereidingen getroffen voor een tweede pilot.

Smart Industry Hub Noordvleugel

De provincie Utrecht werkt samen met de provincies Noord Holland en Flevoland (landsdeel Noordwest) aan een regionale Smart Industry Hub. Die ligt in lijn met de agenda Smart Industry van het Rijk. Het duurde langer dan verwacht om deze operationeel te krijgen. Doel van deze Hub is de samenwerking op regionaal niveau te versterken. Door de krachten te bundelen wordt bijgedragen aan bewustwording van ondernemingen in het mkb voor de kansen van digitalisering en deze te benutten. Dit gebeurt onder andere door één loket te creëren voor ondernemers in de regio. Dit moet bijdragen aan de landelijke Smart Industry agenda. Het Rijk en EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) dragen bij aan deze ontwikkeling. In 2019 is het loket geopend (www.smartindustrynoordwest.nl) en is namens de drie provincies een programmamanager aangesteld.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een MKB-visie gericht op het ondersteunen van het brede MKB.	De MKB-visie wordt onderdeel van herijking economisch beleid waaraan wordt gewerkt.
Het beleid voor het opvolgingsvraagstuk MKB is operationeel.	Idem, wel heeft er in 2019 een pilot gedraaid, die is geëvalueerd.
Projecten uit de regionale Smart Industry Hub zijn in uitvoering.	Er is één loket geopend voor ondernemers in de regio (www.smartindustrynoordwest.nl) en er is een programmamanager aangesteld.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.4 Stimuleren internationalisering

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Investeringen van buitenlandse bedrijven dragen op meerdere manieren bij aan de welvaart in de regio. Wij willen daarom meer buitenlandse bedrijven aantrekken en deze, als ze er eenmaal gevestigd zijn, voor de regio behouden. Vanwege het internationale karakter van de activiteiten en voor een goede (internationale) zichtbaarheid voeren wij deze uit onder de naam Invest Utrecht.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.159	1.061	98
Baten	60	93	-33
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.099**	**969**	**130**

4.4.1 Aantrekken buitenlandse investeringen en handelsbevordering

Buitenlandse investeerders zijn van groot belang voor de regio. Het aantrekken en behouden van bedrijven levert al jaren veel nieuwe banen op en versterkt de aansluiting op internationale netwerken. De inspanningen zijn met name gericht op de sectoren Life Sciences & Health, ICT, Gaming, Innovatie & Duurzaamheid.

Er zijn in 2019 18 investeringsprojecten van buitenlandse bedrijven gerealiseerd, dit betreft nieuwe vestigingen of uitbreiding van bestaande vestiging. Soort bedrijvigheid betreft marketing - verkoop, hoofdkwartieren en productie. Hier zijn in totaal 635 nieuwe banen mee gemoeid en ruim 52 mln. euro aan investeringen.
Naast het aantrekken van buitenlandse investeringen zijn ook Utrechtse ondernemingen ondersteund die internationaal willen uitbreiden. In 2019 werden negentig bedrijven geholpen in hun weg naar het buitenland.

In november 2019 heeft de provincie onder de vlag van Utrecht Region een handelsmissie geleid naar zusterprovincie Guangdong in China. De 25 deelnemers vertegenwoordigden organisaties en bedrijven op het gebied van onderwijs, life sciences & health / gezondheidszorg, zakelijke dienstverlening, ICT-innovatie en verduurzaming, waaronder modulair bouwen. Bij de keuze van de thema's is zoveel mogelijk aangesloten op het profiel van Gezond Stedelijk Leven.

Versterken internationaal vestigingsklimaat
Om het vestigingsklimaat voor internationaal talent en internationaal opererende bedrijven te verbeteren is in november 2019 het International Welcome Center (IWC) Utrecht Region geopend. Dit IWCUR is een samenwerking tussen de provincie, gemeenten Utrecht en Amersfoort en Universiteit Utrecht en bouwt voort op het huidige expat center. Hier is iedereen welkom voor publiek en private dienstverlening. De werkzaamheden van het International Talent Community, zoals het organiseren van het international talent event, maar ook sociale activiteiten, zijn overgegaan in het IWCUR en er vindt een verdere professionalisering plaats.

Om goed in te kunnen spelen op wensen en behoeften ten aanzien van het vestigingsklimaat hebben in 2019 meer dan 70 strategische accountmanagement gesprekken plaatsgevonden met internationale bedrijven in de regio. Hierbij is ook de invloed van de Brexit op deze bedrijven aan de orde geweest.

Er vindt sinds 2019 structureel overleg plaats over internationaal onderwijs tussen de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Utrecht en de EBU en de provincie over hoe we het aantal plaatsen binnen het internationale onderwijs in de regio kunnen vergroten.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het 'Werkplan Trade en Invest 2019' is in samenwerking met de Utrecht Region partners uitgevoerd inclusief de extra activiteiten in het kader van de Brexit en de komst van de EMA naar Nederland.	Dit is gebeurd.
Er zijn minimaal 15 investeringsprojecten van buitenlandse bedrijven gerealiseerd.	Er zijn 18 projecten gerealiseerd.
Er is een aantoonbare en actieve bijdrage geleverd aan de (door)ontwikkeling van het regionaal expat center, de International Talent Community (ITCU) en de uitbreiding van het aantal plaatsen op internationale scholen.	In 2019 is het International Welcome Center Utrecht Region (IWCUR) geopend voor publieke en private dienstverlening. Het IWCUR bouwt voort op het expat center en ITCU. Er vindt sinds 2019 structureel overleg plaats in de regio over internationaal onderwijs.

4.5 Stimuleren recreatieve voorzieningen

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
De kwaliteit en hoogwaardigheid van het Utrechtse vestigingsklimaat wordt mede bepaald door de aanwezigheid van voldoende en kwalitatief hoogwaardige recreatievoorzieningen. De ambitie van de provincie is het aanbod van de recreatievoorzieningen en routes kwalitatief goed te laten aansluiten op de voorkeuren van inwoners en bezoekers. Ook willen we dat de voorzieningen vindbaar, bereikbaar (= binnen 15 minuten fietsafstand vanaf woon- en verblijfsplek) en toegankelijk zijn voor inwoners en bezoekers. Het beleid voor recreatie is vastgelegd in de Visie Recreatie en Toerisme en nader uitgewerkt in de Agenda Recreatie en Toerisme 2016 – 2019.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	3.170	3.015	155
Baten	-	53	-53
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.170**	**2.963**	**207**

4.5.1 Versterken recreatief hoofdnetwerk

We geven sturing aan het Routebureau en zorgen voor inhoudelijke afstemming met andere partners, zoals de gebiedspartners en de landelijke routestichtingen.

Uit de kwaliteitsmonitor 2019 van het Fietsplatform is gebleken dat de kwaliteit van het recreatieve aanbod voor fietsers in de provincie Utrecht een score krijgt van 4,5 sterren op een schaal van 5. De kwaliteit van het fietsroutenetwerk in de provincie Utrecht laat een stijgende lijn zien. Het Routebureau heeft de provincie hiermee nog meer als fietsregio op de kaart gezet.

Met de landelijke routestichtingen zijn in 2019 gesprekken gevoerd hoe door te gaan met de samenwerking. Het Fietsplatform wil de landelijke fietsroutes omzetten in meer thematische icoonroutes. Dit is een meerwaarde voor de recreatieve en toeristische sector. Tevens zijn samen met andere provincies de nieuwe taakopdrachten van de landelijke routestichtingen vastgesteld. Wandelnet en Fietsplatform hebben vervolgens in samenspraak met de provincies hun nieuwe meerjarenplannen 2020-2023 opgesteld. Dit is tevens goed afgestemd met het Routebureau Utrecht. Naar verwachting zullen de meerjarenplannen begin 2020 geaccordeerd worden en kan gestart worden met de uitvoering. In samenwerking met de 5 andere Zuiderzeeprovincies heeft de provincie Utrecht in 2019 opdracht verstrekt aan Fietsplatform voor de ontwikkeling van de Zuiderzeeroute, een icoonroute met een sterk thema, hoge service en kwaliteit. De icoonroute wordt in het voorjaar van 2020 gelanceerd. Samen met het Ministerie van I&N, de provincies en Waterrecreatie Nederland zijn voorbereidingen getroffen voor de nieuwe Basisvisie recreatietoervaartnet 2020-2025 (BRTN). Dit is tevens goed afgestemd met het Routebureau Utrecht. Naar verwachting zal dit meerjarenplan begin 2020 geaccordeerd worden en kan gestart worden met de uitvoering.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Vanuit een gemeenschappelijk veiligheidsbeeld heeft de provincie Utrecht samen met Rijkswaterstaat, provincie Noord-Holland, Waterschap en betrokken gemeenten onderzoek laten uitvoeren naar oplossingsrichtingen voor een veiliger recreatievaart-oversteek van het Amsterdam Rijnkanaal, waardoor het routenetwerk en de vaarverbinding tussen de plassengebieden wordt verbeterd. De uitwerking vindt plaats in 2020.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het netwerk van fiets-, wandel- en vaarroutes heeft een grotere bekendheid bij inwoners, toeristen en andere bezoekers, mede door de inzet van het Routebureau via promotie en marketing.	Het netwerk van fiets-, wandel- en vaarroutes heeft een grotere bekendheid bij inwoners, toeristen en andere bezoekers, mede door de inzet van het Routebureau via promotie en marketing. Dat blijkt uit de "Kwaliteitsmonitor 2019" van het Fietsplatform.
Het wandelroutenetwerk in Oost-Utrecht (Eemland/Amersfoort) is (naar verwachting) gerealiseerd.	In maart 2019 is het Routebureau gestart met het realiseren van het wandelroutenetwerk Kromme Rijnstreek. Het gaat hierbij om de aanleg van een netwerk van ongeveer 530 kilometer wandelpad en 200 knooppunten. Afronding van dit werk staat voor begin 2020 gepland. Het onderzoek naar het verbeteren en uitbreiden van het wandelroutenetwerk rondom Amersfoort/Eemland is in 2019 afgerond en zal in 2020 de realisatiefase ingaan.

4.5.2 Verbeteren netwerk overstappunten

We willen het gebruik en de bekendheid van het netwerk van toeristische overstappunten (TOPs) verder verbeteren. Het Routebureau Utrecht is gevraagd een aanpak voor te stellen voor verbeteringen. Ook zal het Routebureau Utrecht in de toekomst een coördinerende centrale rol spelen om de TOPs een betere positie in de routenetwerken te geven.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Drie overstappunten zijn verbeterd en de TOP's zijn beter zichtbaar in lopende en nieuwe campagnes rondom routerecreatie.	Er is een overstappunt verbeterd. Het Routebureau Utrecht is opdracht gegeven om bestaande TOPs te inventariseren en te komen tot aanbevelingen voor de verbetering van TOPs en de promotie ervan. Dit traject loopt.

4.5.3 Versterken kwaliteit en gebruik recreatievoorzieningen

De provincie Utrecht kent twee schappen: Recreatieschap Stichtse Groenlanden en het Plassenschap Loosdrecht. Als deelnemer van deze twee Utrechtse recreatieschappen sturen we direct op de ontwikkeling van nieuwe recreatievoorzieningen en het beheer en onderhoud van bestaande terreinen. Uitvoeringsorganisatie Recreatie Midden Nederland (RMN) voert de werkzaamheden voor deze schappen uit. . In 2019 is geconstateerd dat de RMN als werkorganisatie van de twee Utrechtse recreatieschappen niet in control is. Er is een plan van aanpak opgesteld om de situatie goed te analyseren en toekomstperspectieven te schetsen. Gekeken wordt hoe de samenwerking in de toekomst kan worden vormgegeven.

Ontwikkelingen
Voor het Recreatieschap Stichtse Groenlanden is een Ontwikkelopgave en Investeringsschema 2019-2023 vastgesteld. De bestaande opgaven zijn herijkt, opnieuw beoordeeld en in een planning gezet. Aan de hand van het nieuwe programma worden de verschillende onderdelen opgepakt.
Begin 2019 is het Programma Vinkeveense Plassen 2019-2024 vastgesteld. Belangrijk onderdeel van het programma is het opvangen van het stoppen van de bijdrage van de stad Amsterdam vanaf 2024. Naast het op orde brengen van de basis is het proces aangegeven om keuzes te maken voor de recreatieve ontwikkelingen op de plassen. Dit zal samen met de gemeente De Ronde Venen verdere invulling krijgen.

Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen
Eind 2017 is het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen ondertekend, een samenwerking van 27 partijen voor de ontwikkelingen van de Loosdrechtse Plassen. Verreweg het grootste deel van deze plassen ligt in de provincie Noord-Holland. Alleen de Kievietsbuurten in de gemeente Stichtse Vecht ligt in de provincie Utrecht. Ook het

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Plassenschap Loosdrecht neemt als partij deel aan dit akkoord. Hiermee is onze rol groter dan alleen het eigen grondgebied. Belangrijk onderdeel van het akkoord is het baggeren, zodat de functie van de plassen gewaarborgd blijft. In 2019 zijn verschillende onderdelen van het gebiedsakkoord verder uitgewerkt. Zo is onder andere de beste baggertechniek onderzocht en zijn pilots uitgevoerd voor de verwerking van de bagger. Ook is een plan van aanpak opgesteld voor herstel en duurzaam behoud van het legakkerlandschap Kievitsbuurten.

Stimuleren duurzaamheid
Vanwege de problematiek bij RMN hebben we er geen extra opdracht neergelegd om extra aandacht te geven aan het formuleren van ambities en doelen om duurzaamheid in de recreatiesector te stimuleren. Dit blijft wel een belangrijke ambitie.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het ontwikkelplan 2019-2023 voor Stichtse Groenlanden is vastgesteld.	Het ontwikkelplan 2019-2023 voor Stichtse Groenlanden is vastgesteld.
Het onderzoek naar duurzaamheid in de recreatiesector is uitgevoerd.	Vanwege de problematiek bij RMN hebben we er geen extra opdracht neergelegd om extra aandacht te geven aan het formuleren van ambities en doelen om duurzaamheid in de recreatiesector te stimuleren.

4.6 Accommoderen recreatie om de stad

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Het programma Recreatie om de Stad Utrecht (RodS) draagt bij aan een samenhangende recreatieve groenstructuur op fietsafstand rond de stad Utrecht. Daarmee bieden we de inwoners en bezoekers aantrekkelijke, gevarieerde groene gebieden om te recreëren. We werken aan de afronding van het programma waaronder een oplossing voor het duurzaam (financieel) beheer van de gebieden. Met de uitgave Utrecht Buiten heeft de stuurgroep RodS de noodzaak geagendeerd om ook op middellange termijn de groeiende recreatiedruk te blijven accommoderen. Concreet betekent dit dat een vervolg op het RodS-programma nodig is.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.930	1.300	630
Baten	-	158	-158
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.930**	**1.142**	**788**

4.6.1 Uitvoeren programma RodS

Met onze partners hebben we dit jaar gewerkt aan de afronding van het programma Recreatie om de stad Utrecht (RodS). In 2019 is in Haarzuilens een nieuw fietspad langs de Bijleveld geopend, zijn wandelpaden verbeterd en zijn voorbereidingen getroffen voor de uitbreiding van speelnatuur en een nieuwe wandel- en fietsverbinding. In het Hollandsche IJsselgebied is de aanleg voorbereid van het Verlengde Meerlopad, het fietspad langs de IJsselwetering en een wandelpad in de uiterwaarden. Ook zijn voorbereidingen getroffen voor de recreatieve inrichting van het gebied Noordwesthoek. De plannen voor het gebied Heemstede Noord zijn afhankelijk van de ontwikkelingen in Laagraven en zullen daardoor later plaatsvinden. Ten slotte is gewerkt aan de voorbereiding voor de aanleg van het fietspad Reijerscop.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het programma RodS is afgerond.	Er is een start gemaakt met de afronding van het programma RodS. Met de RodS partners worden afspraken gemaakt over projecten die eind 2019 nog niet gereed zijn.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn verschillende fiets- en wandelpaden en verbeteringsmaatregelen op recreatieterreinen gerealiseerd.	De volgende projecten zijn gerealiseerd: fietspad Bijleveld, verbetering wandelpaden Haarzuilens, tweede geboortebos Nieuw Wulven, oplevering recreatieve verbindingenplan Laagraven. Toekomstperspectief en nieuwe huisstijl Noorderpark Ruigenhoek.

4.6.2 Ontwikkelen visie Utrecht Buiten

De stuurgroep Recreatie om de Stad (RodS) heeft met de U10 de huidige en toekomstige opgave voor recreatie verder onderbouwd en oplossingsrichtingen uitgewerkt. Het eindrapport 'Utrecht Buiten, groene recreatie voor gezond stedelijk leven' bevat elf adviezen met bijbehorende projecten om meer recreatief groen te realiseren rondom de steden, het bestaande aanbod beter te benutten en de verbindingen naar en tussen gebieden te verbeteren. Provincie, gemeenten en terreinbeheerders kijken nu welk vervolg op RodS mogelijk is om deze projecten uit te voeren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een uitvoeringsstrategie voor Utrecht Buiten (als opvolger van RodS), die gezamenlijk met de partners is ontwikkeld.	Met het eindrapport Utrecht Buiten is de basis gelegd voor een vervolg op RodS.
Er is een duurzame oplossing voor de dekking van de beheerlasten voor de nieuwe strategie (samen met partners).	Er is een oplossing gevonden voor het beheer van de vóór 2012 ingerichte RodS-gebieden. Voor de periode 2019 tot met 2023 zijn de beheerkosten financieel gedekt door provincie, betrokken gemeenten en terreinbeheerders.

4.7 Uitvoeren transitie recreatieschappen

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
De twee Utrechtse recreatieschappen en uitvoeringsorganisatie Recreatie Midden Nederland werken in 2019 aan de uitvoering van een verbeterplan. Het verbeterplan is gericht op het professionaliseren van de opdrachtgever-opdrachtnemer relatie en het waarborgen van de continuïteit van de uitvoeringsorganisatie. De (beperkte) omvang, en de daaruit voortvloeiende kwetsbaarheid van de uitvoeringsorganisatie noodzaakt tot een strategie gericht op samenwerking met andere organisaties.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	112	32	80
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**112**	**32**	**80**

4.7.1 Uitvoeren samenwerkingsagenda recreatievoorzieningen

We willen de samenwerking in de provincie rond (openlucht)recreatie verder uitbouwen en stimuleren. Door de verkiezingen, de situatie bij RMN en de vertraging van het traject voor een nieuwe programma is in 2019 geen Utrechtse Recreatie Tafel gehouden.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er hebben twee bijeenkomsten plaatsgevonden met alle betrokken partijen.	Door de verkiezingen, de situatie van RMN en de vertraging van het traject voor een nieuwe programma is in 2019 geen Utrechtse Recreatie Tafel gehouden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.8 Stimuleren (internationaal) toerisme

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Het internationaal toerisme groeit en de verwachting is dat die groei gaat doorzetten. We willen hiervan maximaal profiteren door de groei in goede banen te leiden.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.991	1.714	277
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.991**	**1.714**	**277**

4.8.1 Uitvoeren programma toerisme

Samen met de gemeenten hebben we ons met de regiomarketingstrategie gericht op het aantrekken van extra bezoekers uit Duitsland en België. Zo is deelgenomen aan consumentenbeurzen in België, zijn campagnes gevoerd gericht op België en Duitsland en is een recreatiekrant uitgebracht (bereik: 250.000 recreanten).

In 2019 hebben we bijgedragen aan meerdere projecten die de identiteit en het profiel van de provincie versterken. Onder meer aan het project E-bike-region, de NBTC-campagne Kastelen en Buitenplaatsen en Hollandse Meesters. Landelijk hebben we onder andere in samenwerking met andere provincies, Rijk en het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen bijgedragen aan het Perspectief 2030 (landelijke visie op toerisme in Nederland, opgesteld door experts, bestuurders en bewoners) en daarop volgend de actieagenda. De actieagenda is gepresenteerd op de landelijke Toerisme Top (oktober 2019). Daarnaast zijn wij betrokken bij het opstarten van de Landelijke Data Alliantie (netwerk waarin kennis, inzicht en data worden gedeeld over toerisme van en naar Nederland).

We hebben samen met verschillende destinatie marketingorganisaties en de gemeente Amersfoort en Utrecht een verkennend onderzoek laten uitvoeren naar de stand van zaken van het zakelijk toerisme (congressen, vergaderingen, trainingen, zakelijke ontmoetingen) in de regio Utrecht. Dit vanuit de wens de inzet meer te focussen op strategische en Utrecht Region-gerichte samenwerking. Het eindrapport beschrijft de omvang, het aandeel, de veranderende vraag, toekomstige ontwikkelingen, een gezamenlijke visie en de ambitie voor een sterke (boven)regionale aanpak van zakelijk toerisme. Op basis van het onderzoek heeft een kwartiermaker de opdracht gekregen om een concreet plan van aanpak te maken. Dit wordt in 2020 opgeleverd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een plan van aanpak voor het stimuleren van zakelijk toerisme, waaraan de provincie actief en zichtbaar een bijdrage heeft geleverd	Er is een verkennend onderzoek gedaan en een visie en ambitie geformuleerd. De afronding van het plan van aanpak zal in 2020 plaats vinden.
De provincie heeft actief bijgedragen (ook financieel) aan minimaal 2 campagnes die de identiteit en het profiel van de provincie versterken.	In 2019 hebben we bijgedragen aan meerdere projecten die de identiteit en het profiel van de provincie versterken, waaronder het project E-bike-region, de NBTC-campagne Kastelen en Buitenplaatsen en Hollandse Meesters.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.8.2 Stimuleren innovatief ondernemerschap

In 2019 is gewerkt aan een betere samenwerking tussen en met de destinatie marketingorganisaties in de provincie. Onder meer om de opdrachtverlening aan deze organisaties te verbeteren.

We zijn gestart met de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding van de U-base, onze centrale database die realtime informatie kan delen over toeristische aanbod.

Verblijfsrecreatie

Om meer inzicht te krijgen in de situatie op vakantieparken en in jachthavens in de provincie Utrecht is een onderzoek naar de vitaliteit van de vakantieparken gestart. Dat gebeurt vanuit verschillende perspectieven: economie, wonen, sociaal, veiligheid, duurzaamheid en natuur. Dit sluit ook aan op de landelijke Actie-agenda aanpak vitale vakantieparken 2018 - 2020.

Vuelta 2020

Om de organisatie van de start van de Vuelta 2020 goed te laten verlopen is veel aandacht uitgegaan naar de juridische samenwerking tussen de publieke partijen. Dit heeft geresulteerd in het besluit om toe te treden tot de Stichting La Vuelta Holanda. Vanuit deze stichting is het opdrachtgeverschap van de vijf publieke partners geregeld en geven zij samen sturing. Naast de provincie Utrecht zijn de gemeenten Breda, ’s-Hertogenbosch en Utrecht en de provincie Brabant betrokken. In totaal worden er drie etappes gereden in Nederland.
In 2019 zijn de routes voor alle etappes definitief gemaakt. De presentatie van de ploegen en de eerste twee etappes spelen zich hoofdzakelijk af in de provincie Utrecht. Alle partijen, gemeenten en andere wegbeheerders zijn hier intensief bij betrokken. Op 17 december 2019 zijn in Madrid alle etappes gepresenteerd. Nederland en de provincie Utrecht hebben daarbij veel aandacht gekregen.
Belangrijk doel bij de organisatie is inwoners en andere geïnteresseerden te activeren een rol te spelen bij de Vuelta. Veel initiatiefnemers hebben hierop ingeschreven, een goede indicatie voor het enthousiasme voor de Vuelta.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een aanpak ontwikkeld om meertaligheid te stimuleren.	Een overkoepelende aanpak is nog niet gerealiseerd door discussie over de samenwerkingsvorm tussen marketingorganisaties en provincie; wel wordt meertaligheid meegenomen in een enkel subsidietraject.
Het op orde brengen van onze kennisbasis, die voor ons en de sector meer (realtime) inzicht biedt in de huidige en potentiële toerist en recreant, is gestart.	We zijn gestart met de voorbereiding van de nieuwe aanbesteding van de U-base, onze centrale database van waaruit realtime informatie over toeristische aanbod kan worden gedeeld.
De ambities voor verblijfsrecreatie, inclusief de provinciale rol, zijn vastgesteld (onderdeel van nieuwe Visie Recreatie en toerisme 2019-2023).	De visie voor recreatie is opgenomen in de Omgevingsvisie. In het nieuwe programma recreatie en toerisme vindt in 2020 uitwerking plaats.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.9 Bevorderen energiebesparing gebouwde omgeving

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Ons huidige energiesysteem veroorzaakt steeds meer maatschappelijke problemen: klimaatverandering, luchtverontreiniging, afhankelijkheid van instabiele regio's en uitputting van energievoorraden. We hebben ons in de Energieagenda ten doel gesteld een klimaat voor de energietransitie te creëren waarmee de provincie Utrecht in 2040 energieneutraal kan zijn. Daarom hebben we in ons coalitieakkoord de energietransitie tot prioriteit gemaakt en is in 2016 de Energieagenda vastgesteld. Wij willen de energietransitie versnellen door actief te zorgen voor toegang tot kennis, contacten en financiering.

Bij energiebesparing in de gebouwde omgeving maken we gebruik van het netwerk en de activiteiten van het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling (zie programma 1 Ruimtelijke Ontwikkeling). We ondersteunen de transitie naar een aardgasloze gebouwde omgeving door kennis hierover toegankelijk te maken en partijen te verbinden. Naast de doorontwikkeling van de kansenkaart voor warmte, volgen en ondersteunen we de pilots voor aardgasvrije wijken en delen we kennis hierover met anderen gemeenten. In 2019 halen we bij gemeenten, woningcorporaties en netbeheerders op hoe wij als provincie deze transitie verder kunnen versnellen.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	490	789	-299
Baten	-	26	-26
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**490**	**763**	**-273**

4.9.1 Transformeren bestaande gebouwen

Om de transformatie van de bestaande gebouwde omgeving te versnellen heeft de provincie team SNEL in het leven geroepen. Woningcorporaties, gemeenten, bouwers en installateurs zijn door team SNEL aangespoord en ondersteund om de transformatie van bestaande gebouwen te versnellen. De aanpak was gericht op schaalbare aanpakken vanuit de gedachte dat door opschaling de prijs van oplossingen en producten voor duurzame (Nul op de meter - NOM) woningen daalt. In 2019 is onder regie van Team SNEL is, in samenwerking met de woningcorporaties en de bouwbedrijven, een renovatieversnelling aanpak ontwikkeld voor grootschalige woningrenovatie. Met de Utrechtse woningcorporaties is besproken hoe deze methode kan worden gebruikt voor de verduurzaming van het corporatiebezit. De bedoeling is dat er "mandjes" met gelijksoortige woningen worden gemaakt die aan marktpartijen kunnen worden aanbesteed. Samen met marktpartijen is de aanbodzijde ontwikkeld, zodat ook daadwerkelijk oplossingen voor grootschalige renovatie van woningen kan plaatsvinden. Door team SNEL zijn in 2019 verschillende bijeenkomsten georganiseerd om het netwerk te versterken en kennis te delen. Eind 2019 zijn de activiteiten van team SNEL overgegaan naar het programmateam Energietransitie en is team SNEL bedankt voor het goede werk en opgeheven.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Geen beoogd resultaat in begroting	Samen met woningcorporaties, gemeenten, bouwers en installateurs is er voortgang geboekt in de afstemming van vraag en aanbod en het ontwikkelen van een aanpak voor grootschalige woningrenovaties in de komende jaren.

4.9.2 Stimuleren aardgasvrije wijken

De overgang naar aardgasvriie wijken is een hele grote uitdaging voor gemeenten, met een zeer strakke tijdsplanning. De provincie ondersteunde de gemeenten bij het ontwikkelen van een aanpak om de gebouwde omgeving wijk voor wijk van het gas te krijgen. Gemeenten zijn ondersteund bij het indienen van een subsidieaanvraag bij het Rijk voor het programma aardgasvrije wijken.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Er is veel behoefte aan kennisdeling tussen de Utrechtse gemeenten. Daarvoor is onder andere het online platform de energiewerkplaats opgezet (www.energiewerkplaatsutrecht.nl). Inmiddels zijn hierop ruim 400 energieprofessionals van 50 organisaties actief.

Naast dit online platform hebben we bijeenkomsten georganiseerd en zijn experts van de provincie beschikbaar bijvoorbeeld op het gebied van duurzame warmte, participatie en communicatie. Daarmee dragen we bij aan de kwaliteit van plannen, besluitvorming en uitvoering in de gebouwde omgeving.

Binnen de provincie hebben 12 gemeenten één of meerdere malen de “energy game” gespeeld. Hiermee is het begrip van de energietransitie en de systeemcomplexiteit binnen de Utrechtse gemeenteraden gegroeid, zodat ze beter zijn voorbereid op hun rol in de energietransitie.

In 2019 is een green deal getekend om zorgorganisaties te ondersteunen bij de verduurzaming van hun gebouwen en hun bedrijfsprocessen. De provincie Utrecht heeft bijgedragen door het inhuren en beschikbaar stellen van een coach die zorgorganisaties helpt bij het in kaart brengen van de mogelijkheden. Met de ondertekening van een convenant zijn in 2019 21 zorginstellingen in 15 gemeenten gestart met verduurzamen.

Naast de geplande uitgaven zijn er drie projecten uitgaven geweest die niet in de oorspronkelijke begroting zaten:

1. In 2019 heeft de Provincie Utrecht bijgedragen aan een pilot om met een nieuwe ventilatie techniek, het energieverbruik van scholen te verlagen en het binnenklimaat van scholen te verbeteren. De uitkomsten van het onderzoek worden in 2020 verwacht.
2. In 2017 is een Nul Op de Meter (NOM) renovatieproject gestart in Utrecht (Kanaleneiland) van 10 woningen. De kosten van de renovatie bleken hoger dan voorzien. De provincie Utrecht en de gemeente Utrecht hebben samen financieel bijgedragen om de renovatie van deze woningen af te ronden. Dit heeft niet kunnen voorkomen dat de betrokken ondernemer begin 2020 faillissement heeft aangevraagd en project nog niet volledig afgerond is.
3. Om versnelling van het aansluiten van zonnepanelen op agrarisch vastgoed mogelijk en betaalbaar te maken is in 2019 het project New Grid on the Block gestart. Hierin werken gemeenten, netbeheerder een gebiedscommissie en de provincie samen aan het goedkoper en sneller aansluiten van duurzame opwek op agrarisch vastgoed.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Drie wijken in de provincie Utrecht hebben subsidie aangevraagd bij het ministerie van BZK voor aardgasvrij.	Negen wijken hebben subsidie aangevraagd. Eén wijk in de provincie Utrecht heeft daadwerkelijk subsidie ontvangen bij het ministerie van BZK voor aardgasvrije wijken. Er waren landelijk veel meer inschrijvingen dan subsidie capaciteit.
	Er is een online samenwerkingsplatform voor gemeenten en provincie. Dit platform vervult een belangrijke rol in de uitwisseling van informatie tussen gemeentes onderling en de provincie, bijvoorbeeld tussen 16 gemeenten in de RES U16.
	12 gemeenten hebben de Energy game gespeeld waardoor kennis en bewustwording van energietransitie zijn toegenomen
	21 zorginstellingen zijn gestart met verduurzaming van vastgoed en bedrijfsprocessen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.10 Toepassen windenergie met draagvlak

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Locaties voor windenergie dienen te worden opgenomen in de Provinciale Ruimtelijke Verordening. De provincie zal dit doen als over een dergelijke locatie overeenstemming is in de gemeenteraad. Draagvlak in gemeenteraden voor een duurzame ontwikkeling van windenergie is belangrijk. Er zijn inmiddels veel voorbeelden van geslaagde en minder geslaagde windprojecten. Samen met de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) wordt deze kennis gedeeld en benut om te bemiddelen tussen partijen met oog voor de verschillende belangen. We willen in 2020 of zo snel mogelijk daarna de doelstelling realiseren van 65,5 MWe (nu 34 MWe).

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	100	27	73
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**100**	**27**	**73**

4.10.1 Uitvoeren nationaal energieakkoord windenergie

Een aantal Utrechtse gemeenten willen windmolens mogelijk maken op hun grondgebied. Wij ondersteunen deze gemeenten door te adviseren over de aanpak (op basis van lessen in andere gemeenten) en procesmanagement te financieren zodat er voldoende professionele aandacht is voor het creëren van draagvlak. In 2019 hebben we vooral ondersteuning geleverd aan de projecten in Goyerbrug en Rijnenburg. Die ondersteuning bestond voornamelijk uit het maken van visualisaties, juridische ondersteuning en procesondersteuning

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een besluit genomen over een bestemmingsplan (door gemeente) of een inpassingsplan (door provincie) voor windmolens in Houten (locatie zoals aangeven in de PRS).	Er is een besluit genomen over een omgevingsvergunning voor windturbines in Houten (locatie zoals aangeven in de PRS).
De PRS en PRV zijn - indien nodig - herzien voor energielandschap Rijnenburg.	Energieopwekking in pauzelandschap Rijnenburg is, conform de vooraankondiging in de PRS, mogelijk.
Er is een besluit genomen over het bestemmingsplan energielandschap Rijnenburg.	Dit besluit wordt genomen door de gemeente Utrecht.

4.11 Onderzoeken ontwikkelruimte geothermie en zonnevelden

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
We willen succesvolle ervaringen opdoen met zonnevelden met respect voor natuur, cultuur en landschap en als mogelijk op basis van dubbelgebruik. Gemeenten hebben zicht op de consequenties van hun energieambitie op vooral de ruimtelijke ordening.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	200	396	-196
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**200**	**396**	**-196**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.11.1 Creëren ruimte voor pilot projecten

Geothermie kan een belangrijke rol spelen in de energietransitie in de provincie Utrecht. 45% van de energievraag in de provincie is warmte gerelateerd. Om die reden is de provincie Utrecht actief betrokken bij 2 aardwarmte onderzoekstrajecten in Utrecht en Nieuwegein. In Nieuwegein zijn veel vorderingen gemaakt bij de voorbereiding van de feitelijke proefboringen. Er zijn locaties in beeld gebracht en keuzes gemaakt voor voorkeurslocaties. Het project in Utrecht wordt door de gemeente Utrecht in 2020 verder uitgewerkt. Daarnaast zijn er 3 opsporingsvergunningen aangevraagd door winning van aardwarmte in de provincie Utrecht

In de samenleving zijn nog veel vragen over de impact van aardwarmte op de leefomgeving en de ondergrond. De provincie Utrecht heeft een onafhankelijk Informatie en Consultatie Orgaan (ICO) Aardwarmte opgericht om alle betrokken partijen te voorzien van objectieve informatie en gevraagd en ongevraagd advies inzake aardwarmte.

Provinciale omgevingsvisie

De energietransitie krijgt een belangrijke plaats in de Provinciale omgevingsvisie waarvan de voorbereidingen in 2019 zijn gestart. Het doel is om meer ruimte te creëren voor duurzame opwek.

Energielandschappen

Er heeft een ontwerpprijsvraag plaats gevonden “De grote vriendelijke Reus” op initiatief van de ARK. Hierin zijn vernieuwde concepten van energielandschappen ontworpen. Er lopen verschillende onderzoeken naar de mogelijkheden om duurzame energie op te wekken op cultureel erfgoed, landbouwgrond en natuur. Veel van de afwegingen die hiervoor moeten worden gemaakt, vinden plaats in de Regionale Energie Strategieën

Regionale Energie Strategieën (RES)

De drie Regionale Energie Strategieën (RES) zijn ingericht, de startnoties zijn door PS vastgesteld. In de Regionale Energie Strategieën worden zoekgebieden voor grootschalige wind- en zonne-energieprojecten in beeld gebracht. De planning van de RES’sen is in 2019 aangepast naar aanleiding van het uitstellen van de ondertekening van het klimaatakkoord. Volgens schema zijn de startnotities in 2019 opgeleverd en volgen de concept RES’sen medio 2020 en de definitieve RES’sen in 2021. Het commitment aan het klimaatakkoord is door Provinciale Staten vastgesteld. De provincie Utrecht heeft aan de RES’sen bijgedragen door de inzet van circa 4 fte en het leveren van ondersteunend materiaal in de vorm van GIS producten.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn drie pilots met energielandschappen in de provincie gestart, gebaseerd op dubbelgebruik met landbouw, natuur en/of erfgoed en met een goede landschappelijke inpassing.	De ontwerpwedstrijd voor energielandschappen is in 2019 afgerond. Er liggen nu voorstellen voor ontwerpstudies voor energielandschappen in de provincie, gebaseerd op dubbelgebruik met landbouw, natuur en/of erfgoed en met een goede landschappelijke inpassing.
In juni 2019 is voor alle regio’s een concept-RES gereed.	Door uitstel ondertekening van het klimaatakkoord, is in 2019 voor alle RES regio’s de startnotitie opgeleverd. De concept-RES is voorzien op 1 juni 2020.
	In twee gemeenten lopen concrete onderzoeksprojecten naar de mogelijkheden van het gebruik van diepe geothermie als duurzame warmtebron
	Het ICO aardwarmte is opgericht om alle betrokkenen onafhankelijk terzijde te staan bij vragen en adviezen over aardwarmte.
	Het commitment aan het nationale klimaatakkoord is door PS vastgesteld.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.12 Versterken financiering energieprojecten

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Voor energieprojecten met een rendabele business case mag de financiering (in de vorm van leningen) geen belemmering meer zijn. Hiervoor is het Energiefonds opgericht. VvE's hebben behoefte aan langlopende (gebouw gebonden) financiering, waarin de bovengenoemde instrumenten niet voorzien. Instrumentarium hiervoor is in ontwikkeling.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.567	558	1.009
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.567**	**558**	**1.009**

4.12.1 Actief faciliteren innovatieve financiering

Het Energiefonds Utrecht beoogt initiatiefnemers die willen investeren in energiebesparing en duurzame opwek een extra duwtje in de rug te geven door het verstrekken van een lening of garantstelling of door het aangaan van een participatie. Het fonds heeft een aanjaagfunctie, zowel bedoeld voor de groene koplopers die bereid zijn risico's te nemen, als ook voor de volgers die, overtuigd door succesvolle voorbeelden elders, een gebaand pad kiezen.
In 2019 zijn geen nieuwe middelen toegevoegd aan het fonds, de totale storting heeft al eerder plaatsgevonden. Dit fonds opereert op afstand van de provincie Utrecht. In het najaar van 2020 wordt inzicht gegeven in voortgang en resultaten over 2019.

Samen met de EBU is een pilot opgestart voor de ontwikkeling van object gebonden financiering. Dit financieringsinstrument moet het mogelijk maken dat investeringen in de verduurzaming van de woning gefinancierd worden met een lening die verbonden is aan de woning en ook kan worden overgedragen bij de eventuele verkoop van de woning. De provincie heeft een subsidie gegeven voor de ontwikkeling van deze pilot, om expertise te kunnen inhuren voor de ontwikkeling

In 2019 heeft de provincie het initiatief genomen om op een innovatieve wijze jongeren een stem te geven in het debat over de energietransitie. De helft van de Utrechtse gemeenten heeft meegedaan aan dit initiatief en de mening van tienduizenden jongeren is gehoord. De provincie heeft voor de deelnemende gemeenten de helft van de kosten voor haar rekening genomen. Ook voor het nieuwe programmaplan is input opgehaald bij jongeren. Daarnaast worden jongeren actief betrokken in de RES'sen.

Via de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) ondersteunt de provincie de ontwikkeling van lokale energie initiatieven, collectieven en coöperaties. Door expertise beschikbaar te stellen en ervaringen uit te wisselen worden betrokken partijen, die veelal steunen op vrijwilligerswerk, geholpen de aanpak te professionaliseren. Op deze wijze ondersteunt de provincie energietransitie bottom up. Resultaat is een snel groeiend aantal actieve inwoners die zich in coöperatief verband bezig houden met de energietransitie. De verwachting is dan ook dat de Utrechtse coöperaties in de toekomst een belangrijke rol zullen spelen bij het realiseren van zon en wind projecten. Dit draagt bij aan de breed gedragen wens om te zorgen voor 50% lokaal eigenaarschap voor energieopwek.

De Provincie draagt bij aan de financiering van de ontwikkeling van nieuwe manieren om de adoptie van met name zonne-energie in het buitengebied te versnellen. De focus ligt hierbij op agrarische daken en bedrijfsdaken. Samen met het project New Grid on the Block maakt dit de versnelling van zon op dak mogelijk.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een substantiële start gemaakt met energie-investeringen met betrokkenheid van energiefonds en/of aanjaagfaciliteit.	Het energiefonds is operationeel en verzorgt volgens planning, financieringen voor duurzame investeringen door bedrijven en organisaties.
	Ontwikkeling van gebouw gebonden financiering voor huiseigenaren opgestart
	Sterke Groei van aantal en energiecoöperaties en aantal leden van energiecoöperaties.

4.13 Realiseren transitie circulaire economie

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Het Rijk heeft de duurzame Investeringsagenda gepresenteerd onder de noemer 'Naar een duurzaam Nederland, energieneutraal, klimaatbestendig en circulair'. De provincie wil dit voornemen volgen en zelf een provinciale duurzame investeringsagenda ontwikkelen. De actieagenda Circulaire Economie vormt een onderdeel van deze agenda.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	687	336	352
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**687**	**336**	**352**

4.13.1 Beleid en uitvoering baseren op sluiten van kringlopen

De concernopgave 'Utrecht 2050, circulaire topregio' heeft haar activiteiten afgestemd op het coalitieakkoord. Circulariteit wordt daarin regelmatig expliciet benoemd. Uitgangspunt is dat de beleidsafdelingen zelf invulling moeten geven aan circulariteit binnen hun beleidsterrein. Dit kost tijd, maar zal leiden tot een Uitvoeringsagenda Circulaire economie 2020-2023. Ter voorbereiding is in 2019 opdracht gegeven om een circulaire doelenboom, een circulair panorama en een beleidsvisie Circulaire Economie op te stellen.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een actieprogramma circulaire economie voor de organisatie PU opgesteld, mede gebaseerd op de transitieagenda CE uit 2018.	• Er is een manifest Utrecht circulaire topregio opgesteld en een netwerk van regionale ambassadeurs geformeerd. • De Alliantie Cirkelregio Utrecht is uitgebreid met een website, kennisbank en de initiatievenkaart. • Ter bevordering van het circulair bouwen zijn in 2019 opdrachten verleend naar sluiten van de keten van secundaire bouwmaterialen. • Er een servicepunt Utrecht, circulaire topregio geopend waar burgers en ondernemers terecht kunnen met vragen over circulariteit.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verbonden partijen

- Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)
- Plassenschap Loosdrecht e.o.
- Recreatie Midden Nederland
- Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Recreatieschap Vinkeveense Plassen

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2018 realisatie	2019 begroting	2019 realisatie
Innovatie	Multiplier op innovatieprojecten (EBU)	3	NB	3	NB
Internationale acquisitie	Aantal gerealiseerde investeringsprojecten per jaar	10	NB	15	18
Accommoderen en recreatiedruk om de stad	Aangelegd recreatieterrein rond Utrecht (RodS) in ha	170	NB	170	NB
Energieneutraliteit *Nr. 3 Basisset BBV*	Totale productie van hernieuwbare energie in PJ per provincie	4,4[1]	NB	3,5	4,7[4]
Bruto Regionaal Product *Nr. 7 Basisset BBV*	Percentage toename van het Bruto Regionaal Product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar	1,8%[2]	-	1,8%	NB
Werkgelegenheid *Nr. 8 Basisset BBV*	Percentage bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar.	73%[3]	-	73%	NB
Energiebesparing	Energiebesparing per jaar	5%	circa 1,5%	5%	Circa 1,5%[5]
Aandeel duurzame energie	Aandeel ten opzichte van energieverbruik	5% in 2020 100% in 2040	4%	4,6%	4,5%[4]
Opgestelde vermogen windmolens	Totaal vermogen op grondgebied provincie	65,5 MWe in 2020	31	34	34 MWe

Toelichting:
[1] De totale productie duurzame energie is een verplichte indicator en vervangt de indicator voor “toename productie voor duurzame energie”. De streefwaarde voor beide indicatoren is hetzelfde: toename van 11% per jaar.
[2] De streefwaarde van 1,8% is gebaseerd op de landelijke prognose van het Centraal Planbureau (bron: Actualisatie Middellangetermijnverkenningen 2018-2021, CPB 2017)
[3] De streefwaarde van 73% is gebaseerd op het gemiddelde van de periode 2010-2016 (bron: CBS)
[4] Er zijn geen volledige data beschikbaar. Op basis van de data die wel beschikbaar is, is de best mogelijke berekening gemaakt, die wel enige onzekerheid kent. Vooral de toename van gebruik van biomassa en biobrandstoffen dragen bij aan de stijging van de hernieuwbare energie.
[5] Er zijn geen volledige data beschikbaar. 5% is niet realistisch. Op basis van de Klimaat en Energieverkenning (KEV) is door het programmateam een inschatting gemaakt voor de provincie Utrecht.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Programma 5a. Bereikbaarheid exclusief OV

Toelichting programmadoel

Een goede bereikbaarheid per fiets, openbaar vervoer en auto in een gezonde en verkeersveilige omgeving.

Wat heeft het gekost?

5. Bereikbaarheid (excl. OV)	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	43.379	84.683	62.871	55.511	7.360
Personeelslasten	8.848	8.978	8.978	10.005	-1.027
Lasten	**52.226**	**93.661**	**71.849**	**65.516**	**6.333**
Baten	-1.151	-4.664	-4.664	-9.268	4.604
Baten	**-1.151**	**-4.664**	**-4.664**	**-9.268**	**4.604**
Saldo van dit programma	**51.075**	**88.997**	**67.185**	**56.248**	**10.937**
Stortingen in reserves	113.591	2.315	33.248	8.494	24.754
Onttrekkingen aan reserves	7.964	34.874	46.775	27.413	-19.362
Beslag op de algemene middelen	**156.703**	**56.438**	**53.658**	**37.329**	**16.329**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve VERDER	21.700	-	21.900	7.386
Reserve Beheer en Onderhoud (vaar)wegen	2.086	4.394	1.990	-
Reserve Projecten	-	-	-	295
Reserve Mobiliteitsprogramma	9.462	4.100	20.374	19.732
Reserve Masterplan Soesterberg	-	-	2.511	-
-Totaal	**33.248**	**8.494**	**46.775**	**27.413**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Investeringen

Uitbreidingsinvesteringen Omschrijving project	Krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Totaal realisatie	Restant krediet
Wegen verkeer	350	100	66	166	184
Wegen N-wegen	312.051	79.355	14.800	94.155	217.896
Wegen Fietsbrug	12.219	12.720	-295	12.425	-206
Vaarwegen	22.554	-	1.368	1.368	21.186
Totaal	**347.174**	**92.175**	**15.939**	**108.114**	**239.060**

Vervangingsinvesteringen Omschrijving project	Krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Totaal realisatie	Restant krediet
N201/N221/N402/N410/N412	10.900	-	462	462	10.438
Totaal	**10.900**	**--**	**462**	**462**	**10.438**

Toelichting:
In bovenstaande tabel is een samenvatting van het verloop van de investeringen voor Bereikbaarheid ex OV opgenomen. Een specificatie van de kredieten en het verloop is opgenomen in de jaarrekening onder de toelichting op de balans onderdeel materiële vaste activa.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

5.2 Provinciale wegen

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Mobiliteit is verweven met de beleidsterreinen milieu, ruimtelijke ordening, economie en welzijn. Dit vereist dat overheden beleid op regionale schaal afstemmen en zichtbaar laten doorwerken in regionale uitvoeringsprogramma's. Bij mobiliteitsvraagstukken wegen we alle pijlers van beleid integraal af. Voor de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de regio streven provincie, Rijk en gemeenten naar een gemiddelde reistijd in de spits die maximaal twee keer zo lang is als de reistijd buiten de spits (zoals bepaald door het Rijk in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, SVIR).

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	47.790	35.000	12.790
Baten	1.358	5.041	-3.683
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**46.432**	**29.960**	**16.472**

5.2.1 Afname van voertuigverliesuren op provinciale wegen

Voor het provinciale (vaar)wegennet is een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Hierin staat welke knelpunten prioriteit krijgen en welke (afwegings)kaders gelden. Belangrijke leidraad is een kosten-batenanalyse op basis van onder andere voertuigverliesuren en verkeersveiligheid. Maar ook het openbaar vervoer en de fiets worden hierin meegenomen. Ook is uitgewerkt hoe mobiliteitsopgaven als integrale opgave op te pakken zijn in de trajectaanpak. Daarnaast is de inzet op beheer en onderhoud verder uitgewerkt.

De infrastructurele (wegen)projecten in de studiefase en de realisatiefase voor 2019 en komende jaren die beschreven staan in het Meerjareninvesteringsplan (MIP) zijn grotendeels gerealiseerd. De onderhoudsactiviteiten die waren voorzien en beschreven in het Meerjarenonderhoudsplan (MOP) in 2019 zijn uitgevoerd. De herindeling van de gemeente Vijfheerenlanden heeft consequenties gehad voor het aantal provinciale (vaar)wegen. Het gaat vooral om de N484 tussen Zijderveld en Leerdam en het Merwedekanaal. Er is gestart met een aanpak voor deze nieuwe (vaar)wegen. De lasten hiervan worden in de begroting van 2021 verwerkt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Een uitvoeringsprogramma voor provinciale wegen is vastgesteld.	Het uitvoeringsprogramma voor provinciale (vaar)wegen is vastgesteld.
De projecten die in de realisatiefase van het Meerjareninvesteringsplan(MIP) zijn voorzien voor 2019 zijn gerealiseerd, waaronder de trajectaanpak N212 Mijdrecht-Kamerik en de N411 tussen Utrecht en Bunnik	De projecten die in de realisatiefase van het Meerjareninvesteringsplan(MIP) waren voorzien voor 2019 zijn gerealiseerd, waaronder de trajectaanpak N212 Mijdrecht-Kamerik en de N411 tussen Utrecht en Bunnik.
Er zijn richtinggevende besluiten genomen over de grootste knelpunten: N201, Rijnbrug, Rondweg Veenendaal en de NRU/N230	Er zijn richtinggevende besluiten genomen over de grootste knelpunten: N201, Rijnbrug, Rondweg Veenendaal. Een aanpak voor het knelpunt NRU/N230 is uitgewerkt en wordt in 2020, afhankelijk van de gemeente Utrecht, aan PS voorgelegd,

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

5.3 Goederenvervoer

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Provincie en gemeenten zorgen ervoor dat hun wegen die onderdeel uitmaken van het kwaliteitsnet goederenvervoer voldoen aan de eisen zoals beschreven in de rapportage Kwaliteitsnet Goederenvervoer Provincie Utrecht (KGPU). Ook ondersteunt de provincie initiatieven voor uitbreiding van de binnenhavencapaciteit op de zes aangewezen locaties in de nota Blue Ports.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	353	109	244
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**353**	**109**	**244**

5.3.1 Kwaliteitsnet goederenvervoer is in 2028 op orde

Voorjaar 2019 is gestart met het opstellen van een plan van aanpak goederenvervoer over water. Het plan is in september 2019 opgeleverd en diende als basis voor het uitvoeringsprogramma Goederenvervoer. Op 11 juni 2019 heeft de provincie de Green deal zeevaart, binnenvaart en havens ondertekend. Het uitvoeringsprogramma Goederenvervoer is eind 2019 vastgesteld. Doel is om het goederenvervoer slimmer, efficiënter en schoner te maken door:

- het kwaliteitsnet goederenvervoer (weg, water en spoor) door te ontwikkelen en het netwerk van overslaglocaties en binnenhavens in stand te houden;
- de externe veiligheid te monitoren;
- het goederenvervoer te verduurzamen, inclusief onze provinciale goederenstromen;
- modal shift naar vervoer over water te stimuleren;
- innovatieve oplossingen te zoeken voor het duurzaam distribueren van goederen in steden;
- schone binnenvaart te stimuleren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het uitvoeringsprogramma goederenvervoer is vastgesteld.	Het uitvoeringsprogramma goederenvervoer is vastgesteld.

5.4 Verkeersveiligheid

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Een substantiële verlaging van het aantal verkeersslachtoffers kan niet worden gerealiseerd met één maatregel of oplossing. Als provincie zetten we in op een combinatie van de 3 E's: Engineering (een duurzaam veilige weginrichting), Education (educatie en voorlichting) en Enforcement (handhaving). Hierbij richten we ons in het bijzonder op kwetsbare verkeersdeelnemers.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.604	2.621	-1.017
Baten	-	13	-13
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.604**	**2.608**	**-1.004**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

5.4.1 Realiseren continu dalende trend aantal verkeersslachtoffers (doden en ernstig gewonden)

Uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid

Voor verkeersveiligheid is een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Hierin zijn de acties uit het mobiliteitsprogramma verder uitgewerkt:

- inrichten van een duurzaam veilig provinciaal wegennet;
- stimuleringsbijdrage om verkeersveiligheidsknelpunten op gemeentelijke wegen aan te pakken;
- verkeerseducatie en voorlichting;
- versterken verkeershandhaving en innovaties.

Voorkomen van ongevallen

De nadruk bij het oplossen van verkeersveiligheidsknelpunten op provinciale wegen komt meer te liggen op het voorkomen van ongevallen op plekken die een potentieel risico vormen dan op het achteraf aanpassen van gevaarlijke situaties (proactieve aanpak). Voor het oplossen van veiligheidsknelpunten was in 2019 een investeringsbudget van € 4,2 mln. beschikbaar. Dit is vooral ingezet bij de trajectstudies. Daarnaast was het plan een uitvoeringverordening op te stellen voor een stimuleringsregeling voor een verkeersveiliger gemeentelijke infrastructuur. Dit is in 2019 niet gelukt en zal nu in 2020 gebeuren. Het Rijk heeft een financiële impuls gegeven om het aantal bermongevallen te verminderen. Wij zetten deze middelen de komende jaren in om bermverharding te realiseren op plekken waar dit voor de veiligheid nodig is.

Stimuleren verkeerseducatie

We hebben 14 verschillende producten voor verkeerseducatie en voorlichting aangeboden. Het ging deels om lopende contracten en deels om nieuwe aanbestedingen. Hierbij leggen we het accent meer op afleiding in het verkeer en producten die zich op zwakkere verkeersdeelnemers richten, zoals kinderen en ouderen. We bereikten 335 kinderdagverblijven, ca 40% van het totaal dagverblijven in de provincie en ruim 550 basisscholen (ca 75% van het totaal in de provincie). In totaal namen tien middelbare scholen onze pakketten af. Voor beginnende en oudere automobilisten en voor oudere fietsers worden daarnaast jaarlijks diverse praktijk- en informatiedagen gehouden. De ca. 40 bijeenkomsten zijn door meer dan 1.000 deelnemers bezocht. Daarnaast zijn ruim 130 buurtacties georganiseerd. Hier kan men denken aan stickeracties, snelheidsmetingen, flyeracties en remwegdemonstraties.

Handhaving

We hebben het bestaande aantal flitspalen weten te handhaven, gezorgd voor uitbreiding van het aantal (alcohol)controles en twee trajectcontroles zijn door het OM gerealiseerd.

Smart Mobility en verkeersveiligheid

We hebben een pilot gedaan gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheidsdata. We hebben gemeenten ondersteund en gezorgd voor kennisuitwisseling tussen gemeenten via bijeenkomsten. Samen met hen werken wij aan het strategisch plan verkeersveiligheid. Dat moet in 2020 gereed zijn.

Bewustwordingscampagne komst Uithoflijn/veiligheid

Het Uithoflijntracé loopt door een gebied van Utrecht waar bewoners niet gewend zijn dat er een tram rijdt. Daarom is door de projectorganisatie Uithoflijn in samenwerking met verkeersveiligheid een bewustwordingscampagne gestart. Dit om ruim op tijd aandacht te vragen voor de veiligheidsrisico's die kunnen ontstaan met de komst van de trams. Bijvoorbeeld dat een tram voorrang heeft, niet kan uitwijken en een langere remweg heeft. Ook kunnen tramrails slipgevaar opleveren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid vastgesteld	Er is een uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid vastgesteld.
Er is een uitvoeringsverordening voor stimuleren van een verkeersveilige infrastructuur in gemeenten	Het is niet gelukt een uitvoeringsverordening voor het stimuleren van een verkeersveilige infrastructuur in gemeenten vast te stellen, dit gebeurt nu in 2020.
Er zijn twee trajectcontroles gerealiseerd voor snelheidsovertredingen	Er zijn twee trajectcontroles gerealiseerd voor snelheidsovertredingen.
Er is een pilot Smart Mobility en verkeersveiligheid gestart	Er is een pilot Smart Mobility en verkeersveiligheid gestart. Deze samenwerking met de politie richt zich op

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	het delen van data rondom incidenten en loopt nog door.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

5.5 Fiets

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Bij een aantrekkelijke provincie hoort een goede bereikbaarheid per fiets. We realiseren ons dat de keuze voor een bepaalde modaliteit afhangt van factoren als reistijd, afstand, aantrekkelijkheid van de route en gewoontegedrag. Daarom werkt de provincie Utrecht samen met gemeenten aan een regionaal fietsnetwerk met snelle fietsverbindingen, slimme oplossingen om veiligheid en doorstroming te verbeteren en aan maatregelen om het fietsgebruik te stimuleren. Zo maken we alle belangrijke werklocaties, scholen en stations veilig, vlot en comfortabel bereikbaar met de fiets. De elektrische fiets maakt het mogelijk om langere afstanden te overbruggen, waardoor het een goed alternatief kan zijn voor auto en openbaar vervoer. Ook maken we het makkelijker om het reizen met fiets te combineren met openbaar vervoer of auto.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	7.213	5.053	2.160
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**7.213**	**5.053**	**2.160**

5.5.1 In 2028 fiets bereikbaarheid op orde

Regionaal fietsnetwerk
Het Realisatieplan Fiets is in 2019 geactualiseerd tot het uitvoeringsprogramma Fiets. In het uitvoeringsprogramma Fiets is een kaart opgenomen van het beoogde regionale fietsnetwerk. Ook is een knelpuntanalyse gemaakt om te bepalen welke knelpunten de komende jaren prioriteit krijgen. We nemen de regie om deze knelpunten samen met gemeenten op te lossen. In 2019 hebben we concreet vervolg gegeven aan de subsidieregeling Fiets en Veiligheid gemeentelijke infrastructuur en de bijbehorende realisatieafspraken met gemeenten. Voor de snelfietsroutes hebben we in 2019 voor vier van de zeven belangrijkste snelfietsroutes bestuurlijke intentieovereenkomsten gesloten met de betrokken wegbeheerders. Ook is een bestuurlijke overeenkomst met Rijkswaterstaat en gemeenten gesloten over de fietsbrug over de Lek langs de A27.

Stallingen
We hebben meer dan 600 stallingen op regiostations en op stations met hoogwaardig openbaar vervoer gerealiseerd. We hebben een goed werkend monitoringssysteem ontwikkeld en hebben het fietsverkeersmodel geüpdatet. Ook zijn we gestart met het project fietsveiligheid en -detectie.

Fietspad van de toekomst
In samenwerking met kennisinstituten, marktpartijen en gemeenten zijn we in 2019 gestart met de eerste experimenten om van het fietspad langs de N225 het ‘Fietspad van de Toekomst’ te maken.

Naast deze activiteiten hebben we in 2019 de volgende resultaten geboekt:

- In september 2019 is de regionale ‘ik fiets’-campagne van start gegaan. De campagne heeft een looptijd van twee jaar en het doel is om minstens 10.000 inwoners van de provincie Utrecht, vaker te laten fietsen en vooral op de fiets te houden. Deze heeft eind 2019 2.500 unieke deelnemers.
- Met het project ‘Verbeteren fietsbereikbaarheid Utrecht Science Park vanaf de omliggende stations’ hebben we bijgedragen aan zeventien quick wins om de beschikbaarheid van deelfietsen, bewegwijzering en verlichting te verbeteren.
- Provincie Utrecht is initiatiefnemer in de ontwikkeling van bewegwijzering en markering voor veilige en vlotte snelfietsroutes die in 2020 leiden tot nieuwe landelijke standaarden (Nationale Bewegwijzeringsdienst).
- Provincie Utrecht is initiatiefnemer van het project Snuffelfiets waarmee inmiddels 500 mensen met een meetkastje op hun fiets de luchtkwaliteit van fietsroutes in kaart brengen. Het project heeft internationale aandacht.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een update van het Realisatieplan Fiets (uitvoeringsprogramma Fiets) vastgesteld	Het nieuwe uitvoeringsprogramma Fiets 2019-2023 is in december 2019 vastgesteld,
Er is een nieuwe subsidieregeling Fiets en veiligheid	De 'nieuwe' subsidieregeling Actieplan Fiets en Veiligheid is in februari 2019 middels een wijzigingsbesluit opgenomen in de uitvoeringsverordening Realisatieplan Fiets.
Het project fietsveiligheid en -detectie is gestart	Het project fietsveiligheid en -detectie is gestart.
Eerste experimenten met Fietspad van de Toekomst zijn gestart	De eerste experimenten zijn opgestart.
We hebben 600 stallingsplekken bij regiostations gerealiseerd	We hebben 600 stallingsplekken bij regiostations gerealiseerd.

5.6 Kwaliteit van de leefomgeving

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Mobiliteit is verweven met de beleidsterreinen milieu, ruimtelijke ordening, natuur en landschap, economie en welzijn. Bij mobiliteitsvraagstukken vindt vanuit een brede context (mens, markt, milieu) een zorgvuldige afweging plaats, waarbij we ons handelen niet willen afwentelen in plaats en tijd.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	747	554	193
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**747**	**554**	**193**

5.6.1 Verminderen en voorkomen negatieve effecten van mobiliteit op kwaliteit leefomgeving

Lucht, geluid en inpassing

Vanuit het programma Oversteekbaarheid Fauna zijn faunatunnels en wildrasters aangelegd. De afstemming tussen provincie, terreinbeheerders en reewildbeheercommissies is versterkt om het aantal wildaanrijdingen terug te dringen. Bij De Bilt heeft de provincie een nieuwe ruimere fietstunnel gebouwd. De oude fietstunnel is omgebouwd naar een kleine faunatunnel. Ecologen doen veldonderzoek en sporenonderzoek om de werking van bijvoorbeeld de tunnels en ecoducten in beeld te brengen Daarnaast worden beelden verzameld met wildcamera's. In 2019 zijn er camera's geplaatst bij faunavoorzieningen bij de N225, de N237 en de N412.

Op 8 januari 2019 is het Actieplan omgevingslawaai provinciale wegen Utrecht vastgesteld. Op basis hiervan is in 2019 op ongeveer drie kilometer provinciale weg geluidsreducerend asfalt aangelegd. Hiervan profiteren 40 woningen met een hoge geluidsbelasting. Bij 34 woningen in de provincie zijn maatregelen aan de gevels van de woningen genomen.

Onderdelen van de uitvoeringsagenda gezonde luchtkwaliteit hebben in 2019 een plek gekregen in de verschillende uitvoeringsprogramma's:
In het uitvoeringsprogramma fiets is stimuleren van fietsgebruik en het fietsend meetnet (snuffelfiets) opgenomen.

- In het uitvoeringsprogramma openbaar vervoer is de uitvoering van het Bestuursakkoord Zero Emissie Bus (ZEB) en Stimuleren van Zero Emissie Doelgoepenvervoer (ZED) in 2025 opgenomen.
- In het uitvoeringsprogramma Goederenvervoer is een actielijn opgenomen gericht is op stimulering gebruik schone brandstoffen en schoongoederenvervoer en stadsdistributie.
- Snelheid beperkende maatregelen overwogen en soms toegepast: N230 Zuilense Ring, N233 Rondweg Veenendaal, deel N228 (verkeersveiligheid), N411 en A27 (Eemnes – Almere).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Klimaat en verkeer

Overheden hebben in het Klimaatakkoord afgesproken tempo te maken met het ontwikkelen van Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's) voor alle regio's in het land. De uitwerking en vaststelling van het klimaatakkoord heeft in 2019 vertraging opgelopen. Daardoor wordt de beoogde samenwerkingsagenda over klimaatbeleid en verkeer pas in 2020 uitgewerkt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Bij 50 geluidsbelaste woningen zijn maatregelen genomen	Op 3 km provinciale weg is geluidsreducerend asfalt aangelegd, waarvan 40 woningen met een hoge geluidsbelasting direct profiteren en bij 34 woningen in de provincie zijn gevelmaatregelen getroffen. In totaal zijn bij 74 woningen maatregelen genomen.
Er is een samenwerkingsagenda opgesteld (met partners) over klimaatbeleid en verkeer	Deze samenwerkingsagenda is niet opgesteld. In 2020 wordt een regionaal mobiliteitsprogramma opgesteld.

5.7 Smart Mobility

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
De provincie Utrecht wil vooroplopen met de toepassing van innovaties die bijdragen aan verbetering van de bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid nu en in de toekomst en werkt hierbij samen met haar partners en marktpartijen.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	6.674	932	5.742
Baten	3.306	84	3.222
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.368**	**848**	**2.520**

5.7.1 Afstemmen vraag en aanbod mobiliteit

De provincie Utrecht werkt aan een toekomstbestending mobiliteitssysteem. Smart Mobility is een relatief nieuw onderwerp dat ruim twee jaar geleden is opgepakt. Het gaat over de digitalisering van mobiliteit waardoor organisaties, mensen, goederen en voertuigen hun mobiliteit slimmer, efficiënter en veiliger kunnen inrichten. Het bepalen van de scope en het organiseren van de juiste personele inzet voor het uitvoeringsprogramma heeft meer tijd gekost dan in eerste instantie was ingeschat. Veel aspecten van Smart Mobility raken andere uitvoeringsprogramma's. Dit vraagt om veel afstemming (en daarmee tijd). Vooruitlopende op het uitvoeringsprogramma Smart Mobility zijn wel verschillende pilotprojecten gestart en is veel ervaring opgedaan.

In 2019 zijn vier pilotprojecten succesvol afgerond. De projecten 'Kwartiermakerschap Smart Mobility' en 'Ex ante/ex post evaluatie projecten Smart Mobility 2018' hebben lessen opgeleverd om het uitvoeringsprogramma Smart Mobility vorm te geven. Het project 'Multimodaal verkeersmanagement Utrecht Science Park (USP)' heeft een overzicht met kansrijke acties opgeleverd die deels in uitvoering zijn. Het project 'Collectief vervoer in dunbevolkte gebieden' is uitgerold. U-Flex is een flexibel openbaar vervoersysteem in de regio Utrecht dat wordt geëxploiteerd door Qbuzz onder de merknaam U-OV. Het systeem maakt, net als andere flexibele systemen van Qbuzz, gebruik van de app TURNN van BNV Mobility om ritten te plannen en reserveren. U-Flex is op 31 maart 2019 als eerste ingevoerd op het Eiland van Schalkwijk om de laag bezette reguliere buslijnen met achtpersoonsbusjes te vervangen. Dit gebeurt op basis van een tweejarige proef. De eerste resultaten zijn positief. Als de proef succesvol is, kan dit leiden tot het omzetten van meer laag bezette lijnen in flexibel vervoer.

De volgende drie projecten hebben een langere doorlooptijd:
De 'MaaS pilot Leidse Rijn' is gestart in het najaar 2019 en loopt door tot 2022. Hierin wordt mobiliteit aangeboden als dienst in plaats van bezit. Dit wordt in de praktijk getest bij gebruikers in onze regio. Samen met de gemeente Utrecht en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voeren wij deze pilot uit om te leren wat MaaS (Mobility as a Service) kan betekenen voor onze bereikbaarheidsopgave, maar ook voor ons als concessieverlener.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De projecten ‘Flexibilisering bij concessieverlening 2023’ en ‘Dienstregelingloos rijden op lijn 28’ hebben een doorlooptijd van vier jaar. In 2019 zijn eerste verkenningen en studies uitgevoerd. De uitkomsten van de projecten leveren input voor de nieuwe concessie 2023.
Het project autonome brugbediening is niet uitgevoerd. In 2020 start een brede verkenning naar I-diensten. Hier zal de afweging plaatsvinden of autonome brugbediening een kansrijk project is.

Tot slot is er onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van Smart Mobility voor de N201.In de loop van 2018 en in 2019 zijn intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI) op de N201 geplaats. In totaal zijn er tot nu toe negen installaties operationeel. In 2019 zijn vooral technieken getest. Zo zijn er tests gestart gericht op adaptief verkeersmanagement gebaseerd op real time data. Ook is er getest op prioriteit voor weginspecteurs en vrachtwagens. Hierin is samengewerkt met de vrachtvervoerder Brouwer Transport uit Mijdrecht. In het eerste kwartaal van 2020 wordt een evaluatie uitgevoerd en zullen de resultaten van de eerste provinciale pilots beschikbaar zijn.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een uitvoeringsprogramma Smart Mobility vastgesteld	Het opstellen van het Uitvoeringsprogramma Smart Mobility is vertraagd. Vaststelling nu voorzien in Q1 2020.
Er zijn vier pilots uitgevoerd voor Smart Mobility	Er zijn vier pilotprojecten afgerond, drie zijn er nog in uitvoering, twee moeten er nog worden opgestart.
Er is een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van Smart Mobility voor de N201	Er zijn diverse tests uitgevoerd als voorbereiding op een pilot in 2020.

5.8 Knooppunten

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Provincie en gemeenten spannen zich samen met andere betrokken partijen in om de kwaliteit van de knooppunten te verbeteren en daarmee de netwerken (auto, trein, tram, bus, fiets) te verbinden en het ruimtelijke en economische potentieel van die locaties optimaal te benutten.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.968	330	1.638
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.968**	**330**	**1.638**

5.8.1 Versterken van kwaliteit en diversiteit reisvoorzieningen knooppunten

Het uitvoeringsprogramma knooppunten is vastgesteld. Hierin is aangegeven welk (type) knooppunt met prioriteit wordt aangepakt en wat voor verbeteringen we daar met onze partners willen realiseren.
Door participatie in het programma Binnenstedelijke Ontwikkeling, het programma U Ned en de provinciale omgevingsvisie is sterk ingezet op het stimuleren en ontwikkelen van knooppunten. In 2019 is veel aandacht besteed aan de voorbereidingen voor de verdere ontwikkeling van het knooppunt Nieuwegein Centrum. De vernieuwing van stationsgebied Driebergen-Zeist is vrijwel afgerond.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een uitvoeringsprogramma knooppunten vastgesteld	Er is een uitvoeringsprogramma knooppunten vastgesteld.
Er zijn afspraken gemaakt met gemeente Nieuwegein over de ontwikkeling van het knooppunt Nieuwegein Centrum	Er zijn afspraken gemaakt met gemeente Nieuwegein over de ontwikkeling van het knooppunt Nieuwegein Centrum.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

5.9 Bereikbaarheid algemeen

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	5.500	20.916	-15.416
Baten	-	31	-31
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**5.500**	**20.885**	**-15.385**

5.9.1 Uitvoeren verkenningen, regionale programma's en monitoring/evaluatie

U Ned

In het programma U Ned werken we als regio samen met het Rijk aan een gezonde groei van wonen, werken en bereikbaarheid op de korte, middellange en lange termijn in het gebied van de U16. De belangrijkste opgaven:

- Versneld voorwaarden creëren om circa 100.000 nieuwe woningen te realiseren en vestigingsmilieus voor circa 80.000 nieuwe arbeidsplaatsen in de regio Utrecht.
- Gelijktijdig realiseren van bij deze groei passende nieuwe netwerkkeuzes voor het mobiliteitssysteem en een gezamenlijke inspanning leveren voor de oplossen van bereikbaarheidsknelpunten voor lokaal, regionaal én doorgaand verkeer passend bij de nationale knooppuntfunctie van Utrecht.
- Gelijktijdig verbeteren van de leefbaarheid en duurzaamheid in de regio Utrecht.

Op een integrale, adaptieve én haalbare manier geven we invulling aan deze drie samenhangende kernopgaven. In het kader van het MIRT worden hier bestuurlijk afspraken hierover gemaakt.

In het BO MIRT 2019 is afgesproken om een MIRT-verkenning te starten waarin een kansrijk maatregelpakket van € 500 mln. voor ov en wonen in de regio Utrecht wordt ontwikkeld. Om voldoende zicht op financiering van de realisatie te hebben reserveren Rijk en regio samen € 380 mln. euro.
Met deze verkenning wordt een serieuze start gemaakt met de aanleg van het eerste deel van het OV-concept Wiel met Spaken (OV-ring om Utrecht met verbindingen naar Utrecht centrum en USP), zoals door vastgesteld met het Koersdocument voor de provinciale omgevingsvisie (december 2018). Het geeft een belangrijke impuls aan het verbeteren van de ontsluiting van Utrecht Zuidwest, de grootste woningbouwlocatie van de regio.
Voor het doortrekken van de Uithoflijn naar Zeist is de afspraak gemaakt om de potentie van deze oplossingsrichting verder te onderzoeken in 2020.

In het BO MIRT is de gezamenlijke ambitie uitgesproken om voor de periode 2019- 2024 oplossingen voor de korte termijn voor bereikbaarheids-, leefbaarheids- en duurzaamheidsopgaven in de regio Utrecht te stimuleren. Dat gebeurt door de huidige Korte Termijn Aanpak (KTA) te versterken. Hiervoor dragen, als eerste investering, Rijk en regio ieder € 10 mln. bij. In het BO MIRT 2020 worden hierover definitieve afspraken gemaakt.
Als tussenresultaat van het MIRT Onderzoek zijn zeven inzichten vastgesteld. Voor het BO MIRT 2020 wordt een gezamenlijk verstedelijkingsperspectief ontwikkeld inclusief adaptief ontwikkelpad.

In 2019 is besloten tot een bijdrage van € 15 mln. voor het pakket aan No regret-maatregelen. Ook is een besluit genomen over de uitgangspuntennotitie en het beoordelingskader voor het MIRT Onderzoek.

Minder Hinder

Op 17 juni 2019 werd het Tracébesluit Ring Utrecht vernietigd. De gezamenlijke hinderaanpak is daarom in september 2019 door de stuurgroep Goed op Weg on hold gezet. Met de vernietiging van het tracébesluit viel de financiering voor een Minder Hinder maatregelenpakket grotendeels weg. Alle behaalde resultaten tot en met de zomer van 2019 zijn vastgelegd voor een vervolg op termijn. Inmiddels heeft de minister aangegeven nog in 2020 een nieuw tracébesluit te willen nemen. Ook heeft het Rijk € 10 mln. beschikbaar gesteld, op basis van 50% cofinanciering vanuit de regio, voor de versterking van de Korte Termijn Aanpak.

VERDER

In 2019 zijn in het Utrechts Verkeer en Vervoer Beraad (UVVB) de uitgangspunten vastgesteld om te komen tot bestuurlijke afspraken over afronding van het programma VERDER. Voor het regionale VERDER pakket zijn door regionale partners in 2009 initiatieven geselecteerd die een effectieve bijdrage leveren aan de doelen van

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

VERDER. Het gaat om maximaal € 500 mln. integrale mobiliteitsmaatregelen die de regiopartners tot en met 2020 realiseren. Van de resterende provinciale VERDER projecten zijn er in 2019 twee uitgevoerd en twee in uitvoering

Regionale Ruimte en Mobiliteitsagenda
In 2019 is de richting van de Regionale Ruimte en Mobiliteitsagenda op basis van een analyse van de bereikbaarheidsopgaven opnieuw bepaald. Gebleken is dat een integrale benadering van de bereikbaarheidsopgaven beter past bij de gebiedsuitwerking van de provinciale omgevingsvisie. In de gebiedsuitwerking staan oplossingen die helpen om de regionale bereikbaarheidsknelpunten aan te pakken.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is overeenstemming met gemeente Utrecht en Rijk over de schaalsprong mobiliteit, de start en de financiering van het benodigde programma.	In het BO MIRT najaar 2019 is overeenstemming bereikt met gemeente Utrecht en Rijk over de schaalsprong mobiliteit, de start en de financiering van het benodigde programma.
Er is samen met onze partners een Minder Hinder maatregelpakket vastgesteld	Naar aanleiding van de vernietiging van het Tracébesluit Ring Utrecht en het daaraan gekoppeld op on-hold zetten van de gezamenlijke hinderaanpak is in 2019 geen maatregelpakket vastgesteld.
Er zijn zes provinciale VERDER-projecten gerealiseerd	Er zijn twee provinciale VERDER projecten gerealiseerd, twee zijn nog in uitvoering, twee worden later gerealiseerd.

Verbonden partijen
Dit programma kent geen verbonden partijen.

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streefwaarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Onderhoudstoestand van wegen (1)	Percentage wegen wat minimaal voldoet aan kwaliteitsniveau B	95%	95%	95%	94%
Onderhoudstoestand van bruggen en viaducten (1)	Percentage kunstwerken wat voldoet aan minimaal conditieniveau 3	100%	100%	100%	100%
De tijdsduur dat wegen niet beschikbaar zijn door wegwerkzaamheden (2)	Percentage van de tijd en kilometers dat de wegen beschikbaar zijn voor verkeer	99%	99,8%	99%	99,9%.
Het oponthoud gedurende de dag (3)	De vertraging vermenigvuldigd met het aantal voertuigen	Dalende trend	1.426.226 voertuig-verliesuren	afname	n.n.b.
Het oponthoud gedurende de spits (4)	De factor van de reistijd tijdens de spits in vergelijking met buiten de spits	≤ 2	n.n.b.	≤ 2	n.n.b.
De voorspelbaarheid van reistijden (5)	De hoeveelheid ritten waarbij de maximale extra reistijd niet hoger is dan 20% van de normale reistijd	≥ 95%	97%	≥ 95%	97%
De bereikbaarheid van belangrijke werklocaties met de auto (6)	De bereikbaarheid met economische kerngebieden als bestemming	≥ 50 km/u	49,8 km/u	≥ 50 km/u	50,1 km/u

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Het aantal reismogelijkheden van en naar knooppunten (11)	Het aantal reismogelijkheden van en naar knooppunten	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Het gebruik van knooppunten (12)	De mate waarin vraag en aanbod van knooppuntvoorzieningen op elkaar aansluiten	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Fietsafstanden ten opzichte van de hemelsbrede afstand (13)	De reistijd tov de hemelsbrede afstand van en naar belangrijke school en werklocaties	≤ 1,20	1,26	≤ 1,20	1,26
De wachttijd bij verkeerslichten (14)	Op basis van de gemiddelde wachttijd	Snelfietsroutes: max. 30 sec. Hoofdfietsroutes: max. 60 sec. Overige fietsroutes: max. 120 sec.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
De kwaliteit van fietspaden (15)	Op basis van breedte, verharding en doorstroming	90% in 2028	88%.	n.n.b.	92%
Het aandeel mensen dat op de fiets naar het werk gaat (16)	Aandeel woon-werkverplaatsingen dat met de fiets gemaakt wordt	53% in 2028	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
De bereikbaarheid van belangrijke werklocaties met de fiets (17)	De bereikbaarheid met economische kerngebieden als bestemming	≥ 15 km/u	11,6 km/u	≥ 15 km/u	11,6 km/u
Het aantal verkeersdoden (18)	Aantal in de provincie Utrecht door verkeersongevallen	Dalende trend	31	afname	n.n.b.
Het aantal ernstig verkeersgewonden (19)	Aantal in de provincie Utrecht door verkeersongevallen	Dalende trend	1833	afname	n.n.b.
De bereikbaarheid van belangrijke werklocaties voor vrachtverkeer (20)	De bereikbaarheid met economische kerngebieden als bestemming	≥ 50 km/u	50,1 km/u	≥ 50 km/u	50,1 km/u
Het aantal hectare watergebonden overslaglocaties (21)	De beschikbare capaciteit	Een toename	n.n.b.	toename	n.n.b.
De geluidsbelasting van woningen langs provinciale wegen (22)	Op basis van modelmatige berekeningen in dB(A)	100% voldoen aan de norm	n.n.b	100%.	n.n.b
De luchtkwaliteit (23)	Uitstoot van stikstofdioxide door verkeer	100% voldoet aan de norm van 40 µg/m^3	n.n.b	100%	n.n.b
De luchtkwaliteit (23)	Uitstoot van fijnstof (PM_{10}) door verkeer	100% voldoet aan de norm van 16 µg/m^3	n.n.b	100%	n.n.b

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De luchtkwaliteit (23)	Uitstoot van fijnstof ($PM_{2,5}$) door verkeer	100% voldoet aan de norm van 10 µg/m^3	n.n.b	100%	n.n.b
De CO_2-uitstoot van verkeer en vervoer (24)	Uitstoot van CO_2 in de provincie Utrecht	Dalende trend	n.n.b	afname	n.n.b
De benutting van verschillende modaliteiten per gebied (26)	De verhouding tussen de intensiteit en capaciteit van alle modaliteiten op (vaste) trajecten van/naar economische kerngebieden	De streefwaarden wordt bepaald op basis van de optimale intensiteit/capaciteit-verhouding per modaliteit	n.n.b	n.n.b.	n.n.b
De verhouding tussen het gebruik in de spits en daarbuiten (27)	De verhouding tussen het gebruik in dal- en spitsuren van alle modaliteiten op (vaste) trajecten van/naar economische kerngebieden	De streefwaarde wordt bepaald op basis van het aantal reizigers in de spits versus het aantal reizigers tijdens de dalperiode	n.n.b	n.n.b.	n.n.b
Het efficiënt gebruik van kruispunten (28)	Betere benutting kruispunten en aansluitingen	Het aantal verwerkte voertuigen op kruispunten en aansluitingen neemt toe bij een gelijkblijvende inrichting	n.n.b	n.n.b.	n.n.b

* Op basis van voorlopige knelpuntanalyse
Deze indicatoren zijn vastgesteld met het Mobiliteitsprogramma in juli 2018. De uitwerking hiervan is belegd bij de Nationale Databank Wegverkeersgegevens (NDW) waarin wij samenwerken met andere overheden en wegbeheerders. De waarden komen voor de zomer van 2020 beschikbaar en worden dan gedurende de looptijd van het programma geactualiseerd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Programma 5b. Bereikbaarheid openbaar vervoer

Toelichting programmadoel

Een goede bereikbaarheid per openbaar vervoer in een gezonde en verkeersveilige omgeving

Wat heeft het gekost

5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	116.782	163.838	157.096	125.004	32.092
Personeelslasten	4.647	7.182	7.182	5.869	1.313
Lasten	**121.429**	**171.020**	**164.278**	**130.873**	**33.404**
Baten	-175.782	-116.593	-116.593	-126.399	9.806
Baten	**-175.782**	**-116.593**	**-116.593**	**-126.399**	**9.806**
Saldo van dit programma	**-54.353**	**54.427**	**47.685**	**4.475**	**43.210**
Stortingen in reserves	-367	18.750	25.908	30.393	-4.486
Onttrekkingen aan reserves	4.810	31.624	30.540	18.759	-11.782
Beslag op de algemene middelen	**-59.529**	**41.552**	**43.052**	**16.109**	**26.943**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	18.750	18.750	-	-
Reserve BDU inz. BRU	-	4.486	11.730	-
Reserve Kosten voorfinanciering	-	-	517	517
Reserve Mobiliteitsprogramma	-	-	18.293	18.242
Reserve OV Concessie	7.158	7.158	-	-
Totaal	**25.908**	**30.393**	**30.540**	**18.759**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Investeringen

Uitbreidingsinvesteringen Omschrijving project	Krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Totaal realisatie	Restant krediet
OV Uithoflijn (infra en materieel)	508.800	421.833	39.614	461.448	47.352
OV tramremise	62.550	38.730	14.541	53.271	9.279
OV Busremise	29.800	1.492	9.633	11.125	18.675
Totaal	**601.150**	**462.056**	**63.788**	**525.844**	**75.306**

Vervangingsinvesteringen Omschrijving project	Krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Totaal realisatie	Restant krediet
OV overwegen en haltes	13.295	7.579	902	8.480	4.815
OV traminfrastructuur N'gein - IJsselstein	165.489	38.962	18.104	57.065	108.424
OV Telematica/ICT tram/bus	10.723	2.567	1.003	3.570	7.153
Totaal	**189.507**	**49.107**	**20.008**	**69.116**	**120.391**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

5b.1 Openbaar vervoer

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Een goede bereikbaarheid per openbaar vervoer in een gezonde en verkeersveilige omgeving

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	164.278	130.873	33.404
Baten	116.593	126.399	-9.806
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**47.685**	**4.475**	**43.210**

5b.1.1 Efficiënt inrichten OV en vergroten tevredenheid OV-reizigers

OV-systeem tussen 2019-2023
Vanuit het Mobiliteitsprogramma is het uitvoeringsprogramma OV opgesteld. Het uitvoeringsprogramma geeft richting en inhoud aan de investeringen en keuzes die nodig zijn om het OV-netwerk binnen de huidige concessieperiode tot 2023 verder te ontwikkelen.. Het blikt ook vooruit naar 2028/2030. Dit in afstemming met de langetermijnvisie van het 'Toekomstbeeld OV '(het Dit toekomstbeeld geeft richting aan het OV-beleid van de overheid en de uitvoering hiervan samen met partners) en de inzichten uit U Ned. Een eerste stap op hoofdlijnen voor de studie naar de opzet voor de nieuwe OV-concessie(s) van 2023.

Ondanks dat verschillende busvoorzieningen zijn afgerond, waaronder de busbaan Transwijk in Utrecht, zijn door verkeersdruk de rijtijden toegenomen. Om de reistijd op belangrijke OV-verbindingen te verlagen en de betrouwbaarheid te verbeteren, zijn verkenningen gestart. In 2019 is daarvoor samen met de gemeente Utrecht gekeken naar maatregelen om op vijf verbindingen de doorstroming te verbeteren. De inventarisatie is begin 2020 gereed. Samen met de vervoerbedrijven zorgen we dat de punctualiteit verder verbetert. Met de gemeenten zijn afspraken gemaakt over de toekomst van de regiotaxi en de samenhang met aanvullend OV.

OV-concessies
De voorlopige cijfers geven aan dat het aantal instappers in 2019 met ongeveer 5% is toegenomen. De ontwikkeling van klanttevredenheid wordt medio april 2020 door CROW gepubliceerd. Definitieve cijfers van 2019 worden verwerkt in de jaar- en trendrapportage en in het najaar van 2020 gerapporteerd.
In 2019 zijn afspraken gemaakt over het vervangen van oude bussen van de concessie U-OV. Besloten is om deze bussen te vervangen door:

- 55 18-meter bussen, waarvan 35 elektrisch;
- 15 15-meter bussen;
- 55 12-meter bussen, waarvan 20 elektrisch.

Al deze bussen zullen in de loop van 2020 instromen. Daarmee wordt het wagenpark vergroot (meer zitplaatsen) en verduurzaamd.
De concessie U-OV is uitgebreid met de (nieuwe) gemeente Vijfheerenlanden.

Toekomstbeeld ov
Samen met het Rijk, gemeenten en regio's is in 2019 intensief gewerkt aan de volgende fase van het Toekomstbeeld OV. Dit heeft geleid tot een regionaal ontwikkelperspectief waarin ook de opgedane kennis en inzichten uit U Ned zijn verwerkt. Het ontwikkelperspectief vormt een basis voor de uitwerking van het van het landelijke Toekomstbeeld OV. De verwachting is dat eind 2020 de resultaten hiervan beschikbaar komen.

Infrastructurele investeringen
De aanleg van de Uithoflijn is vorig jaar grotendeels voltooid. Op 16 december 2019 is de exploitatie gestart met tien trams per uur per richting. In 2020 zal de frequentie verder opgehoogd worden. Ook is de nieuwe tramremise vorig jaar in gebruik genomen. De grootschalige vervanging van de infrastructuur op de tramlijn tussen Utrecht en Nieuwegein en IJsselstein, de verlaging van de tramhaltes en de vervanging van de trams is in 2019 aanbesteed en gegund, evenals de nieuwe busstalling Westraven. De realisatie van deze projecten staat gepland voor 2020.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn – samen met gemeente Utrecht -maatregelen genomen voor het beter functioneren van lijn 28	Er is, samen met gemeente Utrecht, een onderzoek gestart naar het verbeteren van de doorstroming van het OV op een vijftal corridors. Dit moet leiden tot maatregelen waardoor diverse buslijnen, waaronder lijn 28, beter gaan functioneren.
142 De bussen van de concessie U-OV zijn vervangen, waarvan een deel door elektrische bussen	Er zijn afspraken met Qbuzz gemaakt om de 142 oude bussen van de concessie U-OV in de loop van 2020 te vervangen, waarvan 55 door elektrische bussen.
De concessie U-OV is uitgebreid met Vijfheerenlanden.	De concessie U-OV is uitgebreid met Vijfheerenlanden.
Er is een gezamenlijke visie met andere partners over een toekomstbeeld OV	Er is een gezamenlijke visie met andere partners over een toekomstbeeld OV.
Er is een uitvoeringsprogramma OV vastgesteld	Het uitvoeringsprogramma OV is vastgesteld.
De aanleg van de Uithoflijn is voltooid	De aanleg van de Uithoflijn is (grotendeels) voltooid.
De nieuwe tramremise is in gebruik genomen	De nieuwe tramremise is in gebruik genomen.

Verbonden partijen

Dit programma kent geen verbonden partijen.

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streefwaarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
De reizigers-tevredenheid (7) *Nr. 6 Basisset BBV*	De gemiddelde reizigerswaardering voor de twee provinciale concessies	≥ 7,5	U-OV tram: 7,6 U-OV bus: 7,6 Keolis: 7,6 .	≥ 7,5	U-OV tram: 7,1 U-OV bus: 7,5 Keolis: 7,6
De kosten-dekkingsgraad (8)	De kostendekkingsgraad voor de streekconcessie	> 50%	47,2%	> 50%	55,0%
*De kosten-dekkingsgraad (8)	De kostendekkingsgraad voor de stadsconcessie	> 64%	68,3%	> 64%	70.5%
De voorspelbaarheid van reistijden in het openbaar vervoer (9)	De rij- en spreidingstijden laten de spreiding zien van gerealiseerde rijtijden en vertragingen	Bij tenminste 50% van de ritten is de rijtijd niet langer dan driekwart van de ongehinderde reistijd.	n.n.b.	≥50%	n.n.b.
De voorspelbaarheid van reistijden in het openbaar vervoer (9)	De rij- en spreidingstijden laten de spreiding zien van gerealiseerde rijtijden en vertragingen	De langzaamste rijtijden wijken maximaal 60% af van de snelste rijtijden.	72,2%	< 60%	64,5%
De bereikbaarheid van belangrijke werklocaties met het openbaar vervoer (10)	De bereikbaarheid met economische kerngebieden als bestemming	≥ 30 km/u	26,5 km/u	≥ 30 km/u	n.n.b
De inzet van bussen en trams zonder uitstoot (25)	Aandeel emissieloze openbaarvervoer-km's	100% in 2028	10,3%	n.n.b.	12%

Deze indicatoren zijn vastgesteld met het Mobiliteitsprogramma in juli 2018. De uitwerking hiervan is belegd bij de Nationale Databank Wegverkeersgegevens (NDW) waarin wij samenwerken met andere overheden en

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

wegbeheerders. De waarden komen voor de zomer van 2020 beschikbaar en worden dan gedurende de looptijd van het programma geactualiseerd.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Programma 6. Cultuur en erfgoed

Toelichting programmadoel

De provincie Utrecht heeft een aantrekkelijke culturele en historische infrastructuur.

Voor cultuur en erfgoed is 2019 het laatste jaar van de Cultuur en Erfgoednota "Alles is nu". Dat betekent dat we evalueren wat we beoogd hebben en wat er bereikt is. Met de uitkomsten voor verbetering maken we de eerste aanzet tot een nieuwe nota voor de periode 2020-2023. Die nota moet inspelen op lopende en nieuwe maatschappelijke opgaven. Een voorbeeld van een lopende maatschappelijke opgave is de bijdrage van cultuur aan gebiedsontwikkeling, denk daarbij aan Amelisweerd, Rhijnauwen, Vechten maar ook aan wegen zoals de Route Napoleon (Mobiliteit met Allure). Een nieuwe opgave gaat over cultuureducatie in het voortgezet onderwijs (specifiek voor het VMBO).

Wat heeft het gekost?

6. Cultuur en erfgoed	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	16.237	18.517	19.220	23.818	-4.598
Personeelslasten	2.314	2.548	2.614	2.772	-158
Lasten	**18.551**	**21.065**	**21.834**	**26.590**	**-4.756**
Baten	-1.980	-1.527	-2.343	-2.943	600
Baten	**-1.980**	**-1.527**	**-2.343**	**-2.943**	**600**
Saldo van dit programma	**16.572**	**19.538**	**19.491**	**23.647**	**-4.156**
Stortingen in reserves	600	-	5.777	5.739	38
Onttrekkingen aan reserves	6.715	3.468	3.175	2.224	-951
Beslag op de algemene middelen	**10.456**	**16.070**	**22.093**	**27.163**	**-5.070**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve Investeringsfonds Provinciaal Erfgoed	4.000	4.420	-	-
Res. Programma Landelijk gebied	-	457	-65	-65
Reserve CHS			682	383
Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie	1.777	862	2.800	1.906
Reserve Projecten	-	-	-242	-
Totaal	**5.777**	**5.739**	**3.175**	**2.224**

Investeringen

In dit programma zijn in 2019 geen (nieuwe) investeringen gedaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

6.1 Versterken cultuur- en erfgoedsector (onderzoeken en ontwikkelen)

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Voor de draagkracht en het draagvlak van cultuur- en erfgoedorganisaties is het van groot belang dat zij zich blijven ontwikkelen en middenin de samenleving staan. Wij stimuleren hen daartoe en werken ook aan vernieuwing van ons eigen beleidsinstrumentarium.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	684	672	12
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**684**	**672**	**12**

6.1.1 Stimuleren publieksonderzoek en beleidsmonitoring

Publieksonderzoek en monitoring
Publieksonderzoek geeft instellingen, gemeenten en de provincie inzicht in het functioneren van de organisaties richting het publiek. Wij hebben in 2018 een onderzoek afgerond welke methode hiervoor het beste werkt. Op basis van dat advies zijn we in 2019 verder gegaan. Er heeft data-onderzoek plaatsgevonden, er zijn culturele profielen opgesteld, en Living Labs uitgevoerd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn pilots uitgevoerd waarin het functioneren van organisaties is gemonitord.	Er zijn vier pilots kwalitatieve praktijkgerichte Living Labs uitgevoerd. Samenwerkende organisaties zijn daarbij gecoacht en bevraagd over hun publieksbeleid.
5 organisaties zijn door de provincie actief begeleid bij hun monitoring van hun publiek.	

6.1.2 Zakelijk verstevigen cultuur- en erfgoedinstellingen

Programma's Advies op Maat en Business Model Canvas
Om culturele organisaties te professionaliseren hebben we de afgelopen jaren twee programma's uitgevoerd: Advies op Maat en het Business Model Canvas traject. Advies op Maat (eens per twee jaar) is eind 2018 afgerond. Met het Business Model Canvas zijn dit jaar in een aantal workshops acht organisaties begeleid om hun businessmodel te versterken. Het programma is voor het vijfde jaar op rij ingezet bij in totaal 40 organisaties.

Partnerinstellingen
Onze partnerinstellingen zijn Landschap Erfgoed Utrecht, Monumentenwacht Utrecht, Bibliotheek Service Centrum, Kunst Centraal, Utrechts Landschap, Stichting De Utrechtse Molens, Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht, Restauratie Opleidingsprojecten, Kasteel Amerongen en Slot Zuylen. De partnerorganisaties met ondersteunende taken voor de cultuur- en erfgoedsector kregen er in 2019 taken bij in verband met de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden.
Volgens de afspraken in het door Provinciale Staten vastgestelde draaiboek voor partnerinstellingen, hebben de partners een zelfevaluatie uitgevoerd. Die vormen input voor onze eigen evaluatie in 2020 naar hoe de afspraken werken en bijgedragen hebben aan onze beleidsdoelen. Dit vormt de basis voor ons nieuwe cultuur- en erfgoedprogramma (2020-2023). Bij Landschap Erfgoed Utrecht, Monumentenwacht Utrecht, Bibliotheek Service Centrum, Kunst Centraal, Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht, Kasteel Amerongen en Slot Zuylen is gevraagd de klanttevredenheid te toetsen. Alle organisaties hebben minimaal de gevraagde 7,5 behaald. In sommige gevallen scoorden zij ruim daarboven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Tien culturele en/of erfgoed instellingen hebben de training 'Business Model Canvas' gevolgd.	Acht culturele en/of erfgoed instellingen hebben de training 'Business Model Canvas' gevolgd.
Er zijn vijf begeleidingstrajecten voor Vrijwilligersorganisaties gestart (Advies op maat).	Dit traject is in 2019 niet uitgevoerd; planning was eens per twee jaar; heroverweging vindt plaats in nieuwe programma cultuur en erfgoed.
De partnerorganisaties scoren minstens een 7,5 voor klanttevredenheid.	De organisaties scoren minimaal een 7,5 voor klanttevredenheid, soms ruim daarboven.

6.1.3 Verstevigen samenwerking andere overheden

Cultuurpacten

In totaal zijn voor 2019 zestien cultuurpacten met gemeenten gesloten. Deze pacten gingen over de gemeentelijke en provinciale agenda rond erfgoed en cultuur. Om bij de ambities van het nieuwe coalitieakkoord aan te sluiten, zijn we de samenwerking met gemeenten verder vorm gaan geven in het samenwerkingsverband Culturele Stedelijke Regio Utrecht.

Culturele Stedelijke Regio Utrecht

De Culturele Stedelijke Regio Utrecht is een krachtige regio die snel groeit, met veel verschillende vormen van cultuur en veel cultureel erfgoed. De kracht van de Culturele regio Utrecht, met de naam Eeuwig jong, zit in vijf onderscheidende elementen:

- Jong, creatief en ondernemend;
- Hoogwaardig en divers cultureel aanbod;
- Grootstedelijk gebied met veel erfgoed en cultuurlandschap;
- Brede culturele belangstelling met ruimte voor niches;
- Sterke samenwerking.

Concreet willen we met Utrecht, Amersfoort en de andere gemeenten in de provincie samenwerken op het gebied van:

- Groei;
- Inclusiviteit;
- Talentontwikkeling;
- Cultuureducatie;
- Benutten van erfgoed;
- Ruimte voor makers.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft vijf cultuurpacten met gemeenten gesloten.	Er zijn in totaal tot 2019 zestien cultuurpacten met gemeenten gesloten; in 2019 geen nieuwe meer. Om bij de ambities van het nieuwe coalitieakkoord aan te sluiten willen we de samenwerking met gemeenten verder vormgeven middels het samenwerkingsverband Culturele Stedelijke Regio Utrecht.
Gemeenten Utrecht en Amersfoort en de provincie hebben een voorstel opgesteld voor een Cultureel Profiel van de stedelijke regio Utrecht.	Het Cultureel profiel 'Eeuwig Jong' is samen met de partners opgesteld.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.1.4 Inzet van kunst en vormgeving in gebiedsontwikkeling

Dat cultuur en erfgoed van waarde is voor de kwaliteit van de omgeving, wordt steeds meer erkend. Steeds vaker ontstaan samenwerkingen met andere beleidsterrein, en wordt creatieve verbeeldingskracht gebruikt bij het opstellen van beleid of in de uitvoering.
In 2019 zijn we een onderzoek gestart naar de kansen en mogelijkheden om cultuur en erfgoed sterker in te bedden in integrale ontwerpopgaven. Hierbij is ook een relatie gelegd met de omgevingsvisie, waarin creatieve verbeeldingskracht een stevige plek heeft gekregen.
In twee verkeerstunnels die in 2019 zijn opgeknapt, is bijvoorbeeld kunst en vormgeving gebruikt om het verhaal van de plek zichtbaar te maken. Bij de tunnel KNMI De Bilt en de tunnel bij Fort Vechten in relatie tot Limes en NHW. Door kunst en vormgeving op deze openbare plekken toe te passen, wordt een breed publiek bereikt.

Een ander voorbeeld van integrale gebiedsontwikkeling is Park Vliegbasis Soesterberg, waar met alle partners een cultureel plan is opgesteld en uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in het themajaar Koude Oorlog waarin historie, natuur, landschap en kunst zijn samengebracht en elkaar hebben versterken.

Andere projecten die in ontwikkeling zijn:

- een kunstwerk bij Lunet aan de Snel in samenwerking met de Pact van Ruigenhoek partners (NHW)
- het vergroten van de zichtbaarheid van de plofsluis met kunst in samenwerking met RWS, HKU en gemeente Nieuwegein en NHW
- een kunstwerk bij de A12 in samenwerking met RWS en NHW, project Sterke Lekdijk, en de Via Regia (N225).

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft de meerwaarde van kunst en vormgeving in integrale processen zichtbaar gemaakt.	De meerwaarde is zichtbaar gemaakt op bijvoorbeeld Soesterberg, en bij een tweetal verkeerstunnels. Creatieve verbeeldingskracht is opgenomen als belangrijk element in de Omgevingsvisie t.b.v. de omgevingskwaliteit.
Er zijn (cumulatief vanaf 2016) vier gebiedsprojecten gestart, waarbij kunst en vormgeving zijn ingezet om het cultuurhistorische verhaal te vertellen.	Er zijn in 2019 drie projecten gerealiseerd en vijf projecten zijn gestart. Ook is onderzoek gestart t.b.v. beleid voor de komende periode.
Cultureel plan Park Vliegbasis Soesterberg is gereed.	Het Cultureel plan voor Park Vliegbasis Soesterberg is opgesteld en uitgevoerd.

6.2 Zorgdragen voor erfgoed samen met partners (hebben en houden)

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Samen met andere overheden en particuliere eigenaren staan wij voor de opgave het cultureel erfgoed in de provincie in stand te houden. Dat doen wij door het goed te verankeren in ruimtelijk beleid en door restauraties en professioneel beheer mede mogelijk te maken.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	10.312	15.587	-5.275
Baten	2.343	2.678	-335
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**7.969**	**12.909**	**-4.940**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.2.1 Verankeren cultuurhistorische waarden in ruimtelijk beleid

Ruimtelijk erfgoedbeleid

Voor een aantrekkelijk vestigings- en verblijfsklimaat is ook de cultuurhistorische kwaliteit van de omgeving van belang. Iets wat kwetsbaar blijft door de druk op de schaarse ruimte en de beperkte herkenbaarheid van cultuurhistorische structuren. De provincie speelt een belangrijke rol om dit te beschermen.
We geven dit vorm in beleid en regelgeving (omgevingsvisie en -verordening), in handreikingen, zoals de Cultuurhistorische Atlas (CHAT) en met gemeentelijke cultuurhistorische waardenkaarten. In 2019 hebben we het thema 'cultuurhistorische waarde van wegen' dat in 2018 succesvol was gestart verder uitgewerkt.

In 2019 is een enquête gedaan naar de waardering van de CHAT., Onder mensen die in het ruimtelijk domein werken en bij mensen die de atlas voor eigen toepassingen gebruiken. De algemene score was een 7,1, ruim hoger dan de eerdere nulmeting.

Gemeenten zijn belangrijke partners bij de bescherming van cultureel erfgoed. Hun cultuurhistorische waardenkaarten zijn instrumenten om cultuurhistorische kennis over een gebied in ruimtelijk beleid vast te leggen. Ook in 2019 is het aantal gemeenten met een cultuurhistorische waardenkaart gegroeid.

Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam zijn we in 2019 samen met de partners gestart om de manier van bescherming tussen de provincies onderling en de betrokken gemeenten meer te harmoniseren, met het oog op de UNESCO-status.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De Cultuurhistorische Atlas is in 2019 aangevuld met thema historische infrastructuur.	Het thema historische infrastructuur is verankerd in de CHAT.
De Cultuurhistorische Atlas scoort minstens een 7,5 voor klanttevredenheid.	De score is een 7,1.
80% van de gemeenten heeft in 2019 een cultuurhistorische waardenkaart.	60% van de gemeenten heeft een cultuurhistorische waardenkaart.

6.2.2 Stimuleren beheer en restauratie rijksmonumenten

Restauratie Rijksmonumenten

Rijksmonumenten vormen een belangrijk deel van het culturele kapitaal van de provincie. Samen met het Rijk, eigenaren en fondsen financieren wij restauratieprojecten. In 2019 kregen we een hogere rijksbijdrage die we vanaf dit jaar ook hoger matchen. De basis voor de financiering is de Utrechtse Erfgoedmonitor, het financieringsinstrument is de subsidieregeling Erfgoedparels. Het budget Erfgoedparels bedroeg € 3 mln..
Gehonoreerde aanvragen restauratieprojecten Fonds Erfgoedparels 2019:

- Kasteel Den Ham Vleuten
- De Wulpenhorst Zeist
- Kerk, Cabauw/Lopik
- Landgoed Persijn, Maartensdijk/De Bilt
- Buitenplaats Middenhoek, Nieuwersluis/Stichtse Vecht
- Petruskerk, Woerden
- Sterrenwacht Sonnenburgh, Utrecht
- Buitenplaats Over Holland, Nieuwersluis/Stichtse Vecht
- Kasteel de Haar Haarzuilens;
- Postkantoor Neude, Utrecht

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

- Nyenrode Breukelen
- Kasteel Heemstede, Houten
- Domkerk, Utrecht

Pilot restauratie en duurzaamheid
De pilot restauratie en duurzaamheid is afgerond. Vier kerkbesturen hebben een gratis energiescan gekregen. Daarin werden ze geadviseerd over verantwoorde energie-duurzame maatregelen. Voor de uitvoering van de maatregelen was een subsidie van 70% uit het Fonds Erfgoedparels beschikbaar. Uiteindelijk heeft maar één kerk een plan ontwikkeld en een voorstel ingediend. De maatregelen vragen ondanks de bijdrage van 70% vanuit de provincie een te hoge investering. Het restant van de gereserveerde middelen wordt ingezet in de regeling Erfgoedparels voor restauraties.

Restauratie Domtoren
Het Ministerie van OCW en de provincie hebben elk € 4 mln. vrijgemaakt voor de restauratie van de Domtoren in Utrecht. In 2019 zijn steigers rond de Domtoren geplaats. Een eerste provinciale bijdrage van € 2 mln. is overgemaakt.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het aantal historische buitenplaatsen in matige tot slechte staat is in 2019 afgenomen met 25% t.o.v. 2014.	Het percentage van historische buitenplaatsen in matige en slechte staat is met bijna 25% afgenomen, namelijk van 14% naar 11%.
Het aantal overige rijksmonumenten in matige tot slechte staat is afgenomen met 15%.	Het percentage objecten in matige tot slechte staat is afgenomen met 20%, namelijk van 25% naar 20%.
De provincie Utrecht heeft een pilot ‘restauratie en duurzaamheid’ gestart.	De pilot ‘restauratie en duurzaamheid’ is uitgevoerd.
Er is geld beschikbaar voor de restauratie van de Domtoren (Kadernota 2018).	Het geld is beschikbaar en in 2019 is een tranche betaald.

6.2.3 In stand houden cultuurlandschappen en archeologische zones

Voorbereiding Limes UNESCO Werelderfgoed
Sinds 2011 werken de provincies Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland en het Rijk samen aan het programma Limes. 2019 was het jaar van de afronding van het UNESCO-nominatiedossier. De samenwerkende provincies hebben het UNESCO-nominatiedossier en het bijbehorende managementplan voor de Neder-Germaanse Limes in september 2019 vastgesteld. Begin december 2019 boden wij het gezamenlijk aan Minister Van Engelshoven (OCW) aan. Op 9 januari 2020 heeft Nederland samen met Duitsland de aanvraag bij UNESCO ingediend.
In het nominatiedossier is vastgelegd dat de provincies ook op termijn gezamenlijk vorm willen geven aan het beheer van het Werelderfgoed.

*NHW zichtbaar als identiteitsdrager in gebie*dsontwikkeling
Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam is in 2019 veel aandacht uitgegaan naar de ontwikkeling van de vijf aandachtsgebieden Amelisweerd-Vechten-Rijnauwen, Noorderpark-Ruigenhoek, Eiland van Schalkwijk, Laagraven en Ronde Venen. De gebiedsgerichte aanpak is gericht op het totale linie- en stellinglandschap in combinatie met de vele andere (provinciale) opgaven in die gebieden; bijvoorbeeld Fort bij Honswijk in combinatie met het programma Mooie en Veilige dijken, de uitdagingen rondom de stad Utrecht (de Noordelijke Rondweg, de verbreding van de A27, de A12 zone, Lunetten/ Maarschalkerweerd en het USP) De NHW gebruiken we als aanjager voor de ruimtelijke kwaliteit en het behouden en versterken van de unieke waarden (Outstanding Universal Values) bij ontwikkelingen op het gebied van (woning)bouw, mobiliteit, duurzame energie en klimaatadaptatie en circulaire economie

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het nominatiedossier UNESCO Werelderfgoed Limes is in 2019 gereed.	Het dossier was gereed en is in december bij de minister aangeboden.
Minimaal 80% van de forten NHW en SvA is in gebruik.	Meer dan 80% van de forten is inmiddels in gebruik.

6.2.4 Professioneel beheren van archeologische vondsten

Provinciaal archeologisch depot

In IPO-verband werken de provincies samen aan de doorontwikkeling en het onderhoud van het nieuwe digitale depot(beheer)systeem ArcheoDepot.nl. Met de livegang van ArcheoDepot.nl in 2019 is de loketfunctie (centraal loket voor aanlevering van vondsten en documentatie) van het systeem in gebruik genomen voor alle provincies. In 2019 is bovendien het aantal provincies dat de beheerfunctionaliteiten van het systeem gebruikt uitgegroeid van drie, waaronder Utrecht, naar vijf.

Het traject naar een nieuw gezamenlijk depot voor Utrechtse instellingen loopt. De gemeente Utrecht heeft de eisen van de verschillende beoogde deelnemers (onder andere Centraal Museum, Erfgoed gemeente Utrecht, Erfgoed provincie Utrecht) verder geïnventariseerd en onderzocht.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie Utrecht heeft onderzoek gedaan naar de koppeling met het archeologisch informatiesysteem van het Rijk.	Onderzoek naar genoemde koppeling is onderdeel geworden van het door-ontwikkelen van ArcheoDepot. Dit wordt interprovinciaal opgepakt en dus geen apart onderzoek vanuit de provincie Utrecht meer.

6.2.5 Stimuleren professioneel beheer erfgoediconen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Het Utrechts Landschap, De Utrechtse Molens, Slot Zuylen en Kasteel Amerongen ontvangen vanuit de cultuur- en erfgoednota een meerjarige subsidie. Het Utrechts Landschap en De Utrechtse Molens onderhouden hun 'erfgoediconen' en zorgen dat de activiteiten bij hun molens en buitenplaatsen bekend zijn bij het publiek. Dat kan om een concert gaan in Kasteel Loenersloot, een wekelijkse openstelling van een molen waar mensen hun graan kunnen laten malen of een wandeling met rondleiding door een kasteeltuin. Slot Zuylen en Kasteel Amerongen richten zich daarnaast op meer activiteiten, de restauratie van hun collectie en een professionelere bedrijfsvoering.

Molens
Door de toevoeging van de gemeente Vijfheerenlanden aan de provincie Utrecht zijn er per 1 januari 2019 vier rijksmonumentale molens toegevoegd aan het Utrechts grondgebied. Dit is aanleiding om in 2020 het molenbeleid te herijken. Dat zal gebeuren met de komst van het nieuwe cultuur- en erfgoedprogramma.

Samenwerkende kasteelmusea
De vijf Utrechtse kasteelmusea die samenwerken in de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea (SSK) zijn in 2018 een partner kwijtgeraakt: Museum Oud Amelisweerd. Voor uitbreiding van de samenwerking wordt nu naast marketinginspanningen gekeken naar backoffice samenwerking, wellicht ook met shared services voor andere instellingen.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De samenwerkende kasteelmusea hebben een samenwerking op bedrijfsvoering en zorgen voor 15% meer inkomsten en kostenreductie.	De samenwerkende kasteelmusea hebben een samenwerking op bedrijfsvoering en zorgden voor 15% meer inkomsten en/of kostenreductie.
Bezoekers aan kasteelmusea waarderen hun bezoek met gemiddeld minstens een 7,5.	Bezoekers aan kasteelmusea waarderen hun bezoek met 8,5 gemiddeld.

6.3 Beleefbaar maken van cultuur en erfgoed (promoten en profileren)

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
Zoveel mogelijk mensen willen we laten genieten van cultuur en erfgoed door het beter zichtbaar en beleefbaar te maken. Dat stimuleren we door het verhaal te vertellen en te verbeelden met kunst en vormgeving.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	6.496	5.963	533
Baten	-	265	-265
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**6.496**	**5.698**	**798**

6.3.1 Exploiteren en etaleren cultuurlandschappen en archeologische zones

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

In 2019 is binnen het programma Limes op het gebied van bewustwording van de Limes-waarden een aantal deelprojecten opgepakt: het ontwikkelen van een merkidentiteit en internationaal logo en een verkennende studie naar de ontwikkeling van drie informatiepunten. Via Romeinse Limes Nederland is gewerkt aan publiekscommunicatie over de Limes en aan de bevordering van de netwerkvorming.
Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam is in 2019 samen met de partners uit het Pact van Ruigenhoek de focus gelegd op het vergroten van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van het samenhangende watermanagementsysteem. Ook zijn thematische routes en arrangementen gecreëerd die zijn ontsloten via Ubase (het databestand van het totale Utrechtse recreatieve en toeristische aanbod, zie programma 4 en verschillende landelijke websites van routeaanbieders. Samen met de partners in het zuidelijk deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie uit het Pact van Loevestein is de aandacht uitgegaan naar marketing en toerisme van de Linie. Zowel regionaal, landelijk als internationaal, onder andere door de inzet van Utrecht Marketing en het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een aantal kleine informatiepunten opgericht langs de Limes.	Er is veel gedaan publiekscommunicatie (zie bovenstaande tekst; de inrichting van ‘visitor hubs’ zit nog in de ontwerp-fase.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.3.2 Ontsluiten en vertellen erfgoedverhalen

We willen een breder publiek betrekken bij erfgoed. Daarom werken we aan een betere zichtbaarheid en beleefbaarheid van onder meer monumenten, museumcollecties en archeologische vindplaatsen. Wij stellen subsidies beschikbaar waarmee erfgoedbeheerders en maatschappelijke organisaties initiatieven kunnen ontwikkelen om een breed publiek te bereiken. Ook in 2019 hebben we hen daarbij ondersteund. Het gaat om projecten die aansluiten bij de vijf erfgoedthema's uit de Cultuurnota: Historische Buitenplaatsen, Archeologie, Agrarisch cultuurlandschap, Militair erfgoed en Historische infrastructuur.

Met een subsidieregeling publieksbereik erfgoed ondersteunen we jaarlijks enkele tientallen projecten die aansluiten bij de doelstellingen en thema's uit de cultuur- en erfgoednota. Dit zijn aanzienlijk meer projecten dan we bij het opstellen van de cultuur- en erfgoednota voorzagen. In 2019 is extra geïnvesteerd in het beleefbaar maken van Koude Oorlog erfgoed. De ervaring leert dat het werken met thema's extra aandacht genereert.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Minstens 28 publieksprojecten zijn uitgevoerd (cumulatief vanaf 2016).	Dit aantal is door het onverwacht hoge aantal subsidieaanvragen eind 2018 al behaald. In 2019 kwamen er nog eens 23 projecten bij. Overigens worden ook in het Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie activiteiten uitgevoerd en gesteund die zich richten op publieksbereik.

6.3.3 Versterken culturele infrastructuur met festivals

Met festivals wil de provincie de regio op cultureel gebied aantrekkelijker maken voor bewoners en bezoekers, ook internationaal.

In 2019 hebben we, gebaseerd op de vierjarige subsidie toekenning, elf festivals ondersteund als provincie. Het gaat om het Nederlands Filmfestival, Festival Oude Muziek, Tweetakt festival, Spring festival, Amersfoort Jazz Festival, Spoffin Festival, Le Guess who?, Café theater festival, Holland Animation Festival, Internationaal Literatuur festival en Gaudeamus.

Het voor 2019 geplande publieksonderzoek is nog niet uitgevoerd. De planning is dat dit in 2020 zal gebeuren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het aandeel (inter)nationale bezoekers is met 7% gestegen. Het totaal aantal bezoekers blijft stabiel.	Het publieksonderzoek dat de resultaten t.a.v. de genoemde indicatoren zou moeten leveren is uitgesteld. Dit uitstel is voornamelijk veroorzaakt door tijdelijk gebrek aan capaciteit bij het Utrechts Festival Overleg die het onderzoek zou uitvoeren onder haar leden. De reguliere data van festivals op basis waarvan het aandeel internationale bezoekers kan worden bepaald zijn nog niet beschikbaar. Dit geldt ook voor de klanttevredenheid hoewel deze indicator door individuele festivals op verschillende manieren wordt onderzocht. Hierdoor is deze indicator op generiek niveau lastiger te bepalen. We verwachten in de loop van 2020 het publieksonderzoek uit te voeren waarbij de resultaten van 2019 worden meegenomen.
De klanttevredenheid van de festivals is voldoende en toont een stijgende lijn.	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.4 Vergroten culturele basisvaardigheden (kennen en kunnen)

Toelichting op beleidsdoel volgens de Begroting:
We willen investeren in de ontwikkeling van mensen, jong en oud, zodat iedereen mee kan doen met de maatschappij en hun eigen verantwoordelijkheden kunnen oppakken. Wij doen dat door kinderen via kunst, cultuur en historie te onderwijzen, zodat zij op andere manieren naar de wereld kijken, maar ook door het aanbieden van taal en digivaardigheidscursussen via de bibliotheek.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	4.342	4.368	-26
Baten	-	-	--
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**4.342**	**4.368**	**-26**

6.4.1 Aanreiken cultuur- en erfgoededucatie

Programma's Kunst Centraal

Kunst Centraal (KC) biedt programma's aan in het primair onderwijs. De programma's zijn gericht op de ontwikkeling van de creatieve en reflectieve vermogens van een kind. Het gaat om het Cultuurprogramma, Kunstmenu en het verdiepingsprogramma Cultuur met kwaliteit. Dit gebeurt in samenwerking met negen gemeenten in de provincie Utrecht.

Motie Cultuureducatie en vmbo

Kunst Centraal heeft voor driejaar de rol van matchmaker voor de regeling Versterking cultuureducatie in het vmbo (motie Versterk Cultuureducatie in het VMBO, 5 juli 2018). Vanuit die rol begeleidde Kunst Centraal ook in 2019 weer vmbo-scholen bij de aanvraag van middelen voor cultuureducatie op school. Voor deze rol ontvangt Kunst Centraal subsidie van de provincie.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Alle basisscholen hebben een cultuureducatieprogramma. 75% van de basisscholen neemt producten en diensten van KC af.	In schooljaar 2018-2019 is 75% van de scholen met het Kunstmenu en 56% van de scholen met het Cultuurprogramma bereikt.
70% van de basisscholen neemt direct of via KC LEU producten en diensten af.	70% van de basisscholen neemt direct of via KC LEU producten en diensten af.

6.4.2 Bevorderen taal- en digitale vaardigheid

In 2019 zijn geen aparte projecten uitgevoerd, naast de inspanningen onder 6.4.3.

6.4.3 Versterken bibliotheeknetwerk

De Bisc (Bibliotheek Service Centrum) werkt aan de versterking van het bibliotheeknetwerk. Zij voeren hun wettelijke taken uit op het gebied van ICT, transport en innovatie van de bibliotheken. Daarnaast voeren zij net als alle partnerinstellingen een klanttevredenheidsonderzoek uit.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Elke lokale bibliotheek maakt gebruik van de diensten van de Bisc op gebied van ICT en transport.	Acht van de negen regio-bibliotheken maken gebruik van de ondersteuning door Bisc.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Er is een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd door de Bisc.	Het klanttevredenheidsonderzoek is uitgevoerd.

6.4.4 Heruitvinden en -positioneren bibliotheken

In 2019 leverde de Bisc met extra middelen voor innovatie een CRM-systeem (klantmanagementsysteem) op voor alle bibliotheken in de provincie. Daarmee kunnen zij beter inspelen op de vraag van klanten en leden.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een gezamenlijk CRM systeem opgezet waar alle bibliotheken in de provincie gebruik van maken.	Er is een gezamenlijk CRM systeem opgezet waar alle bibliotheken in de provincie gebruik van maken. Niet alleen de technische handelingen zijn verricht maar ook al het betrokken personeel is begeleid en getraind.

Verbonden partijen

Dit programma kent geen verbonden partijen.

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Cultuur- en erfgoed-educatie	Percentage leerlingen primair onderwijs dat via programma's van KC en LEU in aanraking komt met cultuur en erfgoed	75%	75%	75%	75%
Festivals	Aantal door de provincie ondersteunde festivals	11	11	11	11
Restauratie-volume *Nr. 9 Basisset BBV*	% Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie "matig" en "slecht"	10%	17,5%	20%	18%
Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken militair erfgoed	Aantal projecten behouden, zichtbaar en beleefbaar maken Nieuwe Hollandse Waterlinie (m.i.v. 2016 inclusief Stelling van Amsterdam)*	70	56	56	64
Publieksbereik erfgoed	Aantal projecten waarvoor subsidie wordt aangevraagd	7	24	7	23

Toelichting:
* Cumulatief vanaf 2012.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

** Deze indicator is in 2018 geïntroduceerd.

Programma 7. Bestuur en middelen

Toelichting programmadoel

De provincie is een betrouwbare en verbindende partner voor inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en mede-overheden.

Wat heeft het gekost?

7. Bestuur en middelen	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	8.805	6.974	12.946	14.942	-1.996
Personeelslasten	4.836	5.149	5.193	5.125	68
Lasten	**13.641**	**12.123**	**18.139**	**20.066**	**-1.927**
Baten	-524	-320	-2.873	-3.261	388
Baten	**-524**	**-320**	**-2.873**	**-3.261**	**388**
Saldo van dit programma	**13.117**	**11.803**	**15.266**	**16.805**	**-1.539**
Stortingen in reserves	-	-	500	479	21
Onttrekkingen aan reserves	315	-	147	147	-
Beslag op de algemene middelen	**12.802**	**11.803**	**15.619**	**17.137**	**-1.518**

Reserves

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve projecten	500	479	-	-
Reserve projecten	-	-	147	147
Totaal	**500**	**479**	**147**	**147**

Investeringen

In dit programma zijn in 2019 geen (nieuwe) investeringen gedaan.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting per beleidsdoel en bijbehorende meerjarendoelen

7.1 Versterken positie Provinciale Staten in beleidsprocessen

Op 20 maart 2019 zijn de nieuwe Staten gekozen. Om de politieke partijen te ondersteunen, is een campagne vastgesteld door de Verkiezingscommissie uit Provinciale Staten. Verschillende middelen zijn ingezet om de provincie als bestuurslaag onder de aandacht te brengen. Speciale aandacht ging uit naar jongeren die voor het eerst naar de stembus gingen. De verkiezingsuitslag betekende de start van de coalitiebesprekingen, met als resultaat een nieuw coalitieakkoord voor de komende vier jaar en een nieuw samengesteld college van Gedeputeerde Staten. Op 27 mei 2019 waren de verkiezingen van de Eerste Kamer. Ook is in 2019 een nieuwe commissaris van de Koning aangetreden, die de rol als voorzitter van de vergaderingen van Provinciale Staten oppakt.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	3.058	3.628	-570
Baten	34	276	-242
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.024**	**3.352**	**-328**

7.1.1 Versterken positie Provinciale Staten

In januari 2019 verwelkomden de Staten de nieuwe commissaris van de Koning, de heer Hans Oosters, als voorzitter. 2019 stond in het teken van de verkiezingen voor Provinciale Staten en daaruit voortvloeiend de verkiezingen voor de Eerste Kamer. Er is veel energie gestoken in de campagne. Zo zijn er met partners een aantal debatavonden georganiseerd en zijn berichten verschenen in de media en via digitale kanalen. Beide verkiezingen zijn goed verlopen. Voor Provinciale Staten zorgde de verkiezingsuitslag voor de nodige politieke verschuivingen en de intrede van twee nieuwe politieke partijen: DENK en Forum voor Democratie. Ruim de helft van de Statenleden werd nieuw gekozen. Uiteindelijk trad een college aan met vijf nieuwe gedeputeerden. Naast het op een goede manier afscheid nemen van de vertrekkende Statenleden, is ruim aandacht besteed aan de introductie van de nieuwe Statenleden. Andere opvallende zaken waren de problemen met het afronden van de jaarrekeningen 2017 en 2018 en de stikstofproblematiek.
Met de start van deze Statenperiode is ook gestart met een gewijzigd vergadermodel. Daarbij zijn op commissieniveau besluitvorming en informatieve punten uit elkaar gehaald. Volgens afspraak is het model eind 2019 geëvalueerd. Begin 2020 wordt duidelijk welke aanpassingen worden doorgevoerd. Ook is verder gewerkt aan het digitaliseren van het vergaderproces en de uitbreiding van de digitale mogelijkheden van de Statenzaal. Dit proces wordt in 2020 afgerond.

In de loop van 2018 raakte de verhouding tussen Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en de ambtelijke organisatie verstoord door de gang van zaken rond de Uithoflijn en de Dolderseweg. De effecten daarvan werden ook in 2019 gevoeld. Tijdens een tweedaagse conferentie van de nieuwe Statenleden is hier samen met Gedeputeerde Staten en vertegenwoordigers uit de ambtelijke organisatie over gesproken. Daarop is het traject Provinciale Utrechtse Bondgenoten gestart. Doel is te werken aan het thema Toekomstgericht Samenwerken door de onderlinge verhoudingen te verbeteren en elkaars rollen te erkennen en respecteren. Dit is een proces dat de hele Statenperiode zal worden voortgezet en bewaakt door een werkgroep die hiervoor is ingericht. Deze werkgroep komt vanaf begin 2020 regelmatig met initiatieven om de samenwerking verder te verbeteren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De verkiezingen voor Provinciale Staten en Eerste Kamer zijn goed verlopen.	De verkiezingen voor Provinciale Staten en Eerste Kamer zijn goed verlopen.
Er is een hoogwaardig introductieprogramma voor nieuwe Statenleden.	Er is een introductieprogramma opgesteld en succesvol uitgevoerd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het vergaderproces van commissies en Staten is efficiënt.	In 2019 is een nieuw vergadermodel ingevoerd. Eind 2019 heeft een evaluatie plaatsgevonden.
De digitale mogelijkheden van de nieuwe Statenzaal en verdergaande digitalistering van vergaderproces en informatievoorziening zijn optimaal benut	Het uitbreiden van de digitale mogelijkheden van de Statenzaal en verdergaande digitalisering van vergaderproces in informatievoorziening is een nog lopend proces, waarin in 2019 belangrijke stappen zijn gezet.

7.2 Bevorderen goed openbaar bestuur (Commissaris van de Koning)

Het werkpakket van de commissaris van de Koning (cvdK) bestaat uit burgemeestersaangelegenheden, openbare orde en veiligheid, en Koninklijke bezoeken en –onderscheidingen. De cvdK heeft een boegbeeldfunctie. Ook houdt hij zich bezig met de aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit en de uitbouw van het Bibob-beleid.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	1.636	1.962	-326
Baten	269	299	-30
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**1.367**	**1.663**	**-296**

7.2.1 Uitvoeren van werkzaamheden (Commissaris van de Koning)

Rijkstaken commissaris van de Koning

In het eerste jaar na zijn aantreden heeft de commissaris van de Koning zijn rijkstaken en de rol als boegbeeld van de provincie Utrecht nieuw ingevuld. In 2019 bezocht hij acht gemeenten, waarbij hij ook in gesprek ging met lokale relevante maatschappelijke partners.

Hij woonde zeven herdenkingen en kransleggingen bij en begeleidde 29 bezoeken van leden van het Koninklijk Huis, met als hoogtepunt de viering van Koningsdag in de gemeente Amersfoort. Verder adviseerde de commissaris over ongeveer 300 Koninklijke onderscheidingen en 14 aanvragen voor predicaten Koninklijk, Hofleverancier en Koninklijke Erepenningen.

Georganiseerde ondermijnende criminaliteit en Wet Bibob

De aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit en de Wet Bibob kregen nieuwe impulsen. Zo zijn, in opdracht van de commissaris, het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) Midden-Nederland en een extern onderzoeksbureau een provinciaal veiligheids- en vitaliteitsonderzoek gestart naar de vitaliteit van vakantieparken in de provincie Utrecht en de gemeente Wijdemeren. Ook is gestart met een zogenaamde weerbaarheidsscan van de provinciale organisatie. Er is een succesvolle eerste bijeenkomst georganiseerd voor het notariaat in Midden-Nederland in samenwerking met de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Daarnaast staat de aanpak van ondermijnende criminaliteit op de provinciale Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB)-agenda en is de provincie Utrecht aangesloten bij het RIEC-project ‘Buitengebied in Kaart’.

Het Bibob-beleid is verder vormgegeven door een conceptbeleidslijn en nieuwe werkprocessen op te stellen. Een tweede editie van de netwerk- en informatiebijeenkomsten over deze wet voor Utrechtse gemeenten heeft plaatsgevonden. Het aantal Bibob-onderzoeken is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2018. Voor het eerst is een Bibob-onderzoek gedaan bij subsidieverstrekking.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Voor de georganiseerde ondermijnende criminaliteit is een regionaal ondermijningsbeeld opgesteld.	In 2019 is onder meer een breed onderzoek gestart naar de vitaliteit vakantieparken in de provincie Utrecht.
Er is een plan om de organisatie meer weerbaar te maken samen met het RIEC.	Het plan is naar verwachting in de zomer van 2020 gereed.
Er zijn bewustwordingsbijeenkomsten georganiseerd voor ander andere notarissen.	De eerste bijeenkomst is januari 2019 geweest. Tweede bijeenkomst is voorzien voor 2020.
Het loopbaanbeleid van burgemeesters is verder ontwikkeld.	Het loopbaanbeleid van burgemeesters is geïntensiveerd. Dit is een doorlopend aandachtspunt.
Het kwaliteitsniveau van de advisering rond Koninklijke onderscheidingen is verbeterd.	Dit is een doorlopend aandachtspunt.
Het Bibob-beleid is verder vormgegeven.	Nieuwe beleidsregels zijn voorbereid. De toepassing van de Wet Bibob is geïntensiveerd.

7.3 Versterken participatie in verbinding met stakeholders en inwoners en vergroten strategisch vermogen

De provincie zoekt verbinding met de samenleving, haalt actief input op en gebruikt daarvoor innovatieve middelen

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	3.281	3.095	186
Baten	70	160	-90
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.211**	**2.935**	**276**

7.3.1 Intensief betrekken van partners bij projecten

Participatie

Het coalitieakkoord 2019-2023 spreekt over passende vormen van participatie. Daarbij wordt aangegeven wat ieders rol in het proces is. Ook zijn er verschillende moties aangenomen om participatie van inwoners te stimuleren, zoals de motie ‘Consequente Jongeren Participizza’. Er is een start gemaakt met het ontwikkelen van een programma om verschillende participatietrajecten binnen de provincie te structureren.

Samenwerking U10

Het college heeft in 2019 volop deelgenomen aan de bestuurstafels en de opgavetafels en de daaruit voortvloeiende opgaven. Samen met de bestuurders uit gemeenten is in 2019 constructief samengewerkt aan de huidige opgaven.

Verder is nagedacht om naast de reguliere opgaven die vanuit de bestuurstafels worden geïnitieerd samen met de U10 themabijeenkomsten te organiseren. Dit de onderlinge samenwerking verder te optimaliseren. Deze doelstelling wordt in 2020 verder vormgegeven via het programma Sterk Utrechts bestuur.

GS-werkbezoeken aan partners en/of gebieden

We hebben in 2019 twaalf GS-werkbezoeken aan partners en/of gebieden georganiseerd. Door de (periode van) wisseling van het college waren dit er net wat minder dan in voorgaande jaren. Aan het begin van de nieuwe

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

collegeperiode hebben we een netwerkbijeenkomst georganiseerd. Alle gemeente-colleges waren hierbij aanwezig. Ook is gestart met de ronde langs alle gemeenten en verschillende andere partners.

Actieve deelname provincie in het Interprovinciaal Overleg (IPO)
In 2019 heeft het college deelgenomen aan de vergaderingen van het IPO. Bij de voorbereiding van IPO Bestuur en de Kring van Provinciesecretarissen is zoveel mogelijk aangesloten op de doorontwikkeling van de IPO-organisatie die in 2018 is gestart. Dat betekende een meer integrale en strategische input in het IPO.
Een belangrijke mijlpaal van het IPO was dat de twaalf provincies zich gezamenlijk achter het Klimaatakkoord hebben geschaard.

UtrechtLab
Het UtrechtLab versterkt het strategisch en innovatief vermogen van de organisatie. Dit gaat met kleine stapjes. Het is belangrijk dat iedereen in de organisatie mee doet en denkt. Het UtrechtLab is daarom zichtbaar en toegankelijk. Naast opgaven als Gezonde Leefomgeving, Klimaatadaptie en Bodemdaling is het UtrechtLab in 2019 betrokken geweest bij innovatievragen rond mobiliteit en gebiedsontwikkeling (bijvoorbeeld in Woerden). Daarnaast heeft het UtrechtLab meegedacht over nieuwe thema's, zoals Het Ringpark, kringlooplandbouw, data en informatievraagstukken. Om het leren in de organisatie te bevorderen zijn workshops, trainingen en masterclasses georganiseerd. Zo was er begin 2019 een masterclass over het innovatief vermogen van de provincie. Aan het eind van het jaar is een bijeenkomst voor de hele organisatie georganiseerd over trends, democratie en burgerinitiatieven. Wat opvalt in 2019 is dat ook vanuit bedrijfsvoering steeds meer medewerkers het UtrechtLab weten te vinden.

Provinciale Commissie voor de Leefomgeving (PCL)
De Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) geeft als onafhankelijke adviescommissie die Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd advies over thema's die de kwaliteit van de leefomgeving aangaan. De PCL bestaat uit acht leden en een voorzitter en een plek die wordt ingevuld met wisselende jonge onderzoekers. In 2019 zijn de leden en de voorzitter van de PCL herbenoemd voor een zittingsperiode van in principe vier jaar, overeenkomstig het benoemingsbesluit.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het protocol burgerparticipatie en burgerinitiatieven (vaststelling 3e kwartaal 2018) wordt concreet toegepast.	Het protocol burgerparticipatie en burgerinitiatieven is aangehouden in de commissie BEM vergadering van 22 mei 2019 met het verzoek een aangepaste versie in te brengen in het nieuwe collegeperiode. In 2019 is een start gemaakt met het ontwikkelen van een programma gericht op burgerparticipatie en burgerinitiatieven, waarin ook het aangehouden protocol wordt verwerkt. In 2020 volgt een verdere uitwerking van het programmaplan.
De samenwerking en de relatie met de U10 is geïntensiveerd.	Met de bestuurders van de U10/16-gemeenten is in 2019 constructief samengewerkt aan de maatschappelijke opgaven. Om de onderlinge samenwerking verder te optimaliseren is nagedacht over het in gezamenlijkheid met de U10/16 organiseren van themabijeenkomsten naast de reguliere, vanuit de bestuurstafels geïnitieerde thema's. Dit wordt in 2020 verder vormgegeven via het programma Sterk Utrechts bestuur.
Er hebben 15 tot 20 GS werkbezoeken plaatsgevonden aan partners en/of gebieden.	Er zijn 12 GS werkbezoeken aan partners en/of gebieden geweest. Door de collegewisseling waren dit er iets minder dan voorgaande jaren. Aan het begin van de nieuwe collegeperiode was er een door ons georganiseerde netwerkbijeenkomst waarbij alle gemeente-colleges aanwezig waren.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft actief deelgenomen aan het Interprovinciaal Overleg (IPO).	In 2019 heeft het college volop deelgenomen aan (de vergaderingen van) het IPO.
Het UtrechtLab, het leerplatform voor beleidsinnovatie, is versterkt en verder ontwikkeld.	Verdere ontwikkeling is in gang gezet.
De Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) heeft een aantal adviezen uitgebracht over grote maatschappelijke opgaven.	De PCL heeft vier korte adviesfilms gemaakt over energietransitie. Daarnaast is een advies en film over woningbouw en omgevingskwaliteit verschenen. Samen met de provincie Zuid-Holland is het advies Checklist Omgevingskwaliteit uitgebracht.

7.4 Versterken regionale uitvoeringskracht

Veel belangrijke maatschappelijke opgaven vragen om een aanpak op regionaal niveau. Maar hoe ziet de meest effectieve regio er uit qua samenwerkings en uitvoering? Hoe krijgt die regio vorm? En welke betrokkenheid heeft de provincie? Meerdere partijen, niet alleen overheden, zijn op verschillende niveaus belangrijk bij de aanpak van de opgaven. Dit vraagt om andere handelingsperspectieven en rollen van de provincie.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	6.320	6.111	209
Baten	2.500	2.524	-24
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**3.820**	**3.587**	**233**

7.4.1 Opstellen visie regiovorming en uitvoeren

Versterken regionale slagkracht

In het coalitieakkoord 2019-2023 staat dat er een goede samenwerking moet zijn tussen de verschillende overheidslagen. Ook moet de bestuurskracht van gemeenten versterkt worden. In 2019 is gestart met het ontwikkelen van een programma (werktitel Sterk Utrechts bestuur) om de regionale slagkracht van gemeenten, waterschappen en provincie te versterken. Doel is overheden beter in staat te stellen om op effectieve en efficiënte wijze te participeren in verschillende samenwerkingsverbanden. Dit programma wordt vastgesteld in 2020.

Regionaal samenwerkingsverband Lopikerwaard

In 2019 heeft de provincie de samenwerking met de gemeenten Oudewater, Lopik, Montfoort, IJsselstein en Woerden en Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR) voortgezet. De provincie heeft regie gevoerd bij de totstandkoming van de regionale position paper en de regionale omgevingsagenda voor het Lopikerwaard samenwerkingsverband. De position paper wordt begin 2020 vastgesteld. De regionale omgevingsagenda komt naar verwachting medio 2020 tot stand.

Ontvlechting Utrecht West-samenwerking (ambtelijke samenwerking gemeenten Montfoort/IJsselstein)

Onder regie van de provincie is de ambtelijke samenwerking tussen de gemeenten Montfoort en IJsselstein gestopt. IJsselstein en Montfoort hebben per 1 januari 2019 weer een eigen ambtelijke organisatie. Montfoort heeft voor de opstartfase van de nieuwe organisatie eenmalig een financiële bijdrage van de provincie ontvangen om een adviseur Algemene ondersteuning en Interne Controle en een informatiemanager in te huren.

Overleg gemeenten Eemnes en Baarn

Omdat een eventuele herindeling van Huizen, Blaricum en Laren is stopgezet, kan Eemnes de samenwerking in Baarn-Eemnes-Laren (BEL)-verband voortzetten. Een actieve rol van de provincie is daarmee komen te vervallen. De bestuurlijke en ambtelijke samenwerking tussen Eemnes en Baarn wordt in 2020 verder vormgegeven, en kan los van de BEL-samenwerking worden gezien.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Provinciale herindelingsprocedure Vijfheerenlanden
Per 1 januari 2019 zijn Leerdam, Vianen en Zederik samengevoegd en is de nieuwe Utrechtse gemeente Vijfheerenlanden ontstaan. Bestuurlijk en ambtelijk heeft het college de focus gelegd op het implementeren van hun beleidsambities in onze beleidsdocumenten. Ook is de nieuwe gemeente geïntroduceerd in de Utrechtse netwerken.
Met de komst van Vijfheerenlanden wijzigde ook de provinciegrens. Vanuit de veiligheidsregio's, omgevingsdiensten en GGD's zijn taken en bevoegdheden zorgvuldig overgedragen naar onze provincie. Inwoners en bedrijven hebben daar vrijwel niets van gemerkt.

De provincies Zuid-Holland en Utrecht hebben in 2019 intensief samengewerkt om rechten en verplichtingen onderling over te dragen. De financiële gevolgen daarvan voor de organisatie zijn voor zover mogelijk per beleidsonderdeel verwerkt in de begroting voor 2020. De financiële afwikkeling Vijfheerenlanden tussen beide provincies liep in 2019 vertraging op. Dit omdat verder financieel onderzoek van een onafhankelijke accountant noodzakelijk was om de over te nemen boekwaarde van het Merwedekanaal (Utrechtse deel) te bepalen en het restant van de rijksafkoopsom voor het Utrechtse deel opnieuw te berekenen. De provincies verwachten begin 2020 overeenstemming te bereiken over de financiële afwikkeling Vijfheerenlanden.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De visie op regiovorming is opgesteld en afgerond.	In 2019 is een start gemaakt met het ontwikkelen van een concreet programma gericht op het versterken van de regionale slagkracht van overheden in een netwerksamenwerking. De vaststelling en implementatie volgt in 2020.
De provincie heeft regie gevoerd op de realisatie van een regiovisie in de Lopikerwaardregio.	De provincie is actief betrokken geweest bij de totstandkoming van het position paper van de Lopikerwaard. Dit position paper bevat een gezamenlijke visie van de Lopikerwaard gemeenten.
De provincie heeft regie gevoerd op het ontvlechtingsproces van UW Samenwerking (ontbinding ambtelijke fusie Montfoort en IJsselstein).	Onder regie van de provincie is de ontvlechting van het UW-samenwerkingsverband zorgvuldig uitgevoerd. Montfoort heeft voor de opstartfase van de nieuwe organisatie een incidentele financiële bijdrage van de provincie ontvangen voor de inhuur van ondersteuning.
De provincie heeft een actieve rol in de oriëntatie van Eemnes en de regio op de toekomstige ontwikkelingen rondom de herindeling Huizen, Blaricum en Laren en de consequenties daarvan.	Doordat de mogelijke herindeling van Huizen, Blaricum en Laren is stopgezet door Noord-Holland, kon Eemnes de samenwerking in BEL-verband voortzetten. Een actieve provinciale rol is daarmee komen te vervallen
De provinciale herindelingsprocedure Vijfheerenlanden is afgerond.	Per 1-1-2019 is de gemeente Vijfheerenlanden ingesteld. De financiële afwikkeling Vijfheerenlanden tussen Zuid-Holland en Utrecht liep in 2019 vertraging op, omdat nader financieel onderzoek door een onafhankelijke accountant noodzakelijk was. Overeenstemming wordt begin 2020 verwacht.

7.4.2 Uitvoeren beleid verbonden partijen

Met het aantreden van het nieuwe college is gestart met de gewenste scheiding van de rollen opdrachtgever, eigenaar en toezichthouder. Onze bestuurlijke betrokkenheid bij de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) is daarvan een voorbeeld. Het opdrachtgeverschap ligt daarbij bij een andere portefeuillehouder dan de portefeuille van het eigenaarschap. Bovendien lopen er meerdere trajecten waarbij de invulling van de governance, en daarbij de scheiding van de rollen, een onderwerp van gesprek en onderzoek is. Daarnaast is de evaluatie van de Verbonden Partijen gestart.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De eigenaarsrol, opdrachtgeversrol en toezichthoudersrol op ambtelijk en bestuurlijk niveau is nader uitgewerkt en toegepast.	Met het aantreden van het nieuwe college is de gewenste rollenscheiding (opdrachtgever, eigenaar en toezichthouder) verder doorgevoerd. Daarnaast lopen er meerdere trajecten waarbij de invulling van de governance, en daarbij de scheiding van de rollen, een onderwerp van gesprek en onderzoek is.
De evaluatie verbonden partijen is uitgevoerd en er ligt een rapportage.	De evaluatie van de Verbonden Partijen is gestart.

7.4.3 Stimuleren relatie Europese Unie

Financieringskansen Europese programma's

In 2019 hebben we de Europese financieringskansen benut met de projecten 'InterCor' (slimme mobiliteit, vanuit het Europese programma Connecting Europe Facility) en 'SUPporting Eco-innovations towards inteRnational markets' (SUPER: duurzame innovaties, vanuit het Europese programma Interreg Europe).

Verder heeft de verkenning naar de financieringskansen voor provinciale opgaven binnen Europese programma's geleid tot:

- Een succesvolle aanvraag voor het project 'RESETTLE the ecosystem for financing near-energy-neutral home refurbishments!' van de Economic Board Utrecht (€ 350.000), om bijna energieneutrale woningen te financieren die beheerd worden door de Vereniging van Eigenaren bij het Climate Knowledge and Innovation Community (KIC).
- Een succesvolle aanvraag voor het project E-Bussed, 'Building Capacities for an European-wide E-bus Deployment' van de provincie en Hogeschool Utrecht (€ 300.000) voor elektrische bussen.
- Goedkeuring van een van de twee aanvragen voorde bestrijding van exotische plantensoorten bij het programma LIFE.
- Twee aanvragen voor digitalisering bij het programma HORIZON 2020 (beide afgewezen).
- Een aanvraag gericht op luchtkwaliteit bij het programma Urban Innovative Action (nog geen uitslag).

Lobby, Kennisuitwisseling en Profilering

Het profiel van regio Utrecht als Europese living lab voor Healthy Urban Living heeft het college in 2019 verder versterkt met de volgende activiteiten:

- Mede dankzij onze lobbyactiviteiten is gezond leven prominent opgenomen als uitgangspunt in het advies van het Comité van de Regio's (CvdR) voor toekomstig Europees milieubeleid, dat op 7 februari 2019 door 350 regio's in Europa is vastgesteld. De 'gezond-leven'-aanpak is veel genoemd in het initiatiefadvies van het CvdR. Het CvdR dringt aan op transitie in Europees milieubeleid naar gezond leven voor iedereen.
- Een felicitatiebrief die we namens onze regionale partners naar de nieuw verkozen Nederlandse leden van het Europese Parlement hebben gestuurd. Onder de reacties op deze brief was ook een uitgebreide inhoudelijke reactie die namens vicevoorzitter van de Europese Commissie Frans Timmermans was gestuurd. Op deze contacten hebben we verder kunnen bouwen tijdens ons werkbezoek aan Brussel in oktober 2019 en bij de uitnodiging van vicevoorzitter Timmermans aan Utrecht na het aantreden van de nieuwe Europese Commissie in december 2019.
- Op 7 en 8 oktober 2019 heeft het college een werkbezoek aan Brussel gebracht tijdens de Europese Week van Regio's en Steden. Tijdens dit werkbezoek zijn er vele gesprekken gevoerd met de vertegenwoordigers van Europese instellingen, waarin het profiel van Utrecht is versterkt.
- Op verzoek van de Europese Commissie heeft het college inhoudelijk bijgedragen aan de lancering van de Europese Regional Competitiveness Index (RCI) van 2019. Dat gebeurde met een presentatie over de provincie Utrecht en deelname aan een paneldebat. In de RCI is Utrecht opnieuw de op een na meest competitieve regio van Europa. Dankzij onze bijdrage aan dit event en de regionale samenwerking bij de mediastrategie rondom de RCI-lancering heeft het college gezorgd voor positieve publiciteit voor Utrecht in binnen- en buitenland. Ook is het (inter)nationaal profiel van Utrecht als living lab voor Healthy Urban Living verder versterkt.
- Het college heeft het profiel van Utrecht in Europa verder versterkt door, samen met onze regionale partners, de 'Utrecht Region'-stand in te richten tijdens de Europese Week van Regio's en Steden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Daarin hebben we innovatieve Utrechtse projecten gepresenteerd op het gebied van Healthy Urban Living.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het profiel van regio Utrecht als Europese living lab voor Healthy Urban Living is zichtbaar versterkt. Er is een verkenning uitgevoerd naar de financieringskansen voor provinciale opgaven binnen Europese programma's.	Het profiel van regio Utrecht als Europese living lab voor Healthy Urban Living is zichtbaar versterkt door: - lobby om gezond leven op te nemen als uitgangspunt in het advies van het Comité van de Regio's (CvdR) voor toekomstig Europees milieubeleid; - felicitatiebrief namens regio Utrecht naar de nieuw verkozen Nederlandse leden van het Europese Parlement; - inhoudelijke bijdrage (presentatie en deelname aan paneldebat) tijdens de lancering van de 2019 editie van de Europese Regional Competitiveness Index (RCI); - vele gesprekken die wij hebben gevoerd met de vertegenwoordigers van Europese instellingen tijdens ons tweedaags werkbezoek; - de "Utrecht Region"-stand tijdens de Europese Week van Regio's en Steden met innovatieve Utrechtse projecten op het gebied van Healthy Urban Living. De verkenning naar de financieringskansen voor provinciale opgaven binnen Europese programma's heeft geleid tot twee succesvolle aanvragen, twee afgewezen aanvragen en een aanvraag waarover nog geen uitslag is ontvangen.

7.4.4 Uitvoeren nauwere samenwerking RUD en ODRU

Om te komen tot een toekomstbestendige Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) is in 2019 een analyse uitgevoerd door Berenschot, in opdracht van de provincie en de gemeente Utrecht. Dit vanuit de constatering dat geleverde kwaliteit van de RUD moet verbeteren. Tegelijkertijd is de RUD gestart met een toekomstverkenning door de invoering van de omgevingswet en de overdracht van bodemtaken. Deze verkenning van de RUD gebeurt onder de naam 'Kleur bekennen'. De provincie neemt de resultaten van de uitgevoerde analyse mee in dit traject. De wens van de provincie om tot één uitvoeringsdienst te komen, blijft bestaan. Tegelijkertijd ligt de focus vooral op de noodzakelijke kwaliteitsverbetering van de RUD. In het verlengde daarvan zijn met de ODRU (Omgevingsdienst Regio Utrecht) afspraken gemaakt om specifieke dossiers op te pakken.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft actief en aantoonbaar de samenwerking met RUD en ODRU gefaciliteerd en ondersteund.	Er is onderzoek gedaan naar verbetering van de kwaliteit van de RUD. Daarnaast is een toekomstverkenning gestart. Met de ODRU is er operationele afstemming op specifieke dossiers. De wens vanuit de provincie om te komen tot één uitvoeringsdienst blijft overeind.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

7.4.5 Realiseren Staat van Utrecht

De Staat van Utrecht is een belangrijke informatiebron, met data over veel thema's en indicatoren. De data geeft samen een beeld van het woon-, werk- en leefklimaat in de 26 Utrechtse gemeenten. In maart 2019 is de Staat van Utrecht voor de vijfde keer uitgebracht en vernieuwd. De database is geüpdatet en uitgebreid (400 indicatoren) en twaalf thema's over de 26 gemeenten en de provincie zijn opnieuw geanalyseerd. Daarnaast verscheen in 2019 de special over energietransitie.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is een vernieuwde Staat van Utrecht gepubliceerd met actuele data over maatschappelijke opgaven.	In maart 2019 is de Staat van Utrecht 2019 uitgekomen. Daarnaast verscheen de special over energietransitie.

7.5 Toezicht houden op partners en gemeenschappelijke regelingen

Met interbestuurlijk toezicht (IBT) zorgen we dat de kwaliteit van het openbaar bestuur in de provincie Utrecht in orde blijft.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	925	889	36
Baten	-	-	-
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**925**	**889**	**36**

7.5.1 Uitvoeren wettelijke toezichtstaak

In 2019 namen we, net als in 2018, in totaal 150 toezichtbeslissingen:

- Voor financieel toezicht waren dit 44 toezichtbeslissingen voor gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. Ook beoordeelden we drie waterschappen.
- Voor huisvesting vergunninghouders zijn dit halfjaarlijkse beoordelingen van alle gemeenten.
- Voor de domeinen omgevingsrecht en informatiebeheer was dit de jaarlijkse beoordeling van gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Bij het nemen van de financiële toezichtbeslissingen stelde het college vast dat alle gemeenten in aanmerking kwamen voor het predicaat repressief (groen). Wel staat dat de financiële positie van de gemeenten flink onder druk door het sociaal domein. Met drie gemeenten is eind december 2019 afgesproken om in 2020 via bestuurlijke gesprekken hun financiële situatie strakker te monitoren. Speciale (bestuurlijke) aandacht ging ook nog uit naar de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden. Dit vanuit het preventief Arhi-toezicht door termijnoverschrijding van de indiening van de begroting 2019.

Bij negen gemeenten is voor de domeinen omgevingsrecht, informatiebeheer en huisvesting vergunninghouders een interventietraject of monitoringstraject opgestart. Dit waren nog geen juridische interventies. Zie hiervoor de IBT-kaart IBT-kaart Utrecht.

In 2019 zijn rond de tien klachten of meldingen van burgers of raadsleden behandeld over mogelijke taakverwaarlozing door gemeenten. Net als vorig jaar gingen deze klachten vooral over het domein omgevingsrecht.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De provincie heeft toezichtsbeslissingen op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen voorbereid en opgesteld.	Er zijn 150 toezichtbeslissingen genomen met bijbehorende interventietrajecten.

7.5.2 Inspelen op ontwikkelingen van verticaal toezicht en horizontale controle

Eind 2018 is de landelijke 'Ontwikkelagenda toezicht van de toekomst' aan de Tweede Kamer aangeboden. Als vervolg hierop is in 2019 met BZK, IPO en VNG gewerkt aan een Actieplan Toekomst van het (interbestuurlijk) Toezicht (ATT). Dit actieplan wordt naar verwachting in het tweede kwartaal van 2020 door het ministerie en de landelijke koepels vastgesteld. Via verschillende landelijke werksessies en de vakberaden van het IPO hebben we hiervoor input geleverd.

In lijn met de actielijn 'uniformiteit van het toezicht' uit de ontwikkelagenda is voor financieel toezicht het (landelijk) Gemeenschappelijk Toezichtkader (GTK) Gemeenten 2020 vastgesteld. Een soortgelijk kader voor het financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen is voorbereid.

In 2019 hebben we onze IBT-kaart vernieuwd, zodat makkelijker een IBT-meerjarenbeeld per gemeente en een vergelijking tussen gemeenten te maken is. Vanaf 2020 is deze nieuwe IBT-kaart beschikbaar. De IBT-kaart met de waterschappen is nog niet uitgebreid. Omdat de meeste waterschappen interprovinciaal zijn, is hiervoor eerst afstemming nodig met andere provincies over de uitvoering van de verschillende toezichttaken bij die waterschappen. Daarna kunnende toezichtresultaten op eenzelfde manier worden gepresenteerd.

In 2019 zijn twee themaonderzoeken uitgevoerd. Bij zes gemeenten is een themaonderzoek uitgevoerd op het IBT-domein omgevingsrecht naar brandveiligheid in zorginstellingen, in afstemming met deze gemeenten en de Veiligheidsregio. Ook het themaonderzoek naar roestvaststaal in zwembaden is grotendeels afgerond. In de eerste helft van 2020 worden de uitkomsten en de effecten van deze onderzoeken gedeeld.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De provincie heeft het thema-onderzoek en de reality check naar brandveiligheid in zorginstellingen uitgevoerd, zo mogelijk met andere provincies/overheden.	Het thema-onderzoek en de reality check zijn uitgevoerd en het eindrapport van het themaonderzoek Brandveiligheid in zorginstellingen is in concept gereed.
Op basis van de ontwikkelagenda 'Toezicht van de Toekomst' van BZK, IPO en VNG heeft de provincie de toezichttaak verder doorontwikkeld.	Het Gemeenschappelijk Toezichtkader Gemeenten 2020 is vastgesteld. De vernieuwde IBT-kaart is voorbereid.
	Het themaonderzoek 'roestvaststaal in zwembaden' is uitgevoerd.

7.6 Voeren van dagelijks bestuur (Gedeputeerde Staten)

Het college van Gedeputeerde Staten (GS) vormt het dagelijks bestuur van de provincie Utrecht en voert het beleid uit op basis het coalitieakkoord. Daarin zijn de politieke uitgangspunten geformuleerd

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	2.205	3.668	-1.463
Baten	-	2	-2
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**2.205**	**3.666**	**-1.461**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

7.6.1 Uitvoeren van dagelijks bestuur (Gedeputeerde Staten)

2019 is bestuurlijk gezien een enerverend jaar geweest. Zo nam op 21 januari 2019 de heer Willibrord van Beek afscheid als commissaris van de Koning. Op 1 februari 2019 is de heer Hans Oosters in een buitengewone Statenvergadering geïnstalleerd als commissaris van de Koning in de provincie Utrecht. Op 20 maart 2019 waren de verkiezingen voor Provinciale Staten, gevolgd door de verkiezingen voor de Eerste Kamer. Na een periode van coalitieonderhandelingen werd op 5 juni 2019 het nieuwe college van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht in de vergadering van Provinciale Staten geïnstalleerd. Op 9 juli 2019 maakte het college kennis met de zesentwintig Utrechtse colleges van burgemeester en wethouders tijdens een netwerk- en kennismakingsbijeenkomst op Huize Doorn.

Ook in 2019 hebben we de regionale belangen behartigd richting Rijk, kabinet en politiek. Zo is vanuit de provincie, samen met lokale overheden en maatschappelijke partners, op 21 mei 2019 voor de vierde keer de jaarlijkse Utrechtborrel in Den Haag georganiseerd. De druk op de woningmarkt stond dit jaar centraal. . Het evenement draagt bij aan de belangrijkste public affairs doelen: de profilering van de regio, het uitbreiden van het netwerk in Den Haag en ruimte om de inhoudelijke lobby-doelstellingen van de provincie te agenderen. Verschillende (kennis)instellingen en gemeenten in de regio communiceren steeds meer over hun belangen en dragen zo substantieel bij aan de positionering en belangenbehartiging van de regio. Het afstemmen en goed opzetten van al deze zaken wordt steeds belangrijker. In 2020 wordt daarom verder gewerkt aan het in verbinding brengen van de public affairs.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Geen beoogde doelen	De betrekkingen met gemeenten zijn geïntensiveerd.

7.7 Archiefbewaarplaats en toezicht op informatiebeheer

De provinciearchivaris heeft op basis van de Archiefwet 1995 twee wettelijke taken:

- *historische archieven beheren die bewaard worden in de provinciale openbare archiefbewaarplaats*
- *toezicht houden op het informatiebeheer binnen de provinciale organisatie en samenwerkingsverbanden.*

Sinds april 2018 werkt de provinciearchivaris vanuit Het Utrechts Archief. De provinciale archiefbewaarplaats is daar sinds 2013 in beheer. Ook de dienstverlening voor historisch en wetenschappelijk onderzoekers en het brede publiek gebeurt vanaf die plek.

Wat heeft dit beleidsdoel gekost?

Beleidsdoel	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo
Lasten	714	713	1
Baten	-	*	*
Saldo beleidsdoel excl. reserves	**714**	**713**	**1**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

7.7.1 Archiefbewaarplaats en toezicht op informatiebeheer

Met ingang van 1 januari 2019 is de provincie partner in de gemeenschappelijke regeling Het Utrechts Archief (HUA). Die voert voor de provincie de wettelijke taken uit voor het beheer van de historische provinciale archieven (zie ook Verbonden Partijen). Hiervoor werkt de provinciearchivaris bij HUA. Die houdt ook toezicht op het informatiebeheer bij de provincie en de gemeenschappelijke regelingen.

In de loop van 2019 zijn de recentere archieven van de commissaris van de Koning (1986-1997) bewerkt, zodat die in 2020 overgebracht kunnen worden naar de archiefbewaarplaats. Hiermee worden deze archieven ook beschikbaar voor inwoners. Binnen de provinciale organisatie en bij een aantal gemeenschappelijke regelingen zijn in 2019 de geplande nulmetingen naar de kwaliteit van het informatiebeheer uitgevoerd. Binnen de provincie is een structureel Strategisch Informatie Overleg (SIO) opgestart. De aansluiting op het e-Depot om digitale informatie voor lange tijd te kunnen bewaren is verder voorbereid. Dit gebeurde in nauw overleg met de stuurgroep die hiervoor is ingesteld. De overdracht van archief- en informatiebestanden door de herindeling van de gemeente Vijfheerenlanden, was een lastig proces, maar is in goede afstemming met de provincie Zuid-Holland en de omgevingsdiensten eind 2019 zo goed als afgerond.
Het Utrechts Archief heeft in 2019 geholpen met de uitvoering van de provinciale agenda voor cultuur en erfgoed door tentoonstellingen en activiteiten te organiseren en schoolgroepen te begeleiden. Samenwerking gebeurde onder meer in de projecten ‘Utrecht begint hier’, ‘Rampjaar’ en ‘De Tweede Wereldoorlog in 100 foto's’.
Een uitgebreidere toelichting van de activiteiten van HUA in 2019 is opgenomen in het jaarverslag van de provinciearchivaris.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De overbrenging en toegankelijkheid van de (historische) provinciale archieven voldoet aan de wettelijke vereisten en de aansluiting op het e-depot voor het langdurig bewaren van digitale informatie is verder voorbereid.	- Recentere archieven van de cvdK en GS zijn in 2019 verder voorbereid om over te brengen. - Aansluiting op het e-Depot is verder voorbereid door de impactanalyse af te ronden en de proefoverbrenging op te starten. De afstemming met HUA binnen de stuurgroep e-Depot is voortgezet.
De kwaliteit van het (digitale) informatiebeheer binnen de provinciale organisatie en die van enkele samenwerkingsverbanden is verbeterd door het uitvoeren van archiefinspecties en nulmetingen.	- De nulmeting bij Projectorganisatie Uithoflijn is afgerond in het eerste kwartaal. - De nulmeting naar de concernvoorzieningen en beleid is in afstemming met Bedrijfsvoering gestart in het derde kwartaal. - Het strategisch informatieoverleg is in het laatste kwartaal afgerond. - HUA heeft met de RUD een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor het toezicht van de provinciearchivaris.
De provincie is toegetreden tot de Gemeenschappelijke Regeling Het Utrechts Archief.	De provincie is op 1 januari 2019 toegetreden tot de gemeenschappelijke regeling Het Utrechts Archief (zie Staatscourant 2018, 69001).

Verbonden partijen

- Het Utrechts Archief (HUA)
- Huis der Nederlandse Provincies (HNP)
- Inter Provinciaal Overleg (IPO)
- Nederlandse Waterschapsbank (NWB)
- NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- NV Remu Houdstermaatschappij
- Randstedelijke Rekenkamer
- Vitens NV

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Indicatoren

Naam indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Overzicht kwaliteit naleving mede-bewindstaken	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en water-schappen dat onder IBT valt en toezichtinformatie verstrekt	100%	95%	100%	100%
Beoordelen en interveniëren	Percentage gemeenten, gemeenschappelijke waterschappen waarbij, indien nodig, de passende toezicht instrumenten worden ingezet	100%	100%	100%	100%
Verbetering kwaliteit naleving mede-bewindstaken	Percentage gemeenten gemeenschappelijke regelingen en water-schappen dat opvolging geeft aan vereiste verbeteringen mede-bewindstaken	70%	60%	60%	65%
Gemeenten onder preventief financieel toezicht *Nr. 10 Basisset BBV*	Aantallen gemeenten onder preventief toezicht	0	1*	1*	1*
Opkomst bij verkiezingen *Nr. 11 Basisset BBV*	De opkomstcijfers van verkiezingen: weergeven in percentage kiezers / stemgerechtigden:				
	Tweede kamer	85%		-	-
	Provinciale Staten	55%		60%	61%
	Gemeenteraden	60%		-	-

Toelichting:

* Speciale (bestuurlijke) aandacht ging ook nog uit naar de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden. Dit vanuit het preventief Arhi-toezicht door termijnoverschrijding van de indiening van de begroting 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overhead

Wat heeft het gekost?

Overhead	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Materiële lasten	26.682	25.716	24.222	24.185	37
Personeelslasten	19.244	20.376	25.304	24.877	427
Lasten	**45.926**	**46.092**	**49.526**	**49.062**	**464**
Baten	-12.868	-7.144	-7.144	-10.569	3.425
Baten	**-12.868**	**-7.144**	**-7.144**	**-10.569**	**3.425**
Saldo van dit programma	**33.059**	**38.948**	**42.382**	**38.493**	**3.889**
Stortingen in reserves	5.364	-	-	344	-344
Onttrekkingen aan reserves	4.185	411	411	444	33
Beslag op de algemene middelen	**34.238**	**38.537**	**41.971**	**38.393**	**3.577**

Toelichting financiële verantwoording
De toelichting op de financiële verantwoording is opgenomen in de jaarrekening (deel 2) onder de toelichting op baten en lasten (Verschillenanalyse Overhead).

Reserves Overhead

	Stortingen 2019		Onttrekkingen 2019	
	Begroot	Realisatie	Begroot	Realisatie
Reserve projecten	-	344	411	444
Totaal				

Onder dit programma vallen de volgende voorzieningen:

- Voorziening NAR-regeling
- Voorziening Groot onderhoud / vervanging huisvesting (opgeheven in 2018 en 2019)
- Voorziening Groot onderhoud kantons (opgeheven in 2018 en 2019)
- Voorziening Groot onderhoud Paushuize (opgeheven in 2018 en 2019)

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Investeringen

MIP/MOP Bedrijfsvoering

MIP Software	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2019 tlv krediet	Restant krediet
Business Intelligence Tool	295	-	-	-	295
HRM Systeem (Personeelsinformatie + salarissysteem)	1.030	28	49	21	981
Facilitair Management Informatie Systeem	472	278	609	331	-137
Document Management Systeem	830	-	54	54	776
Website Internet en Extranet Provincie Utrecht	800	136	434	298	366
Tablets statenleden	100	-	100	100	-
Subtotaal	**3.527**	**442**	**1.246**	**804**	**2.281**
Risico-opslag programma (10%)	353	-	-	-	353
Bruto investeringen software ten laste van kapitaallasten	**3.880**	**442**	**1.246**	**804**	**2.634**

MIP Provinciehuis	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2019 tlv krediet	Restant krediet
Binnenwandopeningen	175	-	-	-	175
Buitenwandopeningen	407	68	55	-13	352
Centrale elektronische voorzieningen	1.000	110	628	518	372
Communicatie	197	-	-	-	197
Losse Gebruikersinventaris	120	-	151	151	-31
Transport	250	83	299	216	-49
Eerste stappen in verduurzamen provinciaal vastgoed	1.310	-	98	98	1.212
Bruto investeringen Provinciehuis ten laste van kapitaallasten	**3.459**	**261**	**1.231**	**970**	**2.228**

Totaal activering Bedrijfsvoering			**1.940**		
Totaal activa in ontwikkeling Bedrijfsvoering		**703**	**537**		
Totaal investeringen Bedrijfsvoering			**2.477**		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PARAGRAFEN

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

1. Paragraaf Projecten

1.1 Hart van de Heuvelrug

Inleiding en historisch perspectief

Wat willen we bereiken?
Hart van de Heuvelrug is een unieke integrale gebiedsontwikkeling waarin versnipperde natuur weer met elkaar in verbinding komt en waarbij ruimte gecreëerd wordt voor woningen, bedrijven en zorgprojecten.
Op 5 juni 2015 hebben de gemeenten Soest en Zeist en de provincie ingestemd met de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg (als apart project, geen onderdeel van dit programma). Doel van het programma is om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren, onder meer door twee ecologische verbindingen (corridors) te maken. Daarnaast zorgt het programma dat meer ruimte ontstaat voor wonen, werken, zorg en recreatie. Een belangrijk uitgangspunt in de uitvoering is dat de opbrengsten van de rode projecten (het ontwikkelen van woon- en werklocaties) zorgen voor de financiering van de groene projecten (ontwikkeling van natuur en recreatie). Daarnaast is er een balans tussen het toevoegen van het aantal hectare ontwikkeld gebied en het aantal hectare groen.

Er zijn al veel projecten gerealiseerd, met name groene. De provincie Utrecht, gemeente Soest, gemeente Zeist en het Utrechts Landschap werken de komende jaren intensief samen om ook de overige projecten te realiseren en af te ronden. Dit gaat vooral om het ontwikkelen van woon- en werklocaties. Het programma loopt door tot eind 2025.

Wat hebben we gedaan?
De provincie Utrecht is binnen het programma Hart van de Heuvelrug verantwoordelijk voor de volgende projecten:
<u>Hart van de Heuvelrug:</u>
- Kamp van Zeist
- Bedrijventerrein Richelleweg
- Woonwijk Sortie 16 (voorheen Dorrestein)
- Harlanterrein (nog administratief afronden)
- Oostelijke Corridor (nog administratief afronden)
- Westelijke Corridor (nog administratief afronden)

<u>Vliegbasis Soesterberg:</u>
- Woonwijk Vliegbasis Soesterberg
- Kavels Westflank (voorheen Dolderseweg)
- Park Vliegbasis Soesterberg
- Corridor Camp New Amsterdam

Naast de provinciale projecten zijn er ook projecten die onder leiding van de gemeenten Zeist en Soest worden uitgevoerd. Dit zijn voor de gemeente Zeist de projecten Willem Arntzhoeve en Huis ter Heide west. Voor de gemeente Soest gaat het om Apollo Noord- Kontakt der Kontinenten, Sauna Soesterberg en Oude Tempel. De financiële eindverantwoordelijkheid voor deze gemeentelijke projecten ligt bij de provincie. Omdat deze projecten niet drukken op de jaarlijkse begroting zijn ze niet in deze jaarrekening opgenomen. De Tussenrapportage Hart van de Heuvelrug (september 2019) gaat inhoudelijk in op de stand van zaken van deze projecten. In de Mastergrex Hart van de Heuvelrug (maart 2020) wordt ook een financiële stand van zaken gegeven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1.1.1 Prioriteiten en lopende zaken

Hart van de Heuvelrug

Kamp van Zeist

Dit terrein van Defensie wordt uiteindelijk een natuurgebied van 29 hectare. Het Rijksvastgoedbedrijf bereidt de verkoop van het terrein aan de provincie voor. De provincie zal het terrein kopen, herinrichten en vervolgens overdragen aan Het Utrechts Landschap. De onderhandelingen tussen provincie, Defensie en Het Utrechts Landschap zouden in het najaar van 2019 starten. Dit traject heeft vertraging opgelopen door aanvullende juridische adviezen die nodig waren. De besluitvorming is nu voorzien begin 2020 en de aan- en verkoop van het terrein medio 2021. Het gebied wordt dan eerst vandalismebestendig ingericht. Zodra de financiële bijdrage vanuit het project Den Dolder Noordoost (WA Hoeve) zeker gesteld is, wordt het terrein verder ingericht. Uiterlijk in 2025 moet het gebied vergroend zijn.

Richelleweg

Richelleweg is een duurzaam bedrijventerrein. De verwachting was dat eind 2019 alle kavels verkocht of in optie zouden zijn. Uiteindelijk was eind 2019 nog één kavel beschikbaar. Enkele kavels zijn verkocht aan bedrijven die nu op het verouderde bedrijventerrein Soesterberg-Noord gevestigd zijn. Hierdoor komt in Soesterberg-Noord ruimte vrij voor de transformatie van bedrijven naar woningen . De gesprekken over overdracht van het openbare gebied aan de gemeente Soest zijn opgestart. De feitelijke overdracht is eind 2020 gepland.

Sortie 16 (voorheen Dorrestein)

Op deze locatie wordt een nieuwe woonwijk ontwikkeld. De planontwikkeling voor Sortie 16 is gestart. BGSV is in 2019 als stedenbouwkundig bureau geselecteerd en is gestart met het opstellen van de gebiedsvisie. Die dient als basis voor het bestemmingsplan. De gebiedsvisie gaat dieper in op de ruimtelijke verkenning uit 2018 en geeft meer gedetailleerde informatie over de gewenste ruimtelijke kwaliteit en het optimale woningbouwprogramma. Daarnaast brengt de gebiedsvisie in beeld wat de financiële keuzes en maatschappelijke opbrengsten zijn. Bij het opstellen van de gebiedsvisie worden verschillende belanghebbende organisaties in het gebied en omwonenden betrokken.

Harlanterrein

Het project is uitgevoerd en op het Harlanterrein is een nieuw natuurgebied gerealiseerd. Om de grond openbaar en marktconform te verkopen aan een natuurbeherende organisatie, is een aanbesteding uitgevoerd. Utrechts Landschap is daaruit als partij geselecteerd. Zodra de verkoopovereenkomst is afgerond, kan het project worden afgerond. Tot die tijd worden de gronden beheerd in opdracht van de provincie.

Oostelijke Corridor

De Oostelijke Corridor is een heideverbinding die over vliegbasis Soesterberg naar het westen loopt. De Oostelijke Corridor bestaat onder meer uit drie ecoducten: Ecoduct Op Hees, Ecoduct Boele Staal en Ecoduct Leusderheide.

Het Ecoduct Boele Staal is in 2016 als laatste gerealiseerd. De gronden (ongeveer negen hectare) die hierbij horen, worden verkocht. Als voorbereidingen voor het verkoopproces zijn een bodemonderzoek en kavelsplitsing uitgevoerd. De verkoop van de grond wordt openbaar en marktconform aanbesteed. Bij de overkapping over de N237 zal een recht van opstal gelden.

<u>Westelijke Corridor</u>

Dit project is volledig uitgevoerd en de gronden zijn overgedragen aan Utrechts Landschap. Na akkoord van de stuurgroep Hart van de Heuvelrug wordt het project afgesloten en financieel verrekend met het Beheerfonds Hart van de Heuvelrug. (Dit zal in 2020 in de vorm van een specifieke reserve financieel worden ingericht). In de jaarrekening wordt hierbij de investering geactiveerd onder de Immateriële vaste activa en afgeschreven in de komende jaren.

Vliegbasis Soesterberg

Woonwijk Vliegbasis Soesterberg

Een deel van de voormalige vliegbasis, ongeveer 20 hectare, heeft de bestemming ‘wonen’ gekregen. Hier ontwikkelt de provincie Utrecht in nauwe samenwerking met de gemeenten Zeist en Soest en Utrechts Landschap een nieuwe duurzame woonwijk (225-250 woningen) die qua sfeer en beleving past bij het bijzondere landschap. Deze woonwijk bevindt zich in de planontwikkelingsfase. In 2019 zijn de condities verder uitgewerkt,

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

zoals de ontheffing wet natuurbescherming. Ook is gestart met het ruimen van niet-gesprongen-explosieven en is de basis gelegd om in 2020 de verkoopstrategie vast te stellen.

In het voorjaar van 2019 is in een deel van het gebied de bodemverontreiniging PFOS (Perfluoroctaanzuur) gevonden, met name rond de voormalige brandweerkazerne. PFOS is lange tijd (tot 2006) een bestanddeel van blusschuim geweest en is met name rond de voormalige Brandweerkazerne e.o. in de bodem terechtgekomen. De PFOS-problematiek is relatief nieuw. Er is echter nog geen landelijke of provinciaal saneringsbeleid hoe om te gaan met PFOS-verontreiniging, er is wel een wettelijke saneringsplicht. Momenteel zijn er nog geen operationele technische reinigingstechnieken beschikbaar. Dit maakt de ontwikkeling van de woonwijk lastig te plannen. Verwachte tijd voor ontwikkelen van saneringsoplossing is 1 à 2 jaar. Met Defensie, de voormalig eigenaar van het terrein, zijn gesprekken gevoerd over de sanering van de bodem. In samenwerking is een plan van aanpak opgesteld om tot een oplossing voor de sanering en een kostenverdeling te komen. Daarnaast wordt bekeken welke impact dit heeft op de planning. Zo wordt bijvoorbeeld bekeken of de woonwijk in fases kan worden uitgevoerd en of al gestart kan worden met het deel waar geen PFOS is gevonden.

Kavels Westflank (voorheen Dolderseweg)
Aan de Dolderseweg in Huis ter Heide ligt een terrein van circa 1,7 hectare dat kan worden verkocht voor woningbouw. Provinciale Staten hebben de verkoopprocedure voor de provinciale kavels aan de Dolderseweg in december 2018 definitief afgebroken. Dit naar aanleiding van een onderzoek van de Randstedelijke Rekenkamer. In 2019 is overeenstemming bereikt met de twee particulieren die benadeeld zijn in de oude procedure. Ook de procedure met de makelaar is afgehandeld. In het najaar 2019 is de planvorming weer opgestart en heeft de kwaliteitsadviseur van de Provincie een ruimtelijk advies opgesteld. In 2020 komen de kavels opnieuw in de verkoop.

Park Vliegbasis Soesterberg
De provincie Utrecht heeft het grootste deel van de voormalige Vliegbasis Soesterberg (ongeveer400 hectare) gekocht van het ministerie van Defensie. Dit om een bijzonder natuurgebied te ontwikkelen met behoud en beleving van cultuur(historie) en erfgoed. Het gebied is in de jaren daarna omgevormd tot ‘Park Vliegbasis Soesterberg’. Eind 2017 is het grotendeels verkocht aan Utrechts Landschap. Met de verkoop van Park VBS van de Provincie Utrecht aan Utrechts Landschap zijn de rollen veranderd. Vanuit deze nieuwe rolverdeling zijn de gebiedspartners met elkaar in gesprek over de verdere ontwikkeling van en programmering in Park Vliegbasis Soesterberg. De recreatieve paden, routes en recreatieve voorzieningen zijn voor een groot deel gerealiseerd. Enkele onderdelen van het padenplan hebben impact op het leefgebied van de veldleeuwerik. Deze onderdelen moeten verder uitgewerkt of aangepast nodig. Dat is met name aan de zuidwestkant het geval. Hiervoor is een pakket mitigerende maatregelen opgesteld om de veldleeuwerik duurzaam in stand te houden. Deze maatregelen zijn een randvoorwaarde voor de benodigde ontheffing Wet natuurbescherming. De planning om deze in 2019 aan te vragen, is niet gehaald. Het is een complex vraagstuk dat vraagt om zorgvuldigheid en goed gecoördineerde aanvragen voor de verschillende onderdelen.

In het park is één geval van PFOS-verontreiniging vastgesteld waar mogelijk saneringsmaatregelen nodig zijn. Op een aantal andere PFOS-verdachte locaties wordt bodemonderzoek gedaan. Dit om eventuele verspreidingsrisico’s via het grondwater en/of ecologische risico’s vast te stellen en uit te sluiten.

In oktober 2019 is een cultureel evenement met het thema ’Koude oorlog’ in het park georganiseerd. Bezoekers konden de cultuurhistorie van deze plek ervaren. De evaluatie van dit evenement wordt gebruikt om toekomstige programmering van evenementen in het park te bespreken.

De ‘Pleisterplaats’ bij Soesterberg-Noord is in aanbouw en gaat in 2020 open onder de naam café-restaurant Soesterdal.

Ecologische corridor Camp New Amsterdam
Het laatste deel van de westelijke ecologische verbinding moet nog gerealiseerd worden. Het gaat om het stuk dat loopt over de westkant van de voormalige vliegbasis Soesterberg, door Camp New Amsterdam. Dat is en blijft in eigendom van het Rijk/Defensie. Met de nieuwe verbinding wordt de bestaande hoge ecologische waarden op de voormalige vliegbasis versterkt en het Natuur Netwerk Nederland uitgebreid. In 2018 is in een inrichtingsplan opgesteld en heeft Defensie aangegeven de uitvoeringsfase op zich te willen nemen (door Rijksvastgoedbedrijf/RVB). Hiervoor worden een plan van aanpak, een uitvoeringsovereenkomst en een overeenkomst van opdracht opgesteld. De gesprekken liggen nu tijdelijke stil door capaciteitsproblemen bij RVB.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Hierdoor zijn nog geen goede afspraken gemaakt over het uitvoeringsproces van de ecologische corridor Camp New Amsterdam.

1.1.2 Financieel overzicht

Exploitatielasten en - baten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg

Onderstaande tabel laat het budget (raming van kosten en opbrengsten) 2019 zien, de daadwerkelijk gemaakte lasten en baten en het verschil hiertussen. Dit zijn alleen de provinciale projecten en niet de gemeentelijke projecten, aangezien deze niet op de provinciale begroting drukken. Deze tabel geeft een weergave van 2019 en dus niet van het uiteindelijke eindresultaat van het programma. Dat overzicht is opgenomen in de volgende paragraaf.

De lasten en baten van de programmaonderdelen over 2019 zijn als volgt:

Financieel overzicht (x1.000)	Budget 2019	Gerealiseerd 2019	Saldo
Lasten			
HvdH - Harlanterrein	10	-	10
HvdH - Oostelijke Corridor	45	19	26
HvdH - Westelijke Corridor	5	5	-
HvdH - Kamp van Zeist	80	78	2
HvdH - Richelleweg	302	203	99
HvdH - Sortie16 *(Dorrestein)*	185	147	38
Vliegbasis Soesterberg *(VBS + Park)*	2.385	1.565	820
Totaal lasten	**3.012**	**2.017**	**995**
Baten			
HvdH - Richelleweg	402	8.801	8.399
HvdH – Sortie16 *(Dorrestein)*	225	225	-
Vliegbasis Soesterberg *(VBS + Park)*	-	-	-
Totaal baten	**627**	**9.026**	**8.399**
Totaal batig saldo			**7.404**

Toelichting afwijkingen
Richelleweg:
Lasten: Een deel van de uit te voeren inrichtingsmaatregelen zijn doorgeschoven naar 2020 waardoor de werkelijke lasten lager zijn dan begroot.
Baten: De verkoop van de gronden is dit jaar succesvol verlopen. Door de gunstige markt is er ingelopen op de eerdere planning van de uitgifte van gronden tot in 2021.

Sortie16:
Een deel van de begrote uit te voeren planontwikkelingskosten is verplaatst naar 2020.

Vliegbasis Soesterberg:
Omdat in 2019 nog niet gestart is met het bouwrijp maken en de inrichtingswerkzaamheden van de woonwijk, is er een lagere realisatie. Reden voor de vertraging is met name het PFAS-dossier en de wet Natuurbescherming.

Door het batig saldo is de boekwaarde 2019 van de projecten (onderdeel van Voorraden op de balans) lager dan in 2018.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Mastergrex Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg

Balanswaardering
De door de provincie in exploitatie genomen gronden waarderen we tegen (historische) verkrijgingsprijs vermeerderd met de vervaardigingskosten. Afgesloten projecten van alle partners worden verrekend met het Beheerfonds ter nivellering van de “plussen met minnen”. Dit fonds is een onderdeel van de boekwaarde Hart van de Heuvelrug en wordt jaarlijks vastgesteld door de stuurgroep, waarin de drie partners vertegenwoordigd zijn. Ingaande 2018 is de financiële verantwoording van het programma aangepast:

- de 'rode' projecten, waarbinnen de ontwikkelingen in wonen en werken plaatsvinden, blijven verantwoord onder de Voorraden, dit zijn de projecten Woonwijk Vliegbasis Soesterberg, Sortie 16 (vh Dorrestein) en bedrijventerrein Richelleweg;
- de 'groene' projecten zijn nu onder de vaste activa opgenomen:
    - de projecten waarbij de grond nog in eigendom is onder de Materiële vaste activa (MVA); dit betreft de projecten Oostelijke Corridor, Kamp van Zeist en het Harlanterrein
    - de projecten waarbij de grond overgedragen is onder de Immateriële vaste activa (IVA), Bijdragen in activa van derden, dit zijn de projecten Westelijke Corridor, Park Vliegbasis Soesterberg en het Beheerfonds, waarin de resultaten van de afgesloten projecten opgenomen zijn.

Conform het BBV wordt er op de rode projecten tussentijdse winst genomen, volgens de Percentage of Completion (POC)-methode en op de afgesloten projecten in de IVA wordt jaarlijks afgeschreven. De hieruit voortkomende financiële gevolgen worden in Programma 1 verantwoord. De intentie is het voordeel af te wikkelen via de speciaal voor dit doel in 2020 in te stellen bestemmingsreserve als invulling van het contractueel overeengekomen beheerfonds.

Risicoverdeling
Na afronding van de grondexploitaties (grexen), voorzien in 2025, is het financiële risico voor de provincie, uitgezonderd bij eigenstandige besluiten van een partij, die negatief afwijken van de financiële kaders zoals overeengekomen in de samenwerkingsovereenkomsten. In een dergelijk geval zijn de volledige kosten van het besluit voor rekening van de partij die het besluit genomen heeft. Voor Vliegbasis Soesterberg zijn afspraken gemaakt over medeverantwoordelijkheid van de gemeenten Soest en Zeist.

Exploitatieresultaten
De exploitatiebegrotingen van de in exploitatie genomen gronden worden jaarlijks geactualiseerd. Onderstaand overzicht (zie volgende pagina) geeft de verwachte eindstand in 2025 weer, uit de actualisatie die begin 2020 heeft plaatsgevonden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Projecten	uitvoering bij	Boekwaarde	nog te realiseren lasten -/- baten	Totaal op eindwaarde
Hart van de Heuvelrug				
Den Dolder Nrd Oost/WA Hoeve	Zeist	-		
Huis ter Heide West	Zeist	-1.967		
Apollo Nrd Kontakt der Kontinenten	Soest	-751		
Apollo Nrd Sauna Soesterberg	Soest	-3.550		
Apollo Nrd Oude Tempel	Soest	-7.905		
Sortie 16 (Dorrestein)	Prov Utrecht	-5.683		
Kamp van Zeist	Prov Utrecht	-201		
Oostelijke Corridor	Prov Utrecht	-18.433		
Richelleweg	Prov Utrecht	13.408		
Westelijke Corridor (afgerond, BW naar Beheerfonds)	Prov Utrecht	-		
Harlanterrein	Prov Utrecht	-2.254		
Beheerfonds	Prov Utrecht	-11.743		
subtotaal GREX20 Hart van de Heuvelrug		**-39.079**	**30.019**	**-9.060**
verwachte storting in Beheerfonds uit Vliegbasis Soesterberg				10.000
subtotaal Hart van de Heuvelrug				**940**
Vliegbasis Soesterberg				
Park	Prov Utrecht	-25.437	-	-
Woonwijk	Prov Utrecht	-2.163	-	-
subtotaal GREX20 Vliegbasis Soesterberg		**-27.600**	**28.561**	**961**
subtotaal Provinciale grondexploitatie				**4.609**
Betreft inschatting meeropbrengst boekwaarde		-	-	-
Richelleweg, de netto opbrengst verkoop park vliegbasis en het budget -/- kosten mitigerende maatregelen veldleeuwerik		-	-	-
Verwacht resultaat Hart van de Heuvelrug-Vliegbasis Soesterberg op eindwaarde (positief)				**6.510**

Het verwachte eindresultaat van de programma's bij afronding in 2025 op basis van de Grexen20 is ten opzichte van de Grexen19 gedaald met circa € 2,8 mln. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn onder andere:

- de extra kosten voor PFOS-sanering en de extra plankosten door de ontstane vertraging door deze sanering bij Woonwijk Vliegbasis Soesterberg.
- minder uitgeefbare grond en dus lagere verkoopopbrengsten bij Apollo Noord-Oude Tempel omdat in de herziening van het bestemmingsplan de groene landenstructuur geborgd dient te zijn. Met minder woningen tot gevolg.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1.1.3 Risico's

Het saldo van de projectresultaten van Hart van de Heuvelrug komt uiteindelijk voor rekening en risico van de provincie. Voor Vliegbasis Soesterberg zijn apart afspraken gemaakt voor de verdeling van het risico.

Met het uitvoeren van de grondexploitatie lopen wij risico's, ook na het nemen van beheersmaatregelen. Deze risico's worden, voor zover de kans op optreden kleiner is dan 50%, gedekt uit het weerstandsvermogen (zie paragraaf 2). Bij de herziening van de Grexen per 1 januari 2020 zijn er geen risico's hoger dan 50% geïdentificeerd. Op grond hiervan is besloten geen voorziening in te stellen.

Het risico op het moeten betalen van vennootschapsbelasting blijft actueel. Over de jaren 2016, 2017 en 2018 heeft de belastingdienst bericht dat geen vennootschapsbelasting hoeft te worden afgedragen. Voor 2019 en volgende jaren gaan we vooralsnog uit van eenzelfde standpunt.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

1.2 Uithoflijn

1.2.1 Prioriteiten en lopende zaken

Wat hebben wij bereikt

Op 16 december 2019 is tram 22 in exploitatie gegaan. In februari 2019 werd een test en proefbedrijf gestart. De RUD (Regionale Uitvoeringsdienst) heeft daarna op basis van een advies van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILenT) de indienststellingsvergunning verleend. Tram 22 is de exploitatie begonnen met een frequentie van 10 ritten per uur per richting. In 2020 zal de frequentie opgevoerd worden naar 12 en uiteindelijk 16 ritten per uur per richting . Als de nog resterende punten zijn aangepakt wordt de Projectorganisatie decharge verleend en zal de Bestuursovereenkomst UHL met de gemeente Utrecht beëindigen. Daarna zal decharge aan GS gevraagd worden en is dit project afgerond.

Historie

Tram 22 loopt van Utrecht Centraal naar het Utrecht Science Park en vervangt daarmee buslijn 12 die dagelijks een groot aantal reizigers vervoerde. Het project werd aangestuurd door de Stuurgroep Uithoflijn, waarin ook de gedeputeerde van de provincie Utrecht en de wethouder van de gemeente Utrecht zaten. Gezamenlijk waren zij verantwoordelijk voor de realisatie van de infrastructuur, het materieel en een zorgvuldige test- en proefbedrijf. De exploitatie van de Uithoflijn is onderdeel van de concessie van U-OV en behoort daarmee tot de taak van de provincie.

De Uithoflijn is om meerdere redenen een project met complexe factoren. Om te beginnen omdat twee partners in het project samenwerken: de gemeente Utrecht en de provincie Utrecht. Onder aansturing van de gezamenlijke opdrachtgevers zijn verschillende deelprojecten uitgevoerd. Die moesten gezamenlijk één werkend tramvervoersysteem vormen. Een deel van het project is uitgevoerd in het dynamische gebied rond Utrecht Centraal Station, waar naast de Uithoflijn meerdere bouwprojecten tegelijkertijd worden uitgevoerd.
Door deze en andere factoren waren een adequate sturing, maximale samenwerking en bestuurlijke aandacht van de opdrachtgevers essentieel. Daarom zijn duidelijke afspraken gemaakt over sturing en rollen en is met integrale planningen gewerkt.

1.2.2 Financieel overzicht

Financieel overzicht	Totaal budget	Gerealiseerd t/m 2018	Budget 2019	Gerealiseerd 2019	Budget 2020 e.v.
Projectbudget					
Traminfrastructuur	365.744	311.986	42.250	22.505	22.726
Materieel	81.355	51.264	24.650	10.465	18.922
Totaal projectbudget	447.099	363.250	66.900	32.970	41.648
Bijdragen van derden					
Traminfrastructuur	366.122	263.672	29.554	-	102.450
Totaal bijdragen van derden	366.122	263.672	29.554	-	102.450
Totaal	80.977	99.578	37.346	32.970	-60.802

Bovenstaand financieel overzicht is bedoeld om inzicht te geven in de voortgang van het project en sluit aan op de rapportages Werkend Tram Vervoersysteem (WTVS). De rapportage Werkend Tram vervoersysteem (WTVS) is eerder tot stand gekomen dan de cijfers in de jaarrekening omdat het project Uithoflijn een andere dynamiek kent. Zo worden correcties in verschuivingen tussen de jaren, niet in de WVTS rapportage aangepast. Hierdoor kunnen de cijfers in de WTVS rapportage afwijken van de cijfers in de jaarrekening en om die reden is een disclaimer opgenomen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1.2.3 Risico's

In 2019 is strak gestuurd op de risico's die samenhangen met dit complexe project. Onder meer op de tijdige levering en in bedrijfstelling van de trambeveiligingssystemen. Maar ook op technische tekortkomingen die de aannemer moest oplossen en de opleverdossiers van de aannemer. Verder is er veel energie gestopt in de integratie van alle systemen en het aantonen van een veilige werking en vastlegging daarvan in de integrale Safetycase. Tijdrovende processen, waarover veelvuldig is afgestemd met de bevoegde instanties om een tijdige veiligheidsbewijsvoering en bijhorende vergunningen te verkrijgen en de exploitatie te mogen starten. Op een vastgesteld aantal restpunten na dat in 2020 verder afgehandeld wordt, zijn de geïdentificeerde risico's adequaat aangestuurd en beheerst.

In Utrecht Science Park is nauw samengewerkt met onder andere Universiteit van Utrecht, Hogeschool Utrecht en Universitair Medisch Centrum. Om voor zo min mogelijk overlast te zorgen tijdens de realisatie zijn in de bovenbouw van de railinfra maatregelen genomen om de (zeer) gevoelige meet- en behandelapparatuur in de Uithof niet te verstoren door mogelijke elektromagnetische interferentie (EMI). De EMI-testen in 2019 hebben aangetoond dat de verstoringen grotendeels binnen de overeengekomen normen passen. Om de laatste zwerfstromen aan te pakken, wordt in 2020 nog een beperkt aantal maatregelen genomen.

Bij de provincie is een aantal projecten gerealiseerd die een randvoorwaarde waren om tram 22 op tijd in exploitatie te kunnen nemen. Het grootste project was de bouw van een nieuwe tramremise (NTR). Hier wordt het materieel gestald, onderhouden en getest. Op 28 november 2019 is de NTR tijdens een feestelijke bijeenkomst officieel in gebruik genomen. In 2020 wordt het buitenterrein verder afgewerkt en wordt een open dag voor belangstellenden georganiseerd.

Verbeterplan organisatiegereedheid

Het verbeterplan naar aanleiding van de audit Systeemintegratie en organisatiegereedheid Uithoflijn van Horvat & Partners en Deloitte is in 2019 afgerond. Gedeputeerde Staten hebben een verantwoordingsrapportage vastgesteld die aan de staten is aangeboden. Het verbeterplan is daarmee afgesloten.

Bewustwordingscampagne komst Uithoflijn/veiligheid

Het Uithoflijntracé loopt door een gebied van Utrecht waar bewoners niet gewend zijn dat er een tram rijdt. Daarom heeft de projectorganisatie Uithoflijn een bewustwordingscampagne opgezet en uitgevoerd. Dit om ruim op tijd aandacht te vragen voor de veiligheidsrisico's die kunnen ontstaan met de komst van de trams. De campagne heeft brede aandacht gekregen in de (sociale) media, is goed ontvangen en bleek effectief. De boodschap van de campagne gaat niet alleen over tram 22, maar ook over de bussen in het stationsgebied en in USP De Uithof. Hiermee is tegemoetgekomen aan de wensen van de Uithofpartners.

Monitoring

De prestaties van tram 22 worden nauwlettend gemonitord. Elke week worden de prestaties inzichtelijk gemaakt en zijn actuele cijfers beschikbaar over onder meer de aantallen reizigers, de punctualiteit en beschikbaarheid van het materieel en de infrastructuur.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1.3 Omgevingswet

1.3.1 Prioriteiten en lopende zaken

Inleiding en historisch perspectief

In het fysieke domein gaat veel veranderen de komende jaren met de komst van de Omgevingswet. Voor de inwoners en de overheid. De wet heeft de volgende verbeterdoelen:

- Het vergroten van de inzichtelijkheid, de voorspelbaarheid en het gebruiksgemak van het omgevingsrecht.
- Een samenhangende benadering van de fysieke leefomgeving, in beleid, besluitvorming en regelgeving.
- Een verruiming van de bestuurlijke afwegingsruimte door een actieve en flexibele aanpak voor het bereiken van doelen voor de leefomgeving.
- Het versnellen en verbeteren van besluitvorming over activiteiten en projecten in de fysieke leefomgeving.

Voor de provincie heeft de komst van de Omgevingswet aanzienlijke gevolgen voor alle kerntaken. We krijgen niet alleen nieuwe instrumenten, zoals de omgevingsvisie. We moeten bijvoorbeeld ook onze dienstverlening digitaliseren en onze manier van werken aanpassen. De laatst gepubliceerde datum voor de inwerkingtreding van de wet is 1 januari 2021. De minister heeft dit in een brief namens het kabinet aan de eerste kamer laten weten. In een brief aan de kamer van november 2019 heeft de minister laten weten dat de definitieve beslissing over de datum van inwerkingstreding medio 2020 genomen wordt op basis van de stand van zaken op dat moment.

Doel van het programma is de provincie Omgevingswetproof te maken. In 2019 ligt de focus op het opstellen van de conceptversie van de omgevingsvisie en -verordening voor de hele fysieke leefomgeving. De basis hiervoor is het koersdocument (2018).

Met het uitvoeren van de vijf projecten die hieronder staan toegelicht, zorgen we dat de provincie klaar is voor de Omgevingswet. In onze veranderaanpak staan drie pijlers centraal:

- Leren door te doen
- Kort cyclisch resultaten bepalen en realiseren
- Samenwerken met partners

Omgevingsvisie en –verordening

In 2019 is gewerkt aan het concept-ontwerp van de omgevingsvisie en -verordening. Deze zijn eind 2019 opgeleverd. De PlanMER loopt hier parallel in mee (de eerste contouren zijn ook eind 2019 opgeleverd) en is/wordt actief betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie en -verordening. Ook zijn er in 2019 ongeveer vijftien ambtelijke en bestuurlijke participatiebijeenkomsten rond de omgevingsvisie/-verordening georganiseerd.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Het opstellen van een concept omgevingsvIsie en -verordening.	Eind 2019 is het concept-ontwerp omgevingsvisie en –verordening opgeleverd.
Er zijn minimaal drie participatiebijeenkomsten georganiseerd, waarbij we de Utrechtse samenleving nauw bij betrekken.	Er zijn ongeveer vijftien participatiebijeenkomsten georganiseerd.
Het opstellen van een interactief digitaal milieueffectrapport (planMER) dat bijdraagt aan de besluitvorming over de OmgevingsvIsie en –verordening.	De planMER wordt parallel aan het ontwerp van de omgevingsvisie en verordening opgesteld.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

In 2019 is gewerkt aan de veranderingen die voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VHT) nodig zijn door de komst van de Omgevingswet.

Bestuurders VTH hebben in het bestuurlijk Provinciebrede Samenwerkingsoverleg afgesproken om onder de noemer ‘Een overheid’ op zes voorgestelde onderwerpen/projecten de samenwerking uit te werken en uit te voeren. Hiervoor zijn inmiddels werkgroepen actief waarin gemeenten, waterschappen, provincie en andere overheidspartners meedoen. Daarin wordt onder andere gewerkt aan samenwerkingsafspraken voor de hele provincie die eind 2020 ter vaststelling worden voorgelegd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
De implementatie van de veranderopgave VHT is in uitvoering	De implementatie van deze opgave is in uitvoering.

Digitaal stelsel Omgevingswet
In het project Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) helpen we bij de digitalisering en aanpassing van de informatievoorziening van de andere projecten van het programma Invoering Omgevingswet. Daarnaast heeft het DSO eigen activiteiten om aan te sluiten op het landelijke stelsel.

In 2019 is samen met IPO het traject Samen Oefenen opgestart om met alle provincies en leveranciers klaar te zijn voor het digitaal publiceren van onze omgevingsvisie en -verordening.
Mede vanuit onze provincie is een interprovinciale richtlijn opgesteld om onze verordening in het Omgevingsloket te annoteren/digitaal leesbaar te maken. Dit is vastgesteld in AAC-ROWW.
Ook is in 2019 een gezamenlijke regionale agenda voor de informatie-aspecten binnen VTH tot stand gekomen.
Om onze provincie Omgevinsgwetproof te maken, is verder gestart met een project voor de noodzakelijke upgrade van het zaaksysteem.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er is software beschikbaar en toepasbaar voor het opstellen en publiceren van de digitale omgevingsvisie en –verordening.	Utrecht heeft samen met IPO veel initiatief genomen om het traject Samen Oefenen op te starten om met alle provincies en onze leveranciers klaar te zijn voor het digitaal publiceren van onze Omgevingsvisie en -verordening. De ontwikkeling van de software was eind 2019 nog niet klaar en loopt door in 2020. Deze volgt de landelijke ontwikkelingen.
Er is een structuur opgezet met definities die in de omgevingsverordening worden gebruikt.	Deze structuur is opgezet en ingevoerd. Met name vanuit Utrecht is een interprovinciale richtlijn opgesteld voor het annoteren/digitaal leesbaar maken van onze verordening in het Omgevingsloket. Dit is vastgesteld in AAC-ROWW. Intern is de werkwijze voor het objectgericht schrijven met onze planjuristen uitgewerkt.
De implementatie van de (op dat moment bekende) veranderopgave voor de digitale aspecten van VTH is in uitvoering.	De veranderopgave voor de digitale aspecten is in uitvoering en gedeeltelijk operationeel. De vergunningchecker (vragenboom) voor de Kapvergunning is ingericht en staat binnenkort op de website. Alle voorbereiding voor aanbesteden van de noodzakelijke upgrade van het zaaksysteem zijn gedaan.
Het verzenden van de omgevingsvIsie en –verordening voor publicatie in de landelijke voorziening is voorbereid.	Een eerste proefverordening is gepubliceerd in de landelijke testomgeving vanuit de plansoftware. De leverancier is gemandateerd voor publicatie en heeft de provincie aangesloten. De voorbereiding is hiermee afgerond.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Aanpassen manier van werken

Om de werkwijze van de medewerkers en het bestuur aan te passen aan de Omgevingswet, is in 2019 de focus verlegd van verkennen naar experimenteren en concretiseren. Hiervoor zijn verschillende activiteiten geweest:

- Er is een succesvolle pilot uitgevoerd waarin het toekomstige werkproces voor het wijzigen van de omgevingswetverordening (lean) in beeld is vormgegeven.
- Voor de acht belangrijkste werkprocessen van de Omgevingswet zijn proceseigenaren benoemd.
- Er zijn opdrachten verleend voor het uitvoeren van korte verkenningen van het werkproces.
- De verkenning voor het monitoren van beleid en evaluaties en voor het wijzigen van de omgevingsvisie zijn afgerond.
- Er zijn verschillende trainingen georganiseerd gericht op het overdragen van kennis van de wet, de veranderopgave en het ervarend leren zoals teamtrainingen en reflectiesessies over de resultaten van OW experimenten in relatie tot onze toekomstige werkprocessen.
- Over zeven casussen is tijdens het PRIP (provinciaal initiatieven platform) een integraal besluit genomen. Het PRIP is een werkvorm waardoor integraler en sneller beleidsafwegingen op basis van een (ruimtelijke) casus worden gemaakt. Hierbij worden kansen worden gekoppeld en belangen afgewogen zoals onze provinciale visie en het opgavegerichte werken verlangen
- Er is een E-learningstool ontwikkeld met een basiscursus over de Omgevingswet. Deze tool is klaar voor provinciale medewerkers.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
Er zijn ongeveer acht workshops gehouden over het in beeld brengen van de werkprocessen.	De werkprocessen zijn in beeld gebracht. Voor acht werkprocessen zijn proceseigenaren benoemd. Voor het uitvoeren van de workshops is een pilot geweest met twee werkprocessen. De werkprocessen worden in 2020 verder uitgewerkt, omdat dan ook duidelijker is hoe deze processen er daadwerkelijk uit zullen zien en de bemensing voor deze uitwerking op orde is.
Ongeveer vijf te veranderen werkprocessen zijn beschreven (incl. procesverantwoordelijkheid).	Twee verkenningen van de te veranderen werkprocessen zijn afgerond, de overige volgen in 2020 (zie ook bovenstaand punt).
Er zijn minimaal vier trainingen/games georganiseerd voor kennisoverdracht en het ervarend leren gericht op het aanpassen van werkprocessen en/of houding en gedrag.	Er zijn ongeveer tien workshops en (team)trainingen georganiseerd. De workshops hebben inzicht gegeven in de veranderopgave van de Omgevingswet voor het betrokken team.

Nationale wet-, regelgeving en visie

Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Met de NOVI geeft het Rijk een langetermijnvisie op de betekenis, toekomst en de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Nederland. In samenwerking met regionale partners hebben wij proactief input geleverd voor de NOVI, onder andere door te reageren op conceptversies, position papers aan te bieden en gezamenlijk gebiedsdialogen te organiseren. Zie verder paragraaf 1.1.3 gezamenlijk agenderen en programmeren.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
In de Utrechtse regio zijn minimaal drie bijeenkomsten gehouden over de Omgevingswet voor ambtenaren, bestuurders en/of volksvertegenwoordigers van Utrechtse netwerkpartners en zijn samenwerkingsafspraken gemaakt voor de invoering van de wet.	Er zijn ongeveer vijftien bijeenkomsten in de Utrechtse regio gehouden over de invoering van de wet en onze de provinciale verordening.
Er is een zienswijze op de Ontwerp Nationale Omgevingsvisie (NOVI), er is een Omgevingsagenda landsdeel Noordwesten en er is (via het IPO) een	Provincie Utrecht en IPO (mede namens provincie Utrecht) hebben bij het Rijk een zienswijze op de Ontwerp NOVI ingediend. Partijen in landsdeel Noordwest hebben

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

bestuursakkoord met koepels en het Rijk over de NOVI (zie ook paragraaf 1.1.3).	afgesproken voorjaar 2020 te kijken wanneer en hoe resultaten uit lopende Rijk-regiotrajecten in een Omgevingsagenda terecht gaan komen. Ook is het IPO nog in overleg met Rijk en andere koepels over samenwerkingsafspraken voor de NOVI. Zie paragraaf 1.1.3.
Er zijn alerte reacties (samen met de IPO-partners) op voorstellen voor (aanpassing van) wetgeving, zoals de Omgevingsregeling en het Invoeringsbesluit waarvoor consultatie is voorzien in 2019.	De provincie heeft in de loop van het jaar bijgedragen aan de IPO-reactie bij de consultatie van: (1) de Aanvullingsbesluiten voor respectievelijk Bodem, Natuur, Grondeigendom en Geluid, (2) de digitale standaarden en (3) de Omgevingsregeling
Er is meegedaan aan twee tot drie experimenten voor het testen van de uitvoerbaarheid van wet- en regelgeving, onder andere gericht op de toepassing van voorbeschermingsregels (= bescherming van provinciale belangen in situaties dat de omgevingsverordening nog niet is geïmplementeerd in een gemeentelijk omgevingsplan).	De provincie heeft meegedaan aan vier botsproeven waarbij nieuwe regels zijn getest op praktijkcasussen (duurzame energie, uitbreiding verstedelijking en UNESCO werelderfgoed NHW, Regelgeving Natuur (Besluit kwaliteit leefomgeving)). Daarnaast is een pilot uitgevoerd om de standaarden te testen (invoering deel Omgevingsverordening in DSO).

1.3.2 Financieel overzicht

Niet van toepassing

1.3.3 Risico's

Risico	Gevolg (omvang; intern of extern)	Nabijheid gevolg (voor of na inwerking-treding wet)	Beheersmaatregelen
Softwareleveranciers leveren niet tijdig of op niet de juiste kwaliteit of het inkooptraject levert vertraging op.	Groot; intern (niet op tijd gereed)	Voor	- Tijdig starten met bepalen programma van eisen - Vroegtijdig afstemmen met huidige leveranciers - Samenwerking in regio of interprovinciaal
Programma is te complex en omvangrijk.	Groot; extern (producten en afspraken niet op juiste niveau en tijdig gereed)	Voor	- Intensief samenwerken met andere provincies en in regio om samen te leren, delen en realiseren. - Kortcyclische aanpak. - Experimenten uitvoeren. - Focus op wettelijke basis. - Kwalitatief goede programmaorganisatie. - Taken en verantwoordelijkheden waar mogelijk in de lijn beleggen in plaats van in het programma. - Snelle escalatiemogelijkheid naar opdrachtgever voorkoers en/of prioritering.
Ketensamenwerking met partners loopt niet soepel, mede door tempo-verschillen tussen ketenpartners.	Groot; extern (positie provincie in fysieke domein en niet efficiënte en effectieve samenwerking in de praktijk.)	Voor en na	- Intensieve samenwerking met regiopartners, waaronder Omgevingswetdag. - Experimenten uitvoeren met ketenpartners. - Kwalitatief goede programmaorganisatie. - PSO benutten om de samenwerking te organiseren en te borgen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Risico	Gevolg (omvang; intern of extern)	Nabijheid gevolg (voor of na inwerking-treding wet)	Beheersmaatregelen
			- Zorgen voor tijdige en heldere plannen en afspraken richting ketenpartners, zodat partners weten waar ze aan toe zijn. - Producten uit het PSO benutten om de samenwerking te versterken. - Samenwerking bij de ontwikkeling van het VTH-beleid vóór inwerkingtreding en actualiseren van het VTH-beleid na implementatie van de wet.
DSO/VTH - Voortgang en kwaliteit andere provincies en regiopartners en die van provincie zijn ongelijk.	Redelijk; extern	Voor en na	- Intensieve samenwerking met regiopartners, waaronder Omgevingswetdag. Ook na invoering wet. - Kwalitatief goede programmaorganisatie vóór invoering. - Benutten van PSO en PSO-producten (samenwerkingsruimte, informatieportaal).
Voortgang en kwaliteit andere provincies en regiopartners en die van provincie zijn ongelijk	Redelijk; extern	Voor en na	- Intensieve samenwerking met regiopartners, waaronder Omgevingswetdag. Ook na invoering wet. - Kwalitatief goede programmaorganisatie.
Vertraging landelijke wet- en regelgeving, of kwaliteit is onvoldoende	Redelijk; intern en extern (alle overheden worden getroffen)	Voor	- Input leveren aan wetgever via spoor nationale wetgeving. - Kortcyclische aanpak.
Onvoldoende capaciteit en verantwoordelijkheid op borging resultaten in de organisatie	Middel; processen en werken volgens de Omgevingswet is niet overal geland, programmateam blijft na afloop doorlopen	Na	- Medio 2020 stand van zaken rapporteren.
Informatie-infrastructuur, digitale standaarden stagneren of kwaliteit is onvoldoende	Redelijk; intern en extern (kans is klein dat wet in werking treedt als stelsel niet gereed is)	- Actief input leveren voor nationale wet- en regelgeving en programma DSO. - Kortcyclische aanpak.	
Budget is niet toereikend	Klein; intern (kwaliteit lager, zaken niet of later uitvoeren)	- Extra budget aanvragen. - Werkzaamheden schrappen of vertragen of kwaliteit producten verlagen.	
Tijdige bestuurlijke besluitvorming intern en extern	Groot; intern en extern	- Bestuur provincie intensief betrekken. - Frequente bestuurlijke overleggen met externe partners.	
Overdracht: beoogde eigenaren worden niet voldoende betrokken bij het programma of nemen	Groot; intern	- Uitgewerkt hoofdstuk overdracht in plan 2020 en verder. - Beoogd eigenaren betrekken bij overdracht. - Ambtelijk opdrachtgever spreekt beoogd eigenaar aan op zijn rol en verantwoordelijkheid.	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Risico	Gevolg (omvang; intern of extern)	Nabijheid gevolg (voor of na inwerking-treding wet)	Beheersmaatregelen
geen verantwoordelijkheid over de nieuwe taak			

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding
Het weerstandsvermogen is de capaciteit van de provincie Utrecht om op langere termijn aan haar verplichtingen te voldoen en financiële risico's (tegenvallers) op te vangen. Van belang is hoeveel risico's de provincie wil nemen en hoe hoog de reserves zijn.
Als provincie willen wij risico's niet uit de weg gaan. Het openbaar bestuur speelt zich steeds meer af in een open markt, die vraagt om interactief besturen en actieve participatie. Garantstellingen, voorfinancieringen en grondaankopen zijn daarin kenmerkend. Hierdoor kunnen grote projecten van maatschappelijk belang worden uitgevoerd of versneld. Het tijdig signaleren en beheersen van risico's is hierbij essentieel. Risicomanagement neemt daardoor een steeds belangrijkere plaats in binnen onze beleidsuitvoering.

2.1 Actualiteiten risicomanagement

In 2019 zijn er geen claims ingediend die invloed hebben op de reserve weerstandsvermogen.

Er zijn verschillende sessies geweest om een kwaliteitsslag van de risico's te maken in het risicomanagementsysteem Naris. De risico's zijn in Naris opgenomen, aangescherpt of opgeschoond.

Ook de risico's van het Energiefonds zijn opgenomen in risicomanagementsysteem Naris. Hierdoor is de reserve van het weerstandsvermogen gedurende 2019 met € 1 mln. is toegenomen. Daarnaast zijn de risico's bij projecten die onder meer worden (voor)gefinancierd uit het eigen vermogen opgenomen in het risicoprofiel van het risicomanagementsysteem. De totale risico's die buiten het risicoprofiel worden aangehouden, zijn gedaald naar € 5 mln. De totale risico's, die buiten het risicoprofiel worden aangehouden, zijn gedaald van € 13 mln. in 2018 naar € 0 mln. in 2019.

2.2 Risicoanalyse

Onderstaande tabel (zie volgende pagina) bevat de tien belangrijkste risico's van de provincie Utrecht. Samen zijn deze risico's goed voor bijna 52% van de berekende omvang van het vereiste weerstandsvermogen, voor geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel. De risico's in de tabel zijn aflopend gesorteerd op hun 'invloed' op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Risico nummer	Risico	Gevolgen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
R255	Programma Hart van de Heuvelrug project Sortie16: Exploitatieresultaat in het negatiefste scenario.	Financieel - Netto contante waarde resultaat van negatiefste scenario, resultaat circa -/- 3mln.	45%	max.€ 5.000.000	11.01%
R249	Programma Hart van de Heuvelrug project Apollo Noord Oude Tempel 2: Aanpassing verkaveling en bestemmingsplan	Financieel - Lagere grondopbrengsten door aanpassing verkaveling 13.000m2 x 300/m2 = 3,9mln	40%	max.€ 3.900.000	7.61%
R230	(OV-Projecten) Scopewijzigingen waardoor de financiële buffers vroegtijdig worden benut en aanvullend krediet nodig is.	Financieel -	25%	max.€ 5.000.000	6.12%
R254	Programma Hart van de Heuvelrug project Sortie 16: Reeds aangekochte grond moet worden afgewaardeerd	Financieel -	10%	max.€ 5.813.061	5.78%
R71	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	Financieel - Claims in geval van misbruik gegevens en identiteitsfraude, Imago - Imagoschade	10%	max.€ 10.000.000	4.89%
R196	Onvoorziene sanering buiten wet bodembescherming.	Financieel -	25%	max.€ 2.500.000	3.66%
R206	Onvoorzien nader bodemonderzoek en -sanering (onbekende locaties) nabij drinkwaterlocaties.	Financieel -	25%	max.€ 3.000.000	3.65%
R272	Vliegbasis Soesterberg project: 5% minder grondopbrengsten door lagere grondprijzen	Financieel -	25%	max.€ 2.685.696	3.30%
R65	Garantiefonds Energie	Financieel - De provincie wordt aangesproken op de verstrekte garantstelling(en) tot maximaal € 16 mln (energiefonds) en € 1,7 mln. Hamershof.	25%	max.€ 2.500.000	3.02%
R292	Programma Hart van de Heuvelrugproject Apollo Noord Oude Tempel 2: Hogere kosten bouw-woonrijpmaken	Financieel - Verwachting stijging van 20%	40%	max.€ 1.400.000	2.75%

Totaal geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel : € 115,7 mln.

In 2020 worden vervolgstappen gezet om de risico's binnen de organisatie nog beter inzichtelijk te krijgen. De eerdere acties hebben ervoor gezorgd dat de reserveringen buiten het risicomanagementsysteem voor onder meer de bedrijfsvoeringsrisico's zijn gedaald van € 13 mln. in 2018 naar € 0 mln. in 2019.

COVID-19

De uitbraak van COVID-19 heeft een enorme impact op ons allemaal. Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hier staan we in deze Jaarstukken bij de Gebeurtenissen na balansdatum binnen de Balans bij stil.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.3 Risicoprofiel

De onderstaande grafiek geeft de spreiding weer van de geïdentificeerde risico's. De grafiek leest als volgt: de '4' in de cel linksboven geeft aan dat er 4 risico's zijn geïdentificeerd met een kans van voorkomen tot en met 10%, met een maximaal schadebedrag van meer dan € 5 mln. Idealiter bevinden risico's zich zoveel mogelijk linksonder in de tabel (lage kans van voorkomen, laag maximaal schadebedrag).

Financieel			**Netto**		
x > € 5.000.000	**4**				
€ 2.500.000 < x < € 5.000.000	**1**	**3**	**2**		
€ 1.000.000 < x < € 2.500.000	**1**	**5**	**1**		
€ 250.000 < x < € 1.000.000	**12**	**12**	**10**		
x < € 250.000	**15**	**16**	**9**		
Geen financiële gevolgen	**57**	**8**	**2**		
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

<u>Weerstandsvermogen</u>
Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname) bedraagt € 115,7 mln. Het is echter niet waarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich (tegelijkertijd) voordoen. Met het risicomanagementsysteem Naris is met de Monte Carlo-analyse berekend dat met een zekerheid van 90% (landelijke norm) een weerstandsvermogen van € 15,4 mln. voldoende is om alle risico's op te vangen.

<u>Weerstandscapaciteit</u>
De weerstandscapaciteit is het vermogen van de provincie om de risico's die zich voordoen op te vangen. Wij maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd. De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit, maar dat is meestal alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging.

In de onderstaande tabel (zie volgende pagina) zijn de bedragen weergegeven aan het einde van 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Categorie	Incidentele weerstandscapaciteit		Structurele weerstandscapaciteit	
bedragen x € 1mln	Begroting	Jaarrekening	Begroting	Jaarrekening
Saldireserve	€ 12,4	€ 45,0	-	-
Reserve Weerstandsvermogen	€ 29,8	€ 31,0	-	-
Egalisatiereserve	€ 4,3	€ 1,8	-	-
Verhogen opcenten MRB	-	-	€ 59,0	€ 71,0
Totaal	**€ 46,5**	**€ 77,8**	**€ 59,0**	**€ 71,0**

Incidentele weerstandscapaciteit
De saldireserve is met name gestegen door de toevoeging van het jaarrekening resultaat van 2017. De toevoeging van het resultaat van 2017 in de saldireserve was bij het vaststellen van de Begroting 2019 niet bekend.

Structurele weerstandscapaciteit
Jaarlijks kan de provincie Utrecht de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximaal toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt ten hoogste 113,2 opcenten. De provincie heeft 72,6 opcenten. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt dus 40,6 opcenten. Eén opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van ongeveer € 1,8 mln.. Op dit moment bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit dus een ruime € 71 mln. structureel.
De stijging van het onbenutte deel van de opcenten ten opzichte van de Begroting is te verklaren door onder meer de stijging van het wettelijk plafond van de opcenten, stijging van het aantal auto's in de provincie Utrecht en de fusiegemeente Vijfheerenlanden. Door de fusiegemeente Vijfheerenlanden zijn de gemeente Leerdam en Zederik bij de Provincie Utrecht gekomen. Het begrote onbenutte deel van de opcenten is verder te laag opgenomen in de Begroting 2019.

Stille reserves
Onder stille reserves valt de meerwaarde van activa die (te) laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar eventueel te verkopen zouden zijn. Denk aan kapitaalgoederen die op de balans staan, maar die in het economisch verkeer een hogere waarde vertegenwoordigen dan die balanswaarde. Hier vallen ook aandelen onder die een lagere verkrijgingsprijs hebben dan de marktwaarde. Omdat het aanhouden van stille reserves gelieerd is aan een maatschappelijke doel of omdat voor deze goederen moeilijk een private partij kan worden gevonden, worden deze zaken niet tot de weerstandscapaciteit gerekend.

Het beleid rond de aanwending van de weerstandscapaciteit
Wanneer risico's werkelijkheid worden, heeft dit gevolgen voor de financiële positie en zijn maatregelen nodig om het gewenste weerstandsvermogen weer te bereiken. Het volgende is van toepassing voor risicobeheer:

1. Allereerst worden tijdig beheersingsmaatregelen genomen, zoals het op orde krijgen van processen, de inzet van gekwalificeerd personeel en het verzekeren tegen bepaalde risico's.
2. Als de (genomen) beheersmaatregelen niet werken, wordt gekeken of de schade uit de daarvoor bedoelde programmabudgetten kan worden betaald.
3. Als dat niet mogelijk of bestuurlijk ongewenst is, wordt de reserve weerstandsvermogen aangesproken.
4. Is de reserve weerstandsvermogen niet toereikend? Dan zal een beroep worden gedaan op de saldi reserve en daarna de bestemmingsreserves.
5. Als de saldireserve en de bestemmingsreserves tekortschieten, werken wij een voorstel uit om te bezuinigen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

2.4 Conclusie

Conclusie: incidentele weerstandscapaciteit is uitstekend

De relatie tussen de weerstandscapaciteit en de omvang van de risico's is uit te drukken met de 'ratio weerstandsvermogen'. Hiervoor wordt de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit gedeeld door het vereiste weerstandsvermogen uit het risicoprofiel. Als deze ratio (minstens) 1,0 is, dan kunnen wij ervan uitgaan dat wij onze risico's voldoende hebben afgedekt.

Reserve weerstandsvermogen in relatie tot vereist weerstandsvermogen:
€ 31,0 mln. / € 15,4 mln. = 2,0
Conclusie de omvang van de reserve weerstandsvermogen is ''uitstekend'' (ratio > 2,0).

2. Incidentele weerstandscapaciteit in relatie tot vereist weerstandsvermogen:
€ 77,8 mln. / € 15,4 mln. = 5,1 = **ratio weerstandsvermogen**
Conclusie: de incidentele weerstandscapaciteit is ''uitstekend'' (ratio > 2,0).

Verloop van de ratio weerstandsvermogen in de afgelopen 5 jaar:

	2019	2018	2017	2016	2015
Jaarrekening	5,1	2,6	1,8	2,1	1,8
Begroting	1,6	1,8	2,3	1,8	1,5

De sterke stijging van de ratio weerstandsvermogen in jaarrekening 2019 ten opzichte van de begroting 2019 heeft twee oorzaken:

- De reserveringen voor risico's buiten het risicomanagementsysteem Naris zijn gedaald van 13 mln. in 2018 naar nihil in 2019. Deze risico's telden voorheen mee voor 100% in de risicoreservering. Deze daling van de risicoreservering was niet voorzien in de Begroting 2019 (zie 2.2 Risico-analyse). Door deze daling is het vereiste weerstandsvermogen gedaald van 29,8 mln. in de begroting 2019 (16,8 mln. Monte Carlo simulatie + 13 mln. buiten het risicomanagementsysteem = 29,8 mln.) naar 15,4 mln. in de Jaarrekening 2019.
- De toevoeging van met name het resultaat van de Jaarrekening 2017 in de saldireserve was niet bekend bij het vaststellen van de Begroting 2019 (zie 2.3. Risicoprofiel).

2.5 Financiële kengetallen

De kengetallen geven in combinatie met elkaar inzicht in de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de Jaarrekening. Provinciale Staten worden in staat gesteld om gemakkelijker inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en de lasten van de provincie. De kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die Provinciale Staten in hun beoordeling van de financiële positie moeten betrekken om daar een verantwoord oordeel over te kunnen geven.

De vijf kengetallen zijn:

1. Netto schuldquote
2. Solvabiliteit;
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte;
5. Belastingcapaciteit opcenten MRB

Conclusie

De kengetallen geven in combinatie met elkaar inzicht in de financiële weerbaarheid en flexibiliteit van de provincie Utrecht. De provincie Utrecht staat er gezond voor. Alle verplichte kengetallen worden gekwalificeerd als gezond. Wat de gevolgen zijn van de Corona-crisis op de financiële positie van de provincie is bij de Jaarrekening 2019 nog niet aan te geven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1. De netto schuldquote (gecorrigeerd voor verstrekte leningen)
De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een negatieve uitkomst betekent dat er geen netto-schuld is.
De netto-schuld quote is te kwalificeren als gezond. De netto-schuld quote is lager dan 90%.
De provincie Utrecht heeft per 31-12-2019 voldoende eigen middelen om investeringen te financieren. Er hoeft geen externe financiering worden aangetrokken in 2019.

1A. Netto schuldquote		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	Vaste schulden	-	-	-
B	Netto vlottende schulden	14.508	58.162	23.280
C	Overlopende passiva	309.170	169.705	262.221
D	Financiële activa art 36d,e,f Stt vaste activa, niet de Balans	25.000	30.693	25.000
E	Uitzettingen < 1jaar	383.256	68.652	278.132
F	Liquide middelen	382	1.103	576
G	Overlopende activa	48.739	38.266	47.693
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	-439.560	-386.855	-409.408
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**30%**	**-23%**	**16%**

1B. Netto schuldquota gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	Vaste schulden	-	-	-
B	Netto vlottende schuld	14.508	58.162	23.280
C	Overlopende passiva	309.170	169.705	262.221
D	Financiële activa art 36b,c,d,e,f Stt vaste activa, niet de Balans	29.647	30.773	29.589
E	Uitzettingen < 1jaar	383.256	68.652	278.132
F	Liquide middelen	382	1.103	576
G	Overlopende activa	48.739	38.266	47.693
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	-439.560	-386.855	-409.408
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	**31%**	**-23%**	**17%**

2. Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen, zoals structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit, een indicatie over de financiële positie van een provincie. Het solvabiliteitsratio geeft aan hoe groot het eigen vermogen is als percentage van het totale vermogen.
Een ratio van 64% wordt gezien als gezond. De reserves zijn in 2019 gegroeid ten opzichte van 2018. Het vreemd vermogen bestaat voornamelijk uit overlopende passiva. De overlopende passiva bestaat uit een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kan geconcludeerd worden dat de berekende ratio voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen

2. Solvabiliteitsratio		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	Eigen vermogen	543.897	437.045	559.310
B	Balanstotaal	885.165	683.162	862.713
	Solvabiliteit	**61%**	**64%**	**65%**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

3. Kengetal grondexploitatie
Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de mogelijke verkoop van de grond. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een provincie een relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van een eventuele schuld.

Het kengetal is lager dan 20%. De grondexploitatie heeft een beperkt risico voor de financiële positie

3. Kengetal grondexploitatie		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	In exploitatie opgenomen bouwgronden	8.534	-	2.203
B	Onderhandenwerk	25.461	43.846	-
C	Totale baten (cf art.17 lid c BBV dus excl. mutat.reserves)	439.560	386.855	409.408
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	**8%**	**11%**	**1%**

4. Structurele exploitatieruimte
De ratio Structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte de provincie heeft om de eigen lasten te dragen. Structurele baten en lasten zijn die baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Bij incidentele baten en lasten gaat het om eenmalige baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Indien de structurele lasten worden gedekt door structurele baten is er sprake van materieel begrotingsevenwicht. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten biedt uiteraard meer flexibiliteit dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

Het kengetal structurele ruimte is gezond. Het structurele baten zijn hoger dan de structurele lasten. Het kengetal structurele ruimte geeft aan dat er flexibiliteit in de exploitatie zit.

4. Structurele exploitatieruimte		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	Totaal structurele lasten	202.353	250.186	216.658
B	Totaal structurele baten	246.835	268.043	277.282
C	Totale structurele toevoegingen aan reserves	-	2.579	-
D	Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	-	-	-
E	Totale baten	495.134	481.369	506.136
	Ratio ((B-A) + (D-C)) / (E) x 100%	**9%**	**3%**	**12%**

5. Belastingcapaciteit opcenten MRB
De opcenten op de motorrijtuigenbelasting zijn voor de provincie de belangrijkste eigen inkomstenbron. De belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijk gehanteerde tarief voor de opcenten. Een provincie heeft de mogelijkheid de opcenten te verhogen tot het maximum zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De huidige ratio wordt als gezond ervaren.

In de provincie Utrecht is het tarief MRB 8,77 opcenten lager dan het gemiddelde in alle provincies. Dit is 10,8% lager dan het gemiddelde van de twaalf provincies en 35,9 % lager dan het wettelijk maximum. In 2019 heeft de Provincie Utrecht € 127,6 mln. opgehaald met Motorrijtuigenbelasting.
De belastingcapaciteit voor de provincie Utrecht in 2019 kent daarmee in euro's een bandbreedte van € 15,4 mln. (gemiddeld tarief opcenten) tot € 71,4 mln. (wettelijk maximum voor tarief opcenten).

5. Belastingcapaciteit: opcenten MRB		Rekening 2018	Primaire Begroting 2019	Rekening 2019
A	Aantal opcenten MRB	72,6	72,6	72,6
B	Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	80,5	80,6	80,6
	Ratio (A/B) x 100%	**90%**	**90%**	**90%**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

3. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Wat zijn kapitaalgoederen?

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn goederen in eigendom van de provincie die voor meerdere jaren bijdragen aan de provinciale doelstellingen. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) noemt hierbij gebouwen, wegen, water, groen en riolering. De kapitaalgoederen van de provincie Utrecht zijn:

- provinciale wegen, kunstwerken en groen;
- provinciale vaarwegen;
- traminfrastructuur en voertuigen (trams);
- provinciale gebouwen;
- grond.

De kapitaalgoederen vragen bij aanschaf (of vervaardiging) om substantiële investeringen en worden onderhouden om aan de provinciale doelstellingen te kunnen blijven bijdragen. Als de kapitaalgoederen niet meer bijdragen aan de doelstellingen, is overdracht of sloop aan de orde.

De systematische en gestandaardiseerde aanpak van het beheer wordt assetmanagement genoemd. Kenmerkend voorassetmanagement is de voortdurende afweging van de bijdrage die de kapitaalgoederen leveren aan de doelstellingen van de provincie Utrecht, de risico's van falen en de kosten bij alle beslissingen die worden genomen. De functionaliteit en kwaliteit van de kapitaalgoederen worden sober, doelmatig en duurzaam op peil gehouden. Ze moeten hun functie veilig en betrouwbaar vervullen tegen acceptabele kosten. Het beheer wordt uitgevoerd volgens de Nederlandse normen (NEN) en landelijke richtlijnen, zoals die van het Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, Water- en wegenbouw (CROW).

3.1 Provinciale wegen

In 2019 is het assetmanagement verder geprofessionaliseerd. Met de assetmanagementmethodiek voor risicogestuurd onderhoud zoeken we naar de juiste balans tussen risico's, prestaties en kosten. De mate van onderhoud wordt bepaald op basis van technische staat van het object en op risico's die de organisatiewaarden (bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid) negatief beïnvloeden. Zo wordt bepaald wat economisch het meest optimale moment is om het onderhoud uit te voeren.

Voor het dagelijks onderhoud op en rond de provinciale wegen (groen, verharding, kunstwerken en wegmeubilair) maakt de provincie Utrecht gebruik van een prestatiecontract. De doelstelling is dat de tijdsbesteding voor de wegbeheerder afneemt en de kwaliteit van wat onderhouden wordt toeneemt.
Voor het dagelijks onderhoud van de openbare verlichting en verkeersregelinstallaties heeft de provincie Utrecht samen met de gemeenten Utrecht, Woerden en Houten in 2019 het meerjarig onderhoudscontract op de markt gezet. Het gaat om een integraal prestatiecontract (IPC). Hierin worden de onderhoudswerkzaamheden zo geoptimaliseerd dat de elektrotechnische installaties betrouwbaarder en beter beschikbaar zijn. Dit met het doel te zorgen voor een maximale doorstroming en veiligheid van het verkeer in de regio Midden-Nederland.
In 2019 is gewerkt volgens het Meerjarenonderhoudsplan (MOP 2019-2022). Daarin wordt voor de onderhoudsactiviteiten vooruitgekeken naar de jaren 2020-2022.

Met de uitbreiding van de provincie Utrecht met de gemeente Vijfheerenlanden per 1 januari 2019 is het aantal kapitaalgoederen dat beheerd moet worden uitgebreid. Over de overdracht en het beheer van de wegen is nog overleg met de provincie Zuid-Holland. Volgens de onderhoudsplicht heeft de provincie Utrecht de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in Vijfheerenlanden uitgevoerd in 2019. De kosten hiervoor waren niet opgenomen in de begroting van 2019, maar zijn wel meegenomen in de Jaarrekening 2019.

Verharding

De geplande onderhoudswerkzaamheden (groot onderhoud, het aanbrengen van slijtlagen en vervangingen) in 2019 zijn volledig gerealiseerd volgens het MOP 2019-2022. Het gaat om werkzaamheden op verschillende locaties: N210, N225, N415, N221, N409 en N410. Daarnaast zijn op basis van schouwinspecties van de eigen medewerkers kleine onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Dit zijn ook onvoorziene reparaties.
Verder zijn onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd aan de riolering en hemelwaterafvoer onder de provinciale wegen en aan de wegmarkering.
Aan de afgesproken kwaliteit-streefwaarde dat tenminste 95% aan kwaliteitsniveau B voldoet, is voor de verharding voldaan. De kwaliteit van de verhardingen in 2019 was 95%.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Alleen een herstratingswerk op de N403 wordt vanwege de effectiviteit in 2020 uitgevoerd als het traject N402 traject 87 N201 - Rondweg Loenen wordt aangepakt.

Kunstwerken
In 2019 zijn verschillende onderhoudswerkzaamheden aan kunstwerken uitgevoerd. Zo zijn voegen bij drie viaducten op de N230 en bij de Joostendammerbrug op de N401 vervangen. Ook is groot onderhoud uitgevoerd aan een viaduct in Rhenen en een brug in Wilnis, is de Vreelandbrug geconserveerd en een duiker in de N228 vervangen. Het bestek voor gepland regulier onderhoud van vaste kunstwerken 2019 is doorgeschoven naar 2020. Wel is in 2019 gestart met het ombouwen van de op afstand te bedienen bruggen om aan te sluiten bij een nieuwe bediencentrale. Dit project wordt in 2020 afgerond.
Het afgesproken kwaliteitsniveau voor de kunstwerken is gerealiseerd. 100% van de provinciale kunstwerken voldoet tenminste aan conditieniveau 3 (Norm NEN 2767-4).

Wegmeubilair
In 2019 zijn de ruim 3.600 hectometerborden, 17.000 verkeersborden, ruim 200 Abri's en meer dan 1.200 bebakeningszuilen sober en doelmatig onderhouden, met aandacht voor de veiligheid en functionaliteit. Dit is gebeurd volgens het aannemerscontract met prestatiebestek.
Minder reguliere onderhoudsactiviteiten (variabel onderhoud) waren:
- Vernieuwing en reparatie van schades, bijvoorbeeld aan houten hekwerken en abriruiten.
- Vernieuwing van hectometerborden verspreid over de provincie.
- Inkomsten innen voor reclame-uitingen in de abri's.

Omdat vast en variabel onderhoud niet meer rendabel is voor de Abri's, is het project vervanging van alle Abri's langs provinciale wegen opgestart. De uitvoering is wat vertraagd, maar de aanbesteding komt in 2020 op de markt. Dit project is onderdeel van het Meejareninvesteringsplan.

Groen
Het dagelijks onderhoud aan het groen is volgens het prestatiecontract gebeurt. Denk aan het maaien van bermen, het uitmaaien van sloten en het knippen van hagen.
In 2019 is bij een derde van alle bomen een veiligheidscontrole uitgevoerd en onderhoud gedaan (snoei/vervanging). Daarnaast is aan plaagbestrijding gedaan en zijn bermsloten gebaggerd. Extra aandacht ging hierbij in 2019 uit naar de gevolgen van de essentaksterfte en de overlast van de eikenprocessierups.
Bij het groenonderhoud komt gemiddeld ruim 7.000 ton maaisel vrij. Dit is duurzaam verwerkt.

Openbare verlichting
Voor de openbare verlichting is het dagelijks onderhoud (storingen en daaruit voorkomende vervangingen) in 2019 ondergebracht in een integraal prestatiecontract (IPC).
Een aantal geplande projecten binnen het variabel onderhoud van 2019 hebben vertraging opgelopen omdat meer voorbereidingstijd nodig was dan gepland. Deze werkzaamheden worden in 2020 gerealiseerd.

Verkeersregelinstallaties
Voor de verkeersregelinstallaties is het dagelijks onderhoud (storingen en daaruit voorkomende vervangingen) in 2019 ondergebracht in een integraal prestatiecontract (IPC).
Een aantal geplande onderhoudsprojecten binnen het variabel onderhoud in 2019 hebben vertraging omdat meer voorbereidingstijd nodig was dan gepland. Deze werkzaamheden worden in 2020 gerealiseerd.

Verkeersmanagement
Voor het verkeersmanagement is het dagelijks onderhoud (storingen en daaruit voorkomende vervangingen) in 2019 ondergebracht in een integraal prestatiecontract (IPC).
Een aantal geplande onderhoudsprojecten binnen het variabel onderhoud in 2019 hebben vertraging omdat meer voorbereidingstijd nodig was dan gepland. Deze werkzaamheden worden in 2020 gerealiseerd.

Wat heeft het gekost?
Vast onderhoud
Het vaste onderhoud aan de kapitaalgoederen kent de onderverdeling wegen en vaarwegen. Het betreft jaarlijks onderhoud met een continue kostenlast.

De lasten voor het vaste onderhoud aan de Provinciale Wegen was in 2019 begroot voor € 10,2 mln. en er is € 11,3 mln. besteed. Het verschil van ca. € 1,1 mln. wordt verklaard doordat de kosten van bediening beweegbare bruggen, plaagbestrijding groenbeheer, het prestatiebestek openbare verlichting en de vaste lasten voor inzet

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

verkeersmanagementsystemen hoger uit zijn gevallen. De baten zijn daarentegen ook ca. € 0,7 mln. hoger als gevolg van baten van de verhuur benzineverkooppunten die niet waren begroot, niet voorziene inkomsten van onderhoud aan wegen voor gemeentes en hogere inkomsten uit reclame inkomsten abri's ten opzichte van de begroting.

Variabel onderhoud
In 2019 was voor het variabel onderhoud € 12,4 mln. aan lasten begroot en is er € 9,8 mln. besteed.
De lagere lasten van ca. € 2,6 mln. kent verschillende oorzaken. Zo zijn er minder omvangrijke en/of goedkopere werkzaamheden geweest voor verharding bij de N409, N210, N226, N229 en de verhardingswerkzaamheden aan de N224 zijn uitgesteld. Daarnaast door minder maatregelen aan diverse rioleringssystemen, lagere lasten voor de ombouw aan beweegbare brugbediening en het bestek beweegbare bruggen. De lasten aan beplantingsonderhoud zijn lager en door uitgesteld werk aan openbare verlichting N221, N224 en N226, deelvervangingen stoplichtsystemen N221, N229 en verkeersmanagementsystemen zijn de lasten lager dan begroot.

Vervangingen van kapitaalgoederen zijnde investering
Volledigheidshalve vermelden we hier dat de vervangingen van kapitaalgoederen in 2019 die voldeden aan de investeringscriteria van de Nota investeren (PS, nov. 2017).
Op de N221 is de verharding van het wegdek van traject 30 vervangen (ca. € 0,5 mln.) en zijn er bushokjes (Abri's) en wegmeubilair verspreid over de Provincie vervangen (ca. € 0,04 mln.).

3.2 Assets openbaar vervoer

Wat hebben we bereikt?
Naast de trambaan met bijbehorende voorzieningen tussen Utrecht, Nieuwegein, IJsselstein en sinds 2019 Science Park vallen onder de Assets Openbaar Vervoer de tramhaltes, het trammaterieel, gebouwen en telematicavoorzieningen. Het beheer en onderhoud vindt plaats conform de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2018. Voor het Tramsysteem vormt de Wet lokaal spoor (Wls) het wettelijke kader. De rolverdeling, activiteiten en te realiseren Kern Prestatie Indicatoren (KPI's) op grond van de Wls zijn vastgelegd in de Beheervisie 2015-2019. Jaarlijks wordt er een beheerplan Wls gemaakt waarin de uit te voeren beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden gespecificeerd. Goede assets dragen bij aan meer (tevreden) OV-reizigers. De beheer- en onderhoudswerkzaamheden waren in 2019 gericht op de KPI's veiligheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de infrastructuur en trams, en reizigerskwaliteit zoals de reinheid van materieel/haltes en beschikbaarheid van dynamische reisinformatie op de haltes.

In 2019 is uitvoering gegeven aan risico-gestuurd beheer en onderhoud van de openbaar vervoer assets. Dat wil zeggen dat onderhoudsmaatregelen worden bepaald op basis van het zorgvuldig afwegen van prestaties, risico's en kosten. De onderhoudsstaat van de assets wordt bepaald op basis van inspecties, uitgevoerd door eigen personeel en externe deskundigen. De risico's zijn verstoringen die deze prestaties bedreigen. Op basis van een risicoanalyse wordt een beheerstrategie bepaald en worden onderhoudsmaatregelen geprogrammeerd om de prestaties te borgen en de risico's te beheersen. Naast planmatig onderhoud heeft correctief onderhoud plaatsgevonden in het geval van mankementen en storingen. Een snelle opvolging van storingen is daarbij van belang om de beschikbaarheid en kwaliteit van het vervoersysteem voor de reizigers te waarborgen.

Met de overdracht en ingebruikname van de Uithoflijn heeft in 2019 een omvangrijke uitbreiding van het areaal plaatsgevonden. Na vele jaren voorbereiding is de exploitatie van Tram 22 naar de Uithof in december succesvol opgestart. Daarvoor zijn de nodige nieuwe lagevloertrams ingestroomd en in beheer genomen. Tevens is een nieuwe tramremise gerealiseerd, waar het onderhoud aan de nieuwe en oude trams veilig, efficiënt en duurzaam kan plaatsvinden. Deze uitbreiding en vernieuwing van het tramsysteem heeft afgelopen jaar een belangrijk stempel gedrukt op de werkzaamheden, in een situatie dat de reguliere bedrijfsvoering continu doorgang moest vinden. Tevens zijn voorbereidingen getroffen voor de vernieuwing van de tramlijn naar Nieuwegein Zuid en IJsselstein in 2020, inclusief de koppeling aan de Uithoflijn en de inzet van nieuwe langere lagevloertrams en de daarvoor noodzakelijke aanpassing van de tramhaltes.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

SUNIJ Lijn

- De bestaande SUNIJ-lijn tussen Utrecht, Nieuwegein-Zuid en IJsselstein is op basis van risicogestuurd beheer en onderhoud in stand gehouden. Daarbij is rekening gehouden met de vernieuwing van de haltes en lijndelen in 2020.
- De infrastructuur (rangeer- en opstelsporen) ten behoeve van de nieuwe tramremise is grotendeels in gebruik genomen. Een belangrijk restpunt is de oplevering van het beveiligingssysteem.
- Nog niet uitgevoerd in 2019 is het uitbreiden en vernieuwen van het GIS-model. Voor een goede uitvoering worden autonome kaders en ontwikkelingen afgewacht.

In 2019 was deze infrastructuur in beheer en onderhoud:

Specificatie	SUNIJ-lijn	Uithoflijn	Remise
Kunstwerken	1 Brug en 1 tunnel in eigendom en 12 Kunstwerken in B&O.	5	
Spoor, wissels en overwegen	23 km spoor , 31 wissels, 77 overwegen en overpaden	18 km spoor ,12 wissels, 33 overwegen en overpaden	2,5 km
Bovenleiding	700 masten en 46 km rijdraad	250 masten en 18 km rijdraad	80 masten en 2,5 km rijdraad
Energievoorziening onderstations	8	4	1
Beveiliging	18 overwegen, 61 wissel beveiliging	1 AHOB, 12 wissels in de beveiliging	30 wissels met centrale beveiliging

Uithoflijn

- De infrastructuur van de Uithoflijn is in beheer genomen. De exploitatie van de lijn is medio december gestart 2019. Met de Projectorganisatie Uithoflijn (POUHL) worden afspraken gemaakt over de afronding en overdracht van projectwerkzaamheden en eventuele restpunten.

Remise

- De nieuwe tramremise inclusief apparatuur en installaties is in gebruik genomen. De oude remise is gesloopt. De inrichting van het remiseterrein wordt in 2020 afgerond.

Materieel

- De 24 oude SIG-trams zijn op basis van risicogestuurd beheer en onderhoud in stand gehouden. Daarbij is rekening gehouden met de uitfasering van deze trams in 2020.
- Ten behoeve van de Uithoflijn zijn 27 CAF lagevloertrams met een lengte van 33 meter in beheer genomen.
- De eerste exemplaren van 22 CAF lagevloertrams met een lengte van 41 meter voor de toekomstige inzet naar Nieuwegein en IJsselstein (gekoppeld aan de Uithoflijn) zijn geleverd.
- Het onderhoud van de trams is verplaatst naar de nieuwe tramremise. Alle werkprocessen zijn daar opnieuw ingericht.
- Het onderhoudscontract voor alle trams is opnieuw aanbesteed en eind 2019 geïmplementeerd.
- Een gecombineerd schoonmaakcontract voor trams en haltes is in 2019 opnieuw aanbesteed en wordt in 2020 geïmplementeerd.

In 2019 was het volgende materieel in beheer en onderhoud:

Specificatie	Aantal
SIG trams	24
CAF trams 33 meter	27
CAF trams 41 meter	In Oplevering
Dienstvoertuigen	4

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Gebouwen

- De bestaande tramhaltes van de SUNIJ-lijn, eindpuntvoorzieningen en P+R Breukelen zijn in stand gehouden.
- De tram- en bushaltes voor de Uithoflijn zijn in beheer genomen.
- Een gecombineerd schoonmaakcontract voor trams en haltes is in 2019 opnieuw aanbesteed en wordt in 2020 geïmplementeerd.

In 2019 waren deze haltes en gebouwen in beheer en onderhoud:

Specificatie	Aantal
Haltes SUNIJ-lijn	23
Haltes Uithof-lijn	9
Bushaltes	5
Tramremise	1
Busremise	1
Chauffeursverblijven	3

Telematica

- In 2019 zijn het bestaande glasvezelnetwerk en beveiligingsnetwerk in stand gehouden.
- Datzelfde geldt voor het Digitaal Reizigers Informatiesysteem (DRIS) en camerasysteem.
- De uitbreiding van de genoemde netwerken en -systemen ten behoeve van de Uithoflijn is in beheer genomen.
- De verhuizing van het Operationeel Controle Centrum naar de nieuwe tramremise is voorbereid. De feitelijke verhuizing is uitgesteld naar 2020. Dat in verband met de vertraagde oplevering van de nieuwe tramremise en enkele technische werkzaamheden die meer tijd vergen. Het bestaande OCC is in 2019 in stand gehouden.

De volgende telematica-assets waren in 2019 in beheer en onderhoud:

Specificatie	Aantal
DRIS panelen	600
Camera's	180
Kaart verkoop automaten	65
SOS palen (UCC)	2
Operationeel Controle Centrum	1
Glasvezelkabel	60 km
Schakelkasten	91
Servers	11

Wat heeft het gekost

3.3 Provinciale vaarwegen

Wat hebben we bereikt?

Provincie Utrecht heeft ook in 2019 haar vaarwegen onderhouden. De kaders hiervoor (areaal, doelstellingen, gemiddelde kosten) zijn vastgelegd in de Nota Kapitaalgoederen Mobiliteit 2018. De vaarwegen anno 2019 zijn duurzaam veilig en de doorstroming van de schaapvaart wordt bevorderd. Naast bereikbaarheid draagt de provincie bij het beheer en onderhoud ook zorg voor een leefbare omgeving met aspecten als milieu en duurzaamheid. Gemiddeld over alle wegen en vaarwegen gerelateerde kapitaalgoederen tezamen is vastgesteld dat het beheer in onze plaatsvindt op kwaliteitsniveau B uit de CROW systematiek, zijnde sober, duurzaam en doelmatig. Bij zowel realisatie als beheer werken we zo veel als mogelijk volgens de Aanpak uit de Green Deal Duurzaam GWW 2.0.

De normen voor vaardiepten zijn m.n. gebaseerd op de klassenindeling van de Conferentie van Europese Ministers van Transport (CEMT), de richtlijnen van de Beleidsvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) en de Commissie Vaarwegbeheerders (CVB) Richtlijnen Vaarwegen 2005.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

In 2019 is gewerkt conform het MeerjarenOnderhoudsPlan (MOP 2019-2022) waarin de onderhoudsactiviteiten zijn geprogrammeerd met een doorkijk voor de jaren 2020-2022.

Op 1 januari 2019 was de gemeentelijke herindeling Vijfheerenlanden een feit. Dit betekent dat het te beheren areaal aan kapitaalgoederen is uitgebreid. Met Provincie Zuid-Holland is nog overleg gaande over de overdracht en beheer van de vaarweg Merwedekanaal. Overeenkomstig de onderhoudsplicht heeft provincie Utrecht de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in Vijfheerenlanden laten uitvoeren in 2019. De betreffende kosten waren niet opgenomen in de begroting van 2019, maar zijn wel meegenomen in de Jaarrekening 2019.

Het kwaliteitsniveau voor de Eem is uitgewerkt in de Eemvisie. Het voorziet in recreatief vaarweggebruik en de mogelijkheid om beroepsvaart tot 1.000 ton (CEMT-klasse III) naar Amersfoort mogelijk te maken en te houden. Het nautisch beheer, het vaarwegbeheer en het onderhoud van het Merwedekanaal (CEMT-klasse II) was in 2019 integraal overgedragen aan de provincie Zuid-Holland.

Het beheerplan van de Eem is i.s.m. het Waterschap en de gemeente Amersfoort vastgesteld. In dit plan is het periodiek onderhoud, baggeren en vervanging van beschoeiingen vastgelegd.
Het nautisch beheer, het vaarwegbeheer en het onderhoud van het Merwedekanaal is overgedragen aan de provincie Zuid-Holland. Provincie Utrecht betaalt provincie Zuid-Holland jaarlijks de overeengekomen kosten. De Oude Rijn beheert de provincie Utrecht zelf.

Wat hebben we hiervoor gedaan?
De provinciale vaarwegen, 18 km Eem, 17.5 km Merwedekanaal en 2,5 km Oude Rijn, zijn in 2019 onderhouden. In 2019 zijn op zes locaties de beschoeiingen langs de Eem vervangen, en zijn een aantal meerstoelen en een auto-afzetplaats gecreëerd. Dit project loopt door tot begin 2020.
Voor wat betreft de baggerwerkzaamheden: als gevolg van de PFAS/PFOS problematiek zijn alle werken m.b.t grondverzet in geheel Nederland stilgelegd. Dat brengt met zich mee dat vermoedelijk medio pas in 2020 de bestek aanbesteed kan worden. Zeer waarschijnlijk zal er, alvorens het opnieuw aanbieden, weer een nieuwe peiling van het vaarwegprofiel moeten worden gehouden. Tevens verwachten we hogere kosten omdat landelijk massaal aanbesteed gaat worden in 2020. Door het uitstellen van baggeren ondervindt het scheepvaartverkeer vooralsnog geen hinder.

Wat heeft het gekost?
Vast onderhoud
Voor vaarwegen waren de lasten in 2019 ca. € 0,1 mln. lager dan begroot. Het verschil wordt hoofdzakelijk verklaard door lagere lasten van klein onderhoud aan vaarweg de Eem.

Variabel onderhoud
Voor vaarwegen was in 2019 € 2.8 mln. aan lasten begroot, de realisatie was € 0,8 mln. Het verschil wordt voor een groot deel verklaard door het niet uitvoeren van baggerwerkzaamheden vanwege het verbod op baggeren door landelijke PFAS problematiek. Daarnaast is de verrekening van beheerkosten bij het Merwedekanaal uitgevoerd door Provincie Zuid-Holland lager uitgevallen dan in de begroting was voorzien.

De baten voor vaarwegen zijn ca. € 0,6 mln. lager dan begroot met het gevolg van niet ontvangen baten van partners door het niet uitvoeren van baggerwerkzaamheden van de Eem als gevolg van het verbod op baggeren vanwege de landelijke PFAS problematiek.

Vervangingen van kapitaalgoederen zijnde investering
Daarnaast zijn er damwanden bij vaarweg de Eem (ca. € 1,12 mln.) en bij het Merwedekanaal van het deel van de Provincie Utrecht vervangen (ca. € 0,6 mln.).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

3.4 Provinciale gebouwen

De provincie beheert en onderhoudt het Huis voor de Provincie, Paushuize (monumentaal pand), steunpunten De Meern, Huis ter Heide en Ocrieteiland en de Tramremise in Nieuwegein (toegelicht bij het onderdeel Tramsysteem).

Huis voor de Provincie

a. Ambitieniveau en gehanteerde normen (beleidsmatige ontwikkelingen)

Het Huis voor de Provincie bestaat uit 18 kantoorverdiepingen, een entreepartij met receptie, restauratieve voorzieningen, een centraal vergadercentrum en parkeervoorzieningen. 9 verdiepingen zijn verhuurd aan diverse overheid gelieerde en financiële organisaties.

De conditiescore van bouw- en installatiedelen wordt weergegeven op een zespuntsschaal. Conditiescore 1 representeert de nieuwbouwstaat en conditiescore 6 de slechtst aan te treffen conditie. Alle provinciale gebouwen worden sober en doelmatig onderhouden. Concreet betekent dit dat gebouw- en installatiedelen, conform de NEN 2767 in conditiestaat 3 worden gehouden. Dit kan gedefinieerd worden als veilig, in redelijke en acceptabele conditie met plaatselijk zichtbare veroudering. Hiermee wordt voldaan aan het uitgangspunt voor sober en doelmatig onderhoud.

b. Onderhoudsprognose

Ter ondersteuning aan het gebouwbeheer is een meerjarenonderhoudsprognose (MOP) en een meerjaren-investeringsplan (MIP) opgesteld. Beide documenten worden periodiek geactualiseerd. De MOP bestaat uit een overzicht van alle in en aan het gebouw aanwezige eigendommen die groot onderhoud behoeven. Deze kosten worden gedefinieerd in het jaarplan onderhoud, dat de basis vormt voor de begroting.

c. Jaarplan onderhoud

Uit het jaarplan voortvloeiende lasten worden deels ten laste gebracht van de voorzieningen groot onderhoud Huis voor de Provincie.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Na ruim 27 jaar te hebben gefunctioneerd is in 2020 de besturing van de persoonsliften gemoderniseerd en grotendeels vervangen. Om dezelfde redenen zijn de toiletgroepen op de begane grond gerenoveerd en is het dak van de Statenzaal verlaagd, Er zijn wat interne bouwkundige aanpassingen gepleegd om het aantal beschikbare werkplekken te vergroten.

Buiten het regulier onderhoud voor instandhouding en functionaliteit is veel aandacht besteed aan het verduurzamen van het provinciaal vastgoed. Om tot een gebouwlabel C te komen en een eerste aanzet tot het realiseren van energieneutraal vastgoed is onder supervisie van het IPO de Routekaart 2028 opgesteld. Ook zijn onderzoeken gestart naar de bouwkundige technische haalbaarheid van deze termijnplanning. Een eerste stapje is het uitfaseren van de noodstroomaggregaat. Deze is dit jaar afgerond. Daarnaast is aandacht besteed aan een optimalere en daarmee zuinigere afstelling van de klimaatinstallaties.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 en 2019 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening per ultimo 2018 en 2019 zijn daarom vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

De audiovisuele middelen van zowel de Statenzaal als de vergaderzalen lopen tegen het einde van hun technische levensduur aan en moeten worden aangepast en/of vervangen. Deze werkzaamheden zijn doorgeschoven naar 2020. Verder is er geen noemenswaardig achterstallig onderhoud te benoemen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Groot onderhoud Huis voor de Provincie

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Beginsaldo	3.978	3.978	-	3.978
Stortingen	500	500	500	-
Onttrekkingen	3.312	3.312	500	2.812
Eindsaldo	**1.166**	**1.166**	**-**	**1.166**

Vervangingsinvesteringen Provinciehuis 2019 (geactiveerd in 2019)

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Investeringsplan Huisvesting 2019	175	2.149	1.230	919

Paushuize

a. Ambitie

Paushuize behoort tot de meest duurzame monumentale gebouwen van Nederland. Het gebouw heeft voor de provincie een representatieve functie en vormt de ceremoniële werkplek van de Commissaris van de Koning. Paushuize heeft ook een maatschappelijke functie. Er worden door een conservator periodiek rondleidingen voor het publiek verzorgd en er is een exploitant gecontracteerd voor het verzorgen van vergaderingen, bijeenkomsten en trouwerijen.

Het ambitieniveau voor het onderhoud van het monumentale pand ligt op conditieniveau 3 volgens de NEN 2767.

b. Onderhoudsprognose

Het onderhoud van Paushuize is voor de komende jaren vastgelegd in een MOP. Aanpassingen en verschuivingen in de planning worden verwerkt in het MOP.

c. Jaarplan onderhoud

Uit het jaarplan voortvloeiende lasten worden deels ten laste gebracht van de voorzieningen groot onderhoud Paushuize. De overige komen ten laste van de reguliere exploitatie.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Aan de Kromme Nieuwegracht is vanwege eerdere werkzaamheden van de gemeente Utrecht aan de gracht acuut instortingsgevaar ontstaan van het Koetshuis (eigendom Universiteit Utrecht) en de tuinmuur van Paushuize. Om instorting te voorkomen is een stutconstructie aangebracht. Er is onderzocht welke maatregelen nodig zijn voor een structureel herstel van de tuinmuur en onderliggende fundering. Begin 2020 wordt volgens planning gestart met de definitieve maatregelen.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 en 2019 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening per ultimo 2018 en 2019 zijn daarom vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Er is geen noemenswaardig achterstallig onderhoud te benoemen.

Voorziening Groot onderhoud Paushuize

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Beginsaldo	58	58	-	58
Stortingen	44	44	44	-
Onttrekkingen	53	53	44	-9
Eindsaldo	**49**	**49**	**-**	**49**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Steunpunten De Meern en Huis ter Heide en Ocrieteiland

a. Ambitie

Vanuit het steunpunt De Meern beheert de provincie haar wegen in het westelijk deel van de provincie Utrecht. Vanuit Huis ter Heide worden de provinciale wegen in het oostelijk deel van de provincie onderhouden. Op de locatie Huis ter Heide is de Regionale Verkeersmanagementcentrale van de provincie gehuisvest. De Verkeersmanagementcentrale bundelt alle kennis en informatie over verkeer in de provincie Utrecht. Ocrieteiland huisvest het beheer van de vaarweg de Eem. Ook voor het onderhoud van de steunpunten geldt een conditieniveau 3 conform de NEN 2767.

b. Onderhoudsprognose

Ook voor het gebouwbeheer van de steunpunten wordt een MOP gehanteerd. Eventuele financiële mutaties worden in de Kadernota voorgelegd.

c. Jaarplan onderhoud

Ten behoeve van het onderhoud van de steunpunten is een voorziening aanwezig.

d. Belangrijke ontwikkelingen

Op de beschikbare daken van het Steunpunt Huis ter Heide zijn vanuit duurzaamheidsoogpunt ruim 300 zonnepanelen geplaatst en in productie genomen.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 en 2019 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening per ultimo 2018 en 2019 zijn daarom vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud

Er is geen noemenswaardig achterstallig onderhoud te benoemen.

Voorziening Groot onderhoud kantons (Huis ter Heide en De Meern)

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Beginsaldo	145	145	-	145
Stortingen	63	63	63	-
Onttrekkingen	31	31	63	32
Eindsaldo	**177**	**177**	**-**	**177**

3.5 Grond

Zie hiervoor de paragraaf Grondbeleid.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4. Paragraaf Financiering

4.1 Treasurybeleid
De provincie beschikt in 2019 over voldoende geld om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies.
De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet Financiering decentrale overheden (wet Fido). Een belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moet de provincie voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Het treasurystatuut en de financiële verordening zijn een belangrijke leidraad voor de inrichting van de financieringsfunctie. Bij de inrichting van de financieringsfunctie staan beheersing van het rente-, debiteuren- en liquiditeitenrisico centraal.

4.2 Financieringsbehoefte
Schatkistbankieren
De overtollige middelen zijn volgens de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën. Onderstaande grafiek laat het saldo per einde van de maand zien over 2019. De standen zijn in mln. euro weergeven in de onderstaande tabel:

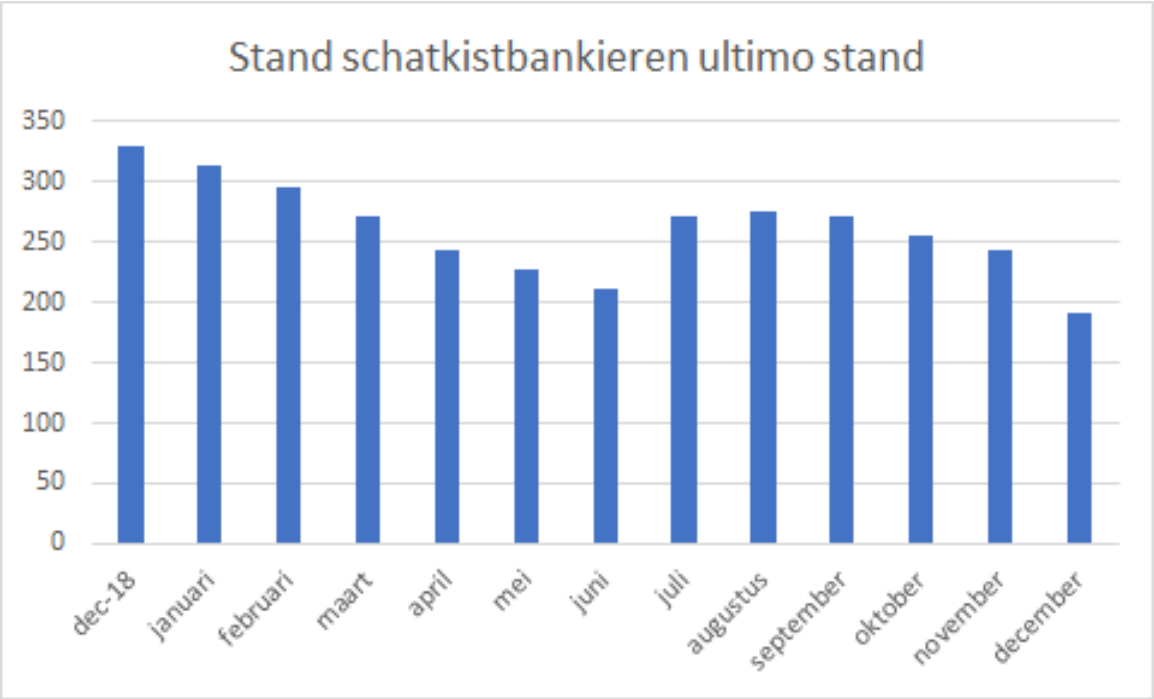

In 2019 is het saldo van de liquide middelen bij de schatkist met € 138 mln. gedaald. Deze afname komt onder meer door de investeringsuitgaven voor het programma Bereikbaarheid Openbaar Vervoer. De toename van liquide middelen in juli komt door de uitbetaling van de opgeschorte uitkering uit het provinciefonds door het niet op tijd inleveren van de jaarrekening 2017 bij de toezichthouder. In december zijn onder meer projectsubsidies en bijdragen aan andere partijen uitbetaald.

Er resteert nog één obligatie met een eindwaarde van € 25 mln. die in 2022 afloopt. Hierdoor zal het schatkistbankieren in 2022 met € 25 mln. toenemen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Drempelbedrag schatkistbankieren
Om de staatsschuld te beperken moeten decentrale overheden liquide middelen aanhouden in de schatkist bij het Rijk of uitzetten bij medeoverheden. Om het cashmanagement van de decentrale overheden niet te veel te verstoren mogen de decentrale overheden een beperkt positief saldo op de bankrekeningen aanhouden. Gemiddeld per kwartaal mag dit saldo niet meer zijn dan een vastgesteld drempelbedrag. Het drempelbedrag is gerelateerd aan de omvang van de begroting: 0,75% over de eerste schijf van € 500 mln. en 0,2% voor alles daarboven. Het drempelbedrag voor de provincie Utrecht kwam voor 2019 uit op € 3,6 mln.

Omschrijving (bedrag x € 1 mln)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Drempelbedrag (€ 481 mln. * 0,75%)	3,6	3,6	3,6	3,6
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	0,6	0,6	1,0	0,8
Ruimte onder drempelbedrag	3,0	3,0	2,6	2,8

4.3 Rente
Bij het uitzetten van overtollige middelen wordt de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden gevolgd. De rente kan volgens artikel 6 lid 3 Regeling Schatkistbankieren niet negatief zijn. Het hele jaar 2019 was de rente bij de rekening-courant van de schatkist 0%.

Het treasuryresultaat is met name ontstaan door een vergoeding voor interne financiering van openbaar vervoer van circa € 2,6 mln.. Dit is nagenoeg volgens begroting.

Renteschema:			Bedragen x € 1.000
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering			0
b. De externe rentebaten (idem)		-/- €	85
Saldo rentelasten en baten			-85
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0		
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	-/- € 0		
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	+/+ € 0		
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente			**0**
d1. Rente over eigen vermogen	0		
d2. Rente over voorzieningen	0		
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		-/- €	**0**
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			0
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury			**-85**

Toerekening rentelasten
Er staan geen vaste schulden en kasgeldleningen op de balans. Dit heeft als gevolg dat er geen externe rentelasten zijn, die omgeslagen moeten worden over de investeringen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

4.4 Kasgeldlimiet en Risiconorm

Kasgeldlimiet

De norm voor hoeveel kasgelden mogen worden opgenomen, is bepaald in de kasgeldlimiet van de Wet Financiering decentrale overheden (wet Fido) . De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie aan het begin van het jaar. Het uitvoeren van het treasurybeleid is in 2019 binnen deze norm gebleven. De overschrijding van de kasgeldlimiet was niet aan de orde, omdat in 2019 ook geen kasgeldleningen nodig waren.

Renterisiconorm

Het renterisico op langlopende leningen wordt berekend volgens de renterisiconorm van de Wet Fido. Wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal aan het begin van het jaar. De provincie is net als in voorgaande jaren in 2019 geen langlopende leningen aangegaan. Een overschrijding van de renterisiconorm is daarom niet aan de orde.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

5. Paragraaf Bedrijfsvoering

Terugblik
2019 was een intensief jaar voor de bedrijfsvoering binnen de organisatie. De controle van de jaarrekening 2017 heeft veel tijd en inspanning gevraagd van de medewerkers, terwijl de bedrijfsvoeringsprocessen niet op volle sterkte waren. Het verbeteren van de vele zaken die door de onafhankelijke accountant waren geconstateerd heeft veel effect gehad op de organisatie, zoals op de organisatie van processen. Het heeft duidelijk gemaakt dat een aantal verbeterslagen nodig zijn. Zo was bij de financiële functie een flinke inhaalslag nodig voor wat betreft de bemensing in kwalitatieve en kwantitatieve zin. In de tweede helft van 2019 zijn wij gestart met het aantrekken van nieuwe medewerkers, maar dit heeft echter pas effect in 2020.

Ondersteuning GS / PS
Het nieuwe college is ondersteund bij de coalitieonderhandelingen en overdrachten. Het coalitieakkoord is uitgewerkt in een ambitieus werkprogramma en doorvertaald in de financiële begroting. Ook is gekeken wat daarvoor nodig is aan personeel, qua hoeveelheid mensen en qua competenties.

Verbeteringen doorgevoerd in Informatievoorziening
In 2019 is de hele organisatie gaan werken met Office 365 en is Cloudmail ingevoerd. Hiermee wordt het makkelijker tijd- en plaats onafhankelijk te werken, maar zeker ook device onafhankelijk.
In 2019 is gestart om het technisch beheer van al onze informatiesystemen aan een externe leverancier uit te besteden. In 2020 wordt dit traject afgerond. De rol van de provincie verandert op dit gebied daardoor van uitvoerder naar regisseur.
Door de invoering van de nieuwe modelverordening rechtspositie politieke ambtsdragers van provincies is de vergoedingsregeling vervallen. Dat betekent dat met ingang van de Statenverkiezingen alle Staten- en Commissieleden ICT-middelen van de provincie krijgen, in dit geval iPad's met relevante software.

Invulling gegeven aan digitale vernieuwing
In 2019 is de visie op digitalisering van de provincie uitgewerkt in een stappenplan. Thema's als *agile* ontwikkeling, opgavegerichtheid, datagedrevenheid, informatieveiligheid en digitale dienstverlening zijn uitgewerkt in concrete programma's. Bijbehorende acties zijn in gang gezet. Ook is verder gewerkt aan de digitale opslag van dossiers waardoor het mogelijk is ook overwegingen die bij een besluit horen te raadplegen. De digitale integratie met een Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en een e-Depot is verder vormgegeven in standaarden en juridische consistentie.
In 2019 organiseerde de provincie een reeks symposia over digitale vernieuwing van het middenbestuur: Democratische duiding van data, de Snuffelfiets. Daarnaast hebben we tijdens het congres Overheidsbrede cyberoefening bijgedragen aan de paneldiscussie.
De Provincie voerde zelf, met partners, een aantal experimenten uit, zoals de *smart building challenge*, sensoren op de fiets, kansenkaart zonneweiden, de projectenkaart.
De digitale ontwikkeling en de mogelijkheden om beter op Provinciale beleidsdoelen te sturen op basis van steeds meer data vragen om een versnelde kennisontwikkeling. Daar hebben wij dit jaar aan gewerkt binnen verschillende thema's: functiemetamorfose in het kader van de data gedreven provincie, *agile* werkwijze, *business intelligence* en verkenning lectoraat digitaal midden bestuur. Voor Gezond Stedelijk Leven (GSL) is een samenwerking gestart met Universiteit Utrecht, Hogeschool Utrecht en het RIVM voor data- en kennisdeling.

Duurzaam toegankelijke Informatie
Wij stelden meerdere websites open voor publiek met toepassingen van open data, zoals de Utrechtse cultuur-historische objecten en de Staat van Utrecht. De provincie blijft zich inzetten om overheidsdata beschikbaar te maken en vooral om publieke data, bijvoorbeeld vervoersgegevens, niet in handen te laten vallen van private en gesloten platforms.
Voor de inrichting van Smart City experimenteert de provincie met het verzamelen van gegevens over fijnstof via inwoners die aan dit experiment meedoen (*crowd sourcing* van publieke fijnstofdata). Voor de toepassing wordt gebruik gemaakt van op open Europese standaarden gebaseerde sensortechnologie. De provincie Utrecht kiest hiermee voor waarden als privacy, een sociale infrastructuur en samenwerking met direct betrokken groepen mensen (publieke regionale *community*). Hiermee wordt de monopolisering van belangrijke sensordata tegengegaan.
Verder is gewerkt aan de beschikbaarheid van data in het stelsel van gekoppelde (*linked*) open data, zodat informatie makkelijker vind- en deelbaar wordt.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Informatieveiligheid en privacy
De provincie Utrecht geeft uitvoering aan het masterplan informatiebeveiliging en privacy om de informatieveiligheid te verbeteren. We werken toe naar een op het ISO27001 certificering gebaseerde BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Onderdelen van dit masterplan zijn technische aanpassingen (deels bij de vervanging van hard- en software), processen rondom risicomanagement en eigenaarschap en bewustwording voor de medewerkers. Hierover is ook twee keer per jaar gerapporteerd.

Organisatieontwikkeling
In 2019 is de reorganisatie afgerond met een nieuwe teamindeling, plaatsing van de teamleiders en de invulling van een aantal nieuwe functies. Ook is er medio 2019 een start gemaakt met de systematiek van het opgavegericht werken – naast de lijnorganisatie - om gecoördineerd te kunnen werken aan een aantal specifieke maatschappelijke opgaven in de provincie. Deze wijze van werken en de bijbehorende sturing daarvan – ook in samenhang met de andere delen van de organisatie – is nog volop in ontwikkeling.

In het najaar van 2019 is de topstructuur aangepast. De algemeen directeur geeft nu samen met het concernmanagementteam (CMT) leiding aan de organisatie. Er zijn nu vijf domeinen. Het CMT is in de bezetting op de meeste posten gewijzigd.

De centralisatie van de Business en Financial Controllers is in juli 2019 afgerond.

Met de aandacht voor ontwikkelspoor ‘Utrecht in Ontwikkeling’ zetten we ook in op deze cultuurkant van onze werkwijze en daarmee de doorontwikkeling van de provinciale organisatie en de ontwikkeling van onze medewerkers.

Om leren en ontwikkelen in de provinciale organisatie te bundelen, is een eerste verkenning gedaan naar de mogelijkheden van een Utrecht Academie. Vooruitlopend daarop worden medewerkers getraind in onder andere professioneel opdrachtgever-opdrachtnemerschap. In 2019 is de overgang naar de WNRA (inclusief de administratieve afhandeling) gerealiseerd en is de CAO 2019 geïmplementeerd. Vanuit het integriteitsplan is de verklaring omtrent gedrag (VOG) verplicht gesteld voor alle nieuwe medewerkers. Ook de registratie van nevenfuncties is geregeld en de aanstelling van een externe vertrouwenspersoon.
De organisatie is verjongd door 14 trainees aan te stellen en 63 stagiaires te begeleiden. Ook zijn 19 participatiebanen gecreëerd.
Om de ambities uit het collegeprogramma uit te kunnen voeren en de bedrijfsvoering te versterken, wordt de organisatie versterkt met extra kwaliteit en kwantiteit. In totaal komen er 100 fte bij, waarvan circa 80 fte structureel en circa 20 fte tijdelijk.

Financiën
In 2019 hebben de medewerkers van financiën zich in het eerste halfjaar met name gericht op de afwikkeling van de jaarrekening 2017. In de jaarrekening 2017 zijn veel correcties doorgevoerd die ook doorwerken in de begrotingsjaren 2018 en 2019.
Mede naar aanleiding van de bevindingen van de onafhankelijke accountant uit de controle van de jaarrekening 2017 is het verbeterprogramma Versterken financiële functie geactualiseerd. Het programma richt zich op vijf verbeterpunten:

1. Structuur: onder andere uitwerken van de taken en bevoegdheden, eigenaarschap van processen en systemen.
2. Processen en interne controle: onder andere tussentijds afsluiten, ontwikkelen van een financieel handboek en accounting manual.
3. Applicaties en methoden: bijvoorbeeld het verbeteren van de kwaliteit van de data van SAP.
4. Personeel: bijvoorbeeld een opleidingsplan voor financiën voor BBV- en SAP-deskundigheid.
5. Cultuur en managementstijl: onder andere focus op een lerende organisatie).

Bij elk project binnen het verbeterprogramma is de relatie gelegd met de aanbevelingen van de onafhankelijke accountant. In 2019 zijn de taken en bevoegdheden binnen de financiële- en controlfunctie uitgewerkt.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Huisvesting
In 2019 heeft ABN-AMRO definitief laten weten het huurcontract niet te verlengen. Er zijn gesprekken met mogelijke nieuwe huurders geweest. De provincie heeft door de beoogde formatie-uitbreiding van 100 fte besloten zelf een extra etage in gebruik te gaan nemen.
Halverwege het jaar heeft provincie Utrecht de nieuwe Tramremise in Nieuwegein in gebruik genomen, en daarmee ook het beheer en onderhoud van dit pand en het terrein.

Duurzaamheid
In 2018 is de politieke ambitie uitgesproken om te streven naar energielabel A voor het Huis voor de provincie en de andere locaties van de provincie. Reden om te blijven zoeken naar manieren om de energiebehoeften en -lasten verder terug te dringen. Daarvoor is in 2019 de noodstroomvoorziening vervangen. Dit levert een besparing op van ongeveer 17% van de energierekening.

Uiterlijk in 2020 moet 10% van het publieke inkoopbudget circulair worden aanbesteed. De aanbesteding om het onderhoud en de aanvulling van het kantoormeubilair op alle kantoorlocaties volledig circulair en maatschappelijk verantwoord uit te voeren is afgerond en gegund.

Uitvoeren concern control
In 2019 is het (ex 217a van de Provinciewet) onderzoek uitgevoerd naar de governance bij samenwerkingsverbanden. In het onderzoek is een analysekader ontwikkeld om samenwerking op drie vlakken in te vullen: de doelen en taken van de samenwerking, de kansen en risico's van de samenwerking, en de (juridische) inrichting van de samenwerking. Hieruit volgen indicaties voor een passende governance van de samenwerking om te sturen op de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van de samenwerking. Met het besluit tot centralisatie van business control en financial control kan er worden gekomen tot meer standaardisatie van werkwijze en taakvervulling, krachtiger opereren en het realiseren van expertteams die ook ingezet kunnen worden ter ondersteuning van opgavegericht werken.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

6. Paragraaf Verbonden partijen

6.1 Inleiding: visie en beleidsvoornemens

De provincie Utrecht heeft bestuurlijke en financiële belangen in gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Daarnaast wordt deelgenomen in diverse vennootschappen. Deze worden in deze paragraaf toegelicht.

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden van de provincie Utrecht en externe partijen waarin de provincie Utrecht zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en die de status van publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon hebben. Er is sprake van een bestuurlijk belang indien namens de provincie Utrecht iemand zitting heeft in het bestuur, dan wel de provincie Utrecht stemrecht heeft. Van een financieel belang is sprake zodra de provincie Utrecht middelen ter beschikking stelt, waarover risico wordt gelopen in geval van financiële problemen bij de verbonden partij. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt voort uit het publieke belang.

Uit intern onderzoek is gebleken dat de financiële risico's in veel gevallen gelijk zijn aan de omvang van het directe financiële belang. In bepaalde gevallen is er sprake van een potentieel financieel risico dat die omvang aanzienlijk kan overstijgen. In dat verband is met name te noemen het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Utrecht. Hoewel technische maatregelen zijn genomen om die risico's zoveel mogelijk te beperken, kunnen calamiteiten niet volledig worden uitgesloten.

Verbonden partijen voeren beleid dat de provincie Utrecht (gedeeltelijk) ook zelf had kunnen uitvoeren. De provincie Utrecht draagt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van de doelstellingen die worden beoogd door het aangaan van de samenwerking met de verbonden partijen. Het provinciale beleid is verder vastgelegd in de nota verbonden partijen (2018).

6.2 Overzicht per categorie

Gemeenschappelijke regeling

- Randstedelijke Rekenkamer
- Recreatie Midden Nederland
- Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied
- Recreatieschap Stichtse Groenlanden
- Plassenschap Loosdrecht e.o.
- Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

Stichtingen en verenigingen

- Inter Provinciaal Overleg (IPO)
- Huis der Nederlandse Provincies (HNP)

Coöperaties en vennootschappen

- Vitens NV
- NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)
- NV REMU Houdstermaatschappij
- Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)

Overige verbonden partijen

- Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.3 Detail overzicht per verbonden partij

Randstedelijke Rekenkamer	
Doel	Het doel van de Randstedelijke Rekenkamer is om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de provincies te verbeteren. Zij verricht hiervoor onafhankelijk onderzoek naar de provincies en de daarmee verbonden organen. De rekenkamer informeert primair Provinciale Staten over haar onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen.
Kerntaken	De taken en bevoegdheden van de Randstedelijke Rekenkamer zijn in de Provinciewet vastgelegd. De onafhankelijke positie wordt gewaarborgd door onder meer de vrijheid van onderzoek, de toegang tot personen en gegevens en openbaarheid van rapportage. De Rekenkamer doet onderzoek op basis van een eigen onderzoeksprogramma, dat wordt vastgesteld na overleg met de programmaraad. Deze programmaraad bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Amsterdam
Webadres	Randstedelijke Rekenkamer
Bestuursdeelname	PS besluit tot instellen leden programmaraad en adviescommissie. Bestuurder wordt via unaniem PS besluit deelnemers benoemd.
Deelnemende partijen	Provincies Noord en Zuid Holland en Flevoland
Openbaar belang	De Randstedelijke Rekenkamer heeft, ter voldoening aan de Provinciewet, een Reglement van Orde opgesteld. Het Reglement van Orde bevat regels over de organisatie en werkwijze van de Rekenkamer.
Wijziging belang	Het belang is gedurende het boekjaar niet veranderd.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 0,382 mln.	€ 0,417 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,656 mln.	€ 0,511 mln.
Resultaat	€ -/- 7,100 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Risico's	Als gevolg van activiteiten die meer kosten dan begroot, is er een risico dat uiteindelijk een bedrag aan contributie moet worden nabetaald. Dit risico wordt op dit moment verwaarloosbaar geacht, gezien de ervaring in de afgelopen jaren. De provinciale bijdrage aan de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt als volgt berekend: • voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij; • voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Recreatie Midden Nederland	
Doel	Zo goed mogelijk faciliteren van de deelnemende recreatieschappen op het gebied van beleid, onderhoud, financiën en personeelszaken.
Kerntaken	Recreatie Midden Nederland is een samenwerkingsverband van de deelnemende recreatieschappen. Recreatie Midden Nederland is het gemeenschappelijk facilitair bedrijf van de recreatieschappen en ondersteunt de deelnemende schappen.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RMN
Bestuursdeelname	GS in Bestuur
Deelnemende partijen	Plassenschap Loosdrecht en omstreken en Recreatieschap Stichtse Groenlanden.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het bestuur en draagt financieel indirect bij via de bijdragen aan de deelnemende recreatieschappen.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	Begin 2019 is geconstateerd dat de bedrijfsvoering van RMN niet op orde was. Er werden diverse structurele tekortkomingen geconstateerd in de begroting. Om de basis op orde te stellen zijn extra middelen ingezet om de eerste tekortkomingen op te lossen. Gelijktijdig is een plan van aanpak opgesteld om de situatie van RMN beter in beeld te krijgen en keuzes te maken om tot een robuuste en toekomstbestendige organisatie te komen. Er is inmiddels een rapport 'RMN in transitie' opgesteld en momenteel vindt er een vervolgonderzoek plaats door Bureau Berenschot. Voor 2020 moesten wederom extra financiële middelen beschikbaar gesteld worden om de organisatie te kunnen laten functioneren. Aan de hand van het rapport van Berenschot zal in het najaar van 2020 een fundamentele discussie gevoerd worden over de organisatie en het toekomstperspectief.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 0,218 mln.	€ 0,093 mln.
Vreemd vermogen	€ 1,777 mln.	€ 2,582 mln.
Resultaat	€ -/- 0,125 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Recreatieschap Stichtse Groenlanden	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Stichtse Groenlanden
Bestuursdeelname	PS in Algemeen Bestuur, GS in Algemeen en Dagelijks Bestuur
Deelnemende partijen	De gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Woerden, De Ronde Venen, De Bilt en Stichtse Vecht
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt bij voor 30,9%
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 3,754 mln.	€ 4,789 mln.
Vreemd vermogen	€ 8,047 mln.	€ 6,376 mln.
Resultaat	€ 1,108 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Plassenschap Loosdrecht e.o.	
Doel	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen, varen en fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.
Kerntaken	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincies.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Plassenschap Loosdrecht
Bestuursdeelname	PS in Algemeen bestuur. GS in Algemeen bestuur en Dagelijks bestuur.
Deelnemende partijen	Provincie Noord Holland en de gemeenten Stichtse Vecht, Wijdemeren en Utrecht.
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en het algemeen bestuur en draagt bij voor 15% van de deelnemersbijdragen.
Wijziging belang	Het belang is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 1,091 mln.	€ 1,448 mln.
Vreemd vermogen	€ 4,077 mln.	€ 3,237 mln.
Resultaat	€ 0,410 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plassenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)	
Doel	De Regionale Uitvoeringsdienst behartigt de belangen van de deelnemers tezamen en van iedere deelnemer afzonderlijk op het gebied van fysieke leefomgeving, voor zover de bevoegdheid daartoe de deelnemer toekomt en voor zover deze aan de Regionale Uitvoeringsdienst is gemandateerd.
Kerntaken	De RUD voert namens de provincie en gemeenten vergunningverlenende, handhavende en toezichthoudende taken uit op het milieu- en omgevingsdomein. Elke deelnemer bepaalt het voor hem uit te voeren beleid zelf.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	RUD
Bestuursdeelname	GS in Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur
Deelnemende partijen	De gemeenten Amersfoort, Baarn, Bunschoten, Eemnes, Houten, Leusden, Lopik, Nieuwegein, Soest, Utrecht en Woudenberg
Openbaar belang	Het waarborgen en ontwikkelen van een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving. De provincie is de grootste opdrachtgever, voor ca 58%.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 1,117 mln.	€ 1,332 mln.
Vreemd vermogen	€ 2,262 mln.	€ 2,411 mln.
Resultaat	€ 0,416 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Het Utrechts Archief	
Doel	De gemeenschappelijke regeling Het Utrechts Archief (HUA) voert voor de provincie de wettelijke taken uit op het gebied van het beheer van de historische provinciale archieven.
Kerntaken	HUA voert voor de provincie Utrecht de archiefwettelijke taken uit, te weten: beheer van de provinciale archiefbewaarplaats en de daarin opgenomen papieren en digitale archieven en documentaire verzamelingen; het toezicht van de provinciearchivaris op het beheer van de niet overgebrachte archieven; beschikbaarstelling van de in de provinciale archiefbewaarplaats opgenomen archieven en documentaire verzamelingen; publieksbereik van de door HUA beheerde bronnen voor de geschiedenis van de provincie Utrecht.
Type Verbonden Partij	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Het Utrechts Archief
Bestuursdeelname	GS in dagelijks bestuur (1 lid) en in algemeen bestuur (2 leden)
Deelnemende partijen	Gemeente Utrecht en Rijk
Openbaar belang	n.v.t.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 2,191 mln.	€ 2,623 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,905 mln.	€ 0,859 mln.
Resultaat	€ 0,044 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Inter Provinciaal Overleg (IPO)	
Doel	Het IPO behartigt de belangen van de provincies en biedt een platform voor o.a. het optimaliseren van de condities waaronder provincies werken en provinciale vernieuwingsprocessen stimuleren.
Kerntaken	Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies, zoals milieu, landelijk gebied, sociaal beleid, ruimtelijke ordening, wonen, economie en mobiliteit. De belangenbehartiging geeft het IPO vorm door regelmatig te overleggen met onder andere de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties. De platformfunctie wordt ingevuld door gelegenheden te creëren om kennis en ervaringen uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen en initiatieven te ontplooien. Daarnaast ondersteunt het IPO de provincies bij het uitvoeren van taken, onder andere via de uitvoeringsorganisatie BIJ12 (natuur, informatiesystemen).
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	IPO
Bestuursdeelname	PS in Algemene ledenvergadering GS in bestuur
Deelnemende partijen	De overige provincies
Openbaar belang	Het IPO is een vereniging, waarvan alle Nederlandse provincies lid zijn. Deze zijn vertegenwoordigd in het verenigingsbestuur en de algemene vergadering. Het bestuur bestaat uit dertien leden, uit elke provincie één gedeputeerde. Elk heeft een eigen portefeuille waarvan hij of zij ook woordvoerder is. Een commissaris van de Koning is voorzitter. De algemene vergadering bestaat uit 24 Statenleden; uit elke provincie twee. Daarnaast heeft het bestuur vier adviseurs: drie Commissarissen van de Koning en één provinciesecretaris respectievelijk voorgedragen door de Kring van Commissarissen en de Kring van Provinciesecretarissen. De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkmatig over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 5,429 mln.	€ 4,462 mln.
Vreemd vermogen	€ 19,682 mln.	€ 19,174 mln.
Resultaat	€ 1,746 mln.	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Huis der Nederlandse Provincies (HNP)	
Doel	De algemene doelstelling van de Vereniging Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is het verkrijgen van een effectieve positionering en vertegenwoordiging van de provincies in Brussel.
Kerntaken	Het HNP behartigt de provinciale belangen op het Brusselse speelveld en is daarmee de lobbyorganisatie van de provincies. Het HNP richt zich op de kennis- en netwerkanalyse van een beperkt aantal dossiers. Het HNP treedt proactief op als verbindende schakel tussen Brussel en de achterban (provincies en IPO) en coördineert de strategie en het netwerk voor de Europese lobbydossiers. Het HNP draagt bij aan de gehele Europese beleidscyclus door vanuit de provinciale belangenbehartiging te 'brengen' en te 'halen'. 'Brengen' door het delen van kennis, bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van Europees beleid dat de provincies raakt en aangaat, en het tonen van goede provinciale voorbeelden die passen binnen de Europese doelstellingen. 'Halen" is het gebruiken van Europese programma's en structuurfondsen en het samenwerken in Europese netwerken.
Type Verbonden Partij	Stichtingen en verenigingen
Vestigingsplaats	Brussel
Webadres	HNP
Bestuursdeelname	GS in bestuur
Deelnemende partijen	De overige provincies en het IPO
Openbaar belang	Vertegenwoordigers van de twaalf provincies en het IPO werken in opdracht van het HNP-bestuur vanuit het Huis als liaison tussen de provincies en Europese instellingen en netwerken. De EU-lobbyprioriteiten van het IPO gelden hierbij als basis, naast landsdelige en provinciale agenda's. Namens de provincie Utrecht is gedeputeerde Strijk lid van het Bestuur van het HNP. De provincie Utrecht is lid van het HNP en betaalt daarvoor een bijdrage voor huisvestings- en apparaatskosten. Het HNP is een vereniging volgens Belgisch recht (Internationale non-profit organisatie).
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 0,328 mln.	€ 0,299 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,030 mln.	€ 0,177 mln.
Resultaat	€ 0,028 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Vitens NV	
Doel	Het uitoefenen van een publiek (drink)waterbedrijf, daaronder begrepen: de winning, productie, transport, verkoop en distributie van water, alsmede het verrichten van alles wat met de publieke watervoorziening verband houdt.
Kerntaken	Vitens zorgt ervoor dat er 24/7 betrouwbaar water uit de kraan komt en voor goede service daaromheen. Daarnaast zet Vitens zich in voor de bescherming van de kostbare drinkwaterbronnen.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	Vitens
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Deelnemende partijen	Provincies en gemeenten in het verzorgingsgebied van Vitens
Openbaar belang	Wettelijk is vastgesteld dat de aandelen van de drinkwaterbedrijven in publieke handen blijven. Het belang van de provincie Utrecht als aandeelhouder in Vitens is historisch gegroeid. Met ons aandeelhouderschap borgen wij onze verantwoordelijkheid voor een goede drinkwatervoorziening in Utrecht. Het belang van de provincie Utrecht bedraagt 5,692%. Jaarlijks wordt dividend uitgekeerd.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 533,1 mln.	€ 533,3 mln.
Vreemd vermogen	€ 1.233,5 mln.	€ 1.293,0 mln.
Resultaat	€ 5,400 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	285.869	€ 1 per aandeel (totaal nominaal € 285.869)	€ 285.869	4,95%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Doel	Het bankieren ten dienste van overheden - waaronder provincies - en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.
Kerntaken	De NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank voor de overheid en voor het maatschappelijk belang.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	BNG
Bestuursdeelname	Algemene vergaderingen van aandeelhouders
Deelnemende partijen	De overige aandeelhouders zijn het Rijk, provincies en gemeenten en een hoogheemraadschap
Openbaar belang	De provincie heeft een belang van 0,16% in de BNG. Het is niet zonder meer mogelijk een marktwaarde voor deze aandelen te bepalen, omdat deze niet vrij verhandelbaar zijn.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 4.991,0 mln.	€ 4.887,0 mln.
Vreemd vermogen	€ 132.518 mln.	€ 144.802 mln.
Resultaat	€ 163,0 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	87.750	€ 2,50 per aandeel (totaal nominaal € 219.375)	€ 219.375	4,95%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)	
Doel	Voor gemeenten, provincies, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.
Kerntaken	De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is een financiële dienstverlener voor de overheidssector.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Webadres	NWB
Bestuursdeelname	Algemene vergadering van aandeelhouders
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van waterschappen, het Rijk en provincies.
Openbaar belang	De provincie heeft een belang van 0,17% in de NWB. De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) kennen geen marktwaarde.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 1.726,0 mln.	€ 1.796,0 mln.
Vreemd vermogen	€ 81.989 mln.	€ 94.409 mln.
Resultaat	€ 95,0 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	A: 43	€ 115 per aandeel (totaal nominaal € 4.945)	€ 4.945	0,09%
	B: 60	€ 460 per aandeel (totaal nominaal € 27.600)	€ 27.600	0,70%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

NV REMU Houdstermaatschappij	
Doel	De activiteiten van N.V. REMU Houdstermaatschappij beperken zich thans tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding indien dat bedrijf zelf zou worden verkocht.
Kerntaken	zie Doel
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	n.v.t.
Bestuursdeelname	Via aandeelhoudersvergadering
Deelnemende partijen	Gemeenten Utrecht en Amersfoort
Openbaar belang	De provincie is voor 47,5% aandeelhouder in de houdstermaatschappij. De vennootschap heeft een eigen vermogen van € 1,5 mln. en wordt in stand gehouden in verband met een eventueel nog te ontvangen vergoeding van ENECO. Deze vergoeding bedraagt 4,66% van de totale waarde bij verkoop voor 31 december 2010 van meer dan 50% van ENECO (privatiseringsvergoeding). Zoals oorspronkelijk overeengekomen, vervalt het recht op deze vergoeding na 31 december 2010, echter vanwege het verzet dat ENECO heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), komt ENECO, naar het standpunt van de voormalige aandeelhouders, geen beroep meer toe op de vervaldatum van de privatiseringsvergoeding.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 1,194 mln.	€ 0,969 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,008 mln.	€ 3,328 mln.
Resultaat	€ -/- 0,225 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	95	€ 500 per aandeel (totaal nominaal € 47.500)	€ 47.500	47,5%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht NV (OMU)	
Doel	Doel van de N.V. is het investeren in de private delen (lege delen van terreinen, verouderde bedrijfsbebouwingen) ten einde deze met andere participanten (zoals gemeenten en/of private ontwikkelaars) te herontwikkelen en opnieuw in de markt te zetten.
Kerntaken	N.V. OMU is in 2011 opgericht voor het investeren in private kavels op verouderde bedrijventerreinen in de provincie Utrecht. In 2016 is de opdracht verbreed naar de transformatie van leegstaande kantoorpanden.
Type Verbonden Partij	Coöperaties en vennootschappen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	OMU
Bestuursdeelname	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Deelnemende partijen	De provincie Utrecht is enig aandeelhouder van de OMU.
Openbaar belang	Het gaat om projecten die zonder ingrijpen van de overheid niet of ernstig vertraagd van de grond zouden komen en die een bijdrage leveren aan verbetering van het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen en de leefbaarheid in de binnensteden.
Wijziging belang	n.v.t.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 12,8 mln.	€ 12,4 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,1 mln.	€ 0,1 mln.
Resultaat	€ -/- 0,394	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	150.000	€ 100 per aandeel (totaal nominaal € 15.000.000)	€ 15.000.000	100%

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	n.v.t.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	
Doel	Beheren van de middelen voor de nazorg van stortplaats Smink om de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaats na sluiting te kunnen bekostigen.
Kerntaken	Het bekostigen van de nazorgkosten en een zodanig beheer van de fondsmiddelen dat voldoende rendement wordt gegenereerd voor de eeuwigdurende nazorg.
Type Verbonden Partij	Overige verbonden partijen
Vestigingsplaats	Utrecht
Webadres	www.provincie-utrecht.nl
Bestuursdeelname	GS is bestuur
Deelnemende partijen	geen
Openbaar belang	Het treffen van zodanige maatregelen dat wordt gewaarborgd dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt, dan wel voor zover dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de grootst mogelijke bescherming wordt geboden tegen die nadelige gevolgen.
Wijziging belang	Het belang is gedurende 2016 niet veranderd.
Financieel belang	n.v.t.
Financiële ontwikkeling	n.v.t.

	1 januari 2019	31 december 2019
Eigen vermogen	€ 0,576 mln.	€ 0,870 mln.
Vreemd vermogen	€ 3,248 mln.	€ 3,423 mln.
Resultaat	€ 0,294 mln.	

	Aandelen	Nominaal	Volgestort	Belang in %
Deelneming	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Inhoudelijke ontwikkeling	n.v.t.
Bestuurlijke en organisatorische ontwikkeling	n.v.t.
Risico's	Volgens de huidige regels neemt de provincie de nazorg van de stortplaats Smink over in 2040. Om een eventueel financieel risico, dat het doelvermogen niet toereikend is, te voorkomen wordt elke drie jaar onderzocht of het nazorgplan moet worden aangepast. Op basis van dit plan wordt het doelvermogen opnieuw vastgesteld en kan de provincie een aangepaste heffing opleggen. Hierdoor wordt een eventueel financieel risico voor de provincie verkleind.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

7. Paragraaf Grondbeleid

Visie en inleiding
In het coalitieprogramma 'Nieuwe Energie voor Utrecht' is grond een belangrijk middel om doelen te realiseren voor recreatie, natuur en landschap (Natuur Netwerk Nederland), duurzame energie, duurzame landbouw, maar ook een duurzame en veilige mobiliteit. Het grondbeleid bestaat uit het organiseren van processen, kennis, grondbeheer en instrumenten, zoals de aan- en verkoop van gronden.

De laatste Nota Grondbeleid is in 2002 vastgesteld. Momenteel werken we binnen onze organisatie vooral vanuit handelingskaders die zijn vastgesteld per programma. Een voorbeeld is de Nota Uitvoering Grondstrategie en het bijbehorende Handelingskader Onroerend Goed dat is gekoppeld aan het meerjarenprogramma Agenda Vitaal Platteland. Grondbeleid is hiermee versnipperd vastgelegd binnen de provincie en wordt voor soortgelijke vraagstukken op verschillende manieren toegepast. Ook verantwoordelijkheden voor de inzet van het grondinstrumentarium liggen bij verschillende onderdelen van de organisatie . De aan- en verkoop van grond is niet aan specifieke functies gebonden. Hierdoor kunnen vraagstukken ontstaan over rechtmatigheid en getrouwheid of ontstaan strijdige belangen. Daarom wordt de focus gelegd op een eenduidig en geactualiseerd beleid, waarin team Grondzaken en Bedrijfsvoering (GEB) een centrale positie krijgt. Vooruitlopend op de vaststelling van de nieuwe Nota Grondbeleid, handelt het team al vanuit de beoogde nieuwe rol.

In de Statenbrief RRK (Randstedelijke Rekenkamer) Dolderseweg (28-11-2018/81ECOBE) is aangegeven dat:
1. er een handelingskader onroerend goed wordt opgesteld voor alle grondtransacties binnen de provincie;
2. het team Grondzaken en Bedrijfsvoering (GEB) daarin een aangescherpte rol krijgt.

De grondzakenexpertise krijgt dus een centrale positie in onze organisatie. Team GEB betrekken we eerder, nadrukkelijker en met meer zeggenschap en expertise bij alle mogelijke transacties voor aan- en verkoop van grond.

Sinds 2002 zijn er verschillende wijzigingen doorgevoerd in wet- en regelgeving en de handelingsomgeving van de provincie. Die moeten verwerkt moeten in het grondbeleid. Ook de komst van de Omgevingswet kan voor veranderingen in het grondbeleid zorgen. In begrotingsjaar 2020 wordt een herziene Nota Grondbeleid ter bespreking en vaststelling aangeboden. Dit grondbeleid voor de hele provincie wordt vervolgens elke vier jaar geactualiseerd. Het grondbeleid wordt uitgewerkt in een uitvoeringskader dat toe te passen is op de verschillende uitvoeringstaken van de provincie.

Grondinstrumentarium wordt in de provincie Utrecht voornamelijk ingezet in het meerjarenprogramma Agenda Vitaal Platteland, het Mobiliteitsprogramma, het programma Hart van de Heuvelrug en in het geheel van de bedrijfsvoering (in het provinciehuis en bij de steunpunten). Alleen binnen Hart van de Heuvelrug (gebiedsontwikkelingsprogramma voor het gebied in de driehoek Soest-Zeist-Amersfoort) voert de provincie actieve grondexploitaties uit zoals bedoeld in de Wet ruimtelijke ordening

Een belangrijk kader binnen het grondbeleid is dat de provincie opgavegericht werkt. Dit betekent dat maatschappelijke opgaven centraal staan in het handelen. Grond is een van de middelen die we kunnen inzetten om onze gestelde doelen te bereiken. Grondbezit is daarmee nooit een doel op zich. In die context behelst het grondbeleid de kaders en spelregels voor de inzet van het grondinstrumentarium. Bij grondtransacties moet de provincie marktconform, openbaar, conform gelijkberechtiging en transparant handelen.

Grondverwerving in het kader van het UMP
Voor aanpassingen aan het provinciaal wegennet is het soms noodzakelijk grond (met opstallen) te verwerven of te verkopen. Voor projecten waarvoor aankoop van grond nodig is, wordt een kredietaanvraag voorgelegd aan Gedeputeerde Staten (of bij Provinciale Staten als het om een investering boven de € 10 mln. gaat). Deze projecten staan in het Meerjarig Investeringen Plan (MIP) Mobiliteit 2019-2023. In 2019 zijn voor het project spooronderdoorgang N226 Maarsbergen compensatiegronden verworven. Daarnaast is voor het project N411 Verkeersonveiligheid Bunnik een resterende grondaankoop gedaan om het tracé tussen twee gebouwen door te optimaliseren.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Grondtransacties in het kader van de Agenda Vitaal Platteland
In de tabel hieronder ziet u hoeveel hectare grond er dit jaar binnen het NNN (Natuur Netwerk Nederland) is verworven, dan wel waar er functieverandering plaatsvond.

Doelrealisatie	Streefwaarde	2018 realisatie	2019 begroot	2019 realisatie
Verwerving / functieverandering nieuwe natuur in hectares (cumulatief, realisatie 2027)	1.566 ha	822 ha	980 ha	873 ha

In 2019 is 51 hectare grond binnen de categorie 'nog te realiseren natuur' aangekocht of omgevormd, waarmee het totaal uitkomt op 873 hectare. Dit ligt ongeveer 105 hectare onder het begrote oppervlak van 980 hectare. in 2019 is het voor een deel niet gelukt om de jaaropgave van 125 hectare te realiseren. In programma 2 Landelijk Gebied wordt dit verder toegelicht. De inschatting is dat het einddoel (1.566 hectare in bezit van een natuurbeheerder en ingericht in 2027) nog steeds haalbaar is met inzet van het huidige instrumentarium, aangevuld met de nieuwe aankoopsubsidie NNN-gronden, die in de loop van 2019 is opengesteld.

Financieel Instrumentarium
De financiering van de te realiseren internationale natuurdoelen gebeurt grotendeels via het zogenoemde grond-voor-grond-principe. Dat houdt in dat grond dat in bezit is, wordt verkocht om budget vrij te maken voor nieuwe aankopen en inrichting van natuur.
Sinds 2009 beschikken we over een Revolverend Fonds (RF). Dit is bedoeld om de aan- en verkoop of ruil van gronden op gang te brengen om zo onze internationale en provinciale natuurdoelen te realiseren. Om de aan- en verkopen van gronden beter te beheersen, is besloten het RF stapsgewijs af te bouwen naar nul euro eind 2027. Op dat moment moeten de natuurdoelen zijn gerealiseerd. Vanaf 2017 worden alle aangekochte gronden opgenomen in het RF tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Gronden die worden aangekocht binnen de natuurbegrenzing (NNN, nog te realiseren natuur), worden tegen de natuurwaarde in het RF gezet, dus de lagere marktwaarde bij verkoop. Alle gronden die al in bezit zijn, zijn via een correctieboeking bij de jaarrekening 2017 ook geactiveerd in het RF.

In 2018 is besloten om de gronden die voor de natuurcompensatiebank worden gekocht voor maximaal € 6 mln. voor te financieren uit het RF. In de natuurcompensatiebank worden gronden ‘op voorraad’ gehouden om aan natuur- en boscompensatieverplichtingen te voldoen. Door deze beslissing is het afgesproken tempo om het RF af te bouwen waarschijnlijk te hoog. In 2020 wordt hier als dat nodig is een nieuw besluit over genomen.

Het plafond voor het RF lag voor 2019 en 2020 op € 35 mln. en ligt voor 2021 op € 30 mln.. Uit onderstaande tabel blijkt dat de taakstelling voor de afbouw van het plafond van het RF in 2019 is gehaald. In 2019 is binnen het programma AVP voor ongeveer € 5,195 mln. aan grond uit het RF verkocht en voor € 232.000 aangekocht. Er is voor € 1,849 mln. aangekocht voor de natuurcompensatiebank. Binnen het programma AVP zijn hogere kosten gemaakt voor aankoop van grond (de totale koopsom lag op ongeveer € 1,368 mln.), maar binnen het Revolverend Fonds zijn deze gronden tegen de natuurwaarde geactiveerd (€ 232.000) omdat dit ongeveer de waarde is die de grond opbrengt bij verkoop als natuurgebied. Het saldo van aan- en verkopen bedraagt - € 3,114 mln..

De stand van het RF is per 31 december 2019 € 22,989 mln.. Dit is ook de boekwaarde van de gronden binnen het programma AVP en het natuurcompensatiefonds samen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verloop Revolverend Fonds x €1.000	2018 werkelijk	2019 begroot	2019 werkelijk
Stand per 1-1	32.054	35.000	26.103
Waarvan AVP	32.054		25.461
Waarvan natuurcompensatiefonds	-	-	642
Saldo aan- en verkopen RF	-5.951	-	-3.114
Waarvan AVP	-6.593	-	-4.963
Waarvan natuurcompensatiefonds	642	-	+1.849
Stand per 31-12	**26.103**	**35.000**	**22.989**
Waarvan AVP	25.461	-	20.497
Waarvan natuurcompensatiefonds	642	-	2.492

Onder andere om middelen te genereren voor de verwerving/functieverandering en inrichting van nieuwe natuur is een verkooptaakstelling van gronden en opstallen van in totaal € 14 mln. voor de periode 2018 t/m 2021 geformuleerd. In 2019 is voor circa € 5,2 mln. verkocht. Hiermee is de verkooptaakstelling van € 3,5 mln. per jaar gehaald.

Doelrealisatie	Streefwaarde	2018 werkelijk	2019 begroot	2019 werkelijk	Restant
Verkooptaakstelling gronden en opstallen (cumulatief, realisatie 2018-2021)	€ 14 mln.	€ 6,6 mln.	€ 3,5 mln.	€ 5,20 mln.	€ 2,2 mln.

Categorie	Aantal hectares per 31-12-2018	Aantal hectares per 31-12-2019
NNN	485 ha	545 ha
RodS	129 ha	129 ha
Ruilgrond en overig	465 ha	459 ha
Totaal	**1.079 ha**	**1.133 ha**

Op basis van een GIS-analyse is er in totaal 1.133 hectare in bezit voor het programma Agenda Vitaal Platteland en Recreatie om de Stad (RodS). Hiervan ligt 545 hectare binnen de grenzen van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), 129 hectare binnen de grenzen van RodS en 459 hectare is ruilgrond (inclusief de gronden voor de natuurcompensatiebank).

Financiële risico's bij grondverwerving
Het financiële risico bij grondverwerving voor de inrichting van het landelijk gebied is over het algemeen beperkt, omdat grond relatief waardevast is. Zo was het effect van de financiële crisis een aantal jaar geleden bijvoorbeeld vooral te zien in een daling van de huizenprijzen en veel minder in een daling van de prijzen van agrarische grond.

In 2013 hebben wij de Bestuursovereenkomst Grond met het Rijk gesloten. Daarmee hebben wij per 1 januari 2014 het economisch eigendom en daarmee de volledige verantwoordelijkheid gekregen over het beheer (onderhoud, pacht en uitgifte in gebruik) van de zogenoemde BBL- gronden. Deze gronden zijn in het verleden door de Dienst Landelijk Gebied verworven voor de opgaven in het landelijk gebied van de provincie Utrecht.

Het Revolverend Fonds heeft een voorziening om eventuele risico's op te vangen, zie onderstaande tabel. Hiermee worden de risico's opgevangen van de opstallen die in bezit zijn in het landelijk gebied en die zijn voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds. De prioriteit voor de verkoop ligt bij deze opstallen. In 2019 is het verwachte verlies bij de verkoop van een opstal betaald uit de risicovoorziening. Hierdoor is de

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

voorziening eind 2019 aanmerkelijk gedaald. Het resterende bedrag in de risicovoorziening is aan het eind van 2019 nog iets naar beneden bijgesteld, omdat het totale uitstaande risico voor de overgebleven panden naar verwachting iets lager ligt dan eind 2018 werd voorzien.

Risicovoorziening Revolverend Fonds	
Begin saldo 01-01-2019	2.028
Eind saldo 31-12-2019	840

Hart van de Heuvelrug
Voor een nadere toelichting op Hart van de Heuvelrug verwijzen wij u naar de Paragraaf Projecten, waar aan dit onderdeel specifieke aandacht wordt gegeven via een apart projectblad.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

8. Paragraaf Provinciale belastingen en heffingen

Inleiding
Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en lokale heffingen. Daarvan is de belangrijkste de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, een provinciale belasting.

De provinciale heffingen mogen op grond van artikel 225 van de Provinciewet niet hoger dan kostendekkend zijn. Wij kennen de volgende heffingen:
- leges;
- ontgrondingenheffing;
- grondwaterheffing.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting
Grondslag voor het heffen van opcenten is de Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de Motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht (vastgesteld door PS op 27 juni 2011).
In de Begroting 2019 is voor de opcenten een opbrengst geraamd van € 122,1 mln.. Hierbij is uitgegaan van de raming van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de meicirculaire Provinciefonds van 2018. In deze raming was nog geen rekening gehouden met de provinciegrenswijziging door de vorming van de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden. Daarom is de verwachte opbrengt in de Voorjaarsnota bijgesteld naar € 124,5 mln..

Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst, die de opcenten namens de provincie int, blijkt dat de werkelijke opbrengst over 2019 € 127,6 mln. is. Deze hogere opbrengst is te verklaren door de genoemde provinciegrenswijziging en de toename van het aantal auto's in de provincie Utrecht.

Precariobelasting en leges
De leges vinden hun grondslag in de Legesverordening provincie Utrecht 2018, vastgesteld door PS op 6 november 2017. De toe te passen tarieven staan in de tarieventabel bij deze verordening.
Uitgangspunt bij de vaststelling van de tarieven is dat deze maximaal kostendekkend mogen zijn. Dit wordt bij de vaststelling van de tarieventabel jaarlijks gecontroleerd met een hiervoor ontwikkeld rekenmodel.

De opbrengst per jaar is afhankelijk van het aantal ingediende aanvragen en wisselt daardoor sterk. Daarom is in de Begroting 2019 de verwachte opbrengst gebaseerd op de gemiddelde opbrengst van de laatste drie afgesloten kalenderjaren voorafgaand aan de begroting: € 474.436. De werkelijke opbrengst aan leges bedroeg in 2019 € 346.678.

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van de legestarieven over het jaar 2019 nader toegelicht.

Berekening van kostendekkendheid van de leges	
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente 2019	385,7
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2019	-
Netto kosten taakveld 2019	**385,7**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	88,9
BTW	-
Totale kosten 2019	**474,6**
Opbrengst heffingen (exclusief precariobelasting) 2019	346,7
Dekkingspercentage	**73%**

Ontgrondingenheffing
De Ontgrondingenheffing is een heffing voor het ontgronden zoals bedoeld in artikel 21f van de Ontgrondingenwet. De heffing is bedoeld om de kosten te dekken van schadevergoedingen en onderzoek wanneer onverwachte schade bij ontgrondingen ontstaan. De heffing wordt alleen geheven bij grote ontgrondingen waarbij daadwerkelijk kans op schade is.
De heffing vindt haar grondslag in de Heffingsverordening ontgrondingen provincie Utrecht 2002. Deze verordening (vastgesteld door Provinciale Staten op 25 februari 2002 en voor het laatst gewijzigd bij besluit van PS van 31 oktober 2011) is met ingang van 1 mei 2002 in werking is getreden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De ontgrondingenheffing is € 0,04 per kubieke meter stoffen waarvoor vergunning of machtiging of een wijziging van een vergunning of machtiging is verleend. De heffing wordt alleen geheven voor ontgrondingen met hoeveelheden boven de 10.000 kubieke meter.
De verordening wordt als dat nodig is periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend en is afhankelijk van de omvang van de ontgrondingen in dat jaar. In de Begroting 2019 is de gemiddelde opbrengst geraamd op € 10.000.
De werkelijke opbrengst in 2019 was € 1.784.

Voor de ontgrondingenheffing geldt dat het tarief maximaal kostendekkend mag zijn. In 2019 zijn geen kosten gemaakt voor schadevergoedingen en onderzoek. Om die reden zal de totale opbrengst van de ontgrondingenheffing worden ondergebracht in de voorziening Ontgrondingenheffing. Met deze voorziening kunnen we toekomstige kosten voor onderzoek of te nemen maatregelen bij schade dekken.

Berekening van kostendekkendheid van de ontgrondingenheffing	
Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2019	-
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2019	-
Netto kosten taakveld 2019	**-**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	*
BTW	-
Totale kosten 2019	**-**
Opbrengst ontgrondingenheffing 2019	1,8
Dekkingspercentage	**- ****

* De kosten voor de uitvoering van vergunningverlening en toezicht en handhaving worden gedekt door de begroting van de Opdrachtgeversunit RUD en zijn opgenomen in de dienstverleningsovereenkomst met de RUD Utrecht. Van kosten voor overhead bij de provincie Utrecht is dus geen sprake.
** Omdat de kosten € 0 zijn, is berekening van percentage niet mogelijk.

Grondwaterheffing
De grondwaterheffing is een heffing voor het onttrekken van grondwater zoals bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. De heffing is bedoeld voor maatregelen en kosten die verband houden met grondwateronttrekking en het infiltreren van water, het bijhouden van register, schadevergoeding en onderzoek. De heffing vindt haar grondslag in de Grondwaterheffingsverordening provincie Utrecht 2012 (vastgesteld door Provinciale Staten op 31 oktober 2011 en voor het laatst gewijzigd bij besluit van PS van 4 november 2013). Deze verordening wordt periodiek aangepast aan de hand van actuele ontwikkelingen.
Het tarief voor de grondwaterheffing is € 0,0153 per kubieke meter onttrokken grondwater.

In de Begroting 2019 is de opbrengst geraamd op € 1.160.000.
In verband met de verwachte extra opbrengst vanuit de gemeente Vijfheerenlanden is de totale verwachte opbrengst voor het jaar 2019 in de Najaarsrapportage bijgesteld naar € 1.334.000.
De werkelijke opbrengst was in 2019 € 1.232.561.

Ook voor de grondwaterheffing geldt dat het tarief maximaal kostendekkend mag zijn. Omdat de kosten in 2019 lager uitvielen dan de opbrengst, zal de het teveel aan opbrengsten van de grondwaterheffing worden ondergebracht in de voorziening (voorheen reserve) Grondwaterheffing. Hiermee kunnen we voorkomen dat de hoogte van de grondwaterheffing jaarlijks fluctueert. Bovendien kunnen in de toekomst hoger uitvallende kosten worden opgevangen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Berekening van kostendekkendheid van de grondwaterheffing	
Kosten taakveld – kosten maatregelen en onderzoeken 2019	700
Kosten taakveld – schadevergoedingen en onderzoek 2019	22
Inkomsten taakveld(en), excl. Heffingen 2019	-
Netto kosten taakveld 2019	**722**
Toe te rekenen kosten	
Overhead incl (omslag)rente	251
BTW	-
Totale kosten 2019	**973**
Opbrengst heffingen 2019	1.233
Dekkingspercentage	**125%**

Kwijtscheldingsbeleid

Voor de provinciale heffingen is geen kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld. Wel kan in bepaalde gevallen tegemoet worden gekomen aan onbillijkheden van overwegende aard die zich bij de toepassing van de leges- en heffingsverordeningen voordoen.

Samenvatting Opbrengsten Belastingen en heffingen

Samenvatting opbrengsten provinciale belastingen en heffingen	2018	2019
Motorrijtuigenbelasting	122.385	127.618
Precario en leges	314	347
Ontgrondingenheffing	23	2
Grondwaterheffing	1.327	1.233
Totaal	**124.049**	**129.200**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

DEEL 2: DE JAARREKENING

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Overzicht financiële jaarrekening

Balans per 31 december 2019

Activa	31-12-2019	31-12-2018
VASTE ACTIVA	**511.094**	**420.821**
Immateriële vaste activa	**28.337**	**27.954**
Kosten van geldleningen en (dis)agio	-2.400	-3.200
Bijdrage activa in eigendom van derden	30.737	31.154
Materiële vaste activa	**453.086**	**363.140**
Investeringen met economisch nut	370.305	295.186
Investeringen met maatschappelijk nut	82.782	67.954
Financiële vaste activa	**29.669**	**29.727**
Kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen	80	80
Overige langlopende leningen	4.589	4.647
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	25.000	25.000
VLOTTENDE ACTIVA	**351.619**	**464.344**
Voorraden	**25.219**	**31.967**
Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie	2.203	8.535
Gereed product en handelsgoederen	23.016	23.433
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**278.132**	**383.256**
Vorderingen openbare lichamen	79.127	49.051
uitzettingen in ’s Rijks schatkist	192.326	330.045
Rek.crt. niet financiële instellingen	166	3
Overige vorderingen	6.513	4.157
Overlopende activa	**47.693**	**48.739**
Vooruitbetaalde bedragen	1.610	1.102
Nog te ontvangen bedragen	46.083	47.636
Liquide middelen	**576**	**382**
TOTAAL ACTIVA	**862.713**	**885.165**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Passiva	31-12-2019	31-12-2018
EIGEN VERMOGEN	**559.310**	**543.897**
Algemene reserve	**77.731**	**76.414**
Bestemmingsreserves	**448.415**	**462.644**
Bestemmingsreserves i.v.m. egalisatie	-	-
Overige bestemmingsreserves	448.415	462.644
Resultaat Boekjaar	**33.164**	**4.839**
VOORZIENINGEN	**17.902**	**17.591**
Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	**-**	**-**
VLOTTENDE PASSIVA	**285.501**	**323.678**
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**23.280**	**14.508**
Overige schulden	23.280	14.508
Lening met vervaldatum binnen 1 jaar	-	-
Overlopende passiva	**262.221**	**309.170**
Rek.crt. niet financiële instellingen	1.183	1.212
Overige overlopende passiva	257.272	291.978
- Verplichtingen	*216.572*	*241.749*
- Vooruitontvangen bedragen	*13.007*	*18.979*
- Nog te betalen bedragen	*27.693*	*31.250*
Vooruitontvangen specifieke uitkeringen Rijk	3.766	15.981
TOTAAL PASSIVA	**862.713**	**885.165**
Gewaarborgde geldleningen	19.495	30.753

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overzicht van baten en lasten

	Lasten			Baten			Saldo		
	Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling	13.616	17.271	12.854	-	-3.012	-115	14.259	12.739	1.520
2. Landelijk gebied	54.325	58.577	53.135	-3.631	-3.631	-2.224	54.946	50.911	4.034
3. Bodem, water en milieu	20.196	21.712	19.356	-4.025	-6.562	-6.868	15.150	12.488	2.662
4. Economie en energie	19.115	17.399	17.193	-63	-476	-1.636	16.923	15.557	1.366
5a. Bereikbaarheid (excl. OV)	93.661	71.849	65.516	-4.664	-4.664	-9.268	67.185	56.248	10.937
5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer	171.020	164.278	130.873	-116.593	-116.593	-126.399	47.685	4.475	43.210
6. Cultuur en erfgoed	21.065	21.834	26.590	-1.527	-2.343	-2.943	19.491	23.647	-4.156
7. Bestuur en middelen	12.123	18.139	20.066	-320	-2.873	-3.261	15.266	16.805	-1.539
Totaal programma's	**405.121**	**391.058**	**345.583**	**-130.823**	**-140.154**	**-152.713**	**250.904**	**192.870**	**58.034**
Overhead	46.092	49.526	49.062	-7.144	-7.144	-10.569	42.382	38.493	3.889
Totaal programma's incl. overhead	**451.213**	**440.584**	**394.645**	**-137.967**	**-147.298**	**-163.281**	**293.286**	**231.363**	**61.923**
Stelposten	2.855	40	-	-	-	-	40	-	40
Algemene dekkingsmiddelen	200	200	-478	-248.888	-247.749	-246.126	-247.549	-246.604	-945
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten	**454.268**	**440.824**	**394.167**	**-386.855**	**-395.047**	**-409.408**	**45.777**	**-15.240**	**61.017**
Reserves via programma's	24.266	90.740	74.924	-90.388	-126.891	-91.867	-36.151	-16.943	-19.208
Reserves via algemene middelen	2.835	5.771	3.881	-4.125	-11.873	-4.862	-6.102	-981	-5.121
Gerealiseerd resultaat	**481.369**	**537.335**	**472.972**	**-481.369**	**-533.811**	**-506.136**	**3.524**	**-33.164**	**36.688**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

TOELICHTING OP DE JAARREKENING

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Grondslagen van de financiële verslaggeving

Algemeen
De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden passiva opgenomen tegen nominale waarde. De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Balans – Activa
Vaste activa
De vaste activa zijn nader te verdelen in immateriële vaste activa, materiële vaste activa en financiële vaste activa.

Immateriële vaste activa
De immateriële vaste activa bestaat uit Bijdragen activa in eigendom van derden. Voor bijdragen aan activa in eigendom van derden is de afschrijvingsduur maximaal gelijk aan die van de activa waarvoor de bijdrage aan derden is verstrekt. Het afschrijven op investeringen start in het jaar ná ingebruikname van het actief met een minimaal activeringsbedrag € 0,1 mln.
Tevens is het disagio van de geldlening opgenomen onder de immateriële vaste activa.

Materiële vaste activa
Het BBV onderscheidt 3 categorieën investeringen:
a) Investeringen met een economisch nut;
b) Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing geheven kan worden (deze categorie is voor Provincie Utrecht niet van toepassing);
c) Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Alle investeringen worden geactiveerd. De materiële vaste activa zijn opgenomen tegen de verkrijgingsprijs verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.
De afschrijvingen vinden lineair plaats. De afschrijvingstermijnen, die zijn gebaseerd op de verordening Investeren, Waarderen en Exploiteren (PS2017BEM14), variëren van vijf tot veertig jaar. Het afschrijven op investeringen start in het jaar ná ingebruikname van het actief met een minimaal activeringsbedrag € 0,1 mln.

Financiële vaste activa
Deelnemingen en langlopende verstrekte leningen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Zo nodig is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht. De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer bestaat uit een garantieproduct. Het garantieproduct is bij aanschaf gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs en wordt jaarlijks opgerent. Oprenting houdt in dat de waarde steeds groeit.

Vlottende activa

Voorraden Grex
Gronden in exploitatie worden gewaardeerd op de vervaardigingsprijs of lagere marktwaarde. De "rode projecten" van de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soest worden in de balans opgenomen als "gronden in exploitatie". De uitvoeringsprojecten worden gebaseerd op hun vervaardigingsprijs, hierop wordt niet afgeschreven. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de grond en de overige kosten die rechtstreeks worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend. Wanneer de marktwaarde echter lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, dan vindt afwaardering plaats naar de lagere marktwaarde.
Door Provinciale Staten is vastgesteld dat alle "rode projecten" als één grondexploitatie kunnen worden gezien.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Om te bepalen of sprake is van een lagere marktwaarde wordt de eindwaarde van de “rode projecten” in totaliteit beschouwd.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode (POC): voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd wordt tussentijds naar rato van de voortgang van de kosten en de opbrengsten winst genomen. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Voor de POC wordt de door de commissie BBV voorgeschreven berekeningswijze gehanteerd.

Resultaatneming grondexploitatie Grex (Hart van de Heuvelrug – Vliegbasis Soesterberg)
De uitvoering van de “rode projecten” in Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg beschouwt de provincie Utrecht als één provinciale grondexploitatie. Gedurende het jaar wordt op basis van de voortgang van het project resultaat genomen.

Vorderingen
Vorderingen worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs, verminderd met een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Overige vlottende activa
De overige vlottende worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Balans – Passiva
Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserves en bestemmingsreserves en het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht baten en lasten. Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven.

Voorzieningen
Onder de voorzieningen zijn opgenomen:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op het moment van opstellen van de jaarrekening onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico’s ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren die van de Europese en Nederlandse overheidslichamen zijn ontvangen.

Voorzieningen worden gewaardeerd op nominale waarde, met uitzondering van de voorziening Pensioenen Gedeputeerden. Aan de voorziening Pensioenen Gedeputeerden ligt een actuariële berekening ten grondslag. De gehanteerde rekenrente bedraagt 0,29%.

Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer
De langlopende schulden worden gewaardeerd op nominale waarde.

Vlottende passiva
De vlottende passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Borg- en garantstellingen
De schuldrestanten per einde van het boekjaar van de door de provincie gewaarborgde geldleningen en garantstellingen zijn buiten de balanstelling gehouden. In de toelichting op de balans is een overzicht van de borg-garantstellingen opgenomen.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen
De niet uit de balans blijkende verplichtingen betreffen verplichtingen die niet in de balans tot uitdrukking komen op basis van de toepassing van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving (BBV). Er geldt hier een ondergrens van € 1 mln.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Grondslagen van resultaatbepaling

Algemene uitkering
De uitkering uit het provinciefonds is conform de septembercirculaire

Dividend
Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baat genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Resultaatneming grondexploitatie (Hart van de Heuvelrug – Vliegbasis Soesterberg)
De uitvoering van de samenwerkingsprojecten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg beschouwt de provincie Utrecht als één grondexploitatie, binnen de overkoepelende provinciale grondexploitatie. Na afronding van de programma's – voorzien in 2025 – worden de "plussen en minnen", die in het Beheerfonds samengebracht worden, verrekend met de provinciale algemene middelen.

Afschrijving
Dit is nader toegelicht bij de (im)materiële vaste activa.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
Er is sprake van een inherente onzekerheid met betrekking tot de baten vanuit de provinciale opcenten op de MRB. De motorrijtuigenbelasting wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Utrecht geïnd. De provincie Utrecht beschikt niet over het inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een accountantsverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst.

Subsidieverstrekking
De lasten m.b.t. projectsubsidies worden genomen in het jaar waarin de provincie de verplichting aangaat. Dit is het jaar waarin de subsidie wordt verleend. De lasten m.b.t. exploitatiesubsidies worden genomen in het jaar waarop de subsidie bijdraagt aan het exploitatietekort van de subsidieontvanger.

<u>Grondslag voor resultaatbepaling en waardering</u>

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. De lasten als gevolg van voorlopige subsidietoekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje.
b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld een subsidie concessie openbaar vervoer toegekend in 2018, maar bestemd voor exploitatiejaar 2019).
c. Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering te opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Als gevolg van deze verantwoordingssystematiek bestaat er op balansdatum derhalve een onzekerheid ten aanzien van de exacte hoogte van de (nog te betalen) subsidies.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Toelichting op de balans

Toelichting op de Balans 2019

De balans per 31 december 2019 sluit met een totaal van € 862,7 mln. Dit betekent een afname ten opzichte van 2018 van € 22,4 mln. De lopende mutaties in 2019 worden hierna toegelicht. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de vaste activa, vlottende activa, vaste passiva, vlottende passiva en verplichtingen. Vervolgens wordt ingegaan op de borgstellingen en de niet uit de balans blijkende verplichtingen.

Balansmutaties activa			Balansmutaties passiva		
bedragen x € 1.000	Afname	Toename	bedragen x € 1.000	Afname	Toename
Vaste activa			**Eigen vermogen**		
Immateriële vaste activa		**384**	Algemene reserve		**1.317**
Materiële vaste activa		**89.947**	Bestemmingsreserves	**14.229**	
Financiële vaste activa	**58**		Saldo Programma		**28.326**
Vlottende activa			**Voorzieningen**		**311**
Uitzettingen < 1 jaar	**105.124**				
Voorraad	**6.749**		**Langlopende schulden**		
Overlopende activa	**1.046**				
Liquide middelen		**194**	**Vlottende passiva**		
			Netto vlot. Schuld < 1 jr		**8.722**
			Overlopende passiva	**46.949**	
Totaal	**112.976**	**90.524**		**61.178**	**38.726**
Per saldo afname	**-22.452**		**Per saldo afname**	**-22.452**	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 01-01-2019	Vermeer-deringen	Verminde-ringen	Bijdrage derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Kosten van geldleningen en (dis)agio	-3.200	800	-			-2.400
Bijdrage activa in eigendom van derden	31.154	630	-	-	1.046	30.737
Totaal	**27.954**	**1.430**	**-**	**-**	**1.046**	**28.337**

Het immaterieel vast actief betreft de kosten geldleningen en disagio verbonden aan het garantieproduct treasury. De bijdrage aan activa in eigendom van derden betreft de groene projecten (investeringen in natuurprojecten) die reeds in eigendom van derden zijn in de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg.

Materiële vaste activa

Investeringen met economisch nut	Boekwaar-de 01-01-2019	Vermeer-deringen	Vermin-derin-gen	Bijdrage derden	herrubri-cering *)	Afschrij-ving	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	20.526	5.869	-	-	297	41	26.651
Bedrijfsgebouwen	67.400	17.799	-	10	-17.217	2.749	65.223
Grond-, weg- en waterbouwwerk	24.787	21.430	-	83	9.154	272	55.016
Vervoermiddelen	73.344	14.986	-	-	-	1.352	86.978
Machines, apparaten en installaties	109.129	24.586	-	685	7.766	4.358	136.437
Totaal	**295.186**	**84.669**	**-**	**777**	**-**	**8.773**	**370.305**

*) zie ook de toelichting Nieuwe Tramremise

Toelichting

Nieuwe tramremise

In 2019 is de Nieuwe tramremise in gebruik genomen. Dit betekent dat er vanaf 2020 wordt afgeschreven op de verschillende componenten. Omdat bij de aanbesteding het bedrag als één geheel is gegund, zijn de meeste kosten tot nu toe geboekt bij Bedrijfsgebouwen. Conform de Nota Investeren werken we bij de provincie Utrecht met de componentenbenadering. Hierbij worden de kosten verdeeld over de verschillende componenten. Dit sluit beter aan bij de verschillende afschrijvingstermijnen voor de diverse componenten. De inkomsten van derden die ontvangen zijn voor de investering zijn verhoudingsgewijs ook toegerekend aan de verschillende componenten. Het betreft dus een verschuiving tussen de diverse componenten binnen de investering van de nieuwe tramremise.

Component	Vermeerdering	Vermindering
Gronden en terreinen	1.020	723
Bedrijfsgebouwen	-28.639	-11.422
Grond-, weg- en waterbouwwerk	15.620	6.465
Vervoermiddelen	-	-
Machines, apparaten en installaties	11.999	4.234
Totaal	**-**	**-**

Grond-, weg- en waterbouwwerk, aanvullende toelichting m.b.t. UHL

Eigendom Uithoflijn

De Uithoflijn (UHL) is opgenomen bij de Materiële vaste activa met economisch nut. Het economisch eigendom van de UHL ligt bij de provincie. De infrastructuur is inmiddels vanuit het project overgedragen naar de provincie en de provincie draagt zorg voor het dagelijkse beheer en onderhoud. De gemeente Utrecht is juridisch eigenaar omdat de UHL is aangelegd op de grond van de gemeente Utrecht. Conform de Bestuursovereenkomst UHL zal

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

de provincie het recht van opstal verkrijgen voor de UHL. Na het vestigen van het recht van opstal is de provincie Utrecht ook juridisch eigenaar.

Toelichting bijdrage derden
Voorzichtigheidshalve is bij de Bijdrage derden nog geen bedrag opgenomen vanuit de gemeente Utrecht voor hun aandeel in het Extra krediet UHL. De uiteindelijke bijdrage is afhankelijk van de werkelijke kosten en afhankelijk van de kosten die door de gemeente Utrecht worden gemaakt.

Het verloop van de investeringen economisch nut in relatie tot de beschikbaar gestelde kredieten is in onderstaande tabel toegelicht.

Totaal investeringen economisch nut	Toegekende kredieten (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Realisatie totaal	Restant kredieten
Uithoflijn infra	384.050	349.442	20.925	370.366	13.684
Uithoflijn materieel	74.800	58.852	10.466	69.318	5.482
Nieuwe tramremise	62.000	38.730	14.541	53.271	8.729
Busremise	29.800	1.492	9.633	11.125	18.675
Zonnepanelen op tramremise	550	-	-	-	550
Meerkosten, voorbereiding en vertraging Beheer en Exploitatie Uithoflijn	36.250	13.540	8.223	21.763	14.487
Risicoreservering	13.700	-	-	-	13.700
Overwegbeveiliging	12.000	6.537	902	7.439	4.561
Renovaties Halte	1.295	1.042	-	1.042	253
Vernieuwde Regionale Tramlijn	165.200	38.962	18.104	57.065	108.135
Camera's/TFT schermen in Tram	1.220	421	178	599	621
DRIS haltes (Tram/Bus + centrale systeem)	9.503	2.146	825	2.971	6.532
Provinciaals verkeersmodel	350	100	66	166	184
Business Intelligence Tool	295	-	-	-	295
HRM Systeem (Personeelsinformatie + salarissysteem)	1.030	28	21	49	981
Facilitair Management Informatie Systeem	472	278	331	609	-137
Document Management Systeem	830	0	54	54	776
Website Internet en Extranet Provincie Utrecht	800	136	298	434	366
Tablets statenleden	100	-	100	100	-
Binnenwandopeningen	175	-	-	-	175
Buitenwandopeningen	407	68	-13	55	352
Centrale elektronische voorzieningen	1.000	110	518	628	372
Communicatie	197	-	-	-	197
Losse Gebruikersinventaris	120	-	151	151	-31
Transport	250	83	216	299	-49
Eerste stappen in verduurzamen provinciaal vastgoed	1.310	-	98	98	1.212
Geo-ICT	325	267	41	308	17
Totaal investeringen economisch nut	**798.029**	**512.233**	**85.677**	**597.910**	**200.119**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Conform de Nota Investeren, waarderen en exploiteren vastgesteld op 6 november 2017 (PS2017BEM14) dient een investering uitgevoerd te worden binnen het beschikbaar gesteld krediet. Een overschrijding van krediet wordt gemeld en toegelicht in de reguliere Planning & Control documenten.
In de tabel met de uitgevoerde investeringen economisch nut 2019 zijn drie kredieten overschreden.

Facilitair Managementsysteem Informatiesysteem (FMI)
Door de vertraging van de implementatie van het FMI zijn de kosten van het project € 137.000 hoger uitgevallen.

Losse Gebruikersinventaris
Dit deelproject heeft een overschrijding van € 31.000. De overschrijding wordt gecompenseerd door lagere uitgaven op andere projecten voor huisvesting.

Transport
De investering is in 2019 eerder uitgevoerd dan gepland. Dit geeft een overschrijding van het geraamde krediet van € 49.000. De overschrijding wordt in 2020 gecompenseerd door lagere uitgaven.

Investeringen met maatschappelijk nut	Boekwaarde 01-01-2019	Vermeer-deringen	Verminde-ringen	Bijdrage derden	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Gronden en terreinen	21.697	-206	-	-	-	21.492
Grond-, weg- en waterbouwwerk	46.257	19.424	477	2.396	1.518	61.290
Totaal	**67.954**	**19.219**	**477**	**2.396**	**1.518**	**82.782**

De materiële vaste activa zijn duurzame investeringen van stoffelijke aard. Het grootste deel hiervan, € 370,3 mln. per 31 december 2019, betreft investeringen met een economisch nut.

In 2019 is voor investeringen met maatschappelijk nut € 16,9 mln. gerealiseerd. Het verloop van de investeringen in relatie tot de beschikbaar gestelde kredieten is in de tabel op de volgende pagina weergegeven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Uitbreidingsinvesteringen wegen en vaarwegen omschrijving project	Toegekend krediet (bruto)	Realisatie t/m 2018	Realisatie 2019	Realisatie totaal	Restant krediet
Aanleg fietsbrug Nigtevecht over Amsterdam-Rijnkanaal	12.219	12.720	-295	12.425	-206
N198 BRAVO 3 A12 Aansluiting Woerden - Waarder	42.963	42.911	-37	42.874	89
N201 Afbouw Amstelhoek	1.566	1.383	7	1.390	176
N204 IJsselveld-aansluiting A12 (corridor incl. Van Rietlaan)	3.594	2.902	301	3.203	391
N210 Actieplan omgevingslawaai (Geluidscherm)	3.500	1.624	22	1.646	1.854
N212 Trajectaanpak	3.890	2.086	1.632	3.718	172
N224 Trajectaanpak Renswoude	2.970	47	439	486	2.484
N225 Bypass rotonde De Donderberg	514	318	11	329	185
N226 Aansluiting A28 (Hertekop) + fietstunnel	6.728	7.412	-703	6.709	19
N226 Faunapassage	4.000	36	14,63	50,63	3.949
N226 Schutterhoeflaan	3.492	1.894	1.296	3.190	302
N226 Traverse Leusden	3.001	2.603	138	2.741	260
N226 Aanleg bermverharding	534	-	-	-	534
N226 Maarsbergen	51.600	2.788	4.045	6.833	44.767
N226 Openbare verlichting Fiets	575	-	39	39	536
N227 Faunapassage	4.500	3.687	118	3.805	695
N228 Trajectaanpak Montfoort	2.236	-	52	52	2.184
N233 Oostelijke Rondweg Veenendaal	59.000	-	83	83	58.917
N233 Rijnburg/Geertsestg/Achterb.strweg	95.550	1.965	353	2.318	93.232
N237 Fietstunnel De Bilt	3.611	240	3.284	3.524	87
N237 Ecopassage Griftenstein	1.544	17	177	194	1.350
N238 Fietspad Mc Donalds Noord/Zuid	314	160	13	173	141
N402 Rotonde Slootdijk	2.792	285	105	390	2.402
N409 Verkeersveiligheids- en fietsmaatregelen	177	7	137	144	33,1
N410 Achterdijk	888	9	741	750	138
N411 Verkeersonveiligheid Bunnik	5.673	1.202	3.301	4.503	1170
N417 Trajectaanpak	1.060	10	98	108	952
Bermverhardingen N210/N225/N412/N415	361	-	-	-	361
Vervangingsinvesteringen wegen N201/N221/N402/N410/N412	10.900	-	462	462	10.438
Vaarweg Eem	8.054	103	732	835	7.219
Vaarweg Merwedekanaal	14.500	-	636	636	13.864
Gronden t.b.v. Wegen	920	920	-302	618	302
Totaal investeringen excl. Beheer en Onderhoud	**353.226**	**87.329**	**16.900**	**104.229**	**248.997**

(De tabel heeft een vervolg op de volgende pagina waar de uitgaven in 2019 zijn opgenomen voor beheer en onderhoud en/of waar een bijdrage (van derden) tegenover staat).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Onderdeel van realisatie 2019

Aanleg fietsbrug Nigtevecht over Amsterdam-Rijnkanaal	bijdrage LFO	250
N198 BRAVO 3 A12 Aansluiting Woerden - Waarder	verkoop vastgoed	425
N212 Trajectaanpak	Beheer en Onderhoud	-30
N226 Hertenkop	Beheer en Onderhoud	101
N226 Hertenkop	Bijdrage gemeenten	493
N409 Verkeersveiligheids- en fietsmaatregelen	Beheer en Onderhoud	539
N410 Achterdijk	Beheer en Onderhoud	159
Natuurverbinding Nigtevecht	Geen investering	-42
Vaarweg Eem	Bijdrage gemeenten	393
Subtotaal		**2.288**
Totaal vermeerdering maatschappelijk nut		**19.188**

In de op de balans opgenomen vermeerdering investeringen maatschappelijk nut in het jaar 2019 zijn ook uitgaven opgenomen voor beheer en onderhoud (N212, N409, N410) en uitgaven waar een bijdrage tegenover staat (Fietsbrug Nigtevecht en vaarweg Eem). Deze kosten zijn bij de realisatie opgenomen omdat bij de aanbesteding van de werken ook onderhoudswerkzaamheden worden aanbesteed. Deze uitgaven zijn verrekend met de onderhoudsbudgetten of bijdragen gemeenten.
Een investering dient binnen het beschikbaar gesteld krediet uitgevoerd te worden. In het bovenstaand overzicht is 1 krediet overschreden.

Aanleg fietsbrug Nigtevecht over het Amsterdam Rijnkanaal
In 2014 is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met de provincie Noord-Holland, Rijkswaterstaat en de gemeente Amsterdam voor de realisatie van een fietsbrug over het Amsterdam Rijnkanaal bij Nigtevecht. Het krediet is € 12,2 mln. De bijdrage van Rijkswaterstaat, provincie Noord-Holland en gemeente Amsterdam bedraagt totaal € 11,5 mln. De bijdrage van de provincie Utrecht is € 0,8 mln.
De overschrijding van € 0,2 mln. Wordt veroorzaakt door hogere eisen van Rijkswaterstaat aan de aanvaarbeveiliging. Over de verdeling van de hogere kosten vindt tussen beide provincies en Rijkswaterstaat nog overleg plaats. De mate van overschrijding van de provinciale bijdrage van Utrecht is nog niet te duiden.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa	Saldo 2019 €	29.669	Saldo 2018 €	29.727

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	Nominaal	Volgestort	Belang in perc.	Intrinsieke waarde 1)	Balans 31-12-2019
Vitens NV					
285.896 aandelen van € 1	-	286	4,95%	26.393	48
NV Bank Nederlandse Gemeenten					
87.750 aandelen van € 2,50	219	219	0,16%	7.819	25
NV Nederlandse Waterschapsbank					
43 aandelen A van € 115	5	5		3.053	7
60 aandelen B van € 460	28	28	-		
NV REMU Houdstermaatschappij					
95 aandelen van € 500	-	-	47,50%	460	PM
NV Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht					
150.000 aandelen van € 100	-	-	100%	-	PM
Totaal				**37.725**	**80**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overige langlopende leningen	Saldo 2019 €	4.589	Saldo 2018 €	4.647
Geldnemer	**Saldo 31-12-18**	**Vermeerderingen**	**Verminderingen**	**Saldo 31-12-19**
Stichting Statenjacht Utrecht	333	-	-	333
Startersfonds	1.260	50	350	960
St OrangeGas Nederland, Utrecht, Amersfoort	160		43	118
Aardgasvulpunt Autobedrijf de Rooij	100	-	25	75
CNG net Harmelen, Maarssen,Veenendaal	225	-	100	125
CNGnet,	25	-	25	-
Orange Gas Briljantlaan Utrecht	100	-	-	100
Orange Gas De Kronkels Bunschoten	100	-	-	100
lening Interne Technologies BV	1.095	-	-	1.095
Lening Somantix B.V	83	-	-	83
Overige langlop. Leningen: (fietsplan)	35	-	11	24
Lening Het Lokaal	57	-	13	44
Lening Matras Recycling Europe B.V.	100	-	20	80
Lening BinBang B.V	65	-	-	65
Lening Lifeguard	60	-	15	45
Lening Only Once B.V	100	-	100	-
Lening Eaglet Eye	80	-	-	80
Lening Train Tool BV	60	-	-	60
Lening Kasteel Amerongen	80		50	30
Aankoop woning gemeente Utrechtse Heuvelrug	850	-	-	850
Lening Graphir	49	-	10	39
Lening Hof van Cartesius	31	-	6	25
Lening PickThisUp	40	-	-	40
Lening PickupBox. B.V	25	-	-	25
Lening Drillster B.V.	63	-	-	63
Lening Coöperatie African Bamboo Bikes	50	-	-	50
Lening Trunkrs B.V.	100	-	20	80
Lening Solease Manegement B.V	100	-	-	100
Lening Goboony B.V.	100	-	-	100
Lening Sustainer Homes B.V.	100	-	-	100
Lening Instant Delivery E-service BV	100	-	-	100
Lening Wocozon Services BV	100	-	-	100
Lening Brancheeteers Nederland BV	100	-	-	100
Lening Madaster Services	-	100	-	100
Lening City Hub Holding	-	100	-	100
Lening Kate Innovations	-	100	-	100
Lening Stadmakersfonds	-	217	-	217
Lening Blue Current	-	63	-	63
Voorziening Diverse leningen	-1.278	-	100	-1.178
Totaal	**4.647**	**630**	**888**	**4.589**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	Saldo 2019 €	25.000	Saldo 2018 €	25.000

Garantieproducten naar garantiegever en aflossingsjaar	hoofdsom	Herberek-ening	Rendement	31-12-2019
BNP Paribas Fortis (2022)	25.000	-	-	25.000
Totaal	25.000	-	-	25.000

VLOTTENDE ACTIVA

Voorraden

Voorraden	Saldo 2019 €	25.219	Saldo 2018 €	31.967

Omschrijving	31-12-2018	Investeringen	Desinves-teringen	31-12-2019
Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie				
Hart van de Heuvelrug/VBS	8.534	2.492	8.824	2.203
Voorziening risico's HvdH				
Subtotaal Onderhanden werk, waaronder Bouwgrond in exploitatie	**8.534**	**2.492**	**8.824**	**2.203**
Gereed product en handelsgoederen				
Revolverend fonds	24.818	-	4.963	19.855
Natuurcompensatiebank	642	1.849	-	2.492
Voorziening Dekking financieel risico grondbedrijf	-2.028	-	1.188	-840
Subtotaal Gereed product en handelsgoederen	**23.433**	**1.849**	**6.152**	**21.507**
Voorraad materiaal				
Materiaal Sig Trams t.b.v. onderhoud	-	1.509	-	1.509
Subtotaal Voorraad materiaal	**-**	**1.509**	**-**	**1.509**
Totaal	**31.967**	**5.850**	**14.975**	**25.219**

Grondexploitatie Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg
De “rode projecten” in de gebiedsontwikkeling Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg worden gezamenlijk als één grondexploitatie beschouwd. Deze grondexploitatie is het resultaat van een integrale gebiedsvisie. De investeringen in natuur (“groene projecten”) worden als gevolg van een stelselwijziging verwerkt onder de immateriële en materiële vaste activa. De “rode projecten” worden als één geheel gewaardeerd en hierbij wordt één verwachte eindwaarde berekend. Dit is ook de basis voor het eventueel treffen van een voorziening indien sprake is van een lagere marktwaarde. Het verwachte resultaat op de rode projecten is hierbij positief. Derhalve is geen voorziening getroffen.

Samenwerkingsovereenkomst
Ten behoeve van het realiseren van de grondexploitatie zijn samenwerkingsovereenkomsten gesloten tussen de gemeenten Zeist, Soest en de provincie. Dit betreft een gezamenlijk programma gericht op de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het plangebied. Deze verbetering bestaat uit groene deelprojecten, waarbij de nadruk ligt op natuurontwikkeling (verwerkt als immateriële en materiële vaste activa) en rode deelprojecten welke voorzien in de realisatie van woningen, bedrijventerreinen, zorgvoorzieningen (verwerkt als voorraad onderhanden werk).

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

In de samenwerkingsovereenkomsten liggen de afspraken vast over onder meer de besluitvorming, de realisatie en voorfinanciering van deelprojecten, bestaande en toekomstige risico's welke verbonden zijn aan het programma, de wijze en het moment waarop de saldi uit de rode deelprojecten en eventuele overige baten worden verrekend met de kosten van de groene deelprojecten. Daarnaast ook afspraken wie daarbij welke risico's draagt, waarbij eerdere besluiten, feitelijke en rechtshandelingen van elk van de partijen met betrekking tot het programma in stand blijven, tenzij daarvan in het kader van de gesloten samenwerkingsovereenkomst is afgeweken. De provincie draagt het risico van een eventueel tekort op de grondexploitatie na afronding van het programma.

Bij afronding van een subproject door de gemeenten Zeist en Soest heeft de provincie recht op het saldo van het betreffende subproject. Dit zal dan worden ingebracht in de in 2020 nog in te stellen bestemmingsreserve (als invulling van het contractuele overeengekomen beheerfonds). De vorderingen op Zeist en Soest zijn nog niet verwerkt in de balans als vordering. Dit betreft een niet uit de balans blijkend recht.

Specifiek voor de deelprojecten Vliegbasis Soesterberg geldt het volgende:

Indien het batig saldo op de rode projecten bij de financiële afronding van het project (thans voorzien per 31 december 2025) lager is dan 28 mln. (per 31-12-2019 bedraagt dit saldo 28,8 mln.), dan wordt het verschil tussen dat daadwerkelijke saldo en 28 mln. tussen partijen voor gelijke delen (ieder 1/3e) gedeeld. Het restant is voor risico en rekening van de provincie. Mocht op dat moment het batig saldo van de rode projecten 28 mln. of meer zijn, dan vervallen de gedeelde risico's voor de drie partijen en komt het saldo voor rekening van de provincie Utrecht.

Afspraken over de jaarlijkse herziening
De grondexploitatie wordt jaarlijks herzien. Bij de jaarlijkse herziening worden de tussentijdse genomen besluiten van de stuurgroep verwerkt. Daarnaast worden de boekwaardes verwerkt en de nog te maken kosten en opbrengsten geactualiseerd naar het actuele prijspeil. Voor de beoordeling van de voortgang van de deelprojecten is het saldo op eindwaarde maatgevend. Jaarlijks wordt als onderdeel van het programma een analyse uitgevoerd van de actuele risico's en kansen, de stand van zaken van de beheersmaatregelen binnen de projectopdracht, inclusief een jaarlijks geactualiseerde exploitatie aan de hand van een inschatting van de effecten en gevolgen voor het project en inclusief de beschrijving van de te treffen beheersmaatregelen. Er wordt toegezien op de naleving van de geformuleerde beheersmaatregelen.

Looptijd programma tot ultimo 2025
De samenwerkingsovereenkomst eindigt op 31 december 2025, indien op die datum alle deelprojecten zijn afgerond en de eindafrekening van het programma heeft plaatsgevonden. Indien niet aan de hiervoor genoemde voorwoorden voor beëindiging is voldaan, dan wordt de samenwerkingsovereenkomst HvdH verlengd tot de datum waarop aan die voorwaarden is voldaan of zoveel eerder als Partijen nader schriftelijk overeenkomen.

Waardering van de grondexploitaties per 31 december 2019
De waardering van de in exploitatie genomen gronden is gebaseerd op een inschatting van uitgangspunten, parameters en risico's. Uiteraard betreft dit een inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek, maar minimaal jaarlijks, wordt herzien en waarbij de waardering in het komende jaar zowel positief als negatief kan uitvallen. Bij het definitief opmaken van de jaarstukken 2019 heeft het college ook rekening gehouden met ontwikkelingen die zich tussen balansdatum en datum opmaken jaarstukken hebben voorgedaan. Het college is van mening dat op basis van de huidige informatie en inzichten de beste schatting is gemaakt voor de waardering van de in exploitatie genomen gronden.

Het college hanteert de volgende algemene uitgangspunten ten aanzien van haar schattingen:
- rentepercentage bedraagt 0%;
- kostenindexering bedraagt 1,7%;
- opbrengstenindexering bedraagt 1,7%;
- de geplande afzet is gebaseerd op verwachte inschatting van vraag vanuit de markt.

De risico's zijn nader toegelicht in de Paragraaf Projecten, inzake het project Hart van de Heuvelrug, en de Paragraaf Weerstandsvermogen in het jaarverslag. De grootste onzekerheden ten aanzien van de huidige schattingen en de mogelijke uitkomst daarvan zijn gelegen in de definitieve invulling van het programma, het

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

realiseren van de uitgifteprijzen, de mate waarin vervuiling wordt aangetroffen en er saneringsmaatregelen noodzakelijk zijn en eventuele afwijkingen van ingeschatte kostenniveaus.

Concreet bestaat onzekerheid over de omvang van eventuele saneringsmaatregelen en de mate waarin deze kosten voor rekening komen van de provincie Utrecht. In de grondexploitatiedoorrekening per 31/12/2019 is hiermee voor een gedeelte rekening gehouden. De omvang van deze kosten is onzeker en daarmee ook de impact op de verwachte resultaatsverwachting van de rode projecten.

Revolverend fonds
De waarderingsgrondslag voor de (ruil)gronden betreft de verkrijgings-/vervaardigingsprijs of de marktwaarde indien deze lager is. De bepaling van de marktwaarde is gebaseerd op een beste inschatting, rekening houdend met recente transacties en andere relevante marktinformatie. Uiteraard betreft het een inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek, maar minimaal jaarlijks, wordt herzien en waarbij de waardering in de komende jaren zowel positief als negatief kan uitvallen. Bij het definitief opmaken van de jaarstukken 2019 heeft het college ook rekening gehouden met ontwikkelingen die zich tussen balansdatum en datum opmaken jaarstukken hebben voorgedaan. Het college is van mening dat op basis van de huidige informatie en inzichten de beste schatting is gemaakt voor de waardering van de het grondbezit.

De belangrijkste uitgangspunten ten aanzien van de gemaakte inschattingen betreffen:
- Inschatting van de marktwaarde per categorie grondbezit (landbouw-, natuur- en overige gronden);
- Bepaling van de juiste classificatie – rekening houdend grenscorrecties en overige mutaties;
- Inschatting van de per ultimo 2019 in bezit zijnde gronden die in het verleden om niet zijn verkregen.

De omvang van het grondbezit en de risico’s zijn nader toegelicht in de paragraaf Grondbeleid in het jaarverslag.
De voorziening Dekking Financiële risico's grondbedrijf is in mindering gebracht bij de Voorraden onder post Revolverend fonds.

Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

Vorderingen openbare lichamen	Saldo 2019 €	79.127	Saldo 2018 €	49.051
Belastingdienst: BTW-compensatiefonds en BTW		32.369		33.627
Vorderingen op publiekrechtelijke lichaam *		42.741		10.271
Overige vorderingen op Openbare lichamen		4.017		5.153
Totaal		**79.127**		**49.051**

* Dit betreft vordering opcenten Motorrijtuigenbelasting ad € 10.659.899 en Provinciefonds i.v.m. opschorting ad € 32.080.856

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Uitzettingen in 's Rijks schatkist	Saldo 2019 €	192.326	Saldo 2018 €	330.045

Uitzettingen bij het Rijk	192.326	330.045

Het drempelbedrag is het minimumbedrag (afhankelijk van de omvang van de decentrale overheid) dat gemiddeld buiten Schatkist mag worden gehouden.

Verslagjaar 2019

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1.000)

(1)	**Drempelbedrag € 3.610**				
		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(2)	Kwartaal op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 586	€ 638	€ 1.025	€ 767
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	€ 3.024	€ 2.972	€ 2.585	€ 2.843
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	€ -	€ -	€ -	€ -

(1) Berekening drempelbedrag		
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	€ 481.368
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan €	€ 481.368
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat groter is aan € 500 miljoen	€ -
(1) = (4b) * 0,75% + (4c) * 0,2%	Drempelbedrag	€ 3.610

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 52.737	€ 58.075	€ 94.372	€ 70.573
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaal op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden	€ 586	€ 638	€ 1.026	€ 767

Rek. crt. niet financiële instellingen	Saldo 2019 €	166	Saldo 2018 €	3
Stg. Leenheren van t Sticht		-		1
Nazorgfonds open stortplaats		7		-3
Pr. Bernhard cultuurfonds		-		-9
RC RUD 2.0		14		14
Pact Ruigenhoek NHW		185		-
Monumentenwacht Limburg		-39		-
Totaal		**166**		**3**

Overige vorderingen	Saldo 2019 €	6.513	Saldo 2018 €	4.157

Omschrijving	31-12-2019	31-12-2018
Debiteuren	6.586	4.294
Subtotaal Debiteuren	**6.586**	**4.294**
Overige	-	-19
Af: Voorziening dubieuze debiteuren	73	117
Totaal	**6.513**	**4.157**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overlopende activa

Overlopende activa	Saldo 2019 €	47.693	Saldo 2018 €	48.739
Nog te ontvangen bedragen:				
Nog te ontvangen i.v.m. detachering/uitleen personeel		156		173
Voorfinanciering bedrijvenregeling Bodemsanering		2.471		3.705
Nog te ontvangen gemeenten / GR-en		1.290		-
Nog te ontvangen Grondwaterbeheer		-		1.101
Nog te ontvangen randwegen		-		3.035
Nog te ontvangen subsidies		6.564		4.533
Nog te ontvangen bedragen uithoflijn		30.818		30.818
Nog te ontvangen OV		4.021		2.659
Overige Nog te ontvangen		763		717
WMO gemeenten		-		896
Totaal nog te ontvangen		**46.083**		**47.636**
Vooruitbetaalde bedragen:				
Vooruitbetaalde / af te rekenen subsidies		1.019		128
Vooruitbetaalde verzekeringspremies		255		310
Overige vooruitbetaalde bedragen		336		113
Vooruitbetaald OV		-		552
Totaal vooruitbetaald		**1.610**		**1.102**
Totaal		**47.693**		**48.739**

Liquide middelen

Liquide middelen	Saldo 2019 €	576	Saldo 2018 €	382
Banken		576		382
Totaal		**576**		**382**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

EIGEN VERMOGEN

Algemene reserve

Algemene reserve	31-12-2018	Bij	Af	31-12-2019
Saldireserve	45.026	4.839	4.862	45.003
Weerstandsvermogen	29.616	1.340	-	30.956
Egalisatiereserve Provinciefonds	1.771	-	-	1.771
Totaal	**76.414**	**6.179**	**4.862**	**77.731**

De algemene reserve dient primair als buffer voor de financiële risico's die voortvloeien uit de taakuitoefening van de provincie. Deze risico's hebben veelal betrekking op specifieke dossiers en activiteiten van de provincie maar zijn deels ook inherent aan de bedrijfsvoering.

Bestemmingsreserves

	BESTEMMINGSRESERVES			
Omschrijving	31-12-2018	Bij	Af	31-12-2019
Res. BDU inz BRU	36.962	4.486	-	**41.448**
Res. BenO (vaar)wegen	30.359	4.394	492	**34.261**
Res. CHS	441	-	383	**58**
Res. Cofinancieringsfonds	12.420	-	1.591	**10.829**
Res. Ecoducten	11.108	-	-	**11.108**
Res. Egalisatie Bodemsanering	8.575	686	-	**9.261**
Res. Frictiekosten Veranderopg	905	-	-	**905**
Res. Gladheidsbestrijding	206	-	-	**206**
Res. Huisvesting	25.374	47	444	**24.977**
Res. ICT	6.041	297	-	**6.338**
Res. IGP/RAP	11.038	2.631	-	**13.669**
Res. Investeringsfonds erfgoed	5.027	4.420	-	**9.448**
Res. Kapitaallasten Uithoflijn	29.406	18.750	-	**48.156**
Res. Masterplan Soesterberg	2.509	-	-	**2.509**
Res. Mobiliteitsprogramma	165.024	4.100	37.974	**131.150**
Res. Nieuwe Hollandse Waterlinie	1.044	862	1.906	-
Res. Nog te verrichten activiteiten	1.600	-	1.600	**-**
Res. OV Concessie	-	7.158	-	**7.158**
Res. Programma landelijk gebied	81.521	2.073	33.034	**50.561**
Res. Projecten	16.075	1.970	2.011	**16.033**
Res. PUEV	316	-	155	**161**
Res. Realisatiestr. Natuurvisie	-	23.050	2.298	**20.752**
Res. Rente kosten voorfinanciering	2.146	2.585	517	**4.215**
Res. Toeristische ontwikkeling	112	-	32	**80**
Res. VERDER	7.386	-	7.386	**-**
Res. Wonen/Binnensted. Ontw.	7.048	-	1.916	**5.131**
Totaal	**462.644**	**77.509**	**91.738**	**448.415**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door Provinciale Staten een bepaalde bestemming gegeven is. Middelen die zijn vastgelegd in een bestemmingsreserve kunnen niet voor een ander doel worden uitgegeven, tenzij Provinciale Staten met een besluit de bestemming wijzigt. Vigerend beleid is dat de provincie Utrecht er naar streeft om het aantal bestemmingsreserves tot een minimum te beperken. Bestemmingsreserves worden bij voorkeur slechts ingesteld voor tijdelijke en bijzondere doeleinden. Bestemmingsreserves onderscheiden zich van de algemene reserve doordat er sprake is van een vastgelegde toekomstige aanwending, maar er bestaat nog geen wettelijke of feitelijke verplichting ten opzichte van derden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een voorziening.

Resultaat boekjaar

Resultaat boekjaar	Saldo 2019 €	33.164	Saldo 2018 €	4.839

Het boekjaar 2019 is afgesloten met een positief saldo.

VOORZIENINGEN

Voorzieningen

Voorzieningen	31-12-2018	Bij	Af	31-12-2019
Voorziening Nazorg stortplaats Maarsbergen	721	-	-	721
Voorziening Garantstelling Vathorst	-	-	-	-
Voorziening Pensioenen GS	9.736	1.934	480	11.190
Voorziening Nazorg stortplaatsen	1.127	-	22	1.105
Voorziening Groot onderhoud/vervanging huisvesting	-	544	544	-
Voorziening Groot onderhoud Kantons	-	63	63	-
Voorziening NAR regeling	4.273	22	1.406	2.889
Voorziening ontgrondingenwet	38	2	-	40
Voorziening Grondwaterheffing	1.696	1.234	973	1.957
Totaal	**17.591**	**3.799**	**3.488**	**17.902**

Onderstaande 3 voorzieningen worden conform de BBV regelgeving gesaldeerd met de activa:

- De voorziening Hart van de Heuvelrug is in mindering gebracht op de voorraad in exploitatie genomen gronden. Deze voorziening kent geen saldo in 2019.
- De voorziening Dekking financieel risico grondbedrijf is in mindering gebracht bij de Voorraden onder post Revolverend fonds
- De voorziening Diverse leningen is in mindering gebracht bij de Financiële vaste activa

VASTE SCHULDEN MET EEN LOOPTIJD VAN 1 JAAR OF LANGER

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer	Saldo 2019 €	-	Saldo 2018 €	-

Niet van toepassing in boekjaar 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

VLOTTENDE PASSIVA

De vlottende passiva bestaan uit de netto vlottende schulden < 1 jaar en de overlopende passiva.

Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar

Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	Saldo 2019 €	23.280	Saldo 2018 €	14.508

Het saldo van de netto vlottende schuld in 2019 is in vergelijking met 2018 € 8,7 mln. hoger.

Overlopende passiva	Saldo 2019 €	262.221	Saldo 2018 €	309.170

Rek. crt. niet financiële instellingen	Saldo 2019 €	1.183	Saldo 2018 €	1.212
NHW nationaal		762		732
Groene Hart		210		295
P4		157		97
Hart van de Heuvelrug samenwerking		54		87
Totaal		**1.183**		**1.212**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overlopende passiva

Overige overlopende passiva	Saldo 2019 €	257.272	Saldo 2018 €	291.978
Verplichtingen:				
- Subsidieverplichtingen		198.545		216.765
- Verplichtingen		18.027		24.984
Totaal nog te betalen verplichtingen		**216.572**		**241.749**
Nog te betalen bedragen:				
Nog te betalen kosten Subsidies		4.614		7.652
Nog te betalen randwegen		722		1.373
Nog te betalen openbaar vervoer		2.183		-
Nog te betalen Natuur Beheer		362		-
Nog te betalen loonheffing en premie ABP en Belasting, etc.		3.130		25
Nog te betalen energie lasten		96		27
Nog te betalen bedragen UHL (BRU)		5.366		9.618
Nog te betalen Inhuur/Detachering				1.920
Nog te betalen Syntus		2.376		3.877
Nog te betalen Regiotaxi		-		971
Nog te betalen RVO		923		-
Nog te betalen concessies		573		1.938
Nog te betalen accountantskosten		1.280		2.069
Overige nog te betalen bedragen		6.068		1.780
Totaal nog te betalen bedragen		**27.693**		**31.250**
Vooruit ontvangen bedragen:				
Subsidies		1.839		2.632
Huur en service kosten		-		2.165
Rijksmiddelen Limes		-		167
Project Driebergen-Zeist		10.986		12.693
Overige vooruitontvangen bedragen		182		1.322
Totaal vooruit ontvangen bedragen		**13.007**		**18.979**
Totaal Overlopende passiva		**257.272**		**291.978**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Vooruit ontvangen specifieke uitkeringen Rijk

Omschrijving	31-12-2018	Vermeerde-ringen	Verminde-ringen	31-12-2019
Brede doeluitkering	9.783	-	9.783	-
Brede doeluitkering BRU deel	2.158	-	2.158	-
BRU vooruitontvangen luchtkwaliteit	1.778	-	273	1.505
BRU vooruitontvangen bijdrage BOR Utrecht	1.556	-	-	1.556
BRU vooruitontvangen bijdrage Quick-Wins	705	-	-	705
Totaal	**15.981**	**-**	**12.214**	**3.766**

De van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren zijn opgenomen op de balans. De Brede doeluitkering van de Provincie Utrecht en de BRU bijdrage BDU zijn samengevoegd in de SiSa bijlage E27 en in dit overzicht.

Gewaarborgde geldleningen

Staat van gewaarborgde geldleningen — **Bedragen x € 1.000**

Geldnemer	Oorspronke-lijk bedrag van de lening	Restant lening(en) per 31-12-2018	Restant lening(en) per 31-12-2019	Waarvan gewaarborgd door Utrecht	Einde waar-borging
Zorgsector					
Stichting Cascade Vastgoed (vh Stichting Aveant)	18.191	545	-	-	2019
Subtotaal	**18.191**	**545**	**-**	**-**	
Overige sectoren					
Nationaal Groenfonds	166.643	53.504	44.504	3.605	2024
Provincie-ambtenaren (hypotheken)	-	701	269	269	Aflopend
Stichting Woongoed Zeist	400	400	-	-	2019
Gemeente Zeist	150	-	150	150	2020
Berg & Boschschool Houten	369	369	-	-	2019
S.S.P.O.M.N. (RTV-Utrecht)	5.335	3.239	3.127	3.127	2034
Garantiefonds Energie	4.009	2.377	2.092	2.092	2031
TW De Saffier BV	200	75	75	75	2020
Gemeente Amersfoort	1.600	1.120	960	480	2026
VVE Hoofdcentrum Leusden	3.400	3.400	3.400	1.700	2048
ASR Vastgoed Vermogensbeheer	750	-	750	750	2034
HHRS De Stichtse Rijnlanden	300	-	200	200	2021
Amstel, Gooi & Vecht	300	-	300	300	2021
Stichting Huisvesting SV Kampong	600	547	503	503	2032
SETU	16.000	15.907	6.243	6.243	2038
Subtotaal	**200.056**	**81.639**	**62.574**	**19.495**	
Totaal	**218.247**	**82.183**	**62.574**	**19.495**	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting

Zorgsector
In 2019 is de laatste nog door de provincie gegarandeerde geldlening aan een zorginstelling volledig afgelost.

Overige sectoren
Ten opzichte van het overzicht in de Begroting 2019 constateren we de volgende verschillen:

- Op 31 januari 2012 is besloten de Financieringsregeling huisvesting provinciale ambtenaren met onmiddellijke ingang in te trekken met dien verstande dat bestaande garanties blijven gelden. Reden hiervoor is dat uit de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Wet Fido per 1 januari 2009 is gebleken dat het verstrekken van garantie op een hypothecaire geldlening door overheidswerkgevers is verboden. Met het intrekken van de financieringsregeling conformeren wij ons derhalve aan de bepalingen in de Wet Fido.
- De garantstelling verstrekt aan Stichting Woongoed Zeist in verband met het project Zeisterhoeve 1 in Zeist is medio 2019 vervallen.
- In 2019 is aan de gemeente Zeist een nieuwe garantstelling verstrekt in verband met het woningbouwproject Hofje van Zeist.
- De garantstelling inzake de Berg en Boschschool in Houten is in 2010 afgegeven aan de gemeente Houten en zou in 2020 in werking treden. In 2019 is echter gebleken dat deze garantstelling kan vervallen.
- In 2019 zijn nieuwe garantstellingen verstrekt aan ASR Vastgoed Vermogensbeheer inzake Bibliotheek Neude en aan Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en waterschap Amstel, Gooi & Vecht inzake de bekostiging van eventuele overschrijding van het beschikbare budget voor de uitvoering van de subsidieregeling Regionaal partnerschap voor water en bodem.
- Per 1 januari 2018 is een garantstelling verstrekt aan SETU ten behoeve van een kredietfaciliteit voor het verstrekken van leningen, garanties en/of participaties aan bedrijven, georganiseerde initiatieven en instellingen ter uitvoering van de energietransitie in de provincie Utrecht. Bij de totstandkoming van de Begroting 2019 is verzuimd deze garantstelling te vermelden in de Staat van gewaarborgde gelden. Door onttrekkingen aan de kredietfaciliteit en de voorwaarde dat trekkingen binnen 2 jaar minus 1 dag worden afgelost, zal de hoogte van het gewaarborgde bedrag van jaar tot jaar fluctueren.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Er zijn transacties die niet blijken uit de balans of exploitatierekening, zoals borgstellingen, garanties, de looptijd van huurcontracten of erfpacht, (latente) geschillen/gedingen, lopende bestellingen en operationele leasecontracten. Daarom is een kort overzicht opgesteld van de desbetreffende post, het financiële belang ervan alsmede de looptijd. Ultimo 2019 worden de openstaande verplichtingen geraamd op € 437,6 miljoen. Deze verplichtingen zijn in onderstaand overzicht opgenomen.
De belangrijkste verplichtingen met een individuele contractwaarde > 2,5 miljoen zijn geïnventariseerd en op basis van de toelichting opgenomen in het onderstaande overzicht.

Omschrijving Contract	Resterende verplichting	Toelichting
OV concessie 1	€ 147.860.960	Inschatting is gebaseerd op de gemiddelde besteding in de sisa verantwoording per jaar
OV concessie 2	€ 126.711.180	Inschatting is gebaseerd op de gemiddelde besteding in de sisa verantwoording per jaar
Sunij-lijn BAM	57.805.000	Hoofdcontract ombouw vernieuwing regionale tramlijn
RVO	€ 18.718.000	Verplichting volgens RVO verantwoording minus de bestedingen per jaarschijf
OV Regiotaxi 1	€ 8.800.000	Verplichting op basis van de raamovereenkomst van 4,75 per rit, tot en met 2023 op basis van een jaarlast van 2,2 miljoen
Sunij-lijn CAF	€ 2.600.000	Verplichting tot stand gekomen op basis van totaal aantal trams en gemiddelde contractprijs per tram. Nog 1 tram af te nemen
Regio tram Utrecht	€ 7.680.000	Hoofdcontract instandhouding railvoertuigen exclusief verlengopties
Oostelijke Vecht Plassen	€ 15.500.000	Verplichtingen inzake inkopen inrichtingsmaatregelen, geplande uitvoering in 2020
Realisatie Busstalling	€ 13.000.000	Restantverplichting op het hoofdcontract
Subsidies divers	€ 20.650.000	Conform overzicht subsidies
Subsidie Utrechts landschap	€ 4.800.000	Bestaat met name uit verplichting €1.600.000 per jaar tot en met 2022
Stationsgebied Driebergen Zeist	€ 4.500.000	Verplichting op basis van de hoofdovereenkomst prorail minius bestedingen in het boekjaar
Verlof openstaand saldo medewerkers	€ 3.335.000	Inschatting van het openstaande saldo op basis van de verlofadministratie
Natuurmonumenten	€ 3.022.560	Subsidieverplichting Natuur en landschap
Nationaal Groenfonds Functieverandering	€ 2.621.000	Verplichtingen op basis van toegekende functieveranderingen natuurbeheer
Totaal	**€ 437.603.700**	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting baten en lasten

Analyse van het jaarrekeningresultaat
Het jaar 2019 heeft een positief rekeningsaldo van € 33,2 mln. Het saldo van de begroting 2019 na de laatste wijziging in de Slotwijziging was € 3,5 mln. nadelig. Het verschil tussen de rekening en de begroting na wijziging van € 36,7 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door verschuiving in de uitvoering van projecten en/of programma's. Ook zijn positieve resultaten van programma's niet gelijk toegevoegd aan de reserves, maar zijn vrijgevallen in het rekeningresultaat 2019. Dit is een beleidswijziging ten opzichte van vorige jaren en volgt de financiële spelregels zoals opgenomen in het Coalitieakkoord 2019-2023 "Nieuwe energie voor Utrecht".

In onderstaande tabel zijn de verschillen bij de programma's en overhead gepresenteerd. In de volgende pagina's worden deze verschillen nader toegelicht.

Saldo van de programma's en overhead	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling	7.913	13.616	14.259	12.739	1.520
2. Landelijk gebied	38.324	50.694	54.946	50.911	4.034
3. Bodem, water en milieu	15.306	16.171	15.150	12.488	2.662
4. Economie en energie	12.125	19.052	16.923	15.557	1.366
5a. Bereikbaarheid (excl. OV)	51.075	88.997	67.185	56.248	10.937
5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer	-48.786	54.427	47.685	4.475	43.210
6. Cultuur en erfgoed	16.572	19.538	19.491	23.647	-4.156
7. Bestuur en middelen	13.117	11.803	15.266	16.805	-1.539
Subtotaal programma's	**105.645**	**274.298**	**250.904**	**192.870**	**58.034**
Overhead	33.059	38.948	42.382	38.493	3.889
Totaal programma's en overhead	**138.704**	**313.246**	**293.286**	**231.363**	**61.923**
Stortingen in de reserves	134.972	24.266	90.740	74.924	15.816
Onttrekkingen aan de reserves	41.638	90.388	126.891	91.867	35.024
Totaal inclusief reserves	**232.038**	**247.123**	**257.135**	**214.420**	**42.715**

Toelichting: bovenstaande tabel is exclusief algemene dekkingsmiddelen en stelposten, welke ná de verschillenanalyse per programma is gepresenteerd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse programma's

Verschillenanalyse Programma 1. Ruimtelijke ontwikkeling

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Binnenstedelijke Ontwikkeling: In de raming is rekening gehouden met een subsidie in de vorm van een lening aan het Stadmakersfonds ad € 1 mln. Deze lening is in de realisatie opgenomen op de balans en komt derhalve niet ten laste van het budget 2019. Het restant verschil wordt voornamelijk veroorzaakt doordat enkele subsidies in 2020 zijn verstrekt in plaats van in 2019.	6.400	5.139	1.261
Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg Door de eerder toegelichte stelselwijziging wordt een deel van de gebiedsontwikkeling HvdH vanaf 2018 verantwoord onder de vaste activa. Gevolg hiervan is dat vanaf 2018 op de afgeronde projecten afgeschreven wordt. De afschrijvingslast in 2019 is € 1,0 mln. In de begroting was geen rekening gehouden met deze wijziging. De overige lasten zijn uren die niet aan de investeringen toegerekend mogen worden. De raming is grotendeels gebaseerd op de verwachte lasten op de Voorraden. Ook de systematiek van verwerken van de mutaties op de Voorraden in programma 1 is zodanig gewijzigd, dat er geen saldo van Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg op programma 1 verantwoord wordt.	3.263	1.313	1.950
IFL: 2019 was het laatste jaar van deze programmaperiode. Daarom is er voor gekozen om het restant van voorgaande jaren helemaal uit de projectreserve te onttrekken, om zodoende het uiteindelijke overschot van het programma ten gunste van het resultaat 2019 te laten komen.	795	628	167
Omgevingswet: De lasten inzake invoering Omgevingswet zijn lager dan begroot omdat er een vertraging is ontstaan in de landelijk aangestuurde processen, waaronder de ontwikkeling van DSO, het Digitaal Stelsel Omgevingswet. De geraamde beheerskosten zijn hierdoor niet gerealiseerd. Daarnaast is in de raming het totale saldo van de projectreserve opgenomen. Deze middelen blijken niet nodig in 2019 en worden derhalve niet onttrokken aan de reserve.	1.835	957	878
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	4.978	4.817	161
Totaal lasten	**17.271**	**12.854**	**4.417**
Baten			
Binnenstedelijke Ontwikkeling: Met de van het rijk ontvangen decentralisatieuitkering Versnelling Flexwonen ad € 250.000 was in de raming geen rekening gehouden.	-	250	250
Programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg Door de eerder toegelichte stelselwijziging wordt vanaf 2018 op de grondexploitatie HvdH tussentijds winst genomen conform de BBV richtlijnen. Met deze methode was in de begroting geen rekening gehouden. In 2019 is € 1,4 mln. aan tussentijdse winst uit de Voorraden getrokken. De winst dient, om recht te doen aan de afspraken met de gemeenten Soest en Zeist, beschikbaar te blijven voor het programma. De raming is gebaseerd op de verwachte baten op de Voorraden. Ook de systematiek van verwerken van de mutaties op de Voorraden in programma 1 is zodanig gewijzigd, dat er geen saldo van Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg op programma 1 verantwoord wordt.	3.012	1.405	-1.607
In de jaarrekening 2018 is de decentralisatie uitkering klimaatslimme landbouw reeds in de exploitatie verantwoord en vervolgens in de reserve NTVA gedoteerd i.p.v. via de passiva op de balans. In 2019 wordt de negatieve baat (last) gepresenteerd die vervolgens wordt onttrokken aan de reserve NTVA.	-	-1.600	-1.600
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	-	60	60
Totaal baten	**3.012**	**115**	**-2.897**
Totaal	**14.259**	**12.739**	**1.520**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 2. Landelijk gebied

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
AVP ontwikkeling NNN: Eind 2019 is een deel van de kosten voor aankoop van gronden geactiveerd op de balans. Als gevolg hiervan is er in de exploitatie minder besteed dan gepland. Tevens is bij het project Natuurinrichting Elster Buitenwaarden minder besteed dan gepland als gevolg van het stilleggen van de werkzaamheden.	19.297	17.986	1.311
Natuurbeheer: Natuurbeheer bestaat uit regulier natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer en aflossing functieverandering. Voor regulier natuurbeheer zijn er meer subsidieaanvragen voor uitbreidingen dan verwacht, ook al zijn deze in de Najaarsrapportage al opgehoogd met € 272.000. Voor agrarisch natuurbeheer is er een onderbesteding, met name doordat de cofinanciering met EU middelen hoger is uitgevallen (75% EU financiering ipv 50%), waardoor de PU-bijdrage lager was (25% i.p.v. 50%). Deze PU middelen dienen echter wel beschikbaar te blijven voor de komen jaren (2020, 2021). Aflossing functieverandering: er is sprake van een overschrijding van € 128.000 m.n. als gevolg van indexatie van de functieveranderingscontracten. Het tekort wordt gedekt uit restantbudget regulier natuurbeheer opgenomen in de reserve RSN.	15.421	15.614	-193
Natura 2000 (PAS): De lasten voor de POP3-subsidie ten behoeve van de Oostelijke Binnenpolder Tienhoven à € 860.000 zijn gecorrigeerd naar begrotingsdoel 0201 (Ontwikkelen robuust natuurnetwerk). Ook de overige lasten voor PAS-maatregelen in dit gebied zijn hieruit gefinancierd. Daardoor vallen de lasten op kostenplaats 600027 lager uit dan voorzien.	2.000	354	1.646
Biodiversiteit: Er is sprake van € 2,1 mln. onderbesteding bij de biodiversiteitsbudgetten. Dit komt o.a. doordat de subsidieregeling voor de actieve soortenbescherming en de aanpak van de exoten pas medio 2019 gereed was en opengesteld kon worden. Daardoor is een substantieel deel van de subsidieaanvragen pas eind december binnengekomen en konden deze niet meer worden verleend in 2019. Daarnaast zien wij dat organisaties nog niet voldoende ingespeeld zijn op de nieuwe subsidiemogelijkheden. Sommige natuur beherende terreinorganisaties hebben bij weidevogelmaatregelen bovendien aangegeven dat zij onvoldoende personele capaciteit hebben om subsidieaanvragen te doen en projecten uit te voeren. Het gehele restantbudget van biodiversiteit wordt in eerste instantie gestort in de reserve RSN. Hiervan wordt voor de USB een bedrag van € 350.000 behouden in de reserve zodat kansrijke projecten die eind december werden ingediend alsnog beschikt kunnen worden in 2020. Voor het versterken van de weidevogelreservaten zal ook een bedrag van € 200.000 in de reserve worden behouden. Het restantbudget (€1.581.000) laten we via een bestemmingsvoorstel vrijvallen naar de algemene middelen.	3.433	1.302	2.131
Faunabeheer: Bij faunabeheer is er sprake van een onderschrijding van € 485.000 bestaand uit een onderschrijding van € 435.000 aan lasten en € 50.000 aan ontvangen niet begrootte baten (terugontvangen compensabele BTW) .De onderschrijding bestaat uit 405.000 voor ganzenakkoord en 30.000 aan overige posten. Voor de uitvoering van het ganzenakkoord zijn middelen ingezet voor uitvoering en voor praktijkproeven met alternatieven voor schadebestrijding. Het blijkt dat de voorbereiding van met name deze praktijkproeven vele tijd vergt en dat daardoor uitvoering later kan plaats vinden dan budgettair gepland. Hierdoor schuiven de projecten op. Het resterend budget van € 405.000 is niet onttrokken aan de reserve. Bij de zomernota zal een voorstel worden opgenomen om het resterend budget (geheel of deels) te begroten in 2020. Voor de overige onderschrijding van € 30.000 zal een bestemmingsvoorstel worden gedaan om dit te laten vrijvallen uit de reserve (tezamen met ander restanten van de reserve biodiversiteit die kunnen vrijvallen).	2.832	2.397	435

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

AVP Beleving en financieringsbronnen natuur: Aan de stichting Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is € 400.000 exploitatiesubsidie verstrekt eind 2019. Hiervan is € 65.000 gefinancierd uit AVP. Echter, ook de €200.000 die met de Kadernota 2018 beschikbaar is gesteld is uit AVP gefinancierd. Hierdoor vallen de lasten ca. €200.000 hoger uit dan geraamd.	620	801	-181
Accounthouderschap HUL, LEU en IVN: Door een in 2019 tekort op de exploitatiesubsidie van LEU is terughoudendheid betracht bij het toekennen van gevraagde subsidieverzoeken: door de late financiële reparatie van dit tekort was er geen mogelijkheid om een aantal subsidies te verlenen voor gewenste aanvullende acties zoals Groen doet Goed. Hierdoor is een overschot van € 82.500 ontstaan.	1.776	1.693	83
AVP Duurzame landbouw: Voor uitvoer van de POP3 subsidieregelingen wordt gebruik gemaakt van personeel van het provinciale Subsidieloket. Eind 2019 is besloten een viertal medewerkers niet door te belasten aan het Programma Agenda Vitaal Platteland. Als gevolg hiervan vallen de lasten lager uit dan gepland.	6.907	6.476	431
AVP Snel internet: Er is meer subsidie verstrekt voor snel internet dan voorzien in 2019. Een deel van de gemeenten in het oosten van de provincie had geen subsidieaanvraag ingediend voor subsidiering van de kosten voor snel internet. Gezien de looptijd van de intentieovereenkomst snel internet tot eind 2019 was de verwachting dat dit ook niet meer ging gebeuren. Eind 2019 zijn alsnog diverse subsidies ingediend met als gevolg een hogere besteding in 2019.	250	355	-105
AVP Leefbaarheid: Er zijn minder subsidies ontvangen dan verwacht eind 2019. Ook is een subsidie lager vastgesteld. Als gevolg hiervan is er in 2019 minder gesubsidieerd dan verwacht.	284	221	63
Overige verschillen	-	345	-345
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan 100.000	5.756	5.591	165
Totaal lasten	**58.577**	**53.135**	**5.442**
Baten			
AVP Ontwikkeling NNN: Eind 2019 is een deel van de inkomsten uit verkopen van gronden (vooral in het westen van de provincie) geactiveerd op de balans. Met een deel van deze baten was wel rekening gehouden in de exploitatiebegroting. Hierdoor vallen de baten fors lager uit dan gepland.	3.560	1.274	-2.286
AVP Duurzame landbouw: Wij ontvangen als provincie nog over diverse jaren een bijdrage van de Rijksdienst van Ondernemend Nederland voor de technische bijstand die wij hebben verleend voor het uitvoeren van de POP3 subsidieregeling. Deze bedragen zijn eind 2019 opgenomen als Nog te ontvangen in de provinciale administratie. Ook waren een aantal kleinere baten in het kader van POP3 niet begroot op de kostenplaats. Als gevolg hiervan vallen de baten hoger uit dan gepland.	-	680	680
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	71	270	199
Totaal baten	**3.631**	**2.224**	**-1.407**
Totaal	**54.946**	**50.911**	**4.034**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 3. Bodem, water en milieu

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Bodemsanering: in 2019 is het aantal aanvragen van de subsidieregeling achter gebleven bij de verwachting (€ 1,2 mln.). De subsidieregelingen zijn inmiddels verruimd en er kan bijvoorbeeld ook voor diffuse verontreinigingen een subsidie worden aangevraagd door gemeenten.	3.089	1.891	1.198
Zoetwatervoorziening: in totaal is hier een onderbesteding van ca.€ 700.000, bestaande uit € 500.000 op nog niet verstrekte subsidies aan twee waterschappen en diverse overige lagere lasten. In 2019 is er ca. € 100.000 verstrekt. Tot en met 2021 zullen deze subsidies alsnog verstrekt gaan worden aan de waterschappen.	810	100	710
AVP waterkwaliteit: door het afboeken van 2 subsidieverplichtingen vanwege lager vaststellen van 2 subsidies eind 2019 vallen de begrote lasten € 332.945 lager uit. Daarnaast is op een aantal posten minder besteed dan verwacht. Hierdoor is deze begrotingspost fors onderschreden	71	-274	345
RBO/RW financieel beheer: in totaal zijn de kosten voor het RBO/RW € 370.000. Hier tegenover staan baten van € 328.000 en hebben betrekking op de bijdrage van de waterschappen in de kosten.	-	370	-370
Opdrachtgeverschap RUD/BRZO: er is hier een onderschrijding door een creditnota op de dienstverleningsovereenkomst van de RUD BRZO over 2019. Dit betreft vooral de afnemende werkzaamheden op het gebied van de vergunningsverlening Wabo. In juni van 2019 is het asbestdakenverbod in de Eerste Kamer weggestemd. De Staatssecretaris is daarna in overleg gegaan met provincies, gemeenten, branchevereniging, verzekeraars enz. voor een vervolgaanpak. Als gevolg van het wegstemmen van het asbestdakenverbod is de uitvoering van een aantal projecten vertraagd in afwachting van de resultaten van het overleg met de Staatssecretaris (thans Minister). Hierdoor is er een onderbesteding van € 155.000 voor asbestdaken en zijn er nog enkele overschrijdingen op dossiers.	8.454	8.248	206
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	9.288	9.021	267
Totaal lasten	**21.712**	**19.356**	**2.356**
Baten			
Bodemsanering: in totaal is de decentralisatieuitkering van € 2.696.000 ontvangen. Hierin zat echter ook een bedrag voor de bodemsanering 't Sleijk. Deze bijdrage is administratief echter ook al ten gunste van 2018 verwerkt.	2.697	2.551	-146
Dijkversterking: de niet begrote baten hebben te maken met een bijdrage van Rijkswaterstaat (Salmsteke) en een decentralisatie uitkering voor ruimtelijke adoptie. Hier staan wel kosten tegenover.	-	130	130
RBO/RW financieel beheer: in totaal zijn de kosten voor het RBO/RW niet begroot. Hier tegenover staan baten van € 328.000 en hebben betrekking op de bijdrage van de waterschappen in de kosten. Deze bedragen zijn niet begroot	-	328	328
Grondwaterheffing: over 2019 is er in totaal een bedrag van € 101.000 minder aan grondwaterheffing ontvangen dan begroot.	1.334	1.233	-101
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	2.531	2.626	95
Totaal baten	**6.562**	**6.868**	**306**
Totaal	**15.150**	**12.488**	**2.662**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 4. Economie en energie

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Aansluiting MBO onderwijs-arbeidsmarkt In dit laatste jaar van de uitvoering van dit programma is het gehele restant budget uit de projectreserve onttrokken. Uiteindelijk heeft het aantal subsidieaanvragen niet aan de verwachting voldaan en blijft ca € 335.000 van het budget over. Dit restant gaat terug naar de algemene middelen.	713	378	335
Cofinancieringsfonds De extra decentrale uitkering voor MKB innnovatie topsectoren (MIT) uit de december-circulaire ad € 900.000 is niet in de raming verwerkt, zie ook bij de baten. Daarnaast was het aantal aanvragen voor subsidies inzake MIT beduidend hoger dan verwacht, wat geleid heeft tot hogere uitgaven van ruim € 1,5 mln.. De hogere uitgaven worden gecompenseerd door een hogere onttrekking uit de reserve.	1.997	4.504	-2.507
Aantrekken buitenlandse investeringen en handel Door het uitstellen van de Brexit zijn er minder activiteiten ontplooid om Britse bedrijven binnen te halen.	1.159	1.061	98
AVP Recreatie De raming voor AVP Recreatie is ten onrechte niet bijgesteld. Het saldo blijft beschikbaar in de reserve Landelijk gebied.	420	77	343
AVP Recreatie om de Stad De raming voor RodS (Recreatie om de Stad) is ten onrechte niet bijgesteld. Het saldo blijft beschikbaar in de reserve Landelijk gebied.	1.930	1.300	630
Uitvoeren programma Toerisme Bij de uitvoering van het programma heeft het veel tijd gekost duidelijkheid te krijgen in juridische kwesties rond aanbesteding en staatssteun. Hierdoor zijn opdrachten en subsidies naar 2020 doorgeschoven en is een deel van van het budget 2019 niet besteed.	1.771	1.595	176
Energie De voor 2019 geplande inspanningen voor de energietransitie zijn conform het plan uitgevoerd. Het voordelig verschil ontstaat doordat een deel van de kosten niet meer in 2019 geboekt konden worden: ca € 350.000 wordt in 2020 geboekt. Een deel van de geplande personeelskosten is verantwoord bij de algemene personeelslasten.	2.357	1.770	587
Circulaire economie In de raming 2019 is het gehele restant budget voor de afronding van het programma uit de reserve beschikbaar gesteld. Het restant valt vrij ten gunste van de algemene middelen.	687	336	351
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	6.365	6.172	193
Totaal lasten	**17.399**	**17.193**	**206**
Baten			
Cofinancieringsfonds De extra decentrale uitkering van het rijk inzake MKB-innovatie topsectoren ad € 900.000 uit de december-circulaire is niet in de raming verwerkt. Daarnaast zorgt een negatieve correctie uit 2015 van € 112.500 per saldo voor een kleiner verschil.	353	1.136	783
AVP Recreatie om de Stad De bijdrage van AVP in de fietsverbinding Reijerscop is overgeheveld naar RodS. Deze bijdrage was niet geraamd.	-	158	158

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	123	342	219
Totaal baten	**476**	**1.636**	**1.160**
Totaal	**16.923**	**15.557**	**1.366**

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 5a. Bereikbaarheid (excl. OV)

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Provinciale Wegen De lasten van Programma Provinciale Wegen zijn per saldo ca € 13 mln. lager. Bij het variabele onderhoud aan wegen zijn de lasten ca € 3,8 mln.lager als gevolg van goedkopere werkzaamheden aan verhardingen, aan ombouw beweegbare brugbediening, beplantingsonderhoud en uitgestelde werkzaamheden aan stoplichtsystemen. De lasten van variabel onderhoud aan vaarwegen zijn ca. € 2 mln. lager door met name het verbod op het uitvoeren van baggerwerkzaamheden als gevolg van PFAS problematiek. Het vast onderhoud aan wegen zijn ca € 1 mln. hoger door de hogere inzet van Verkeersmanagement en het prestatiebestek Openbare Verlichting. De Kapitaallasten Wegen zijn ca € 8,5 mln. lager. Bij het opstellen van de begroting 2020 werd duidelijk dat er vrije ruimte was binnen de kapitaallasten Wegen. Deze vrije ruimte is betrokken bij de begrotingsbehandeling van 2020 maar kon daarna niet meer in de begroting 2019 worden aangepast.	47.790	34.409	13.381
Goederenvervoer In verband met de opstartfase van het mobiliteitsprogramma 2019-2023 en vertraagde besluitvorming als gevolg van de verkiezingen en de coalitievorming zijn de uitgaven in 2019 lager dan begroot.	353	109	244
Verkeersveiligheid De lasten van het programma liggen ca € 1 mln. hoger dan begroot. Een verschil van ca € 0,2 mln. wordt verklaart doordat bij het opstellen van de najaarsnota een aantal subsidietrajecten waren vertraagd en de begroting met een te hoog bedrag (€ 2,2 mln.) is verlaagd. Het begrotingsoverschot is toegevoegd aan de reserve Mobiliteit. Daarnaast zijn er projecten in uitvoering genomen uit het Mobiliteitsprogramma 2014-2018 welke niet waren voorzien in de begroting. Deze extra lasten ca € 0,8 mln. worden door de reserve Mobiliteit gedekt.	1.604	2.621	-1.017
Fiets In verband met de opstartfase van het mobiliteitsprogramma 2019-2023 en vertraagde besluitvorming als gevolg van de verkiezingen en de coalitievorming zijn de uitgaven in 2019 lager dan begroot.	7.213	5.053	2.160
Kwaliteit van de Leefomgeving In verband met de opstartfase van het mobiliteitsprogramma 2019-2023 en vertraagde besluitvorming als gevolg van de verkiezingen en de coalitievorming zijn de uitgaven in 2019 lager dan begroot.	747	554	193
Smart Mobility Het programma Smart Mobility kent een moeizame opstartfase. Doordat 2019 noodgedwongen in het teken heeft gestaan van het orde krijgen van de organisatie, opstellen doelformuleringen en inzicht verkrijgen in de diverse samenwerkingsverbanden zowel nationaal als in EU verband zijn de lasten ca € 2 mln. lager dan begroot. Het programma Regionaal Verkeersmanagement wat nauw verbonden is aan het programma Smart Mobility heeft hierdoor ook ca € 3,7 mln. minder geïnvesteerd dan begroot.	6.674	932	5.742
Knooppunten In de begroting was € 1 mln. opgenomen voor een bijdrage aan gemeente Nieuwegein t.b.v. overkapping van het busstation (zie ook PS besluit van 5 november 2018). De subsidieaanvraag vanuit Nieuwegein is echter nog niet ontvangen, waardoor dit bedrag vrijvalt in 2019.	1.968	833	1.135

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bereikbaarheid Algemeen De hogere uitgaven ca € 15,4 mln. worden veroorzaakt bij het programma VERDER. Doordat onvoldoende rekening is gehouden met de BBV regels omtrent het nemen van lasten in het jaar van de subsidiebeschikkingen van o.a. de projecten Ontsluiting Vathorst West, ondergrondse fietsenstallingen Station Amersfoort, Verbeteren doorstroming OV Julianaplein te Amersfoort is de begroting te laag ingeschat. De hogere lasten worden door de reserves VERDER en Mobiliteitprogramma gedekt.	5.500	20.916	-15.416
Overige verschillen	-	89	-89
Totaal lasten	**71.849**	**65.516**	**6.333**
Baten			
Provinciale Wegen De hogere baten zijn enerzijds toe te schrijven aan de te verrekenen baten met Provincie Zuid-Holland in verband met overgang Vijfherenlanden ca € 1,0 mln.. Deze verrekening vindt in 2020 plaats echter de lasten die hiertegenover staan van ca € 1,0 mln. zijn ook in 2019 verantwoord. Daarnaast zijn bij het programma Beter Benutten Vervolg hogere baten afgerekend dan was voorzien in de begroting ca € 2,5 mln. Ook zijn baten geboekt vanuit de decentralisatie uitkering provinciefonds, welke vervolgens in de Mobiliteitsreserve wordt gestort.	1.358	9.141	7.783
Smart Mobility De lagere baten zijn het gevolg van de lagere verrekening met het programma VERDER als gevolg van lagere uitgaven bij het programma Regionaal Verkeersmanagement.	3.306	84	-3.222
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan 100.000	-	43	43
Totaal baten	**4.664**	**9.268**	**4.604**
Totaal	**67.185**	**45.248**	**10.937**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
OV Concessies incl. regiotaxi (Stad, voorheen BRU)	56.676	58.477	-1.802
De kosten voor de OV concessie zijn hoger uitgevallen, hiervoor is een verwachte eindafrekening opgenomen. Ook de concessie voor Vijfheerenlanden is hoger uitgevallen dan het budget dat beschikbaar was gesteld. De kosten voor de regiotaxi zijn 1 mln. lager uitgavellen omdat er minder ritten zijn gereden dan begroot. Door het lager aantal ritten belasten wij ook minder door aan de gemeenten. De in totaal hogere uitgaven worden gecompenseerd door hogere baten. Zie ook de toelichting bij baten.			
OV Concessies incl. regiotaxi (Streek)	39.201	38.662	539
De lagere lasten worden voornamelijk veroorzaakt binnen de regiotaxi. Gebruik daarvan is afhankelijk van de vraag, als deze lager is wordt er ook minder vergoed (zie ook baten).			
Kapitaallasten OV	25.000	6.296	18.704
Bij het opstellen van de begroting 2020 werd duidelijk dat er vrije ruimte was binnen de kapitaallasten OV. Deze vrije ruimte is betrokken bij de begrotingsbehandeling van 2020 maar kon daarna niet meer in de begroting 2019 worden aangepast. Zie daarom ook het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening.			
Infra OV	16.595	1.984	14.611
Binnen infra OV BRU Hek waren enkele meerjarige projecten geprogrammeerd (o.a. AROV middelen). In 2019 zijn hiervoor geen eindafrekeningen ontvangen. Het bedrag valt nu terug in de reserve BDU inzake BRU.			
Regiotram	20.447	19.122	1.325
De lagere lasten worden voornamelijk veroorzaakt doordat personeelskosten (inhuur) direct op de investeringsprojecten drukken. In de begroting is hier onvoldoende rekening mee gehouden.			
Samengevoegde afwijking , totaal kleiner dan € 100.000	6.359	6.333	26
Totaal lasten	**164.278**	**130.873**	**33.404**
Baten			
OV Concessies incl. regiotaxi (Streek)	5.388	14.680	9.292
In 2019 vindt de laatste verantwoording van SISA BDU plaats. Hierdoor is er een BDU bijdrage van het Rijk opgenomen van € 9,8 mln. welke niet in de oorspronkelijke begroting was opgenomen. Daarnaast is de opbrengst bij de regiotaxi € 0,5 mln. lager vanwege het lagere aantal ritten wat er is doorbelast (zie ook de lasten).			
OV Concessies incl. regiotaxi (Stad, voorheen BRU)	7.149	7.870	721
In 2019 vindt de laatste verantwoording van SISA BDU plaats. Hierdoor is er een BDU bijdrage van het Rijk opgenomen van € 2,2 mln. welke niet in de oorspronkelijke begroting was opgenomen. Daarnaast is de opbrengst bij de regiotaxi € 1,5 mln. lager vanwege het lagere aantal ritten wat er is doorbelast (zie ook de lasten).			
Regiotram	5.448	5.192	-256

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

De huurinkomsten zijn conform de begroting, maar In de begroting is ook een baat opgenomen vanwege het doorbelasten van personeelskosten naar de investeringsprojecten. In de praktijk worden deze functies ingevuld door inhuur en drukken deze kosten direct op de projecten. Hierdoor blijft de opbrengst achter.			
Rijksbijdrage voormalige BDU	98.608	98.608	-
Conform begroting, onderdeel van het provinciefonds			
Samengevoegde afwijking , totaal kleiner dan € 100.000	-	50	50
Totaal baten	**116.593**	**126.399**	**9.806**
Totaal	**47.685**	**4.475**	**43.210**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 6. Cultuur en erfgoed

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Erfgoedparels In de lasten is de gehele subsidieverlening t.b.v. de restauratie van de Domtoren ad € 8 mln opgenomen, terwijl in de raming rekening gehouden was met een voorschot van € 2 mln. In het bestemmingsvoorstel bij deze jaarrekening wordt voorgesteld om € 4 mln uit de reserve Erfgoedparels vrij te laten vallen evenals het budget 2020 ad € 2 mln. Daarnaast is een onderschrijding op de overige bijdragen te zien vnl door een voordelige correctie uit 2016 van € 225.000.	5.912	11.492	-5.580
Subsidies Cultuureducatie Voor de uitvoering van de motie Versterken cultuureducatie in het VMBO (5 juli 2018) is € 87.000 aan subsidie verstrekt. De benodigde middelen hiervoor zijn echter - wegens gebrek aan beschikbare algemene middelen bij de Begroting en Voorjaarsnota - niet in de begroting beschikbaar gesteld.	-	87	-87
Limes Samenwerking De begroting op dit onderdeel is ten onrechte niet aangepast aan de realiteit. De bijdragen van de partners en de daarmee samenhangende lasten zijn niet in de begroting, maar wel in de realisatie opgenomen. Het saldo valt weg tegen de overschrijding bij de baten.	175	466	-291
Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie De begrote subsidieverstrekking t.b.v de ontwikkeling van Fort Honsdijk was niet in 2019 gereed; deze verlening komt nu ten laste van 2020. Hierdoor ontstaat een onderschrijding van € 1 mln. in 2019. Door intensivering op andere deelprojecten is er ca € 100.000 meer aan onderzoekskosten en subsidies verantwoord.	3.885	2.991	894
AVP Nieuwe Hollandse Waterlinie De raming voor AVP Nieuwe Hollandse Waterlinie is ten onrechte niet bijgesteld. Het saldo blijft beschikbaar in de reserve Landelijk gebied.	1.100	340	760
AVP Erfgoed De raming voor AVP Erfgoed is ten onrechte niet bijgesteld. Het saldo wordt onttrokken aan de reserve Landelijk gebied.	-	329	-329
Uren Het aandeel van programma 6 in de urenverdeling is in de realisatie ca € 158.000 hoger dan geraamd.	2.614	2.772	-158
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	8.148	8.113	35
Totaal lasten	**21.834**	**26.590**	**-4.756**
Baten			
Limes Samenwerking Zie ook de lasten van de Limes: de bijdragen van de partners in de samenwerking van de Limes zijn niet in de begroting opgenomen.	50	341	291
Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie Betreft een correctie van de bijdragen van de partners aan de uitvoering van het Pact van Ruigenhoek	-	242	242
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	2.293	2.360	67
Totaal baten	**2.343**	**2.943**	**600**
Totaal	**19.491**	**23.647**	**-4.156**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Programma 7. Bestuur en middelen

Verschillenanalyse	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Accountantskosten In verband met het onderzoek naar de Uithoflijn en de kwaliteit van de controledossiers, zijn er aanvullende werkzaamheden verricht door de onafhankelijke accountant.	190	585	-395
Voorbereiden/organiseren evenementen Betreft de bijdrage in de organisatiekosten van de koningsdag aan de gemeente Amersfoort, terwijl het budget in 2018 beschikbaar was gesteld.		400	-400
Innovatiebudget directie In 2019 zijn er minder projecten geweest dan verwacht, die in aanmerking kwamen voor een bijdrage uit dit budget. Ook is de begrotingswijziging van € 100.000 uit de najaarsrapportage 2019 voor het redressplan hier verantwoord, terwijl de kosten bij de overhead zijn verantwoord.	512	366	146
Jaarwedden GS. In 2019 heeft er uitbreiding plaatsgevonden van het aantal gedeputeerden, namelijk van 4 naar 5. Het budget hiervoor is niet aangepast, omdat de overschrijding gecompenseerd werd door de onderbesteding bij de overige GS budgetten.	706	831	-125
Overige GS budgetten Vooral bij het budget Vervoerskosten GS heeft een onderschrijding plaatsgevonden, vooral omdat de doorbelasting van een gedeelte van de salariskosten van de chauffeurs niet heeft plaatsgevonden, terwijl deze wel begroot was.	582	301	281
Bestuurlijke zaken Het beschikbare budget van € 101.000 voor versterking regionale samenwerkingskracht is nauwelijks gebruikt. Het inrichten en vormgeven van het programma Sterk Utrechts Bestuur is in het najaar van 2019 opgestart. De uitgaven voor dit programma zullen voornamelijk in 2020 en verder worden gemaakt.	5.134	5.033	101
Wachtgelden en pensioenen GS. De contante waarden van de pensioenaanspraken worden in hoge mate berekend aan de hand van de marktrente. Door de lage marktrente, waardoor er minder rente-inkomsten worden voorzien, is het noodzakelijk om een extra dotatie te doen om zodoende voldoende kapitaal aan te houden voor de ingegane en toekomstige pensioenen.	520	2.106	-1.586
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	10.495	10.444	51
Totaal lasten	**18.139**	**20.066**	**-1.927**
Baten			
Bijdrage fractievergoedingen In 2019 zijn de vergoedingen aan de fracties afgerekend over de periode tweede kwartaal 2015 tot en met het eerste kwartaal 2019. Dit leverde een voordeel voor de provincie op.	-	212	212
Samengevoegde afwijkingen kleiner dan € 100.000	2.873	3.049	176
Totaal baten	**2.873**	**3.261**	**388**
Totaal	**15.266**	**16.805**	**-1.539**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verschillenanalyse Overhead

Verschillenanalyse Overhead	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Saldo
Lasten			
Totaal lasten	**49.526**	**49.062**	**464**
Baten			
Totaal baten	**7.144**	**10.569**	**3.425**
Totaal	**42.382**	**38.493**	**3.889**

Binnen het Overzicht Overhead is er per saldo t.a.v. de lasten sprake van een onderschrijding op totaalniveau. Dit wordt verklaard uit enkele posten:

- De kosten inzake voormalig personeel (WW-kosten, wachtgelden, pensioenkosten) zijn lager uitgevallen. Deze kosten fluctueren jaarlijks.
- De kosten van het traineeprogramma zijn lager uitgevallen, doordat een groep trainees later is gestart dan eerder was gepland.
- Bij Financiën zijn er juist meer kosten gemaakt dan eerder was begroot. Dit houdt verband met extra inzet om de kwaliteit van de jaarrekeningdossiers te verhogen en in staat te zijn om de beide jaarrekeningen op te kunnen leveren. Via een redressplan is eerder goedkeuring van PS verkregen om Financiën te kunnen versterken.

Binnen het Overzicht Overhead zijn de gerealiseerde baten hoger ten opzichte van de bijgestelde begroting. Dit wordt verklaard uit diverse administratieve boekingen.

Voor de verdere toelichting en details wordt verwezen naar 5. Paragraaf Bedrijfsvoering.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Algemene dekkingsmiddelen en stelposten

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2018	Oorspronk. Begroting 2019	Begroting 2019 na wijziging	Rekening 2019	Verschil
Saldo treasury	256	-2.689	-2.654	-3.511	857
Dividend	-1.165	-1.200	-1.200	-502	-698
Uitkering provinciefonds	-104.685	-122.991	-119.393	-115.292	-4.101
Opcenten motorrijtuigenbelasting	-122.385	-122.008	-124.502	-127.618	3.116
Overigen	215	200	200	215	-15
Saldo kostenplaatsen	52	-	-	102	-102
Algemene dekkingsmiddelen	**-227.712**	**-248.688**	**-247.549**	**-246.604**	**-945**
Onvoorzien	-	800	40	-	40
Loon- en prijsontwikkeling	-	2.055	-	-	-
Stelposten	**-**	**2.855**	**40**	**-**	**40**
Totaal algemene dekkingsmiddelen en stelposten	**-227.712**	**-245.833**	**-247.509**	**-246.604**	**-905**
Stortingen in de reserves	4.770	2.835	5.771	3.881	1.890
Onttrekkingen aan de reserves	-13.935	-4.125	-11.873	-4.862	-7.011
Totaal inclusief reserves	**-236.877**	**-247.123**	**-253.611**	**-247.585**	**-6.027**

Toelichting resultaat algemene dekkingsmiddelen

Saldo treasury
De hogere opbrengst bij treasury betreft grotendeels de jaarlijkse opbrengst van het garantieproduct, dat in de jaren tot en met 2022 van de balans (disagio = immateriële vaste activa) wordt afgeschreven ten gunste van het resultaat.

Dividend
In 2019 is er minder dividend ontvangen over 2018 van met name Vitens dan begroot.

Uitkering Provinciefonds
De decentralisatie-uitkeringen en BRU-gelden binnen de uitkering uit provinciefonds zijn in de regel overgeheveld naar de betreffende beleidsprogramma. Er zijn enkele decentralisatie-uitkeringen binnen de begroting niet overgeheveld naar de beleidsprogramma's. Anders was het verschil tussen begroting en realisatie conform de uitkomsten van de decembercirculaire opgelopen naar een negatief saldo € 7,6 mln.

Opcenten Motorrijtuigenbelasting
Deze hogere opbrengst kan verklaard worden door provinciegrenswijziging bij de vorming van de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden en een toename van het aantal belaste auto's in de provincie Utrecht.

Toelichting Stelposten
De begrote stelpost onvoorzien van € 800.000 is ingezet voor een bijdrage aan de noodzakelijke werkzaamheden vanwege instortingsgevaar aan de tuinmuren en poortwoningen bij Paushuize (€ 270.000) en de bijdrage koningsdag Amersfoort (€ 85.000). Voor de stelpost onvoorzien resteert een saldo van € 445.000.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Begrotingsrechtmatigheid

Uit de jaarstukken 2019 blijkt dat in enkele programma's de begrote lasten (na begrotingswijzigingen) zijn overschreden. Hierbij baseren we ons op de tabel Overzicht van baten en lasten, welke eerder in deze jaarrekening is gepresenteerd. Het gaat om de volgende programma's:

- Programma 6. Cultuur en erfgoed
- Programma 7. Bestuur en middelen

Op grond van artikel 193, lid 3 Provinciewet zijn alle begrotingsoverschrijdingen op de lasten (en daarmee overeenstemmende balansmutaties) onrechtmatig. De commissie BBV geeft in de Kadernota Rechtmatigheid 2019 zijn visie over de invulling van het begrip rechtmatigheid in de controlverklaring van decentrale overheden. Volgens de Kadernota Rechtmatigheid 2019 is in onderstaande gevallen sprake van begrotingsonrechtmatigheden, waarbij er wel onderscheid wordt gemaakt naar type overschrijding m.b.t. het rechtmatigheidsoordeel:

Tellen wel mee in het oordeel over de rechtmatigheid:

1. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid en waarvoor men tegen beter weten in geen voorstel tot begrotingsaanpassing heeft ingediend;
2. Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, maar die ten onrechte niet tijdig zijn geautoriseerd;
3. Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door extra inkomsten die niet direct gerelateerd zijn. Over de aanwending van deze extra inkomsten hebben Provinciale Staten nog geen besluit genomen;
4. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten welke achteraf geconstateerd tijdens het verantwoordingsjaar als onrechtmatig moeten worden beschouwd, omdat dit bijvoorbeeld uit nader onderzoek van de subsidieverstrekker, belastingdienst of een toezichthouder blijkt (bijvoorbeeld een belastingnaheffing);
5. Kostenoverschrijdingen op activeerbare activiteiten (investeringen oftewel totaal geautoriseerd krediet) waarvan de gevolgen voornamelijk zichtbaar worden via hogere afschrijvings- of financieringslasten in het jaar van investeren;

Tellen niet mee in het over de rechtmatigheid:

6. Kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels gecompenseerd worden door direct gerelateerde opbrengsten (bijvoorbeeld subsidies);
7. Kostenoverschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen. Vaak blijkt vanwege dit open karakter in het kader van de jaarrekening een (niet eerder geconstateerde) overschrijding.

Hierna is de analyse van de begrotingsrechtmatigheid opgenomen:

Programma 6. Cultuur en erfgoed à € 4,756 mln.

De hogere gerealiseerde lasten in dit programma zijn ontstaan doordat in de lasten de gehele subsidieverlening t.b.v. de restauratie van de Domtoren ad € 8 mln. opgenomen, terwijl in de raming rekening gehouden was met een voorschot van € 2 mln. De verstrekte subsidie past binnen het bestaande beleid en de totale door PS toegekende middelen, maar door de toerekening aan één jaar is er sprake van een overschrijding. In het bestemmingsvoorstel bij deze jaarrekening wordt voorgesteld om € 4 mln. uit de reserve Erfgoedparels vrij te laten vallen evenals het budget 2020 ad € 2 mln. Gelet op het bovenstaande is deze overschrijding van het lastenbudget niet aan te merken als een begrotingsonrechtmatigheid.

Programma 7. Bestuur en middelen à € 1,927 mln.

De hogere gerealiseerde lasten in dit programma zijn grotendeels ontstaan, omdat wij op basis van de verslaggevingsregels de voorziening Pensioen GS (pensioenverplichtingen van (oud) bestuurders) hebben moeten aanvullen met € 1,586 mln. Een andere overschrijding à € 0,4 mln. betreft de door ons gedane bijdrage in de organisatiekosten van de Koningsdag in Amersfoort. Het budget hiervoor is beschikbaar gesteld in 2018, maar de kosten zijn in deze jaarrekening 2018 verantwoord. Dit is het gevolg van het op de juiste wijze toerekenen van subsidielasten aan het boekjaar. In de concept jaarrekening 2018 is hetzelfde bedrag als onderbesteding gemeld. De overschrijding van het lastenbudget in dit programma komt dus uit een actualisatie van de voorziening en een gewijzigde toerekening van subsidielasten aan een boekjaar wat niet eerder was te voorzien en is daarom niet aan te merken als een begrotingsonrechtmatigheid.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Staat van Incidentele lasten en baten

In onderstaande tabel is inzichtelijk gemaakt welke incidentele en structurele lasten en baten er zijn gerealiseerd in de jaarrekening 2019. In de Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten, welke u in het vervolg van deze jaarrekening tegenkomt, is per programma en het overzicht Overhead inzichtelijk gemaakt uit welke posten de incidentele lasten en baten zijn opgebouwd. In die verplichte bijlage is ook toegelicht op basis van welk beleidskader deze posten als incidenteel zijn aangemerkt.

Totstandkoming

De staat van incidentele lasten en baten is gebaseerd op een handmatige analyse van de realisatie door het team financiën. Het uitgangspunt voor deze analyse is de bijgestelde begroting 2019, welke door uw Staten is vastgesteld. Vanuit de begrotingsbedragen is af te leiden welke posten als incidenteel bestempeld worden. Vervolgens is op kostenplaatsniveau een vergelijking en analyse gemaakt tussen de incidentele begrotingsbedragen en de gerealiseerde lasten. Dit leidt vervolgens tot de Staat van incidentele lasten en baten.

Financieel beeld

Het financieel beeld laat zien dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. Er is sprake van structureel evenwicht.

	Incidenteel 2019	Structureel 2019	Totaal 2019
1. Ruimtelijke ontwikkeling	4.823	8.031	12.854
2. Landelijk gebied	15.988	37.147	53.135
3. Bodem, water en milieu	3.974	15.382	19.356
4. Economie en energie	10.912	6.281	17.193
5a. Bereikbaarheid ex OV	32.429	33.089	65.518
5b. Bereikbaarheid OV	88.766	42.107	130.873
6. Cultuur en erfgoed	11.841	14.749	26.590
7. Bestuur en middelen	7.882	12.184	20.066
Overhead	896	48.166	49.062
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten		-478	-478
Totaal lasten	**177.511**	**216.658**	**394.169**
1. Ruimtelijke ontwikkeling	-77	-38	-115
2. Landelijk gebied	-2.097	-127	-2.224
3. Bodem, water en milieu	-4.694	-2.174	-6.868
4. Economie en energie	-1.552	-84	-1.636
5a. Bereikbaarheid ex OV	-7.809	-1.459	-9.268
5b. Bereikbaarheid OV	-111.719	-14.680	-126.399
6. Cultuur en erfgoed	-1.417	-1.526	-2.943
7. Bestuur en middelen	-2.762	-499	-3.261
Overhead	-	-10.569	-10.569
Algemene dekkingsmiddelen en stelposten		-246.126	-246.126
Totaal baten	**-132.127**	**-277.282**	**-409.409**
Totaal saldo van lasten en baten	**45.384**	**-60.624**	**-15.240**
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-17.924	-	-17.924
Geraamd resultaat	**27.460**	**-60.624**	**-33.164**

Structurele stortingen en onttrekkingen reserves

Er is in 2019 geen sprake van een structurele storting in of onttrekking uit een reserve.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

WNT-verantwoording 2019 provincie Utrecht

De WNT is van toepassing op provincie Utrecht. Het voor provincie Utrecht toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 € 194.000 (het algemeen bezoldigingsmaximum is van toepassing).

8. **Bezoldiging topfunctionarissen**

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking.

bedragen x € 1	**A.G. Knol**	**C.A. Peters**
Functiegegevens	provinciesecretaris	statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2019	16/06 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	79.369	122.642
Beloningen betaalbaar op termijn	10.982	19.506
Subtotaal	*90.351*	*142.148*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	105.770	194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	90.351	142.148
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2018	
bedragen x € 1	**C.A. Peters**
Functiegegevens	statengriffier
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0
Dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 118.164
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 17.942
Subtotaal	*€ 136.106*
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000
Bezoldiging	€ 136.106

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

1b. Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

bedragen x € 1	**J.H. de Baas**	
Functiegegevens	Provinciesecretaris/ algemeen directeur (a.i.)	
Kalenderjaar	**2019**	**2018**
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang – einde)	01/01 – 01/06	01/06 – 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	5	7
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	€ 187	€ 182
Maxima op basis van de normbedragen per maand	€ 98.000	€ 170.900
Individueel toepasselijke maximum gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 268.900	
Bezoldiging (alle bedragen exclusief btw)		
Werkelijk uurtarief lager dan het maximum uurtarief?	Ja	
Bezoldiging in de betreffende periode	€ 76.674	€ 140.196
Bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	€ 216.870	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	
Bezoldiging	**€ 216.870**	
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Single information Single audit

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 6 maart 2020

IenW	**E12**	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	Totale besteding (jaar T) ten laste van het Rijk *Aard controle R* *Indicatornummer: E12 / 01*	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018)) ten laste van het Rijk *Aard controle R* *Indicatornummer: E12 / 03*	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018)) *Aard controle R* *Indicatornummer: E12 / 04*			
			€ 78.025	€ 78.025	€ 0			
			Projectnaam / nummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E12 / 05*	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee) *Aard controle N.v.t.* *Indicatornummer: E12 / 02*	Totale omvang per type maatregel. *Aard controle R* *Indicatornummer: E12 / 06*	Project afgerond Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E12 / 07*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle R* *Indicatornummer: E12 / 08*	
		1	N229	Nee		Nee	Nee	
		2	N237	Nee		Nee		
		3	N409	Nee		Nee		
		4	N224	Nee		Nee		
		5	N226	Nee		Nee		
		6	N228	Nee		Nee		
		7	N402	Nee		Nee		
		8	N411	Ja	2635	Ja		
		9	N201	Nee		Nee		
		10	N210	Nee		Nee		
IenW	**E27**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer** Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 01*	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 02*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 03*	Correctie over besteding (T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 04*	Eindsaldo/-reservering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 05*	
			€ 11.941.422	€ 0	€ 11.941.422	€ 0	€ 0	
IenW	**E28**	**Regionale mobiliteitsfondsen** Besluit Infrastructuurfonds Provincies en Wgr+ regio's	Eindsaldo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 01*	Dotatie regio in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 02*	Dotatie rijk in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 03*	Rentebaten (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 04*	Besteding (jaar T) uit het fonds (onderscheid herkomst middelen niet nodig) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 05*	Eindsaldo (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 06*
			€ 2.261.483	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 2.261.483
			Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28 / 07*					
			Ja					
IenW	**E3**	**Subsidieregeling sanering verkeerslawaai** Subsidieregeling sanering verkeerslawaai Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 01*	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 02*	Overige bestedingen (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 03*	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 04*	Correctie over besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 05*	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 06*
		1	IENM/BSK-2016/67330	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2	IenW/BSK-2018/39208	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 07*	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 08*	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 09*	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 10*	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E3 / 11*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E3 / 12*
		1	IENM/BSK-2016/67330	€ 553.999	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
		2	IenW/BSK-2018/39208	€ 1.160.117	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

VERPLICHTE BIJLAGEN

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Verplichte bijlage 1: Incidentele lasten en baten

Ter inleiding
Conform artikel 28 lid c van het BBV geven wij in dit onderdeel een overzicht van de incidentele lasten en baten. Op de volgende pagina's treft u een cijfermatig overzicht aan, per programma en het overzicht Overhead, met daarin opgenomen alle gerealiseerde incidentele lasten en baten die in deze jaarrekening 2019 zijn verantwoord.

Als gevolg van de notitie incidentele lasten en baten die de Commissie BBV heeft uitgebracht, en van toepassing is op het begrotingsjaar 2019, hebben wij een aparte toelichting opgenomen bij de individuele posten vanaf een bedrag van € 1 mln.. De mutaties op reserves zijn niet apart toegelicht, omdat al deze mutaties in de jaarrekening 2019 incidenteel van aard zijn.
In de Kadernota 2019 is door uw Staten het 'kader incidenteel-structureel' vastgesteld, waarin is aangegeven op welke wijze binnen de provincie Utrecht de incidentele middelen worden onderscheiden van de structurele middelen.

In 2019 verantwoorden we voor ruim € 256 mln. Aan incidentele lasten. Deze incidentele lasten komen met name voort uit besluiten van uw Staten die voorvloeien uit het huidige of voorgaande coalitieakkoorden. Voor deze besluiten waarbij een einddatum is opgenomen werken we binnen de provincie veel met dekking uit de (bestemmings)reserves. Voor deze werkzaamheden is daarmee dekking voor de gehele periode waarvoor het besluit is genomen. Deze lasten merken we daarom aan als incidenteel.

Toelichting op incidentele lasten > € 1 mln.

9. Ruimtelijke ontwikkeling
- Programma Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling à € 2,1 mln.: de uitvoering van het programma Wonen en binnenstedelijke ontwikkeling wordt deels als incidenteel aangemerkt omdat het gefinancierd wordt met incidentele middelen.
- Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg à € 1,3 mln.: vanuit het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg wordt met ingang van 2018 op programma 1 de jaarlijkse winstneming en afschrijving verantwoord. Ook dit wordt aangemerkt als een incidentele activiteit.

10. Landelijk gebied
- AVP ontwikkelen NNN à € 4,2 mln.: betreft diverse gerealiseerde lasten in verschillende projecten met betrekking tot het ontwikkelen van het Natuur Netwerk Nederland.
- AVP duurzame landbouw à € 5,8 mln.: betreft diverse gerealiseerde lasten in verschillende projecten met betrekking tot duurzame landbouw.
- AVP overig à € 1,2 mln.: betreft een verzameling van kleinere posten van gerealiseerde lasten die samen optellen tot meer dan 1 mln. En betrekking hebben op Agenda Vitaal Platteland.
- Natuurbeheer à € 2,2 mln.: betreft diverse gerealiseerde lasten in verschillende projecten met betrekking tot het ontwikkelen van Natuurbeheer.

11. Bodem, water en milieu
- Bodemsanering à € 1,3 mln.: betreft diverse gerealiseerde lasten in verschillende projecten met betrekking tot bodemsanering.
- Klimaatslimme landbouw à € 1,6 mln.: een aan het waterschap HDSR verstrekte subsidie voor het project Klimaatslimme landbouw in het veenweide gebied Groene Hart.

12. Economie en energie
- Merkversterking en groei toerisme à € 1,3 mln.: het aandeel aan incidentele uitgaven bestaat voornamelijk uit de incidentele bijdrage aan de Vuelta.
- Investeringsimpuls energie-agenda à € 1,7 mln.: het energieprogramma t/m 2019 is gefinancierd uit incidenteel beschikbaar gesteld budget.
- Cofinancieringsfonds à € 3,9 mln.: in 2019 is een incidentele inhaalslag m.b.t. lastneming van subsidies in de uitgaven opgenomen, deels gefinancierd uit een incidentele bijdrage van het rijk en voor het overige uit de reserve Cofinancieringsfonds.

5a. Bereikbaarheid (excl. OV)
- VERDER pakket studies à € 17,5 mln.: dit betreft eenmalige bijdragen van specifieke projecten zoals Ontsluiting Vathorst West, Fietsverbinding Soest-Soesterberg, Fietstunnels N237.
- GWW doelmatig vervoersbeleid € 3,4 mln.: dit betreft lasten van diverse projecten voor beleidsstudies, verkenningen en onderzoek trajectstudies zoals Trajectstudie N201, voorkeursvariant toekomst N201, ITS InterCor.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

- BDU infra à € 9,6 mln.: dit betreft eenmalige ondersteuning van specifieke projecten zoals bijdragen aan programma Beter Benutten Vervolg, Fiets file Vrij, Fietsbrug over de Lek.

5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer

- BDU uitgaven voormalig BRU à € 86,7 mln.: dit betreft de kosten voor B&O van het tramsysteem, de concessie van U-OV, de subsidies voor OV inframaatregelen en subsidies voor diverse fietsmaatregelen.
- Concessie Vijfheerenlanden à € 2,0 mln.: per 1-1-2019 is gemeente Vijfheerenlanden onderdeel geworden van de al lopende U-OV concessie. Vanwege de late overgang is deze exploitatielast voor het OV aldaar in 2019 eenmalig als aparte subsidie toegekend. Vanaf 2020 is de exploitatiebijdrage voor het OV in Vijfheerenlanden geïntegreerd in de structurele subsidie voor de gehele U-OV concessie.

13. Cultuur en erfgoed

- Erfgoedparels à € 8,4 mln.: het incidentele bedrag uit de Erfgoedparels bestaat voornamelijk uit de restauratie-subsidie inzake de Domtoren ad € 8 mln., die in zijn geheel in 2019 verantwoord is.
- Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie à € 1,7 mln.: ook het uitvoeringsprogramma Nieuwe Hollandse Waterlinie wordt uit incidentele middelen gefinancierd.
- Diverse bestuurlijk budgetten uitvoering Cultuurnota à € 1,1 mln.: in het laatste jaar van het programma Cultuur en Erfgoed is de reserve aangewend om nog enkele knelpunten op te lossen.

14. Bestuur en middelen

- Bestuurlijke zaken à € 4,9 mln.: betreft de provinciale bijdrage van € 2 mln. En de rijksbijdrage van € 2,5 mln. In de ontvlechtingskosten van de zes wettelijke gemeenschappelijke samenwerkingsverbanden aan de nieuwe gemeente Vijfheerenlanden. Verder zijn hierin opgenomen de betaling van de garantstelling à € 0,152 mln. Voor de verplaatsingskosten van de ambulancepost te Meerkerk naar Zuid-Holland en een financiële bijdrage van € 0,210 mln. Aan de gemeente Montfoort voor formatieve ondersteuning.
- Wachtgelden en pensioenen à € 1,6 mln.: betreft een extra dotatie in de voorziening pensioenen en wachtgelden GS door de lage marktrente.

Toelichting op incidentele baten > € 1 mln.

15. Ruimtelijke ontwikkeling

- Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg à € 1,4 mln.: vanuit het programma Hart van de Heuvelrug/Vliegbasis Soesterberg wordt met ingang van 2018 op programma 1 de jaarlijkse winstneming en afschrijving verantwoord. Ook dit wordt aangemerkt als een incidentele activiteit.

16. Landelijk gebied

- AVP ontwikkelen NNN à € 1,3 mln.: diverse baten die verband houden met het Natuur Netwerk Nederland, waaronder de verkoop van gronden, pacht opbrengsten en ontvangen subsidies.

17. Bodem, water en milieu

- Bodemsanering à € 2,6 mln.: betreft ontvangen Rijksbijdrage vanuit decentralisatie uitkering.
- Klimaatslimme landbouw à € 1,6 mln.: betreft ontvangen Rijksbijdrage vanuit decentralisatie uitkering, welke bedoeld is voor het project Klimaatslimme landbouw in het veenweide gebied Groene Hart van het waterschap HDSR.

18. Economie en energie

- Cofinancieringsfonds à € 1,1 mln.: in 2019 is een incidentele inhaalslag m.b.t. lastneming van subsidies in de uitgaven opgenomen, deels gefinancierd uit een incidentele bijdrage van het rijk en voor het overige uit de reserve Cofinancieringsfonds.

5a. Bereikbaarheid (excl. OV)

- BDU infra à € 3,6 mln.: dit betreft een eenmalige ontvangst van diverse subsidie bijdragen zoals bijdrage voor onderzoek Spoorse Projecten, Beter Benutten Vervolg.
- Decentralisatie-uitkering Provinciefonds à € 4,1 mln.: dit betreft een eenmalige uitkering uit het Provinciefonds voor fietstunnel Locomotiefstraat welke in de jaarrekening 2019 in de Reserve Mobiliteit wordt gestort.

5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer

- BDU uitgaven voormalig BRU à € 111,7 mln.: dit betreft de Rijksbijdrage provinciefonds en OV concessies incl. Regiotaxi, (stad) en huurinkomsten.

19. Bestuur en middelen

- Bestuurlijke zaken à € 2,5 mln.: betreft een ontvangen rijksbijdrage in de ontvlechtingskosten van Vijfheerenlanden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

PROGRAMMA'S	2019 Lasten	Baten	Saldo
1. Ruimtelijke ontwikkeling			
Kadernota 2017 / 2018			
Onderhoud GIS	-	-11	-11
Laan van de omgevingswet	880	-12	868
Programma Wonen en Binnenstedelijke ontwikkeling	2.126	-250	1.876
Overige mutaties			
IFL 2016-2019	504	-	504
Hart van de Heuvelrug /Vliegbasis Soesterberg	1.313	-1.404	-91
Klimaatslimme landbouw [zie ook 2018]	-	1.600	1.600
Subtotaal	**4.823**	**-77**	**4.746**
Mutaties reserve	3.221	-4.020	-799
Totaal programma 1	**8.044**	**-4.097**	**3.947**
2. Landelijk gebied			
Begroting 2018			
AVP ontwikkelen NNN	4.247	-1.273	2.974
Avp duurzame landbouw	5.845	-680	5.165
AVP overig	1.157	-5	1.152
Natuurbeheer	2.158	-68	2.090
Natura 2000	354	-18	336
AVP kwaliteit natuur	446	-3	443
Biodiversiteit	638	0	638
VV Natuur/landschap	76	0	76
Faunabeheer	560	-50	510
Accounthouderschap instellingen	507	-	507
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-	-	-
Subtotaal	**15.988**	**-2.097**	**13.891**
Mutaties reserve	23.050	-37.454	-14.404
Totaal programma 2	**39.038**	**-39.551**	**-513**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

3. Bodem, water en milieu			
Begroting 2018			
Zoetwatervoorziening	-174	-	-174
Grondwaterheffing	174	-174	-
Bodemsanering	1.344	-2.552	-1.208
Opstellen en uitvoeren PUEV	398	-243	155
Opdrachtgeverschap RUD	-	-125	-125
Samenwerkingsagenda luchtkwaliteit	244	-	244
Vergunningverlening, toezicht en handhaving overig	436	-	436
Voorjaarsnota 2018			
Klimaatslimme landbouw	1.600	-1.600	-
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-48	-	-48
Subtotaal	**3.974**	**-4.694**	**-720**
Mutatie reserves	2.026	270	2.296
Totaal programma 3	**5.999**	**-4.424**	**1.576**

4. Economie en energie			
Kadernota 2017/2018			
OMU	500	-	500
MBO, realisatie onderwijs/arbeidsmarkt	295	-	295
Economisch beleid	400	-	400
Regionale economische samenwerking	597	-50	547
Foodvalley	150	-	150
Promotie en acquisitie	290	-92	198
Merkversterking en groei toerisme	1.332	-	1.332
Innovatief toeristisch ondernemerschap	119	-	119
Recreatieve routenetwerken	149	-	149
Toekomst recreatieschappen	32	-	32
Investeringsimpuls energie-agenda	1.771	-26	1.745
Overige mutaties			
Cofinancieringsfonds	3.860	-1.136	2.724
Kantorenaanpak inpassingsplannen	185	-	185
EU project SUPER	54	-90	-36
AVP Recreatie	77	-	77
AVP Recreatie om de stad	765	-158	607
Transitie naar circulaire economie	336	-	336
Subtotaal	**10.912**	**-1.552**	**9.360**
Mutaties reserves	1.177	-1.677	-500
Totaal programma 4	**12.089**	**-3.229**	**8.860**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

5a. Bereikbaarheid ex OV			
Begroting 2019			
VERDER pakketstudies	17.495	-25	17.470
GWW Doelmatig Vervoersbeleid	3.421	-6	3.415
Vast onderhoud vaarwegen	126	-	126
GWW Infra	677	-	677
GWW Verkeersveiligheid	655	-	655
GWW Leefomgeving	100	-	100
BDU Infra	9.636	-3.581	6.055
BDU Verkeersveiligheid	112	-13	99
Op de Fiets	-283	-	-283
Management RVM	544	-84	460
Decentralisatie-uitkering Provinciefonds	-	-4.100	-4.100
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-54	-	-54
Subtotaal	**32.429**	**-7.809**	**24.620**
Mutatie reserves	8.494	-27.413	-18.919
Totaal programma 5a	**40.923**	**-35.222**	**5.701**

5b. Bereikbaarheid OV			
Begroting 2019			
BDU uitgaven voormalig BRU	86.728	-111.719	-24.991
Concessie Vijfheerenlanden	2.038	-	2.038
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-	-	-
Subtotaal	**88.766**	**-111.719**	**-22.953**
Mutatie reserves	30.393	-18.759	11.635
Totaal programma 5b	**119.159**	**-130.478**	**-11.318**

6. Cultuur en erfgoed			
Kadernota 2017 / 2018			
Erfgoedparels	8.386	-766	7.620
Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie	1.676	-242	1.434
Overige mutaties			
Diverse budgetten uitvoering Cultuurnota	1.099	-42	1.057
AVP Nieuwe Hollandse Waterlinie	339	-26	313
Limes samenwerking 2016-2019	341	-341	-
Subtotaal	**11.841**	**-1.417**	**10.424**
Mutatie reserves	5.739	-2.224	3.515
Totaal programma 6	**17.580**	**-3.641**	**13.939**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

7. Bestuur en middelen			
Begroting 2019			
Projecten concerndirectie	329	-	329
Ondermijning	76	-50	26
Bijdrage fractievergoedingen		-212	-212
Voorbereiden/organiseren evenementen	421	-	421
Accountantskosten	395	-	395
Bestuurlijke zaken	4.862	-2.500	2.362
CA Utrecht toegankelijk & transparant	43	-	43
Wachtgelden en pensioenen GS	1.564	-	1.564
Staat van Utrecht	60	-	60
Verkiezingen provinciale staten	132	-	132
Subtotaal	**7.882**	**-2.762**	**5.120**
Balansafwikkelingen	-	-	-
Mutatie reserves	479	-147	332
Totaal programma 7	**8.361**	**-2.909**	**5.452**

Overhead			
Begroting 2019			
Medewerkerstevredenheidsonderzoek	54	-	54
Samen voor Utrecht	35	-	35
Projecten bedrijfsvoering - o.a. WNRA	259	-	259
Najaarsrapportage 2019			0
Meerkosten nieuwe regeling woon-werkverkeer	115	-	115
Frictiebudget nieuw coalitieakkoord	433	-	433
Overige mutaties			
Voordelige balansafwikkelingsverschillen	-	-	-
Subtotaal	**896**	-	**896**
Mutatie reserves	344	-444	-100
Totaal Overhead	**1.240**	**-444**	**796**

Subtotaal programma's	177.511	-132.127	45.384
Mutatie reserves programma's (excl. algemene middelen)	74.924	-91.867	-16.943
Mutatie reserve algemene middelen	3.881	-4.862	-981
Eindtotaal	**256.316**	**-228.856**	**27.460**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Verplichte bijlage 2: Overzicht op taakvelden

Geraamde lasten en baten per programma per taakveld		Begroting na wijziging 2019		Realisatie 2019	
		Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Ruimtelijke ontwikkeling					
8.1	Ruimtelijke ordening	8.457	3.012	5.436	-146
8.3	Stedelijke vernieuwing	6.400	-	5.139	250
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	2.414	-	2.278	11
Subtotaal		**17.271**	**3.012**	**12.854**	**115**
2. Landelijk gebied					
4.4	Vergunningverlening en handhaving	161	-	128	-
4.6	Duurzaamheid	6.907	-	6.476	680
5.1	Natuurontwikkeling	21.321	3.560	20.501	1.282
5.2	Beheer natuurgebieden	22.269	71	20.660	212
5.3	Beheer flora en fauna	6.739	-	4.154	50
5.9	Natuur, overige baten en lasten	296	-	306	-
6.1	Agrarische aangelegenheden	350	-	334	-
6.9	Regionale economie, overige b&l	250	-	355	-
7.2	Maatschappij	284	-	221	-
Subtotaal		**58.577**	**3.631**	**53.135**	**2.224**
3. Bodem, water en milieu					
3.1	Waterkeringen	396	-	476	130
3.3	Kwantiteit grondwater	360	-	265	-
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	735	-	370	-
3.9	Water, overige baten en lasten	2.475	1.387	2.114	1.614
4.1	Bodembescherming	6.211	4.722	4.936	4.646
4.2	Luchtverontreiniging	491	-	485	-
4.3	Geluidhinder	329	-	316	-
4.4	Vergunningverlening en handhaving	9.435	184	9.248	235
4.5	Ontgronding	26	26	-	-
4.6	Duurzaamheid	84	-	84	-
4.9	Milieu, overige baten en lasten	856	243	747	243
5.9	Natuur, overige baten en lasten	314	-	314	0
Subtotaal		**21.712**	**6.562**	**19.356**	**6.868**
4. Economie en energie					
4.6	Duurzaamheid	687	-	336	-
6.3	Kennis en innovatie	7.116	353	8.615	1.212
6.4	Recreatie en toerisme	7.203	-	6.061	211

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

6.9	Regionale economie, overige b&l	2.392	123	2.180	213
Subtotaal		**17.399**	**476**	**17.193**	**1.636**
5a. Bereikbaarheid (excl. OV)					
2.1	Landwegen	67.697	4.105	63.682	9.147
2.2	Waterwegen	3.657	559	1.580	58
2.9	Verkeer en vervoer, overige b&l	495	-	254	63
Subtotaal		**71.849**	**4.664**	**65.516**	**9.268**
5b. Bereikbaarheid Openbaar vervoer					
2.3	Openbaar vervoer	164.278	116.593	130.873	126.399
Subtotaal		**164.278**	**116.593**	**130.873**	**126.399**
6. Cultuur en erfgoed					
7.1	Cultuur	21.587	2.343	25.920	2.943
7.2	Maatschappij	40	-	27	-
7.9	Cultuur en maatschappij, overige b&l	207	-	643	-
Subtotaal		**21.834**	**2.343**	**26.590**	**2.943**
7. Bestuur en middelen					
1.1	Provinciale Staten	3.058	34	3.694	276
1.2	Gedeputeerde Staten	1.979	-	3.444	2
1.3	Kabinetszaken	676	269	1.006	299
1.4	Bestuurlijke organisatie	6.049	2.500	5.889	2.524
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	925	-	889	-
1.6	Openbare orde en veiligheid	960	-	956	-
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	3.612	70	3.343	160
4.6	Duurzaamheid	166	-	132	-
7.2	Maatschappij	714	-	713	-
Subtotaal		**18.139**	**2.873**	**20.066**	**3.261**
Overhead					
0.6	Overhead	49.526	7.144	49.062	10.569
Subtotaal		**49.526**	**7.144**	**49.062**	**10.569**
Algemene middelen					
0.1	Uitkering provinciefonds	-	119.393	-	115.292
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	-	124.502	-	127.618
0.3	Geldleningen en uitzettingen	-	2.654	-793	2.718
0.4	Deelnemingen	-	1.200	-3	499
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige b&l	240	-	215	-
0.6	Overhead	-	-	102	-
0.9	Resultaat	-3.524	-	33.164	-
Subtotaal		**-3.284**	**247.749**	**32.687**	**246.126**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserves

0.8	Mutaties reserves	96.511	138.764	78.805	96.278
Subtotaal		**96.511**	**138.764**	**74.705**	**95.128**
Totaal		**533.811**	**533.811**	**506.136**	**506.136**

Tabel: Geraamde lasten en baten per programma per taakveld

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Verplichte bijlage 3: Reserves en voorzieningen

Algemene reserves

Saldireserve	
Doel reserve	Opvang van rekeningsaldi en onvoorziene mee-/tegenvallers
Instellingsbesluit	PS stelt jaarlijks bij de vaststelling van de jaarrekening het bedrag vast dat wordt toegevoegd aan de algemene (lees: saldi-) reserve.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie			
Voeding	Positieve rekeningsaldi; incidentele meevallers		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Deze reserve is wettelijk verplicht om aan te houden.		
Bestedingsplan	n.v.t.		
Voorwaarde besteding	PS besluit over aanwending.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	n.v.t.		
Bijzonderheden	n.v.t.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	45.026	**-**
Storting	34.639	4.839	25.800
Onttrekking	9.902	4.862	5.040
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	45.003	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

De storting betreft het jaarrekening resultaat 2018. In de begroting was de storting van het jaarrekening resultaat 2017 opgenomen van € 32.653.000 Dit resultaat is verwerkt in de jaarrekening 2018. De begrote toevoeging van het saldo van de egalisatiereserve provinciefonds en MRB wordt opgenomen bij de resultaatbestemming 2019. De onttrekking betreft het bestemmingsvoorstel 2017 van € 4.000.000 inzake de Domtoren en aanvulling van het saldo van de reserve NHW. van € 862.000 De begrote onttrekking van € 3.431.000 ter dekking coalitieakkoord 2015-2019 is niet ingezet. In begrote onttrekking van de saldireserve was ook het saldo van de egalisatiereserve provinciefonds verwerkt. Deze onttrekking was ten onrechte geraamd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Weerstandsvermogen	
Doel reserve	Het aanhouden van een bedrag aan weerstandsvermogen dat als financiële buffer dient voor het opvangen van risico's. Niet alle risico's zullen zich (gelijktijdig) voordoen. De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald a.d.h.v. een inventarisatie van alle risico's met een inschatting van de kans van voorkomen. Alle risico's groter dan € 250.000 worden opgenomen in het risicoprofiel. Met behulp van een statistische analyse (Monte Carlo) wordt een berekening gemaakt met een zekerheid van 90% (landelijke norm) welk bedrag aan weerstandsvermogen voldoende wordt geacht om de zich voordoende risico's op te vangen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 8 juni 2009 (PS2009BEM56)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie	Sparen		
Voeding	Vanuit de saldireserve.In de nota beleidskader weerstandsvermogen en risicomanagement is de benodigde weerstandscapaciteit begrenst op maximaal 15% van het lastensaldo, excl. mutaties in de reserves. Het streefbedrag, zijnde het vereiste weerstandsvermogen is in de Begroting 2014 berekend op € 34,2 mln.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 34.200.000
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Door de instelling van een aparte reserve weerstandsvermogen is zowel de vrije ruimte in de algemene reserve als de beklemming beter inzichtelijk.		
Bestedingsplan	N.v.t.., zie ook voorwaarden besteding.		
Voorwaarde besteding	Als risico’s zich voordoen die zijn opgenomen in het weerstandsrisicoprofiel, dan wordt de reserve weerstandsvermogen aangewend ter dekking van die financiële gevolgen, mits alle mogelijke beheersmaatregelen zijn genomen.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat niet alle bestaande risico's zijn onderkend waardoor de berekende reserve onvoldoende is. Daarnaast zou een samenloop van omstandigheden zich kunnen voordoen waarbij zich meer risico's zich voordoen dan o.b.v. kansberekening "normaal" zou zijn. In beide gevallen zal de vrije ruimte in de saldireserves moeten worden aangesproken.		
Bijzonderheden	Al geruime tijd reserveren wij middelen voor risico’s buiten het risicoprofiel. In deze begroting € 13 mln. Deze reserveringen worden niet meegenomen in de NARIS-berekening voor de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hiervoor voor de volle 100% mee. Doelstelling is deze risico’s op termijn volledig op te nemen in het (concern)risicoprofiel, waardoor deze reserveringen uiteindelijk geheel kunnen vervallen. Zo ver zijn we op dit moment nog niet.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	29.616	**-**
Storting	1.540	1.340	200
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	30.956	**-**

-

Toelichting mutaties reserve 2019

Conform de begroting is er € 1 mln. gestort vanwege het Energiefonds Provincie Utrecht. Zie ook paragraaf Weerstandsvermogen. De begrote storting van € 200 vanwege risico vervuiling Vliegbasis Soesterberg was niet nodig.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Egalisatiereserve Provinciefonds en MRB	
Doel reserve	Vergroten financiële stabiliteit en soliditeit in het lopende begrotingsjaar
Instellingsbesluit	PS2016PS12 kadernota 2016 4-07-2016

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Algemene reserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	1.) Eénmalige initiële voeding ad € 3,0 mln. t.l.v. de reserve weerstandsvermogen2.) Positieve bijstellingen van de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds over het lopende begrotingsjaar (volgend uit de september- en decembercirculaire) t.o.v. de vastgestelde primitieve begroting (meicirculaire) worden gestort in de egalisatiereserve3.) Positieve bijstellingen van de ramingen van de opbrengst uit opcenten MRB over het lopende begrotingsjaar t.o.v. de vastgestelde primitieve begroting worden gestort in de egalisatiereserve		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 5.000.000
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Slecht voorspelbare fluctuaties in de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds (a.g.v. de samen-trap-op-trap-af-systematiek met het Rijk) en de opbrengst uit opcenten MRB leiden tot ad hoc sturing op het gewijzigd financieel perspectief in het lopende begrotingsjaar		
Bestedingsplan	n.v.t.		
Voorwaarde besteding	Voor onttrekking aan de reserve komen uitsluitend in aanmerking: 1.) de neerwaartse bijstellingen (in de september- en decembercirculaire) over het lopende begrotingsjaar van de ramingen van de algemene uitkering provinciefonds, tot een cumulatief maximum van 5% van de oorspronkelijke raming in de vastgestelde primitieve begroting (o.b.v. de meicirculaire) 2.) de neerwaartse bijstellingen over het lopende begrotingsjaar van de ramingen van de opbrengst uit opcenten MRB, tot een cumulatief maximum van 5% van de oorspronkelijke raming in de vastgestelde primitieve begroting		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Vergroten financiële stabiliteit en soliditeit in het lopende begrotingsjaar.		
Risico's	Een meerjarig neerwaartse trend in de (geraamde) opbrengsten uit de algemene uitkering provinciefonds en opcenten MRB wordt niet ondervangen met het instellen van deze reserve. Indien een dergelijke situatie zich voordoet kan het dus (ondanks het instellen van deze reserve) nodig zijn om ambities te herprioriteren, afhankelijk van de financiële situatie op dat moment		
Bijzonderheden	In de aanvaarde motitie 49 (PS2019PS19) bij de Voorjaarsnota 2019 is opgenomen dat de Egalisatiereserve provinciefonds met ingang van 2020 wordt opgeheven en het saldo wordt overgeheveld naar de Saldireserve.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	1.771	**-**
Storting			
Onttrekking	1.971	-	1.971
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	1.771	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

De begrote onttrekking betreft de overheveling van het saldo van de reserve naar de Saldireserve conform aanvaarde motie 49 (PS2019PS19). De overheveling wordt opgenomen bij de resultaatbestemming 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestemmingsreserves

Reserve BDU inz BRU	
Doel reserve	Het inzichtelijk maken en beschikbaar houden van de voormalige BDU inkomsten ten behoeve van de gemaakte afspraken tussen de provincie en voormalig BRU.
Instellingsbesluit	PS 2016PS17

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Niet bestede BDU middelen uit Provinciefonds.Omdat de hekken nog aanwezig zijn tussen de provinciale gelden en de middelen van voormalig BRU zijn er twee delen. Het aandeel BDU van het voormalig BRU wordt in deze reserve gestort, en de van het oude BRU overgekomen bestemmingsreserve BDU (rente).		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	De reserve is tot en met 2019 toereikend om de Verkeers- vervoerstaken uit te voeren.		
Vrije ruimte	Het saldo dient om financiele effecten (mee- tegenvallers) te egaliseren		
Nut en noodzaak	Bij het opheffen van de BRU pr 1 januari 2015, is afgesproken dat de PU de uitvoering op zich neemt van het RUVV, UHL en concessies beheerder OV en regiotaxi wordt. De uitvoering vndt plaats binnen de meerjarenbegroting van voormalig BRU, het zogenaamde BRU-hek.		
Bestedingsplan	Uitvoering RUVV, concessie U-OV, tramexploitatie en OV systeemmanagement		
Voorwaarde besteding	Besteding aan Verkeers- vervoerstaken voormalig BRU		
Concrete verplichting	Bestaande Verkeers- en vervoerstaken voormalig BRU		
Relevante ontwikkelingen	De Verkeers- en vervoerstaken zijn vanaf 2019 opgenomen in het Mobiliteitsprogramma 2019-2023, vastgesteld door PS op 12 juli 2018.		
Mate van doelrealisatie	De reserve wordt ingezet binnen de doelstellingen van de Verkeers-en vervoeringen voormalig BRU		
Risico's	Risico dienen tot 2020 binnen BRU-hek opgevangen te worden.		
Bijzonderheden	Geen bijzonderheden		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	36.962	**-**
Storting		4.486	-4.486
Onttrekking	11.730		11.730
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	41.448	**-**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting mutaties reserve 2019

De reserve BDU inz BRU is verbonden aan het BRU-hek. De begrote onttrekking van € 11.730 was geraamd in de Begroting 2019 (€ 13.331 mln.) en geactualiseerd in de voorjaarsrapportage en najaarsrapportage naar € 11.730 mln.
Zie ook de toelichting op programma openbaar vervoer. Bij de jaarrekening 2019 is uiteindelijk geen bedrag onttrokken, maar juist € 4,5 mln. gestort. Deze per saldo € 16 mln. lagere lasten komen voornamelijk voort uit:
- Openstaande OV infra toezeggingen ad € 14,6 mln.
- Lagere kapitaallasten dan in begroting was opgenomen ad € 1,5 mln.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Beheer en onderhoud (vaar)wegen	
Doel reserve	Het doel van de reserve is tweeledig. Enerzijds het egaliseren van exploitatiekosten van het vaste volume variabel onderhoud, inclusief bijbehorende plussen en minnen. Anderzijds ter financiering van de kapitaallasten die gekoppeld zijn aan de vervangingsinvesteringen. Gezien de groei in de kapitaallasten is sparen binnen deze reserve in het begin noodzakelijk gezien de gerichte bestemming.
Instellingsbesluit	15-12-2016, PS2016MME12

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie			
Voeding	De reserve wordt gevoed vanuit de algemene middelen.		
Minimum bedrag	€ 10.000.000	Maximum bedrag	€ 25.000.000
Eindjaar	2055		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Om de fluctuaties van de uitgaven van het beheer & onderhoud op te kunnen vangen in het mobiliteitsprogramma, is het noodzakelijk om een egalisatiereserve te vormen.		
Bestedingsplan	De middelen worden jaarlijks uitgegeven aan beheer en onderhoud van infrastructurele kapitaalgoederen. Het betreft hier om het variabele onderhoud.		
Voorwaarde besteding	De te verwachten bestedingen worden uitgewerkt in het vierjaarlijkse meerjarenplan beheer en onderhoud dat wordt vastgesteld door Provinciale Staten.		
Concrete verplichting	De opgestelde beheerplannen (MOP) van assetmanagement.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	In stand houden van onderhoud vaarwegen en nautisch beheer.		
Risico's	De kans dat er meer middelen voor variabel onderhoud in een jaar nodig zijn dan in de bestemmingsreserve beschikbaar is, is tot 2022 niet te verwachten.		
Bijzonderheden	geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	30.359	**-**
Storting	2.086	4.394	-2.308
Onttrekking	2.482	492	1.990
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	34.261	**-**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting mutaties reserve 2019

In 2019 was per saldo een onttrekking uit de reserve voorzien van € 0,396 mln.., de realisatie is per saldo een storting van € 4,344 mln.. Het verschil veroorzaakt doordat het variabele onderhoud ca € 2,6 mln. aan wegen lager zijn in 2019 als gevolg van onder andere goedkopere werkzaamheden aan verhardingen, aan ombouw beweegbare brugbediening, beplantingsonderhoud en uitgestelde werkzaamheden aan stoplichtsystemen. Daarnaast zijn de lasten van variabel onderhoud aan vaarwegen ca € 2 mln. lager in verband met het verbod op het uitvoeren van baggerwerkzaamheden als gevolg van PFAS problematiek.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve CHS	
Doel reserve	T.b.v. het gericht investeren in projecten en verkenningen in het kader van de uitvoering van het cultuur- en erfgoedbeleid, zoals vastgelegd in de cultuur- en erfgoednota (excl. Fonds Erfgoedparels).
Instellingsbesluit	Ingesteld bij besluit van 15 mei 2006, nr. PS2006ZCW. Kenmerken ge-update bij de nieuwe Cultuur- en erfgoednota (PS2016BEM06).

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Afhankelijk van de besteding van de jaarlijkse beschikbare budgetten voor het uitvoeringsprogramma CHS worden de niet bestede middelen in het begrotingsjaar toegevoegd aan deze reserve. Bij overbesteding wordt het bedrag onttrokken aan de reserve.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	De doorlooptijd van projecten is mede afhankelijk van externe factoren. We hebben het derhalve niet (altijd) in eigen hand of een gewenste investering ook werkelijk in een gepland jaar wordt gerealiseerd. Daartoe is een flexibele inzet van middelen gewenst.		
Bestedingsplan	Projecten uit Cultuurnota op gebied van erfgoed.		
Voorwaarde besteding	De op basis van aangegane verplichtingen uitgekeerde bedragen in het kader van de Cultuurnota op het gebied van cultureel erfgoed.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Reserve is gekoppeld aan de doelen van de Cultuurnota 2016-2019, zie programma 6.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	441	**-**
Storting			
Onttrekking	682	383	299
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	58	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

De geraamde onttrekking heeft betrekking op diverse onderwerpen uit de Cultuurnota 2016-2019. Met name de geraamde lasten betreffende Cultuurpacten zijn niet gerealiseerd. Hierdoor is de onttrekking € 58.000 lager dan begroot, dit is ook het restant van de reserve. Dit restant kan vrijvallen omdat het programma is afgerond.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Cofinancieringsfonds	
Doel reserve	Economische stimulering door bijdragen van max. 60% van de totale projectkosten aan projecten met een aantoonbaar economisch effect voor de regio Utrecht op het gebied van: life sciences, creatieve industrie (gaming, multimedia en design), duurzaamheidseconoomie, kennisvalorisatie en bevordering van innovatie bij het mkb; Middels deze cofinanciering maakt de provincie projecten mogelijk die de kenniseconomie en innovatie stimuleren in de meest kansrijke clusters van de regionale economie. Hierbij is de koppeling met de EBU agenda leidend.
Instellingsbesluit	PS2007BEM06 d.d. 15 februari 2007, PS2011MME04 d.d. 7 februari 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De initiële voeding bestond uit de structurele budgetten Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 561.000), SER Utrecht (€ 27.000), Ondersteuning Arbeidsmarktbeleid (€ 56.000) en de vrij besteedbare middelen uit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling (€ 1.184.000). Ook werd besloten om € 6.522.000 vanuit de huidige reserve Cofinancieringsfonds te herbestemmen € 1.184.000 vanuit de reserve Stimulering Economische Ontwikkeling te herbestemmen in de reserve Cofinancieringsfonds kennis en innovatie. (PS2011MME04). In de voorjaarsnota 2013 zijn de middelen uit de stelpost intensivering 2012-2015 onderdeel economisch beleidsplan, toegevoegd aan deze reserve. Ook zijn de middelen die beschikbaar zijn gesteld uit de stelpost intensivering 2012-2015, onderdeel economisch beleidsplan, toegevoegd aan deze reserve. Hierdoor is er nu een structureel budget beschikbaar voor deze reserve.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 20.000.000
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	1.) De flexibiliteit van een bestemmingsreserve is noodzakelijk om de provinciale middelen efficiënt en effectief in te zetten door ze per project te kunnen koppelen aan andere financieringsbronnen. 2.) Het inspelen op de nieuwe ontwikkelingen en kansen voor het aantrekken van de financiering van derden (Rijk, Europa, kennisinstellingen, het bedrijfsleven) en het creëren van multiplier effect. 3.) De egalisatiefunctie van een reserve, waarbij de cofinancieringsmiddelen beschikbaar blijven, is noodzakelijk bij langlopende trajecten gebruikelijk bij Europese en Rijksprogramma's. 4.) De bundeling van middelen van verschillende partijen (bedrijfsleven, kennisinstellingen, overheden) leidt tot robuustere projecten met een grotere impact.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestedingsplan	De fasering van de besteding van de middelen uit het Cofinancieringsfonds laat zich zeer beperkt plannen. Het verstrekken van cofinancieringsbijdragen is namelijk afhankelijk van externe partners en medefinanciers. Dit is juist de reden om voor een bestemmingsreserve te kiezen. Jaarlijks wordt gekeken of we in de uitvoeringsverordening extra geld kunnen besteden aan projecten die bijdragen aan de uitvoering van de strategische agenda van de EBU.
Voorwaarde besteding	Voorwaarden van besteding in subsidievorm worden gelegd in de Algemene uitvoeringsverordening. In andere dan subsidie vormen (bijv. via opdrachten) kan het fonds ingezet worden binnen de kaders en doelen van het instellingsbesluit van de PS.
Concrete verplichting	Per 31 december 2018 is circa € 3,6 mln. verplicht.
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.
Mate van doelrealisatie	Ligt op schema.
Risico's	Nauwelijks. Alle voorstellen komen via de EBU bij de provincie en worden dan voorgelegd aan GS.
Bijzonderheden	Een gedeelte van de reserve wordt gereserveerd voor eventuele tegenvallers van de verstrekte leningen aan de bedrijven.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	12.419	**-**
Storting	622		622
Onttrekking	-	1.591	-1.591
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	10.829	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Ecoducten	
Doel reserve	Financiering van het programma Prioriteiten Ecopassages bij provinciale wegen tot en met 2015 dat in mei 2005 is vastgesteld ter uitvoering van het Meerjarenprogramma Faunavoorzieningen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 15 mei 2006 (PS2006BEM11) en PS d.d. 12 december 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij behandeling van de voorjaarsnota 2006 (PS 15 mei 2006) is besloten om € 4,9 mln. te storten in de reserve voor de N227 Leusderheide- Den Treek uitvoering en € 1,0 mln. voor de Biltse Rading uitvoering.Herprioritering middelen conform Coalitieakkoord, te weten: Groot Mijdrecht Noord € 1.520.000, Najaarsrapportage 2011 € 6.440.000, Energiek Utrecht € 1.950.000, Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven € 761.000 en Fonds Stedelijk Bouwen Wonen € 835.000.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 5.000.000
Eindjaar	2015		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Het doel van deze reserve is om ter beschikking gestelde provinciale gelden die nog niet gebruikt zijn, beschikbaar te houden voor het aangegeven doel.		
Bestedingsplan	Aanleg van een 3-tal ecopassages over de N227 en N226 en een kleinere faunapassage onder de N237 bij Griftenstein		
Voorwaarde besteding	De op basis van de daartoe strekkende besluiten voor diverse ecoducten betaalbaar gestelde middelen		
Concrete verplichting	Er zijn alleen t.b.v. de bouw N227 verplichtingen aangegaan.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	De ecoduten N226 (Maarsbergen-Leersum) , N227 (Maarn Doorn) en de faunapassage onder de N237 worden gerealiseerd.		
Risico's	Onbekend		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	11.108	**-**
Storting			-
Onttrekking	-		
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	11.108	**-**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting mutaties reserve 2019

Conform de BBV worden de investeringen in de Ecoducten op de balans geactiveerd. Er wordt voorgesteld om de beschikbare middelen in de reserve vrij te laten vallen en tegelijk vanaf 2021 toe te voegen aan de exploitatiebegroting Mobiliteit onderdeel structurele kapitaallasten Provinciale Wegen.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Egalisatie Bodemsanering	
Doel reserve	Egalisatie van de ontvangen decentrale uitkering bodemsanering en de uitgaven ten behoeve van het convenant (uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020).
Instellingsbesluit	PS d.d. 22 maart 2010 (PS2010RGW05)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Resterende middelen programma Bodemsanering 2010-2016, aangevuld met niet bestede middelen van de decentrale uitkering. Hieraan is toegevoegd de bijdrage voor sanering van de Nedereindseplas vanuit het stimuleringsfonds ter hoogte van € 1.567.474,81.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit het Rijk ontvangen wij voor het uitvoeren van het PUB een decentralisatie uitkering. Omdat de bodemsaneringsprojecten meestal jaar overstijgend zijn en moeilijk te voorspellen kasritme hebben, is deze egalisatiereserve gevormd. De reserve wordt gevoed door niet bestede bedragen van de decentralisatie uitkering, deze bedragen worden dan in latere jaren weer onttrokken.		
Bestedingsplan	Zie vastgesteld Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Voorwaarde besteding	Conform Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Conform doelstellingen PUB.		
Risico's	Zie Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020.		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	8.575	**-**
Storting		686	-686
Onttrekking	363		363
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	9.261	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

In 2019 zijn er minder lasten dan baten, wat een storting tot gevolg heeft.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Frictiekosten veranderopgave	
Doel reserve	Doel van de reserve is om de middelen die beschikbaar zijn voor de Veranderopgave apart inzichtelijk te maken en te spreiden in de tijd. Daarnaast dient deze reserve om de frictiekosten personeel op te vangen.
Instellingsbesluit	Behandeling PS d.d. 2 juli 2012,VJN 2012

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Er is een eenmalige storting van € 9,75 mln. bepaald bij het besluit VJN 2012. Daarnaast wordt er vanaf 2013 jaarlijks € 750.000 gestort voor de WW kosten.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	De reserve Frictiekosten personeel en Veranderopgave wordt gebruikt om de kosten van de Veranderopgave op te vangen. Onder de Veranderopgave werd onder andere verstaan het krimpen van de organisatie naar 675 fte. Hierdoor ontstonden frictiekosten onder andere in de vorm van WW-gelden en kosten voor het begeleiden van medewerkers naar een nieuwe functie (mobiliteit). Daarnaast is er in het verleden een bedrag voor programmakosten, integratie en innovatiekosten beschikbaar gesteld. Indien deze middelen niet in het lopende jaar worden besteed wordt deze reserve gebruikt om de middelen beschikbaar te houden voor het volgend jaar. Na Momenteel wordt deze reserve gebruikt voor de dekking van frictiekosten personeel, voornamelijk WW kosten. Voorstel is om bij de jaarrekening 2018 deze reserve op te heffen aangezien het jaarlijkse budget voor WW-kosten (€ 750.000) in de exploitatiebegroting ruimschoots voldoende is om de huidige WW kosten op te vangen. Een reserve is niet meer noodzakelijk.		
Bestedingsplan	De middelen kunnen worden aangewend voor de frictiekosten personeel en de Veranderopgave. Zie voor een verdere detaillering de VJN 2012 en NJR 2013.		
Voorwaarde besteding	De bestedingen moeten passen binnen het bestedingsplan veranderopgave of het betreft frictiekosten personeel.		
Concrete verplichting	De WW-verplichtingen van oud medewerkers. De provincie is risico-dragend.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	geen		
Bijzonderheden	Geen		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	905	**-**
Storting			
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	905	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Gladheidsbestrijding	
Doel reserve	
Instellingsbesluit	PS2014PS04 Jaarrekening 2013

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve			
Functie			
Voeding	Bij instelling van deze reserve wordt éénmalig het restant van de voorziening gladheidsbestrijding (stand 31 december 2013) in de reserve gestort. Daarnaast wordt er jaarlijks € 800.000 in de reserve gestort. Periodiek zal bekeken worden of de voeding aanpassing behoeft (i.v.m. weers- en prijsontwikkelingen en n.a.v. de toe- of afname van het provinciaal wegenbestand).		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Het betreft een wettelijke taak van de provincie. Zodra de weersomstandigheden dit noodzakelijk maken zet de provincie de gladheidsbestrijding in. De frequentie en intensiteit is niet voorspelbaar.		
Bestedingsplan	Uit deze reserve worden alle kosten voor de gladheidsbestrijding gedekt. Dit betreft zowel de jaarlijkse kosten voor uitvoering van gladheidsbestrijding als aankoop zout, kosten expediteurs, maar ook het onderhoud en de aankoop van het materieel. De hoogte van deze kosten is afhankelijk van de weersomstandigheden, methode en intensiteit.		
Voorwaarde besteding	Alleen besteden aan kosten betreffende gladheidsbestrijding. De provincie bestrijdt de gladheid alleen op die wegen die zij in beheer heeft. Wegen door de bebouwde kom wordt soms door gemeenten uitgevoerd. De verdeling van deze taken is in overeenkomsten vastgelegd.		
Concrete verplichting	Voor de gladheidsbestrijding zijn diverse verplichtingen aangegaan. Dit betreft uitvoeringsbestekken met aannemers, RWS en gemeenten en onderhoudscontracten voor het materieel. Overige verplichtingen zijn aangegaan met weerbureau Meteoconsult, het RWS gladheidsmeldsysteem en strooimanagementsysteem.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	In 2018 heeft de provincie haar gladheidsbestrijdingsdoelen behaald.		
Risico's	Bij extreme omstandigheden zou de reserve onvoldoende kunnen zijn om de kosten voor de gladheidsbestrijding uit te dekken. Als dit het geval is, dan zal extra dekking gevonden moeten worden. In eerste instantie binnen bestaande budgetten en als dat niet mogelijk is ten laste van de algemene middelen.		
Bijzonderheden	Geen		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	206	**-**
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	206	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Lasten van gladheidsbestrijding worden vanaf 2019 ten last van de reserve Beheer en Onderhoud Wegen geboekt. Er vinden derhalve geen onttrekkingen meer plaats.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Huisvesting	
Doel reserve	Het constant houden van de jaarlasten huisvesting in de begroting.
Instellingsbesluit	PS d.d. 28 juni 2010 (PS2010PS04)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij de aankoop van het huidige pand aan de Archimedeslaan is deze reserve incidenteel gevoed met bedragen die beschikbaar kwamen uit de verkoop van de oude locatie. Daarnaast wordt jaarlijks de reserve per saldo gemuteerd met het beschikbare budget voor de kapitaallasten en de ontvangen huuropbrengsten.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Uit de reserve Huisvesting worden de (afschrijvings)lasten van de aanschaf en verbouwing Archimedeslaan als mede de vervangingsinvesteringen gedekt. De huuropbrengsten voor de verhuur van de etages Archimedeslaan worden in de reserve gestort. Door de afschrijvingslasten via een reserve te laten verlopen wordt dit geneutraliseerd in de begroting en worden de jaarlasten constant gehouden.		
Bestedingsplan	Lasten voor de verbouwing van de Archimedeslaan en de afschrijvingslasten vanuit de aanschaf, verbouwing en vervangingsinvesteringen Archimedeslaan.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van Archimedeslaan.		
Concrete verplichting	Uit de reserve huisvesting worden de kosten voor de verbouwing Archimedeslaan gedekt, alsmede de uit de vervangingsinvesteringen voortvloeiende afschrijvingslasten gedekt.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Door het instandhouden van de reserve wordt het doel bereikt.		
Risico's	Voor het bepalen van de noodzakelijk storting in de reserve is rekening gehouden met huurinkomsten. In het geval van langdurige leegstand van een aantal verdiepingen kan de reserve ontoereikend zijn om de afschrijvingslasten te dekken.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties voorzieningen groot onderhoud".		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	25.374	**-**
Storting	-	47	-47
Onttrekking	193	444	-251
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	24.977	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Als gevolg van minder huuropbrengsten en een negatieve verhouding tussen de opbrengsten en kosten is de onttrekking aan de reserve Huisvesting hoger dan begroot in 2019. De storting in de reserve huisvesting is het gevolg van het opheffen van de voorziening groot onderhoud, waardoor het restantsaldo van 2019 wordt toegevoegd aan de reserve huisvesting.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve ICT	
Doel reserve	De ICT-reserve is bedoeld als hulpmiddel voor de egalisatie van sterk ongelijkmatig verlopende ICT-uitgaven.
Instellingsbesluit	PS d.d. 25 mei 2004 (PS2004BEM19), PS d.d. 30 mei 2010 (PS2010PS03), Verbreding nut en noodzaak bij de vaststelling van de jaarrekening 2010, dd. 23 mei 2010 (PS2011PS07)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Jaarlijks is er ICT-budget beschikbaar in de exploitatiebegroting. Daar worden de kapitaalslasten en incidentele grote ICT-uitgave uit gedekt. Het restant wordt eind van het jaar gestort of onttrokken om de fluctuatie op de exploitatiebegroting op te vangen.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	De reserve is nodig voor de instandhouding van het standaardniveau van ICT-voorzieningen en voor de aanschaf en de implementatie van nieuwe en uitbreidingen op of ontwikkelingen van de bestaande ICT-faciliteiten. Vanwege de samenhang tussen de verschillende onderdelen is het ook noodzakelijk om de kosten van de aanschaf en de implementatie van hardware van werkpleksystemen en datacommunicatie via deze reserve te laten verlopen.		
Bestedingsplan	Voor het inzetten van gelden uit de reserve wordt periodiek een investerings- en onderhoudsplan opgesteld.		
Voorwaarde besteding	De te verwachten bestedingen worden gebaseerd op een meerjaren investerings- en onderhoudsplan ICT.		
Concrete verplichting	De vervangingsinvesteringen met betrekking tot de ICT, de daaruit voortvloeiende afschrijvingslasten en eventueel met de daarbij behorende begeleidingskosten.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Door het instandhouden van deze reserve wordt aan het doel voldaan.		
Risico's	Implementatie van nieuwe ICT-voorzieningen kan mogelijk duurder uitvallen waardoor de reserve ontoereikend kan blijken te zijn, c.q. een extra inzet van middelen noodzakelijk kan blijken.		
Bijzonderheden	Het meerjaren investeringsplan ICT is in 2018 geactualiseerd.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	6.041	**-**
Storting	-	297	-297
Onttrekking	218		218
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	6.338	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Als gevolg van minder uitgaven/bestedingen en niet begrote baten is er in 2019 ten opzichte van begroot geen onttrekking maar een storting in de reserve ICT geboekt.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma/Ruimtelijk Actieprogramma (IGP/RAP)	
Doel reserve	Sparen zodat er uitvoering gegeven kan worden aan grote gebiedsprojecten die zorgen voor doelbereik over bestaande (provinciale) programma's heen en waarbij de provinciale inzet 'er toe doet'.
Instellingsbesluit	Bij vaststelling van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013, d.d. 3 februari 2014 Bij vaststellen jaarrekening 2013

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Sparen		
Voeding	De initiële storting betreft het niet geclaimde budget van 2012 (3,6 mln. cf. PS2013PS04-2) en de bedragen die bij de Voorjaarsnota 2013 in de projectenreserve zijn geboekt voor IGP (cf. PS2012RGW08), € 3,25 mln. (2013), € 3,15 mln. (2014), € 3,45 mln. (2015). Vanaf 2016 is jaarlijks structureel € 2,779 mln. beschikbaar, welke na verrekening van de lasten en baten van IGP in de exploitatie, in de reserve wordt gestort.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 36.050.000
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Het integraal gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP) is gebaseerd op structureel budget voor gebiedsontwikkeling en heeft een looptijd van 2012 – 2019. Centraal doel van het IGP is een gebundelde inzet van provinciale middelen (fnanciën, bestuurskracht, kennis) om gebiedsontwikkelingsprojecten te realiseren waarin meerdere grote provinciale beleidsdoelen bij elkaar komen. Het IGP omvat momenteel 11 gebiedsprojecten.		
Bestedingsplan	Op dit moment zijn er geen concrete IGP-projecten benoemd waaraan de middelen besteed mogen worden.		
Voorwaarde besteding	Inzet van IGP-investeringsbudget voor een IGP project is alleen mogelijk o.b.v. een door uw staten vastgesteld 'realisatieplan'		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Het IGP blijkt zeer waardevol bij het leggen van verbindingen tussen de grote provinciale beleidsdoelen op gebiedsniveau. Het flexibele karakter, gekoppeld aan de focus op Utrecht top-regio en duidelijke criteria voor de inzet van investeringsbudget, is daarbij een belangrijk voordeel. Hierdoor kunnen de fnanciële middelen worden ingezet op die plekken waar de behoefte het grootste is, steeds vanuit het perspectief van de totale ontwikkeling in het gebied.		
Risico's	n.v.t.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bijzonderheden	De structurele storting en het saldo van de reserve - op € 5mln. na die reeds toegezegd aan 3 projecten - zijn bij de Begroting 2020 ingezet ter dekking van de ambities in de meerjarenbegroting 2020-2023.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	11.038	**-**
Storting	2.579	2.631	-52
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	13.669	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Op de geraamde structurele storting van € 2.779.000 zijn de lasten ad € 148.000 in mindering gebracht zodat per saldo € 2.631.000 in de reserve is gestort. Voor de uitgaven was € 200.000 geraamd. De onderschrijding is enerzijds een gevolg van het niet helemaal volgens planning uitvoeren van de gebiedsprocessen, anderzijds was niet gerekend op een bijdrage van de gemeentelijke partners in het Integraal Ontwikkelperspectief A12-zone.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Investeringsfonds provinciaal erfgoed	
Doel reserve	De provincie Utrecht zet zich actief in voor oplossen van Cultuurhistorische knelpunten/provinciale parels. Concretisering: In de beleidsevaluatie (van april 2010) is voor de jaren 2010 en 2011 het volgende vastgesteld door PS:'Indien ingestemd wordt met voorliggend voorstel worden naar verwachting in 2010 2 kerken, 2 projecten binnen de categorie industrieel erfgoed en 2 projecten binnen de categorie buitenplaatsen gerestaureerd. In 2011 zal naar verwachting 2 projecten binnen de categorie industrieel erfgoed en 4 projecten binnen de categorie buitenplaatsen gerestaureerd worden.'
Instellingsbesluit	PS d.d.15 mei 2006 (PS2006ZCW06)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Eerste vulling met de bestemmingsreserve monumenten en de nog uitstaande voorfinancieringen.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	De oprichting van een reserve Investeringsfonds provinciaal erfgoed geeft een passende invulling aan de wens van PS zoals vastgelegd in de motie van 5-11-2005. Instelling van een reserve maakt het mogelijk per geval te beslissen over inzet van deze middelen ten behoeve van behoud van één of meer provinciale ‘erfgoedparels’.		
Bestedingsplan	Conform cultuurnota		
Voorwaarde besteding	Voldoen aan subsidieregeling erfgoedparels.		
Concrete verplichting	Het vrij besteedbare saldo wordt in 2019 aangewend t.b.v. de uitvoering van het verdeelbesluit uit 2018 van circa € 3 mln.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 6.		
Risico's	Niet van toepassing.		
Bijzonderheden	Geen.		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	5.027	**-**
Storting	4.000	4.420	-420
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	9.448	**-**

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting mutaties reserve 2019

De gerealiseerde storting bedraagt € 4.420.000, dit is € 420.000 hoger dan geraamd.
De storting van € 4 mln. komt voort uit een bestemmingsvoorstel bij de JRK2017 en betreft de in 2007 ontvangen rijksbijdrage voor de restauratie van de Domtoren.
De storting van € 420.000 betreft het restant van het budget 2019. De onderschrijding van het budget is veroorzaakt door de vertraging in de verwerking van enkele subsidies door het ontbreken van essentiele informatie.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Kapitaallasten Uithoflijn	
Doel reserve	Dekking kapitaallasten extra krediet voor Uithoflijn, Ontvangstorganisatie en Proefbedrijf en Nieuwe Tramremise
Instellingsbesluit	PS 12-02-2018 PS2018MME06 en PS 09-07-2018 Kadernota 2019-2022

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Stortingen vanuit exploitatie programma Mobiliteit, conform statenvoorstel 12-02-2018		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	Op dit moment is de reserve toereikend.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Nodig voor dekking voor de kapitaallasten extra krediet Uithoflijn en eigen bijdrage in oorspronkelijk krediet Uithoflijn Infrastructuur		
Bestedingsplan	Dekking kapitaallasten extra krediet Uithoflijn conform besluitvorming PS 12-02-2018 en eigen bijdrage PU in oorspronkelijk krediet Uithoflijn conform beluitvorming PS 10-12-2018 bij de Slotwijziging 2018.		
Voorwaarde besteding	Kapitaallasten Uithoflijn		
Concrete verplichting	Dekking kapitaallasten extra krediet Uithoflijn conform besluitvorming PS 12-02-2018		
Relevante ontwikkelingen	In de Slotwijziging 2018, PS 10-12-2018, is besloten om de eigen bijdrage van de PU in het oorspronkelijk krediet Uithoflijn Infrastructuur te activeren. De geraamde bijdrage in 2018 van € 20 mln uit de VERDER gelden voormalig BRU wordt toegevoegd aan de reserve.		
Mate van doelrealisatie	De Uithoflijn wordt in 2019 in exploitatie genomen. Vanaf 2020 wordt het (extra) krediet afgeschreven, met een onttrekking vanuit de reserve Kapitaallasten.		
Risico's	Het extra krediet niet toereikend is voor de afronding van de realisatie Uithoflijn in 2019.		
Bijzonderheden	Betreft een dekkingsreserve, onttrekkingen worden als structureel gezien		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	29.406-	**-**
Storting	18.750	18.750	-
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	48.156	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

In 2019 wordt aan de reserve conform primitieve begroting 2019 een bedrag van € 18.750.000 toegevoegd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Masterplan Soesterberg	
Doel reserve	Ter uitvoering van de verdiepte ligging van de provinciale weg N237 (inclusief 3 overkluizingen) zoals opgenomen in het Masterplan Soesterberg en als verantwoordelijkheid van de provincie vastgelegd in het met de gemeente Soest afgesloten Bestuurlijke overeenkomst Masterplan Soesterberg van 8 juni 2009.
Instellingsbesluit	PS d.d. 26 april 2010 (PS2010WMC08)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voeding geschiedt vanuit meerdere bronnen:- € 3,3 mln. uit het Fonds stedelijk Bouwen en Wonen (FSBW);- € 2,1 mln. uit het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijvigheid (FUHB);- € 3 mln. uit het project fietsverbinding Soest-Soesterberg (pakketstudies);- € 5 mln. uit het Strategisch Mobiliteitsfonds Provincie Utrecht (SMPU, uit reserve GWW: grote wegenwerken).		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 14.000.000
Eindjaar	2016		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit 4 verschillende (provinciale) budgetten zijn middelen ter beschikking gesteld om de financiering van de verdiepte ligging van de N237 ter hoogte van Soesterberg mogelijk te maken. Met deze reserve is het mogelijk om tot voorbereiding, aanbesteding en uitvoering van het project te komen.		
Bestedingsplan	N.v.t. Project is afgerond.		
Voorwaarde besteding	De bewaking van de voortgang en verantwoording vindt plaats in het kader van de stuurgroep Masterplan Soesterberg (van gemeente en provincie).		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	De aanleg is gerealiseerd.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Reserve kan na 2018 worden opgeheven en restant budget conform instellingsbesluit afstorten. ("Eventuele niet-bestede middelen zullen omdat het coalitieakkoordgelden betreft terugvallen naar de algemene middelen. De middelen van het SMPU vallen terug naar de reserve GWW")		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	2.509	**-**
Storting	-		-
Onttrekking	2.511		2.511
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	2.509	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Het project is gereed en de reserve kan worden opgeheven.
De resterende middelen in de projectreserve worden na besluitvorming jaarbestemming 2019 voor € 0,9 mln. gestort in de reserve Mobiliteitsplan en het restant in de saldi reserve.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Mobiliteitsprogramma	
Doel reserve	Het beschikbaar houden van gelden die bestemd zijn voor wegeninvesteringen. Daarnaast is de reserve bestemd voor egalisatie van kosten wegenwerken die niet binnen het jaarbudget kunnen worden gerealiseerd.
Instellingsbesluit	Bij X-14/1988 is de voorziening ingesteld teneinde voor investeringen beschikbare gelden (kredieten) voor de toekomst beschikbaar te houden. Bij besluit PS2005BEM20 d.d. 27 juni 2005 is de voorziening herzien en omgezet in een reserve.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Basis was het vastgestelde SMPU t/m 2020. Op basis hiervan is storting voor materiële en apparaatskosten begroot. In 2014 is het mobiliteitsplan opgeleverd. Dit mobiliteitsplan loopt tot en met 2028.Conform het coalitieakkoord 2015 wordt in de collegeperiode 2015-2019 1/3 deel van het rekening resultaat gestort in deze reserve. In totaal wordt er maximaal € 28 mln. van de toekomstige positieve resultaten bestemd ten gunste van deze reserve, voor zover er niet op andere wijze extra in deze reserve is gestort.Bij de jaarrekening 2015 is € 3,834 mln. gestort (geëffectueerd bij Kadernota 2016).Bij de jaarrekening 2016 is € 0,024 mln. gestort.Bij de jaarrekening 2017 is € 2,989 mln. gestort.Hierdoor resteert nog een beoogde storting van € 21,153 mln.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Om de fluctuaties in het mobiliteitsprogramma, onder andere vanwege de wegeninvesteringen, concessies OV en samenwerkingsprojecten met het rijk en regio, op te kunnen vangen in het mobiliteitsprogramma, is het enerzijds noodzakelijk om een egalisatiereserve te vormen en anderzijds te kunnen sparen voor toekomstige grote investeringen		
Bestedingsplan	Bestedingen volgens het uitvoerings(Mobiliteits)programma dat tot en met 2018 vastgesteld is. Investeringen worden via aparte GS besluiten aan PS voorgelegd.		
Voorwaarde besteding	Uitgaven die in het uitvoerings(mobiliteits)programma voorzien zijn.		
Concrete verplichting	Het totale uitvoeringsprogramma		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Doel is geld voor het mobiliteitsprogramma beschikbaar te houden en zodoende financiële stabiliteit en soliditeit te bewerkstelligen in de komende begrotingsjaren.		
Risico's	Reserve kan negatief komen indien uitgaven sneller gaan dan gepland en mogelijk niet doorgaan van geplande projecten		
Bijzonderheden	De uitgaven die gefinancierd worden met BDU gelden maken onderdeel uit van het mobiliteitsprogramma. Vanaf 2016 is de BDU geen doeluitkering meer, maar een decentralisatieuitkering. Dit is de reden dat een saldo vanaf 2016 in deze reserve wordt gestort of onttrokken. Per 1 januari 2016 is er nog een saldo van		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	vooruitvangen BDU gelden. In IPO verband is hierover afgesproken dat de concessie-uitgaven hiervoor worden aangewend.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	165.024	**-**
Storting	9.462	4.100	9.462
Onttrekking	38.667	37.974	693
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	131.050	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

In 2019 was een onttrekking voorzien van € 38,7 mln. en is er gerealiseerd een onttrekking van € 38,0 mln., saldo circa € 0,7 mln. minder onttrokken.
Daarnaast was begrote storting voorzien van € 9,5 mln. en er is een storting van € 4,1 mln. gerealiseerd. De realisatie betreft een decentralisatie-uitkering provinciefonds in december welke niet aan de begroting kon worden toegevoegd. De begrote storting van € 9,5 mln. betreft ca. € 8,5 mln. de verwachte exploitatie onderschrijdingen van de verschillende uitvoeringsprogramma's binnen programma Mobiliteit en een storting van ca. € 0,9 mln. in verband met een overheveling uit de reserve Masterplan Soesterberg. De onderschrijdingen van de exploitatiebudgetten zijn het gevolg van vertraagde besluitvorming vanwege de verkiezingen en de coalitievorming. De overheveling uit de reserve Masterplan Soesterberg is een deel van de resterende middelen in de projectreserve. De beoogde stortingen naar de reserve worden na besluitvorming jaarbestemming 2019 aan de reserve toegevoegd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie	
Doel reserve	Ontwikkelbudget voor Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met de nog op te stellen kadernota NHW zal richting worden gegeven aan de bestedingen.
Instellingsbesluit	PS d.d. 18 mei 2015 (PS2015PS03) coalitieakkoord.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Sparen		
Voeding	Conform het coalitieakkoord 2015 wordt in de collegeperiode 2015-2019 1/3 deel van het rekening resultaat gestort in deze reserve. In totaal wordt er maximaal € 9,5 mln. van de toekomstige positieve resultaten bestemd ten gunste van deze reserve, voor zover er niet op andere wijze extra in deze reserve is gestort. Bij het instellen van deze reserve is reeds € 4 mln. incidenteel gestort, waarmee de totale toevoeging aan deze reserve uitkomst op € 13,5 mln..Bij de jaarrekening 2015 is € 3,834 mln. gestort (geëffectueerd bij Kadernota 2016).Bij de jaarrekening 2016 is € 0,024 mln. gestort.Bij de jaarrekening 2017 is € 2,989 mln. gestort.Hierdoor resteert nog een beoogde storting van € 2,653 mln.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 13.500.000
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	De reserve is bestemd voor de realisatie van het programma NHW.		
Bestedingsplan	Conform programmaplan NHW-SVA 2016-2020.		
Voorwaarde besteding	Conform programmaplan NHW-SVA 2016-2020.		
Concrete verplichting	Uitvoering van het Pact van Ruigenhoek en Loevestein namens de partners (provincie Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland).		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 6.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	1044	**-**
Storting	1.777	862	915
Onttrekking	2.800	1.906	894
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	0	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

De lasten minus de baten m.b.t. Nieuwe Hollandse Waterlinie in 2019 bedragen € 1.906.000. Het saldo van de reserve per 1-1-2019 is niet voldoende om deze lasten te dekken. Bij de Najaarsrapportage 2019 is besloten dat een tekort in de reserve aangevuld wordt vanuit de saldireserve.
De storting is die benodigde aanvulling uit de saldireserve.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Nog te verrichten activiteiten	
Doel reserve	Zekerheid creëeren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede incidenteel beschikbaar gestelde middelen om zo het hiermee beoogde product of de hiermee beoogde prestatie te kunnen leveren.
Instellingsbesluit	In de jaarrekening 1987 is de saldireserve gesplitst in een algemeen deel en een deel waaraan een bestemming was verbonden. De formele instelling vond plaats bij vaststelling van de jaarrekening 2010.

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voorstellen kunnen jaarlijks worden ingediend bij de Najaarsrapportage en bij de rekening. Voor het overboeken van incidentele budgetten naar een volgend jaar via de Reserve Nog Te Verrichten Activiteiten gelden de volgende criteria (cumulatief):a) budget is incidenteel voor maximaal twee jaar door Provinciale Staten beschikbaar gesteld. De incidentele beschikbaarstelling dient te worden onderbouwd door het noemen van het specifieke PS besluit. b) In principe mogen dit soort budgetten slechts één maal worden overgeboekt. Indien nogmaals overboeking noodzakelijk is, dient hiervoor een goed onderbouwde reden voor te zijn/speciaal toestemming voor gevraagd te worden;c) budget is nog niet geheel benut: overboeking van een restant krediet is alleen mogelijk, indien de activiteit is gestart (globaal criterium: circa 20% is uitgevoerd tenzij gelden laat beschikbaar zijn gesteld gestelde of het een onderwerp betreft waarbij uitvoering grotendeels of geheel afhankelijk is van derden;d) alleen verwachte kosten mogen worden overgeboekt: niet zonder meer het restant krediet komt voor overboeking in aanmerking, slechts de redelijkerwijs (met tekstuele onderbouwing en zo mogelijk onderbouwing d.m.v. brondocumenten in de vorm van verplichtingen, uitgewerkte plannen etcetera) te verwachten kosten.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Het in enig jaar niet bestede deel van de structurele budgetten vloeit terug naar de algemene middelen. Bij incidentele budgetten kan dit bezwaarlijk zijn, aangezien het beoogde product of de beoogde prestatie daardoor niet zou kunnen worden geleverd.Door in principe eenmalig van specifiek benoemde budgetten de begrote maar nog niet bestede middelen in een reserve te storten, blijven deze middelen beschikbaar om de producten of prestaties af te ronden. Het onderscheid tussen projecten en overige incidentele budgetten is gelegen in de initiële termijn van toekenning van middelen. Budgetten voor maximaal 2 jaar dienen via de reserve NTVA te worden overgeboekt. Voor budgetten die voor meer dan 2 jaar worden toegekend dient de reserve projecten te worden gebruikt. Indien de resterende uitvoeringstermijn korter/langer wordt dan de twee jaar worden de middelen niet overgeboekt van de ene reserve naar de andere.		
Bestedingsplan	Middelen mogen alleen onttrokken worden voor het specifieke onderwerp.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorwaarde besteding	De middelen mogen slechts worden uitgegeven aan de specifiek benoemde onderwerpen. Om dit zeker te stellen is voorschrift dat in de meegeleverde begrotingswijziging die verplicht bij het overboekingsvoorstel dient te worden aangeleverd zowel de storting in de reserve in het huidige jaar als de onttrekking en opname in de raming van het volgende begrotingsjaar wordt opgenomen.
Concrete verplichting	N.v.t.
Relevante ontwikkelingen	In het Statenvoorstel bij de jaarrekening 2019 wordt voorgesteld om deze reserve op te heffen.
Mate van doelrealisatie	N.v.t.
Risico's	N.v.t.
Bijzonderheden	N.v.t.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	1.600	**-**
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	1.600	-1.600
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	-	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

In de jaarrekening 2018 is de ontvangen decentralisatie uitkering voor klimaatslimme landbouw in de exploitatie verantwoord als opbrengst. In dat jaar is vervolgens ook die baat gedoteerd aan deze reserve. In 2019 zijn de lasten verantwoord en wordt de reserve weer onttrokken.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve OV Concessie	
Doel reserve	Efficiënt inrichten OV en vergroten tevredenheid OV-reizigers. Door egaliseren financiële effecten van de exploitatiesubsidie OV incl. Regiotaxi m.b.t. indexering, reizigers (opbrengsten)groei (U-OV) en afrekeningen c.q. bijstellingen.
Instellingsbesluit	Aankondiging in de Kadernota 2019-2022. PS 09-07-2018 PS2018PS05 Besluit bij Begroting 2019 05-11-2018 Besluit bij Begroting 2020 30-10-2019

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Stortingen vanuit exploitatie programma Bereikbaarheid Openbaar Vervoer, conform Financiële spelregels exploitatiesubsidie OV opgenomen in de Kadernota 2019-2022, PS 09-07-2018Positieve resultaat tussen de begrote lasten en de werkelijke lasten worden in de reserve gestort. Het negatieve resultaat wordt uit de reserve onttrokken.Op deze manier worden schommelingen in de exploitatie subsidies opgevangen.Jaarlijks zullen we de voeding bekijken naar aanleiding van de meerjarige prognoses en we zullen bijsturingsmaatregelen nemen als de verwachte voeding de aanvullende kosten niet meer kunnen opvangen. De U-OV-concessie is door de T-2-methode redelijk goed bij te sturen en we moeten bereid blijven dat instrument in te zetten. Een reserve zal immers de aandrang bij te sturen kunnen verminderen.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	n.v.t.
Eindjaar	9999		
Toereikendheid	De reserve is in 2019 ingesteld en is bij de instelling nihil. Afhankelijk van de realisatie in 2019 kan de toereikendheid van de reserve bepaald worden.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.		
Bestedingsplan	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.		
Voorwaarde besteding	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.		
Concrete verplichting	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Relevante ontwikkelingen	Op dit moment is het saldo relatief laag (€ 2 mln.). Zo is een van de spelregels om een hogere LBI (landelijke bijdrage index OV) dan CPB CEP te compenseren vanuit deze reserve. Waarschijnlijk is dat in 2019 al het geval, en mogelijk ook in 2020. Tegelijkertijd is 2020 een van de duurdere jaren in de periode 2020-2023 met veel investeringen (belangrijkste is de exploitatie UHL en toename tramverhuur). In jaren daarna neemt dit weer wat af door geleidelijke toename reizigersopbrengsten (de kost gaat voor de baat uit). Gedurende 2019 en 2020 zal worden bekeken of de voeding wel voldoende is om de aanvullende kosten op te vangen. Als blijkt dat het saldo van de reserve onvoldoende is zal een voorstel volgen voor aan een aanvullende storting. Daarbij zal in eerste instantie worden gekeken naar de reserve Mobiliteitsplan en reserve BDU inzake BRU, want daarin zijn egalisatie effecten van vóór 2019 in afgewikkeld. Bij de Slotwijziging 2019 is er € 5 mln. in deze reserve gestort voor het realisatieplan Zero-emmissie OV. Deze regeling gaat vanaf 2020 in zal meelopen in de exploitatiesubsidie concessie. De schommeling hiervan worden opgevangen binnen deze reserve.
Mate van doelrealisatie	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.
Risico's	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.
Bijzonderheden	n.v.t. reserve vanaf 2019 ingesteld.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	0	**-**
Storting	7.158	7.158	-
Onttrekking	-		-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	7.158	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Storting conform de bijgestelde begroting 2019. Zie hiervoor de Voorjaarsnota 2019 en de Slotwijziging 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Programma Landelijk gebied	
Doel reserve	(co)Financieren of subsidiëren van projecten in het landelijk gebied op de thema's natuur, water, bodem, landschap, cultuurhistorisch erfgoed, landbouw, recreatie, leefbaarheid, duurzaamheid, klimaat en energie; (subsidiëring van) aankopen, inrichten en beheer van natuurterreinen EHS), knelpunten bij de realisatie van de EHS oplossen; aanleg van ecoducten en ecopassages; uitvoering van het Reconstructieplan; Groen/Blauwe structuren, duurzame versterking landbouw, ecoducten en NHW, GH, GMN, Fort Vechten, Linschoterwaard en de Schammer, uitfinanciering onderdeel ILG coalitie-akkoord '07-'11)
Instellingsbesluit	PS d.d. 12 december 2011 (PS2011RGW10)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Bij initiatie is een startbedrag betrokken. Daarna jaarlijkse een bijdrage aan de bovenstaande thema's.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2027		
Toereikendheid	Op basis van een doorrekening in maart 2020 is de verwachting dat er op termijn (2026/2027) mogelijk sprake zal zijn van een tekort. Daarbij is ervan uitgegaan dat er voor overige AVP-opgaven 3,0 mln. per jaar beschikbaar is terwijl er 3,5 mln. geraamd wordt. Bij de jaarrekening 2017 is er, bij een correctie i.v.m. activering van gronden in het revolverend fonds, €9,243 mln. aan baten in de algemene reserve geboekt i.p.v. in de reserve landelijk gebied. Door deze boeking is er naar verwachting op termijn een tekort binnen de reserve landelijk gebied, aangezien de opbrengsten van de verkopen van gronden benodigd zijn voor realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) via de reserve landelijk gebied (conform GS-besluit van 24 september 2013, 80C04427). Met deze opbrengsten is rekening gehouden in de financiële meerjarenplanning t/m 2027. In 2020 vindt er een herijking van het programma AVP plaats en zal er opnieuw worden bekeken wat er aan budget nodig is t/m 2027, wat er op dit moment beschikbaar is gesteld via algemene middelen en wat er nog beschikbaar is in de reserve. Indien het bedrag in de reserve niet toereikend is zal er mogelijk om aanvullende middelen worden gevraagd of zullen er andere keuzes worden voorgesteld. De verwachting op dit moment is dat er de komende jaren nog geen sprake is van een tekort, maar mogelijk wel in 2026 en 2027.		
Vrije ruimte	Geen, zie toereikendheid		
Nut en noodzaak	Uitvoering van het programma Agenda Vitaal Platteland, een meerjarig programma met een wisselende kasstroom.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestedingsplan	Voor de periode 2016-2020 zijn de projecten en programma's bekend en begroot; AVP wordt in overleg met gebiedspartners vastgelegd in gebiedsprogramma's met uitvoeringsplannen.
Voorwaarde besteding	Besteding moet in overeenstemming zijn met het kaderdocument AVP 2016-2020.
Concrete verplichting	Voor een groot deel van de reserve zijn er al plannen gemaakt voor realisatie van de doelstellingen uit het kaderdocument Agenda Vitaal Platteland 2016-2020. Het restant is nodig voor de resterende opgave tot en met 2027.
Relevante ontwikkelingen	In 2020 vindt er een herijking van het programma AVP plaats en zal er opnieuw worden bekeken wat er aan budget nodig is t/m 2027, wat er op dit moment beschikbaar is gesteld via algemene middelen en wat er nog beschikbaar is in de reserve. Indien het bedrag in de reserve niet toereikend is zal er mogelijk om aanvullende middelen worden gevraagd of zullen er andere keuzes worden voorgesteld.
Mate van doelrealisatie	Met het beschikbare geld in deze reserve, dat voor een groot deel afkomstig is van het Rijk, kan er worden bijgedragen aan de doelstellingen uit het kaderdocument Agenda Vitaal Platteland 2016-2020.
Risico's	De uitvoering van het programma voor wat betreft de verwerving en inrichting van de EHS loopt door tot en met 2027. De toereikendheid van de reserve sterk afhankelijk van de risico's die zich voordoen en of de daarvoor ingestelde buffer voldoende zal blijken.
Bijzonderheden	N.v.t.

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	81.521	**-**
Storting	-	2.073	-2.073
Onttrekking	33.899	33.034	865
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	50.561	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Deze reserve heeft betrekking op Programma 2, 3, 4 en 6.

Er is 0,9 mln. minder onttrokken dan begroot doordat er sprake was van ca. 1,5 mln. aan onderuitputting binnen AVP op Programma 2 (zie voor meer details de verschillenanalyse), er ca. 0,6 mln. meer is onttrokken in i.v.m. overheveling restantbudgetten natuurbeheer naar de reserve Realisatiestrategie natuurvisie.
Daarnaast is er ca 2,1 mln. gestort aan restantbudgetten AVP binnen de programma's 3, 4 en 6. Zie voor details de verschillenanalyses bij de programma's.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve projecten

Doel:	Zekerheid creëren over het beschikbaar blijven van in een jaar niet volledig bestede projectkredieten.
Instellingsbesluit:	PS 10 april 2006 (PS2006BEM06)

Programma 1

Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**2.365**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2019		**2.365**	

Toelichting mutatie 2019

In 2019 zijn geen mutaties geweest. Beleidsinhoudelijk valt deze taak onder Binnenstedelijk Ontwikkeling en zijn lasten daar verantwoord.
Het saldo van deze reserve is bij de Begroting 2020 ingezet voor dekking van de ambities

Innovatie fysieke leefomgeving	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**606**	
Storting			-
Onttrekking	671	504	167
Stand per 31-12-2019		**102**	

Toelichting mutatie 2019

Onttrekking begroot 671.000
Onttrekking gerealiseerd 504.301
Verschil 166.699
2019 was het laatste jaar van deze IFL programmaperiode. Daarom is er bij de begroting voor gekozen om het restant van voorgaande jaren helemaal uit de projectreserve te onttrekken. Uiteindelijk zijn de lasten 2019 lager uitgekomen dan begroot. Het saldo van de reserve kan vrijvallen.

Invoering Omgevingswet	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**436**	
Storting	436	590	-154
Onttrekking		-	-
Stand per 31-12-2019		**1.026**	

Toelichting mutatie 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Onttrekking begroot * -436.000

Storting gerealiseerd *590.246

De lasten inzake invoering Omgevingswet zijn lager dan begroot o.a. omdat er een vertraging is ontstaan in de landelijk aangestuurde processen, zoals de ontwikkeling van DSO, het Digitaal Stelsel Omgevingswet. De geraamde beheerskosten zijn hierdoor niet gerealiseerd.
In de raming is het totale saldo van de projectreserve opgenomen. Echter, per saldo is geen onttrekking nodig, maar is het restant budget 2019 gestort in de projectreserve.

Programma 2

Ganzenakkoord	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**2**	
Storting	-		-
Onttrekking	-	2	-2
Stand per 31-12-2019		**-**	

Toelichting mutatie 2019

Er is in 2019 nog € 2.000 onttrokken aan de reserve. Deze reserve zal ultimo 2019 opgeheven worden.

Programma 3

Verbetering waterkwaliteit	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**-**	
Storting	450	900	-450
Onttrekking		-	-
Stand per 31-12-2019		**900**	

Toelichting mutatie 2019

Programma 4

Energie agenda	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**1.419**	
Storting		0	0
Onttrekking	1.330	686	644
Stand per 31-12-2019		**733**	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Toelichting mutatie 2019

Onttrekking begroot *-1.330.000

Onttrekking gerealiseerd * 686.375
Het Programma Energie is afgesloten met een lagere onttrekking, omdat een deel van de kosten niet meer in 2019 gerealiseerd konden worden: ca € 350.000 is in 2020 besteed aan de afronding van het programma. Bovendien is een deel van de personeelskosten niet ten laste van dit budget geboekt. Na afwikkeling van het programma in 2020 kan het saldo van de reserve vrijvallen.

Kantorenaanpak	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**229**	
Storting		0	**-**
Onttrekking	100	85	**15**
Stand per 31-12-2019		**144**	

Toelichting mutatie 2019

Onttrekking begroot 100.000
Onttrekking gerealiseerd 89.060
Verschil 10.940
De gerealiseerde onttrekking is nagenoeg gelijk aan de geraamde onttrekking.

MBO onderwijs/arbeidsmarkt	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**282**	
Storting	0	-	**-**
Onttrekking	138	45	**93**
Stand per 31-12-2019		**237**	

Toelichting mutatie 2019

Onttrekking begroot *138.000
Onttrekking gerealiseerd 45.000
Verschil93.000
In dit laatste jaar van de uitvoering van dit programma is het gehele restant budget uit de projectreserve onttrokken. Uiteindelijk heeft het aantal subsidieaanvragen niet aan de verwachting voldaan en blijft - na afronding van 2 subsidieverleningen in 2020 - ca € 300.000 van het budget over. Dit restant kan terugvloeien naar de algemene middelen.

Business Development	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**-**	
Storting			**-**
Onttrekking	200	200	**-**
Stand per 31-12-2019		**-**	

Toelichting mutatie 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Onttrekking begroot 200.000
Onttrekking gerealiseerd 200.000
Verschil 0
Realisatie is gelijk aan begroting. De reserve is met deze onttrekking uitgeput en kan opgeheven worden.

Opzet Regionale Ontwikkelings Maatschappij	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019	**-**	**151**	
Storting			-
Onttrekking	150	47	103
Stand per 31-12-2019		**104**	

Toelichting mutatie 2019
Onttrekking begroot 150.000
Onttrekking gerealiseerd 46.841
Verschil 103.159
De afronding van de Opzet ROM vindt in 2020 plaats, waardoor ook een deel van de lasten verschoven wordt. De raming is ook te hoog, omdat geen rekening gehouden is met de bijdragen van de partners in de voorbereidingskosten

Duurzaam Door	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**279**	
Storting	-	-	-
Onttrekking	259	-	259
Stand per 31-12-2019		**279**	

Toelichting mutatie 2019
Onttrekking begroot 259.000
Onttrekking gerealiseerd 0
Verschil 259.000
In 2019 zijn de uitgaven van het programma Circulaire economie ten laste van het budget uit de beschikbare algemene middelen gebracht. 2019 is het laatste jaar van het programma, daarmee kan de reserve vrijvallen.

Programma 5

Op de fiets	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**735**	
Storting			-
Onttrekking		295	-295
Stand per 31-12-2019		**440**	

Toelichting mutatie 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Onttrekking begroot 0, onttrekking gerealiseerd € 295.000
De onttrekking betreft lasten van verplichtingen met betrekking tot het Fietsprogramma uit mobiliteitsbegroting 2014-2018 welke over de reserve zijn afgewikkeld.

Stationsgebied Driebergen/Zeist	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**90**	
Storting			-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2019		**90**	

Toelichting mutatie 2019

Programma 6

Cultureel ondernemerschap	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**64**	
Storting		-	-
Onttrekking		-	-
Stand per 31-12-2019		**64**	

Toelichting mutatie 2019

Intensivering Cultuur - frictiekosten	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**160**	
Storting		-	-
Onttrekking	-	-	-
Stand per 31-12-2019		**160**	

Toelichting mutatie 2019

Programma 7

Presto / ERP	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**147**	

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Storting	-	-	-
Onttrekking	147	147	-
Stand per 31-12-2019		**-**	

Toelichting mutatie 2019

75 jaar vrijheid Utrecht	Begroot na wijz.	Realisatie	Saldo
Stand per 1-1-2019		**-**	
Storting	500	479	21
Onttrekking	-		-
Stand per 31-12-2019		**479**	

Toelichting mutatie 2019

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve PUEV	
Doel reserve	Het egaliseren van de jaarlijks te ontvangen PUEV-middelen en de jaarlijkse uitgaven ten behoeve van de Provinciaal Uitvoeringsprogramma's Externe Veiligheid 2011-2014 en 2015-2018.
Instellingsbesluit	PS d.d. 17 juni 2013 (Jaarrekening 2012)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De voeding geschiedt vanuit het niet bestede deel van de decentralisatieuitkering PUEV.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 4.131.000
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit het Rijk ontvangen wij de decentralisatie-uitkering PUEV om te komen tot een structureel adequate uitvoering van externe veiligheid. Niet alle werkzaamheden kunnen altijd in het lopende jaar worden uitgevoerd. Door het vormen van deze egalisatiereserve blijven de PUEV-middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid.		
Bestedingsplan	Conform het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (2011-2014 en 2015-2018)		
Voorwaarde besteding	De bestedingen moeten passen binnen de Provinciaal Uitvoeringsprogramma's Externe Veiligheid 2011-2014 en 2015-2018.		
Concrete verplichting	Geen		
Relevante ontwikkelingen	De PUEV is verlengd voor de periode 2019 en kent een verdere uitloop naar 2020. Hiervoor wordt extra geld beschikbaar gesteld door het Rijk, welke met de kadernota 2020 aan de begroting 2019 wordt toegevoegd.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 3 PUEV.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	316	**-**
Storting	-		-
Onttrekking	200	155	45
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	161	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Begrote onttrekking was 200.000 wat gebaseerd was op het begrote saldo van lasten en baten. Er was een negatief saldo van 155.000, waardoor er 45.000 minder onttrokken is dan begroot. De verwachting is dat dit saldo in 2020 zal worden onttrokken

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Realisatiestrategie Natuurvisie	
Doel reserve	Financieren van de Realisatiestrategie natuurvisie (GS 19 december 2017) waarin de natuuropgaven uit de Natuurvisie provincie Utrecht 2017 (PS d.d. 12 december 2016) zijn uitgewerkt. In de Natuurvisie zijn de doelen van de Wet natuurbescherming (1-1-2017) uitgewerkt. Deze doelen zijn onder andere gericht op behoud en versterking van de provinciale biodiversiteit en de duurzame beleving en benutting van de biodiversiteit.
Instellingsbesluit	PS d.d. 5 november 2018 (PS2018PSXX) Begroting 2019

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Eenmalige storting uit reserve Landelijk Gebied van 19,07 mln.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 19.070.000
Eindjaar	2027		
Toereikendheid	De reserve is volgens huidige inzichten voldoende voor de doelrealisatie van de Realisatiestrategie natuurvisie.		
Vrije ruimte	Er is vrije ruimte in de reserve als gevolg van onderbesteding bij met name biodiversiteit in 2019. Er zijn bestemmingsvoorstellen opgenomen voor vrijval van deze vrije ruimte naar de algemene middelen. Verder is er geen vrije ruimte en is het bedrag volledig nodig voor de ambities (natuuropgaven) in de Natuurvisie.		
Nut en noodzaak	De opgave van de Realisatiestrategie kent een wisselende kasstroom, door deze reserve kan dit opgevangen worden.		
Bestedingsplan	Besteding moet in overeenstemming zijn met de opgaven uit de Natuurvisie uitgewerkt in de Realisatiestrategie		
Voorwaarde besteding	Zie Realisatiestrategie natuurvisie.		
Concrete verplichting	Geen,		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Met het beschikbare geld in deze reserve wordt bijgedragen aan de natuuropgaven uit de Natuurvisie, die zijn uitgewerkt in de Realisatiestrategie. Dit komt overeen met de doelen in de begroting 2019 op het gebied van natuur.		
Risico's	Risico is dat de beschikbare middelen onvoldoende zijn om aan de wettelijke normen te voldoen. Het niet halen van de wettelijke doelen en de noodzaak tot bijsturing		
Bijzonderheden	N.v.t.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	0	**-**
Storting	21.316	23.050	-1.734
Onttrekking	3.758	2.298	1.460
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	20.752	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Er zijn 2 reserveboekingen gedaan namelijk: 1) overheveling restantbudgetten natuurbeheer uit de reserve landelijk gebied naar de reserve RSN aangezien daar nu een aparte reserve voor is. Hierbij is er uiteindelijk 620.000 meer gestort dan begroot doordat het restantbudget natuurbeheer 2018 hoger is geworden. 2) De reguliere reserveboeking waarbij de eindsaldo's zijn geëgaliseerd.). Uiteindelijk is er 1.114.000 meer gestort en 1.460.000 minder onttrokken dan begroot. Of totaal is er 2.574.000 aan de reserve toegevoegd en minder onttrokken dan begroot. Het verschil komt door onder uitputting bij biodiversiteit (ca. 2,1 mln.) en faunabeheer (ca 0,5 mln.) en daarnaast onderschrijding bij accounthouderschap instellingen (ca 0,1 mln.) en overschrijding bij natuurbeheer (ca 0,1 mln.). Zie verschillenanalyse in boekwerk jaarrekening 2019 voor meer gedetailleerde verschillenanalyse voor de genoemde onderwerpen.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Rente kosten voorfinanciering	
Doel reserve	Opvangen van de extra financieringskosten (rente) als de provincie moet gaan lenen op de kapitaalmarkt.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2015, PS2016PS08; d.d. 06-06-2016; 817C8DAD;

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De voeding wordt berekend conform de bestuurlijke afspraken die er in het kader van de transitie zijn gemaakt. Waarbij de systematiek van interne vergoeding is meegenomen in de meerjarige programmering en investeringen. De daadwerkelijke voeding is afhankelijk van de kaspositie van de provincie in combinatie met de liquiditeiten prognose voor de toekomstige jaren.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	n.v.t.
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Conform de bestuurlijke afspraken wordt over de OV investeringsprojecten een rekenrente gehanteerd. Deze investeringsprojecten worden door de provincie voorgefinancierd. Op dit moment beschikt de provincie nog over voldoende liquide middelen om aan de voorfinanciering te voldoen, maar het is onzeker of dit in de toekomstige jaren ook mogelijk is. Indien de provincie moet gaan lenen op de kapitaalmarkt zijn hiervoor geen extra middelen beschikbaar en gaat dit ten laste van het begrotingssaldo. Door het instellen van deze reserve kunnen de extra rentelasten uit deze reserve worden onttrokken.		
Bestedingsplan	De extra financieringskosten (rente) die de provincie moet betalen als zij gaat lenen op de kapitaalmarkt.		
Voorwaarde besteding	Zodra er rente betaald moet worden voor het aantrekken van gelden, kunnen deze rentekosten ten laste van deze reserve worden gebracht.		
Concrete verplichting	De gemeente utrecht ontvangt in het kader van het opvangen knelpunten een bijdrage van € 517.000 in 2019.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Het is nog onduidelijk of de gespaarde bedragen voldoende zijn om de kosten op te vangen.		
Bijzonderheden	De reserve wordt tot dat het hekwerk vervalt in stand gehouden om eventule (financierings)risico's op te vangen.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	2.146	**-**
Storting	2.585	2.585	-
Onttrekking	517	517	-
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	4.215	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Storting conform aangepaste begroting 2019, zie Voorjaarsnota 2019.
Onttrekking conform Slotwijziging 2019.

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Reserve Toeristische ontwikkeling	
Doel reserve	Het administratief verwerken van verplichtingen ten aanzien van subsidies voor projecten ter stimulering van toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de provincie.
Instellingsbesluit	In zijn oorspronkelijke vorm ingesteld bij FIN-1/1983. Daarna bij CEMENT-2/1998 aangepast. Wederom aangepast PS 12-11-2001; B&M-17/2001. Bij vaststelling van de jaarrekening 2005 is de voorziening omgezet in een bestemmingsreserve

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	De budgetten in het kader van toerisme/toeristische ontwikkeling waarvoor wel verplichtingen zijn aangegaan maar die nog niet zijn uitgekeerd. De bedragen die vrijvallen bij afrekening van subsidies.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	In de reserve Toeristische ontwikkeling zat 1.465.000 voor de projecten Toekomstvisie recreatieschappen (165.000) en Groot onderhoud legakkers en zandeilanden Vinkeveense Plassen (1.300.000). Het laatstgenoemde project is afgerond, het project toekomstvisie recreatieschappen wordt afgerond in 2019 en het niet besteedde deel van 111.605 zal naar verwachting in 2019 besteed worden waarna de reserve kan worden opgeheven.		
Bestedingsplan	N.v.t.		
Voorwaarde besteding	N.v.t.		
Concrete verplichting	N.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Geen		

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	112	**-**
Storting	-		-
Onttrekking	112	32	80
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	80	**-**
Toelichting mutaties reserve 2019			

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve VERDER	
Doel reserve	Ter uitvoering van de afspraken gemaakt met het Rijk over de medefinanciering in de opwaardering van de NRU en het VERDERpakket.
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Voeding geschiedt vanuit meerdere bronnen:- € 16,7 mln.(rentedragend) uit de algemene reserve per 1-1-2011 ten behoeve van de Noordelijke Randweg Utrecht- restant van de reserve Pakketstudies(onderdeel van de reserve coalitieakkoord) per 31-12-2011, circa € 18,2 mln. ten behoeve van maatregelen VERDER- jaarlijkse storting van € 8,5 mln. van 2012 tot en met 2021 opgenomen in de reguliere begroting ten behoeve van maatregelen VERDER		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2022		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Vanuit 3 verschillende (provinciale) budgetten worden middelen ter beschikking gesteld om de financiering van de opwaardering van de Noordelijke Randweg Utrecht en de maatregelen in het VERDERpakket mogelijk te maken. Met deze reserve is het mogelijk om de financiering gedurende een langere periode te waarborgen. De planning is dat de projecten t/m 2023 uitgevoerd worden.		
Bestedingsplan	Hangt ten nauwste samen met het jaarlijks vast te stellen uitvoeringsprogramma VERDER en uitvoering van de waardering NRU.		
Voorwaarde besteding	Jaarlijks wordt (per saldo) een bedrag onttrokken dat gelijk is aan de investeringen in het betreffende jaar.		
Concrete verplichting	geen		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Nog niet gerealiseerd omdat de NRU en de andere maatregelen die uit deze reserve zijn verplicht grootschalige infrastructurele maatregelen zijn met een lange doorlooptijd.		
Risico's	Momenteel is er nog een overprogrammering bij het VERDER pakket. Er is een kans dat de uiteindelijke bijdrage van de provincie meer zal bedragen, maar de verwachting is dat na de bijstelling dit risico te verwaarlozen is.		
Bijzonderheden	Voordat men tot uitvoering van voorgestelde maatregelen in het kader van VERDER-projecten overgaat, dient eerst een plan van aanpak cq.uitvoeringsvoorstel goedgekeurd te worden door het MOVV respectievelijk het UVVB.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	7.386	**-**
Storting	21.700		21.700
Onttrekking	21.900	7.386	14.514
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	-	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

Per saldo is in 2019 een onttrekking uit de reserve van € 0,2 mln. begroot. De lasten in 2019 van het programma zijn echter ca € 17,5 mln. Oorzaak van het verschil is dat er bij de begroting onvoldoende rekening is gehouden met de BBV regels omtrent het nemen van lasten in het jaar van de subsidiebeschikkingen. Dit betreffen o.a. de projecten Ontsluiting Vathorst West, ondergrondse fietsenstallingen Station Amersfoort, Verbeteren doorstroming OV Julianaplein te Amersfoort. Rekening houdend met € 2.0 mln. bijdrage uit de algemene middelen is ten laste van de reserve VERDER € 7,4 mln. geboekt en daarmee is de stand van de reserve per 31-12-2019 nihil. Het resterende deel van ca. € 8,1 mln. is ten laste van de reserve Mobiliteitsprogramma geboekt.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Reserve Wonen-Binnenstedelijke ontwikkeling	
Doel reserve	(co)Financiering van de projecten en activiteiten uit het Actieplan Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling 2012-2015. Binnen het programmabudget kan het geld op drie manieren ingezet worden: via directe beïnvloeding van de processen in de woningmarkt door middel van de inzet op regionale afstemming, kennisdeling en stimuleren van het proces op een aanjagende wijze; via het financieel instrumentarium en via participatie in complexe projecten en gebiedsontwikkeling.
Instellingsbesluit	PS 23 april 2012 (PS2012WMC02)

Kenmerken van de reserve			
Soort reserve	Bestemmingsreserve		
Functie	Egaliseren		
Voeding	Resterende middelen programma 2010-2015 en Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven, aangevuld met het saldo van de structurele middelen indien minder wordt uitgegeven dan structureel begroot.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2020		
Toereikendheid	We leven in een sterk veranderende samenleving. De turbulentie is heviger dan ooit, zowel landelijk als internationaal. Een nieuw kabinet, toenemende burgerparticipatie, maar ook thema's als de snelheid van technische ontwikkelingen en innovaties, klimaatverandering en energietransitie, migratie en Europa (Brexit). Thema's die van grote invloed zijn op onze samenleving met daarbij burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties die een andere rol vragen van de provinciale organisatie. Denken en werken vanuit de burgers en ondernemers moet het uitgangspunt zijn, waarbij de provincie vooral verbinder en gewaardeerde partner is. Dit vraagt om een adaptieve netwerkorganisatie, waarbij we ons snel kunnen aanpassen en organiseren op de maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven, die leidend zijn voor de (samenhangende) provinciale opgaven.		
Vrije ruimte	n.v.t.		
Nut en noodzaak	Uitvoering van het Programma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020, een meerjarig programma met een wisselende kasstroom.		
Bestedingsplan	Conform uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020.		
Voorwaarde besteding	De middelen worden besteed binnen de kaders van het Beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling en zijn gekoppeld aan de acties uit het Uitvoeringsprogramma Binnenstedelijke Ontwikkeling 2017-2020.		
Concrete verplichting	Per oktober 2019 ca € 2,1 mln.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Zie programma 1.		
Risico's	Bij de inzet van het financieel instrumentarium en de participatie in projecten zullen de risico's in beeld worden gebracht		
Bijzonderheden	Geen.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de reserve per 01-01-2019	**-**	7.048	**-**
Storting	-		-
Onttrekking	3.427	1.916	1.511
Stand van de reserve per 31-12-2019	**-**	5.132	**-**

Toelichting mutaties reserve 2019

De lasten zijn lager dan geraamd doordat de in de raming meegenomen verleende lening ad € 1 mln aan het Stadmakersfonds niet ten laste van dit budget komt, maar op de balans verantwoord is. Daarnaast zijn enkele ingecalculeerde subsidies pas in 2020 verleend.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorzieningen

Voorziening Dekking financieel risico grondbedrijf	
Doel voorziening	Risico's opvangen verkopen grond revolverend fonds
Instellingsbesluit	PS d.d. 13 jun 2016 (PS2016PS08); jaarrekening 2015.

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalige voeding bij instelling door risicofonds van Het Revolverend Fonds om te zetten in een voorziening. De storting in de voorziening is als kosten opgenomen en onttrokken uit de reserve Dekking financiële risico's grondaankopen.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2027		
Toereikendheid	De hoogte van de voorziening is voldoende om het huidig ingeschatte risico op verwachte opbrengsten op te vangen. Jaarlijks vindt een herziening plaats van het risico op de panden in het Revolverend Fonds.		
Vrije ruimte	Geen, zie toereikendheid		
Nut en noodzaak	Conform het beleid voor risicomanagement dienen risico's > 50% als voorziening te worden opgenomen. In 2015 is duidelijk geworden dat de verwachte verliezen, die met het risicofonds worden opgevangen, een kans hebben van > 50%.		
Bestedingsplan	In 2027 moeten de gronden uit het Revolverend Fonds zijn verkocht. De verkopen met verwachte verliezen zijn in beeld gebracht om de hoogte van de voorziening te bepalen.		
Voorwaarde besteding	Gerealiseerde verliezen Revolverend Fonds.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	Sinds 2018 wordt de voorziening alleen nog gebruikt voor gebouwen en niet meer voor grond aangezien daar het risico op lagere marktwaarde beperkt is. Wanneer de marktwaarde (gebaseerd op een actueel taxatierapport) meer dan €100.000 lager ligt dan de waarde waarvoor het gebouw is geactiveerd, dan wordt voor het verschil tussen beide bedragen een voorziening vastgelegd. De gebouwen waarvoor een voorziening is gevormd worden iedere drie jaar opnieuw getaxeerd per 31/12 om deze waarde te bepalen. Jaarlijks kijken de grondadviseurs van de provincie (team GEB/grondzaken) of de lagere marktwaarde nog actueel is.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Zie paragraaf Grondbeleid.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening dekking financieel risico grondbedrijf	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**2.028**	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	1.188	-1188
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**840**	

Toelichting mutaties

De voorziening wordt alleen gebruikt voor het waarderisico van de gebouwen, Het risico op lagere marktwaarde is beperkt. De voorziening is in 2019 verder naar beneden bijgesteld naar € 840.000, mede ook door verkopen in 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Grondwaterheffing	
Doel voorziening	Egalisatie van kosten van het kwantitatieve waterbeheer.
Instellingsbesluit	Bij V en W-6/1987 werd besloten een grondwaterheffing in te voeren. Vanwege het gesloten circuit is bij de jaarrekening 2017 de voormalige reserve omgezet in een voorziening.

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Voeding vindt plaats door de werkelijke opbrengsten vanuit de grondwaterheffing		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 999.999.999
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte in de voorziening. In de waterwet (artikel 7.7) is vastgelegd dat er alleen middelen aan deze reserve onttrokken mogen worden die aan de voorwaarden voldoen		
Nut en noodzaak	De voorziening dient voor de opvang van de jaarlijkse exploitatieverschillen van het grondwaterbeheer. Omdat de kosten van dit beheer worden gedekt uit een heffing is er sprake van een gesloten circuit.		
Bestedingsplan	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Voorwaarde besteding	Besteding is gebonden o.g.v. art. 7.7 van de Waterwet		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Geen tijdige aanpassing structurele inkomsten leges grondwaterheffing wegens nalaten aanvragen tariefsaanpassing grondwaterheffing.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening grondwaterheffing	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**1.696**	
Storting	0	1.234	-1234
Onttrekking	0	973	-973
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**1.957**	

Toelichting mutaties

De reserve egalisatiereserve grondwaterheffing is sinds 2017 omgezet naar een voorziening. In 2019 zijn de opbrengsten hoger geweest dan de lasten en is de voorziening daardoor gestegen naar een saldo van 1.957.000

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Garantstelling Vathorst	
Doel voorziening	Garantstelling jegens de gemeente Amersfoort bij een tekort op de ontsluiting van Vathorst (maximum € 4,5 mln.)
Instellingsbesluit	PS d.d. 8 juni 2009 Jaarrekening 2008 (PS2009PS05)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eenmalig bedrag uit algemene middelen		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 4.540.000
Eindjaar			
Toereikendheid	In 2019 heeft de laatste betaling plaatsgevonden, ten bedrage van € 95.630. De voorziening kan worden opgeheven.		
Vrije ruimte	Zie toereikendheid.		
Nut en noodzaak	De voorziening is ingesteld ten behoeve van garantstelling jegens de gemeente Amersfoort bij een tekort op de ontsluiting van Vathorst (maximum € 4,5 mln.). Zie verder toereikendheid.		
Bestedingsplan	Afhankelijk van de realisatie van de laatste 5% projecten van de gemeente Amersfoort.		
Voorwaarde besteding	Ten gunste van gemeente Amersfoort als onderdeel van toegezegde garantstelling voor ontsluiting Vathorst.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Geen		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening garantstelling Vathorst	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		0	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	0	0
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**0**	

Toelichting mutaties

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Groot onderhoud / vervanging huisvesting	
Doel voorziening	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van het Provinciehuis en Paushuize
Instellingsbesluit	PS FP-1/1990

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Op basis van het onderhoudsschema		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	De voorziening is op dit moment toereikend.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van het egaliseren van kosten voor onderhoud (BBV art 44 lid 1 sub c).		
Bestedingsplan	Voor het inzetten van gelden voor groot onderhoud van de Archimedeslaan.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van het groot onderhoud van de Archimedeslaan en Paushuize.		
Concrete verplichting	De kosten voor groot onderhoud van de Archimedeslaan en Paushuize.		
Relevante ontwikkelingen	Het meerjaren onderhoudsplan Huisvesting is in 2018 geactualiseerd.		
Mate van doelrealisatie	Door het in stand houden van de voorziening wordt het doel bereikt.		
Risico's	Onbekend.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties reserve".		

Voorziening Groot onderhoud, vervanging huisvesting	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**0**	
Storting	500	544	-44
Onttrekking	3.312	544	2.768
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**0**	

Toelichting mutaties

Provinciehuis

Mutaties betreffen dotatie voorziening ad € 500.000 reguliere dotatie conform MOP/nota kapitaalgoederen 2018. De onttrekking van € 500.000 betreft het terugdraaien van deze dotatie als gevolg van het opheffen van deze voorziening. Zie verder toelichting bij “Bijzonderheden” hierboven.

Paushuize

Mutaties betreffen dotatie voorziening ad € 44.000 reguliere dotatie conform MOP/nota kapitaalgoederen 2018. De onttrekking van € 44.000 betreft het terugdraaien van deze dotatie als gevolg van het opheffen van deze voorziening. Zie verder toelichting bij “Bijzonderheden” hierboven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Groot onderhoud kantons	
Doel voorziening	Het egaliseren van kosten voor onderhoud van de Kantons
Instellingsbesluit	Voorjaarsnota 2011

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Op basis van het meerjaren onderhoudsplan		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Geen.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van het egaliseren van kosten voor het onderhoud van de Kantons (steunpunten) (BBV ART 44 lid 1 sub c).		
Bestedingsplan	Voor het inzetten voor groot onderhoud opgenomen in het MOP van de kantons.		
Voorwaarde besteding	Voor het inzetten van gelden uit de voorziening wordt periodiek een meerjaren onderhoudsplan (MOP) opgesteld.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Door het in stand houden van de voorziening wordt het doel bereikt.		
Risico's	Onbekend.		
Bijzonderheden	Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 is geconstateerd dat de voorziening groot onderhoud niet meer aan de eisen voldeed. Het gehele saldo van deze voorziening is daarom in 2018 vrijgevallen en overgeboekt naar de Reserve Huisvesting. Het nut en de noodzaak van de voorziening blijft namelijk bestaan, én daarnaast wordt de meerjarenonderhoudsprognose (MOP) geactualiseerd, waardoor na actualisatie de voorziening groot onderhoud weer zal worden opgenomen. Zie verder "Toelichting mutaties reserve".		

Voorziening groot onderhoud kantons	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**0**	
Storting	63	63	0
Onttrekking	32	63	-31
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**0**	

Toelichting mutaties

Mutaties betreffen dotatie voorziening ad € 63.000 reguliere dotatie conform MOP/nota kapitaalgoederen. De onttrekking van € 63.000 betreft het terugdraaien van deze dotatie als gevolg van het opheffen van deze voorziening. Zie verder toelichting bij “Bijzonderheden” hierboven.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Hart van de Heuvelrug	
Doel voorziening	Dekking exploitatietekort van het programma Hart van de Heuvelrug in 2025.
Instellingsbesluit	PS2006BEM15, d.d. 4 juli 2006 bij de jaarrekening 2005 PS2005REG09, d.d. 12-12-2005 Voorlopige dekking garantstelling ecoduct N237

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalige storting		
Minimum bedrag	€ 5.300.000	Maximum bedrag	€ 5.300.000
Eindjaar	2025		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Zie relevante ontwikkelingen.		
Nut en noodzaak	Ter dekking van het exploitatietekort door het optreden van risico's van het programma Hart van de Heuvelrug, dit programma loopt (vooralsnog) t/m 31/12/2025. Minimaal jaarlijks wordt bij de jaarrekening beoordeeld of de voorziening op peil is en wordt zonodig bijgestort of valt een deel vrij.		
Bestedingsplan	Het programma Hart van de Heuvelrug loopt (vooralsnog) t/m 31-12-2025, dan zal bekend zijn wat het definitieve exploitatietekort is. Bij eerdere bijstelling van het resultaat valt mogelijk een deel vrij aan de algemene middelen.		
Voorwaarde besteding	De voorziening mag alleen worden aangewend indien door optreden van de risico's een exploitatietekort ontstaat van het programma Hart van de Heuvelrug.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	Zie projectenblad Hart van de Heuvelrug.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Hart van de Heuvelrug.	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		0	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	0	0
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**0**	

Toelichting mutaties

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening NAR-regeling	
Doel voorziening	Het doel van de voorziening is om te voorzien in de (toekomstige) kosten die voortkomen uit de regeling Non-activiteit uit 2012. De kosten worden zeker gemaakt en zijn in de voorziening gereserveerd.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2016 d.d. 03-07-2017 PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	De voorziening is gevoed uit de reserve weerstandsvermogen, de reserve frictiekosten en het rekeningresultaat 2016.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	€ 8.700.000
Eindjaar	2024		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Geen vrije ruimte		
Nut en noodzaak	Voor het opvangen van de toekomstige kosten van de medewerkers die gebruik maken van de Non-activiteitsregeling.		
Bestedingsplan	Maandelijks worden er (salaris)kosten geboekt voor de medewerkers die gebruik maken van de regeling. Deze kosten zullen per kwartaal ten laste van de voorziening geboekt worden. Dit zal doorgaan tot de betreffende medewerker de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt en daarmee het dienstverband wordt beëindigd.		
Voorwaarde besteding	Kosten mogen alleen ten laste van de voorziening geboekt worden als de bedragen ook daadwerkelijk zijn uitbetaald		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	N.v.t.		
Bijzonderheden	Er zijn nu geen nieuwe medewerkers meer die gebruik kunnen maken van de regeling. Toekomstige cao afspraken gelden ook voor NAR medewerkers, bij een nieuwe cao moet dan ook de hoogte van de voorziening opnieuw bepaald worden.		

Voorziening NAR-regeling	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**4.273**	
Storting	0	22	-22
Onttrekking	1.454	1.406	48
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**2.889**	

Toelichting mutaties

Mutaties 2019 betreffen aanvulling (dotatie) als gevolg van actualisatie berekening voorziening NAR per 31-12-2019 en daarnaast de reguliere onttrekkingen op basis van de werkelijke loonkosten 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Nazorg stortplaats Maarsbergen	
Doel voorziening	De nazorg van de stortplaats Maarsbergen
Instellingsbesluit	PS d.d. 26 april 2005 (PS2005BEM20); Jaarrekening 2008 - geen specifiek besluit (formeel bekrachtigd bij vaststelling van de jaarrekening, PS2009PS05).

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	In 2008 is eenmalig een bedrag ontvangen van het OLVM t.b.v. de nazorg van de stortplaats Maarsbergen; Jaarlijks wordt er een bedrag toegevoegd om dit bedrag op peil te houden.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2040		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. Een eventueel positief saldo zal overeenkomstig een afgesproken verdeelsleutel worden verdeeld over de oorspronkelijk deelnemende gemeenten (of hun rechtopvolgers (artikel 10)).		
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Op grond van de ontwerp-tekst Leemtewet zijn begin jaren 90 voor de toen operationele, door particulieren geëxploiteerde stortplaatsen nazorgfondsen gevormd.		
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.		
Voorwaarde besteding	Voor de stortplaats Maarsbergen heeft de provincie nazorgovereenkomst afgesloten met een looptijd van 30 jaar. In die overeenkomst is vastgelegd welke nazorgactiviteiten moeten worden uitgevoerd ten laste van de nazorgfondsen. De provincie beheert die fondsen.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de oorspronkelijk deelnemende gemeenten.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Nazorg stortplaats Maarsbergen	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**721**	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	0	0
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**721**	

Toelichting mutaties

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Nazorg stortplaatsen	
Doel voorziening	De nazorg van de stortplaatsen: De Omega (Wilnis), Tammer (Soesterberg) en Weber (Nieuwegein). Het nazorgfonds van Smink (Amersfoort) is opgenomen in het nieuwe Leemtewetfonds.
Instellingsbesluit	PS d.d. 11 januari 2000 (1999WEM003628i)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Eénmalig bij instelling vanuit de bestaande reserve toezicht. Jaarlijkse toevoeging om de voorziening op het juiste niveau te brengen.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2021		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Er is geen vrije ruimte. In de overeenkomst is opgenomen dat bij een eventueel positief saldo de helft van het nazorgfonds aan 'het bedrijf' vervalt en de andere helft aan de provincie. Pas bij opheffing van de voorziening eind 2025 zal blijken of er nog vrije ruimte is.		
Nut en noodzaak	De provincie is op grond van de Wet bodembescherming bevoegd gezag voor monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen, m.u.v. de stortplaatsen in de gemeenten Utrecht en Amersfoort. Wettelijke verplichting van monitoring en sanering van voormalige stortplaatsen.		
Bestedingsplan	Zoals in de overeenkomst is vastgelegd.		
Voorwaarde besteding	Ten behoeve van de nazorg van de stortplaats Omega.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Het risico bestaat dat de uitgaven aan de nazorg hoger uitvallen dan de in de voorziening beschikbare bedragen. In dit geval is echter de provincie niet aansprakelijk om de ontbrekende middelen aan te vullen. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de voormalig exploitant.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Nazorg stortplaatsen	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**1.127**	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	22	-22
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**1.105**	

Toelichting mutaties

Onttrekking betreft kosten 2019 t.b.v. nazorg

Voorziening Ontgrondingenwet

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Doel voorziening	Dekking toekomstige schade bij reeds verleende grote ontgrondingen (boven de 10.000 kubieke meter) met een daadwerkelijke kans op schade.
Instellingsbesluit	PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Jaarlijkse voeding door overschot op ontgrondingenheffing na gemaakte kosten.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Geen		
Nut en noodzaak	Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten inzake van derden verkregen middelen met een specifiek bestedingsdoel(artikel 44 lid 2 BBV). Dit betreft ontgrondingenheffing voor kosten met betrekking tot in de ontgrondingenwet genoemde doelen (zoals onderzoek, compensatie, schadevergoedingen).		
Bestedingsplan	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is geen bestedingsplan mogelijk.		
Voorwaarde besteding	De voorziening mag alleen worden aangewend voor kosten die gemaakt worden in het kader van ontgrondingen.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Vanwege het wisselende/onvoorspelbare karakter van de heffing en bijbehorende kosten, is een juiste hoogte van de voorziening op korte termijn slecht in te schatten.		
Bijzonderheden	Geen		

Voorziening Ontgrondingenwet	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**38**	
Storting	5	2	3
Onttrekking	0	0	0
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**40**	

Toelichting mutaties

De toevoeging aan de voorziening betreft de opbrengst van de ontgrondingenheffing 2019.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Pensioenen GS	
Doel voorziening	De voorziening is ingesteld ter egalisatie van de kosten voor de verplichtingen tot het betalen van pensioengelden aan huidige en voormalige GS-leden bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.
Instellingsbesluit	PS d.d. 18 mei 2004, Jaarrekening 2003; (PS2004BEM14)

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	Middels de storting van de pensioenbijdragen van de huidige gedeputeerden, de inbreng van overdrachten en indien nodig een jaarlijkse storting ten laste van het budget wachtgelden en pensioenen.		
Minimum bedrag	0-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	n.v.t.		
Toereikendheid	Op dit moment is de voorziening toereikend. Jaarlijks wordt in opdracht van de provincie door APG Loyalis een actuariële berekening uitgevoerd van de pensioenen van de reeds gepensioneerden en de actieven en slapers. Op grond hiervan wordt indien nodig de voorziening aangevuld of afgeroomd.		
Vrije ruimte	Er is op dit moment geen vrije ruimte. Pas bij de opheffing van de voorziening (bij overlijden van de laatste gepensioneerde en/of nabestaande) zal blijken of er nog vrije ruimte is.		
Nut en noodzaak	Ten behoeve van de dekking van de pensioenverplichtingen jegens (voormalig) gedeputeerden.		
Bestedingsplan	Uitbetaling pensioenen (voormalige) gedeputeerden.		
Voorwaarde besteding	Het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd of overdracht van opgebouwde pensioenrechten.		
Concrete verplichting	€ 4.117 859 = Benodigd bedrag voor pensioenen actieven & slapers per 1 januari 2020 € 7.071.645 = Benodigd bedrag voor gepensioneerden per 1 januari 2020 € 11.189.504		
Relevante ontwikkelingen	Op 23 mei 2016 is in het IPO besloten om over te gaan tot fondsvorming. Dit houdt in dat de opbouw van pensioenen van de actieven en slapers per een nog nader te bepalen datum overgezet zal worden naar het ABP. De pensioenen van de gepensioneerden blijven bij de provincie en worden uit de bestaande voorziening betaald. Wanneer de laatste gepensioneerden (en de nabestaanden) zijn overleden, kan ook de voorziening dan worden opgeheven.		
Mate van doelrealisatie	N.v.t.		
Risico's	Dat de aannames bij de actuariële berekeningen niet juist zijn, waardoor de voorziening te laag kan zijn en extra dotaties gedaan moeten worden.		
Bijzonderheden	Indien elders opgebouwde pensioenrechten worden ingebracht, wordt de ontvangen afkoopsom aan de voorziening toegevoegd.		

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening pensioenen GS	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**9.736**	
Storting	0	1.934	-1934
Onttrekking	0	480	-480
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**11.190**	

Toelichting mutaties

Stand van de voorziening is toereikend om de verplichtingen af te dekken. De onttrekking ad € 0,50 mln. betreft de uitkeringen en de storting ad € 1,93 mln. betreft de jaarlijkse dotatie ad ê 0,34 mln., waardeoverdracht ad € 0,03 mln. en overige mutaties ad € 1,56 mln. om de voorziening toereikend te houden.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Voorziening Recreatieschap	
Doel voorziening	Het doel van de voorziening is om te voorzien in de (toekomstige) kosten die voortkomen uit de liquidatie. De kosten worden waarschijnlijk gemaakt en zijn in de voorziening gereserveerd.
Instellingsbesluit	Jaarrekening 2016; d.d. 03-07-2016; PS2017PS07

Kenmerken van de voorziening			
Voeding	De voorziening is ten laste gebracht van het rekeningresultaat 2016.		
Minimum bedrag	-	Maximum bedrag	-
Eindjaar	2019		
Toereikendheid	n.v.t.		
Vrije ruimte	Bedrag van de voorziening is volledig gebruikt.		
Nut en noodzaak	Op 1 januari 2018 is het recreatieschap opgeheven en in 2018 is de liquidatie afgerond.		
Bestedingsplan	Afhankelijk van de uittreedovereenkomst. Deze is vastgesteld door het DB van het bestuur van UHVK en RMN.		
Voorwaarde besteding	Kosten mogen alleen ten laste van de voorziening geboekt worden als de bedragen ook daadwerkelijk zijn uitbetaald.		
Concrete verplichting	n.v.t.		
Relevante ontwikkelingen	n.v.t.		
Mate van doelrealisatie	n.v.t.		
Risico's	Voorziening is gemaakt op de meest reëele schatting van RMN(uitvoeringsorganisatie). Kosten bleken uiteindelijk lager.		
Bijzonderheden	Omdat de afwikkeling van deze voorziening in 2018 wordt verwacht is de voorziening niet meer opgenomen in het overzicht met voorzieningen maar in de balans onder gebracht bij Kort lopende schulden.		

Voorziening Recreatieschap	Begroot na wijziging	Realisatie	Saldo
Stand van de voorziening per 01-01-2019		**0**	
Storting	0	0	0
Onttrekking	0	0	0
Stand van de voorziening per 31-12-2019		**0**	

Toelichting mutaties

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

BIJLAGEN

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Bijlage 1: Verkeer- en vervoerprogramma BRU

Per 1 januari 2015 zijn de verkeer- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht binnen de provincie ondergebracht. Dit betreft o.a. de OV-concessie en de Regiotaxi-contracten van de stadsregio, het beheer en onderhoud van de provinciale OV-bedrijfsmiddelen (voornamelijk alles rondom de tram), de uitvoering van het Regionaal Uitvoeringsprogramma Verkeer en Vervoer (RUVV) en de strategische OV-beleidszaken van het voormalige BRU.
In deze bijlage wordt als terugblik ingegaan op de nakoming van de gemaakte transitie-afspraken tussen Bestuur Regio Utrecht en de provincie Utrecht. Om specifiek inzicht te geven in de financiële opbouw van het BRU-hek over het jaar 2019 en de totale periode 2015-2019 is in deze bijlage ook een financiële tabel opgenomen van de verkeer- vervoertaken van voormalig BRU. Voor een toelichting op de verschillen 2019 verwijzen wij u naar de verschillenanalyse in het programma Bereikbaarheid Openbaar Vervoer.

Transitie-afspraken

De gemaakte afspraken zijn:

1. Instellen van een overgangsperiode waarbij Bestuur Regio Utrecht haar expertise en kennis en ervaring ten aanzien van mobiliteitsbeleid in de Utrechtse grootstedelijke regio kan overdragen. Onderdeel hiervan is dat de provincie na de transitie het door Bestuur Regio Utrecht vastgestelde beleid zal overnemen.
2. De vigerende beleidsstukken van Bestuur Regio Utrecht zijn tot 2020 uitgangspunt, dat laat onverlet dat de bevoegdheid van Provinciale Staten heeft om tussentijds beleid te actualiseren. Om te komen tot een geïntegreerd BRU- en provinciebeleid wordt, niet eerder dan na 2 jaar, een proces ingericht van herijking van beleid. In dit proces worden de huidige BRU-gemeenten vooraf bestuurlijk geconsulteerd.
3. De door Bestuur Regio Utrecht vastgestelde meerjarenbegroting met uitvoeringsprogramma's (inclusief exploitatie en subsidiebeschikkingen) zullen na transitie gerespecteerd blijven tot 2020, wat onverlet laat dat Provinciale Staten over budgetrecht beschikt. In relatie tot subsidiebeschikkingen zal een harmonisatie met de provinciale verantwoordings- en beschikkingsregels worden toegepast.
4. Tegenvallers bij investeringsprogramma's, OV-exploitatie en beheer & onderhoud worden binnen deze meerjarenbegroting (zie punt 3) opgevangen. In 2020 worden mee- en tegenvallers binnen deze programma´s bekeken. Over besteding van een eventueel restant wordt in overleg getreden met de huidige BRU-gemeenten.
5. In aanvulling op punt 2 neemt de Provincie Utrecht de besluitvorming van Bestuur Regio Utrecht ten aanzien van de tramremise en vervoerkundige koppeling over. Ook hiervoor geldt ten aanzien van mee- en tegenvallers het gestelde onder punt 4.
6. Bij het vaststellen van het jaarlijks OV-vervoerplan worden huidige BRU-gemeenten bestuurlijk nauw betrokken.
7. Gelijk aan andere gemeenten worden BRU-gemeenten vooraf geconsulteerd bij visievorming. De provincie blijft in continue dialoog met de huidige BRU-gemeenten ten aanzien van de specifieke kenmerken van de stadsregionale vraagstukken.
8. De Provincie Utrecht neemt de systeemverantwoordelijkheid over voor het OV-systeem bestaande uit eigendom, beheer en exploitatie van infrastructuur en materieel. Ook neemt de provincie de Regiotram Utrecht over, inclusief bijhorende eigendommen. Pas na uitvoering van de huidige infraprojecten (2017-2018) neemt de provincie besluiten over de toekomstige positie (c.q. eventuele verzelfstandiging) van het trambedrijf.

Afspraken 3 en 4 hebben met name betrekking op de financiën. Daarvoor zijn nog aanvullende afspraken gemaakt. Aanvullende afspraken over de financiën zijn:

1. De BDU-gelden van Bestuur Regio Utrecht zijn één op één in de Begroting 2015 van de Provincie Utrecht, onder programma 5 'Bereikbaarheid' opgenomen. In de paragraaf 'weerstandsvermogen' is in de programmabegroting 2015 een risico opgenomen van € 15 mln. met een kans van voorkomen van 25% er vanuit gaande dat volgens de voorgestelde kaders tegenvallers bij investeringsprogramma's, OV-exploitatie en beheer & onderhoud binnen de meerjarenbegroting kunnen worden opgevangen.
2. De lopende subsidies die door Bestuur Regio Utrecht zijn verstrekt, worden afgehandeld door Gedeputeerde Staten op grond van de aangepaste Uitvoeringsverordeningen (GS 18-12-14: de Provinciale Uitvoeringsverordening is aangevuld met de relevante BRU-verordeningen behorende bij de door Bestuur Regio Utrecht verstrekte subsidies); waarbij de verantwoording plaatsvindt volgens de provinciale regels;

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

3. Eventuele financiële mee- of tegenvallers bij BRU investeringsprogramma's, OV-exploitatie en beheer & onderhoud worden zichtbaar gemaakt in de P&C-cyclus van Provincie Utrecht.

Opvolging transitie-afspraken

Afspraken 1,3 en 4
Met ingang van de begroting 2015 en het meerjarig beeld zijn de financiën van de transitieafspraken opgenomen in het begrotingsprogramma mobiliteit. De dekking van deze afspraken was de Brede Doeluitkering (BDU). Het karakter van deze uitkering is in deze transitieperiode echter gewijzigd van specifieke uitkering naar een algemene uitkering. Conform de afspraken zijn deze middelen ingezet voor de dekking van uitgaven. In het weerstandsvermogen heeft er jaarlijks een actualisatie plaatsgevonden van de risico's met betrekking tot de transitie. Op basis van de actualisaties werd duidelijk dat de risico's van projecten binnen de financiële kaders van de transitieafspraken kunnen worden opgevangen.
In 2018 heeft PS besloten om voor de extra kosten van de Uithoflijn binnen de meerjarige financiële afspraken 14 mln. in te zetten voor de dekking van het aanvullend krediet. Daarnaast heeft er in het jaar 2017 harmonisatie plaatsgevonden van de subsidieverlening zodat er een eenduidige verantwoording plaatsvindt.
In de P&C cyclus met name de begroting en jaarrekening is conform deze afspraken gerapporteerd over de financiën van de transitieafspraken.
Uit de financiële verantwoording blijkt een financieel restant. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door projecten die in de meerjarenprogrammering waren opgenomen, maar niet in deze periode tot uitvoering zijn gekomen. Deze projecten zijn al wel in voorbereiding en in de komende jaren tot uitvoering komen. Het is wenselijk het budget daarom gereserveerd te houden voor die projecten.

Afspraak 2
In 2018 heeft PS het nieuwe mobiliteitsprogramma 2019-2023 vastgesteld zodat vanaf 2019 er sprake is van een eenduidig beleidskader voorde gehele provincie. In dit plan zijn de financiële middelen van de BRU integraal opgenomen.

Afspraak 5
In 2015 respectievelijk 2016 heeft de provincie besluiten genomen over de realisatie van een nieuwe tramremise en de vervoerkundige koppeling

Afspraken 6 en 7
Jaarlijks worden de gemeenten nauw betrokken in het jaarlijkse proces van het vaststellen van het OV-vervoerplan. Wat betreft andere verkeer en vervoeronderwerpen is de provincie continu in dialoog met de gemeenten. Specifiek voor de stadsregionale vraagstukken vindt daarnaast afstemming plaats met de U10, het regionaal samenwerkingsverband van de voormalige BRU-gemeenten.

Afspraak 8
De Provincie Utrecht heeft de systeemverantwoordelijkheid overgenomen van het OV-systeem bestaande uit eigendom, beheer en exploitatie van infrastructuur en materieel. De provincie heeft in de periode 2015-2019 geen besluiten genomen over de positie (c.q. eventuele verzelfstandiging) van het trambedrijf.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Overzicht financiën BRU-hek

Tabel Lasten en baten BRU Hek 2019

	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Saldo 2019
Lasten			
OV Systeemmanagement	464	625	-161
OV Exploitatie Qbuzz	57.298	59.134	-1.836
Tram	27.558	24.703	2.855
RUVV: Wegen en verkeer	630	396	234
RUVV: OV -Infra	16.595	1.984	14.611
Totaal Lasten	**102.545**	**86.843**	**15.702**
Baten			
BDU	98.607	98.608	-1
Overlopend passief BDU BRU	-	2.158	-2.158
Overige inkomsten/Derden	12.598	10.953	1.645
Totaal Baten	**111.205**	**111.719**	**-514**
Saldo lasten en baten voor reserves	**8.660**	**24.876**	**-16.216**
Storting reserves	**20.908**	**25.394**	**-4.486**
Onttrekking reserves	**12.247**	**517**	**11.730**
Saldo na reserves	**-**	**-**	**-**

Dit jaar is het laatste jaar van de bestuurlijk afspraak omtrent het Hekwerk BRU. Een overzicht van de totale lasten baten wordt hieronder gepresenteerd.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Tabel Lasten en baten BRU Hek 2015 -2019

	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017	Rekening 2018	Rekening 2019	TOTAAL
Lasten						
OV Systeemmanagement	1.655	2.068	2.222	1.723	625	8.293
OV Exploitatie Qbuzz	45.601	53.485	49.768	48.586	59.134	256.575
Tram	18.046	22.943	23.971	22.127	24.703	111.791
RUVV: Wegen en verkeer	17.350	18.133	3.021	5.354	396	44.255
RUVV: OV -Infra	8.512	95.193	29.167	-894	1.984	133.962
Totaal Lasten	**91.165**	**191.822**	**108.150**	**76.897**	**86.843**	**554.877**
Baten						
BDU	98.824	98.018	98.110	98.613	98.608	492.173
Overlopend passief BDU BRU	-13.157	84.442	24.645	-	2.158	98.088
Overige inkomsten/Derden	5.498	12.545	15.751	11.974	10.953	56.722
Totaal Baten	**91.165**	**195.006**	**138.506**	**110.587**	**111.719**	**646.983**
Saldo lasten en baten voor reserves	**-**	**3.183**	**30.356**	**33.690**	**24.876**	**92.106**
Storting reserves		**31.553**	**30.356**	**39.783**	**25.394**	**127.085**
Onttrekking reserves		**28.369**	**-**	**6.092**	**517**	**34.978**
Saldo na reserves		**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

De totale baten over de gehele periode bedraagt € 647,0 mln. hiervan is € 554,9 mln. besteed. Resteert dus een saldo van € 92,1 mln. binnen het lopende Hekwerk. De beginstand van de reserve was € 6,1 mln. en vanuit een provinciale reserve is € 3,9 mln. beschikbaar gesteld voor het opvangen van knelpunten OV infra. Totaal resteert er dus € 102,1 mln. aan middelen.

Van dit bedrag is € 58,5 mln. in de reserve Kapitaallasten Uithoflijn gestort voor de dekking van de kapitaallasten Extra krediet Uithoflijn. Dit bedrag moet de komende periode nog verder oplopen om de totale kapitaallasten te dekken. In de reserve OV concessies is een bedrag gestort van € 2,2 mln.

De overige middelen zitten in de reserve BDU inzake BRU, stand per 31-12-2019 bedraagt € 41,4 mln. Bij het besluit van deze jaarrekening is een voorstel opgenomen over de afwikkeling van deze reserve.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bijlage 2: Samenvatting Jaarrapportage Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2019

Het externe veiligheidsbeleid is gericht op het beperken van risico's op calamiteiten met gevaarlijke stoffen waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De risicobronnen zijn: Inrichtingen, transport van gevaarlijke stoffen over weg, water, spoor en door buisleidingen, vuurwerk bij evenementen, en het gebruik van luchthavens.

Door het Rijk, de provincies, de VNG en de Veiligheidsregio's werden in het kader van het programma Impuls Omgevingsveiligheid de volgende deelprogramma's ontwikkeld voor de periode 2015-2019, om de kwaliteit van de uitvoering van externe veiligheids regelgeving te continueren danwel te verbeteren:

- Het deelprogramma voor de uitvoering van lokaal extern veiligheidsbeleid. Dit wordt uitgevoerd door de afzonderlijke provincies;
- Het deelprogramma gericht op de voor professionals benodigde informatie en kennisinfrastructuur. Dit wordt landelijk aangestuurd door de gezamenlijke provincies en dient ter ondersteuning van de andere deelprogramma's. Er is een landelijk expertisecentrum met een landelijke site (www.relevant.nl) dat zorgdraagt voor kennisuitwisseling, introductie van nieuwe regelgeving, en de ontwikkeling van werkstandaarden;
- Het deelprogramma voor inrichtingen die vallen onder het Besluit Risico Zware Ongevallen(BRZO). Dit wordt uitgevoerd door de gezamenlijke provincies, het Rijk, de BRZO-RUD's (de provincie Utrecht is aangesloten bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied) en de gezamenlijke veiligheidsregio's;
- Het deelprogramma voor te stellen eisen aan de vergunningverlening in de zogeheten Publicatiereeks gevaarlijke stoffen. Dit wordt uitgevoerd door de gezamenlijke provincies, het Rijk, het bedrijfsleven en de BRZO-RUD's.
- Het deelprogramma Voorbereiding Implementatie Modernisering Omgevingsveiligheid. Dit deelprogramma is bedoeld om kennis over de nieuwe regelgeving over te dragen en wordt uitgevoerd door het Rijk i.s.m. met koepels van Provincies, gemeenten, veiligheidsregio's en omgevingsdiensten.

De Impuls Omgevingsveiligheid is eind 2019 met een jaar verlengd tot en met 2020 en het PUEV werd in januari 2020 verlengd tot en met 2020.

Het deelprogramma voor de uitvoering van het lokaal extern veiligheidsbeleid wordt door de afzonderlijke provincies gerealiseerd en geregisseerd. De middelen gaan naar de provincies. Dit deelprogramma staat centraal in het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) 2015-2020 omdat de provincie Utrecht voor de uitvoering zelf verantwoordelijk is.

In het programma 2015-2020 is vastgelegd dat Provinciale Staten jaarlijks als bijlage bij de jaarrekening een samenvatting van de PUEV jaarrapportage met een bestedingsoverzicht vaststellen.

Deelprogramma uitvoering lokaal externe veiligheidsbeleid
Het zwaartepunt voor de uitvoering van het PUEV 2015-2020 ligt in de provincie Utrecht bij de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU), de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD Utrecht), de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) en de provincie Utrecht. Samen met de gemeenten Nieuwegein en Veenendaal (die overigens ook zijn aangesloten bij de RUD Utrecht of de ODRU), vormen zij de PUEV projectgroep. In deze projectgroep wordt kennis gedeeld, worden problemen besproken en opgelost. Er wordt nauw samengewerkt tussen de RUD Utrecht en de ODRU. De provincie voert de regie en is voorzitter van de projectgroep. In de projectgroep wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en vanuit de projectgroep vindt afstemming plaats met de gemeenten in de provincie.

In het PUEV 2015-2020 wordt gewerkt aan het realiseren van een adequate organisatorische en beleidsmatige borging en uitvoering van externe veiligheid regelgeving ten aanzien van ruimtelijke plannen en projecten, structuurvisies, routering van gevaarlijke stoffen, vergunningverlening en risicoregistratie. De provincie vervult een regiefunctie op basis van afspraken die tussen het Rijk, IPO, VNG en Veiligheidsregio's zijn gemaakt in het Bestuurlijk Omgevingsberaad in juni 2014.

De uitvoering van externe veiligheid is geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij vergunningverlening aan bedrijven en in ruimtelijke plannen. In de ruimtelijke plannen die in 2019 aan de provincie werden voorgelegd was externe veiligheid goed verwerkt. Eén bestemmingsplan werd op verzoek van de provincie aangepast. In 2019 werd gewerkt aan 437 externe veiligheidsadviezen voor 12 vergunningen en 425 ruimtelijke plannen. In 6 gemeenten is gewerkt aan een omgevingsvisie en is input geleverd

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

t.a.v. externe veiligheid. Het Risicoregister is gekoppeld aan de Risicokaart. 306 Registraties in het Risicoregister zijn gecontroleerd en 8 mutaties werden aangebracht in het Risicoregister. Er is een provinciedekkend gemeentelijk routenet voor gevaarlijke stoffen en in 2019 werden in 2 gemeenten de route aangepast. De aanpassing van de bewegwijzering vindt plaats in 2020.

De aansturing van de handhaving vindt plaats door de provincie in het kader van de Samenwerkingsovereenkomst handhaving en niet via het PUEV.

Groepsrisico
Er zijn geen saneringsgevallen en er is een beperkt aantal overschrijdingen van het groepsrisico.
Het terugdringen van overschrijdingen van het groepsrisico is niet wettelijk verplicht, maar is wel een provinciale doelstelling. Bij 5 lpg tankstations wordt de 'oriëntatiewaarde' van het groepsrisico nog overschreden. In twee gevallen gaat het om een hele lichte overschrijding. Bij één BRZO bedrijf was het groepsrisico door ruimtelijke ontwikkelingen rondom de inrichting net onder de oriëntatiewaarde, maar door een recente aanpassing van de rekenmethodiek is deze nu net boven de oriëntatiewaarde uitgekomen.

In het eindrapport basisnet is aangegeven dat bij snelwegen rond Utrecht (A2, A12, A27) de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico licht overschreden zal blijven bij naleving van de wettelijk vastgestelde risicoplafonds. Langs het spoor in Amersfoort is er sprake van een overschrijding van de oriëntatiewaarde. Deze is iets hoger dan langs de snelwegen.

Er worden langs provinciale en gemeentelijke wegen geen normen of richtwaarden overschreden.

Beschikbaarheid en gebruik Betuweroute
Steeds meer goederentreinen vinden hun weg via de Betuweroute van en naar het Europese achterland. Om deze handelsroute in de toekomst beter te kunnen benutten, wordt in Duitsland de spoorinfrastructuur tussen Emmerich en Oberhausen vernieuwd en uitgebreid tot drie sporen. De werkzaamheden zijn gepland tot 2022, maar de verwachting is dat dit nog enkele jaren langer zal duren.
In 2016 werd geconstateerd dat er meer vervoer van gevaarlijke stoffen over de Brabantroute en de Bentheimroute gingen dan was toegestaan en minder over de Betuweroute dan was gepland. De Staatssecretaris gaf in 2016 aan dat slechts een klein deel van dat vervoer van gevaarlijke stoffen in Nederland (15% in 2015) vanwege werkzaamheden aan het derde spoor in Duitsland, via de omleidingsroutes is gegaan. Er wordt naar gestreefd het gebruik van de Betuweroute te stimuleren door middel van prijsprikkels. Er is een serviceloket ingesteld voor vervoerders en verladers, dat informatie verstrekt over het vervoeren van gevaarlijke stoffen binnen de risicoplafonds, de mogelijkheden van routering en mogelijke technische belemmeringen voor het vervoer (vb. welke locomotief is geschikt).
Daarmee wordt de problematiek niet volledig opgelost. Duitsland kent geen Basisnet en DB Netz heeft als taak de capaciteit in Duitsland optimaal te gebruiken. Of in de treinen gevaarlijke stoffen worden vervoerd, speelt in het Duitse systeem van capaciteitsverdeling geen rol. Tussen bijvoorbeeld Oldenzaal grens en Hannover is meer (vrije) capaciteit beschikbaar dan tussen Zevenaar grens (Betuweroute), Oberhausen en Hannover. In het Ruhrgebied is bovendien beperkte capaciteit door het nu al intensieve treinverkeer (reizigers en goederen). Daardoor wordt voor bepaalde vervoersstromen nog steeds gebruik gemaakt van de Bentheim- of de Brabantroute, terwijl ook de Betuweroute hiervoor geschikt is.
In 2019 is de situatie in de provincie Utrecht dat er sprake is van een grote onderschrijding van het toegestane transport van gevaarlijke stoffen op het traject Woerden-Harmelen- Breukelen-Hilversum-Amersfoort en van een grote overschrijding van de risicoruimte op het traject Utrecht-Amersfoort-Oost- Barneveld richting Bentheim. Op basis van het Basisnet is op dit laatste traject nauwelijks vervoer van gevaarlijke stoffen toegestaan.

Op een aantal spoortrajecten in Nederland is het vervoer van gevaarlijke stoffen verboden of zijn lage lagere risicoplafonds vastgesteld om het vervoer te sturen over de Betuweroute. Het Rijk wil dit aanpassen en meer vervoer van gevaarlijke stoffen over de omleidingsroutes toelaten. In 2019 is gestart met het inventariseren van vervoersontwikkelingen en ruimtelijke ontwikkelingen. In 2020 worden de gevolgen voor de risico's langs het spoor in beeld gebracht en worden maatregelen verkend en doorgerekend.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bestedingen in 2019

Budget 2019

Externe veiligheid	Begroting	2019
PUEV 2015-2018	**Uitgaven**	
	RUD Utrecht	184.100
	ODrU	161.250*
	middelen	97.675
	Totaal	443.025
	Inkomsten	
	Rijksbijdrage	243.025
	Reserve PUEV	200.000
	Totaal	443.025

*inclusief extra middelen voor de gemeente Vijfheerenlanden

Bestedingen 2019

Externe veiligheid	Begroting	2019
PUEV 2018	**Uitgaven**	In €
	RUD Utrecht	184.100*
	ODRU	161.250
	Overige bestedingen	52.537
	Totaal	397.887
	Inkomsten	
	Rijksbijdrage	243.025
	Reserve PUEV	154.862
	Totaal	397.887

*in de bestedingen is een onderbesteding van de RUDU van € 43.138 nog niet verwerkt. Dit gebeurt bij de afwikkeling van de subsidietoekenning over 2019.

De bestedingen zijn lager dan begroot. Er werden vooral minder uren gemaakt voor de externe veiligheid advisering aan vergunningen. Dit is in lijn met 2017 en 2018. En de geplande bebording van aangepaste routes voor gevaarlijke stoffen werden doorgeschoven naar 2020.
De onderbesteding bij de RUD Utrecht hield deels ook verband met het ontstaan van een vacature. In het algemeen kan worden aangegeven dat de middelenbehoefte in 2019 lager was dan begroot.

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Bijlage 3: Afkortingenlijst

AGV	Waterschap Amstel, Gooi en Vecht
AMvB	Algemene Maatregelen van Bestuur
ARK	Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
AVP	Agenda Vitaal Platteland
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BIT	Bureau ICT-Toetsing
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewone opsporingsambtenaren
BOB	Beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming
BOR	Bereikbaarheidsoffensief Randstad
BRU	Bestuur Regio Utrecht
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BWM	Bodem Water en Milieu
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
B&W	Burgemeester en Wethouders
CEP	Centraal Economisch Plan
CHAT	Cultuurhistorische Atlas
CHS	Cultuur historische hoofdstructuur
CPB	Centraal Planbureau
CROW	St. Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw
CvdK	Commissaris van de Koning
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DVO	Dienst verleningsovereenkomst
EBU	Economic Board Utrecht
EC	Europese Commissie
EED	Energy Efficiency Directive
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMA	European Medicine Agency
EMU	Economische en Monetaire Unie
ERP	Enterprise Resource Planning
EU	Europese Unie
FIDO	Financiering decentrale overheden
FL	Flevoland
FUHB	Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven
GS	Gedeputeerde staten
GWW	Grote Wegenwerken
HDSR	Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden
HNP	Huis Nederlandse Provincies
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	Human resource management
HTO	Hoge temperatuur opslag
HUL	Het Utrechts Landschap
HvdH	Hart van de Heuvelrug
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ICT	Informatie- en communicatie technologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IFL	Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving
IGP	Integraal gebiedsprogramma
IPO	Interprovinciaal overleg
ITS	Intelligente Transport Systemen
IVN	Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid
JUP	Jaarlijks Uitvoeringsprogramma
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kaderrichtlijn water
LET	Linie expert team
LEU	Landschap Erfgoed Utrecht
LTO	Land- en Tuinbouw Organisatie
MIP	Meerjaren Investerings plan
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
M(J)OP	Meerjaren Onderhouds plan
MJP	Meerjarenplanning
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MKBA	Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

MRB	Motorrijtuigenbelasting
NAR	Non activiteiten regeling
NARIS	Risicomanagement Informatie Systeem
NGE	Niet gesprongen Explosieven
NH	Noord-Holland
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NMU	Natuur en Milieufederatie Utrecht
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOM	Nul-op-de-meter
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NRU	Noordelijke Randweg Utrecht
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
ODNZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
OMU	Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
OV	Openbaar vervoer
PAS	Programmatische aanpak Stikstof
P&O	Personeel & Organisatie
P+R	Parkeer & Reis
PHS	Programma Hoogfrequent Spoorvervoer
PM	Pro Memorie
PMV	Provinciale Milieuverordening
POA	Permanent oostelijke aanvoer
POP3	Plattelandsontwikkelprogramma, 3de Europees subsidieprogramma
POUHL	Project Organisatie Uithoflijn
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
PS	Provinciale staten
PU	Provincie Utrecht
PUEV	Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid
RAG	Ruimtelijk Agenda Gemeenten
REOS	Ruimtelijke Economische Ontwikkelstrategie
RF	Revolverend Fonds
RFV	Regio Foodvalley
RGW	Statencommissie Ruimte, Groen en Water
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMN	Recreatie Midden Nederland
RodS	Recreatie om de Stad
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
Ruddo	Regeling uitzetting en derivaten decentrale overheden
RVB	Rijksvastgoed bedrijf
RVM	Regionale Verkeersmanagement
RvS	Raad van State
RWS	Rijkswaterstaat
SNEL	Samen naar energiepositieve leefomgeving
SvA	Stelling van Amsterdam
SVNL	Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer
SUNIJ	Sneltram Utrecht - Nieuwegein/IJsselstein
TBO	Terrein Beherende Organisaties
TOP	Toeristische Overstappunten
TSK	Thematische Structuurvisie Kantoren
TUG	Tijdelijk en uitzonderlijk gebruik
UMP	Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USP	Utrecht Science Park
VAB	Vrijkomende agrarische bebouwing
VBS	Vliegbasis Soesterberg
VIC	Veenweide Innovatiecentrum
(V)MBO	(Voorbereidend) Middelbaar Beroeps Onderwijs
VMC	verkeersmanagementcentrale
VPB	Vennootschapsbelasting
VRI	Verkeersregelinstallatie
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
Wbb	Wet Bodembescherming
WBO	Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WKO	Warmte-koude-opslag

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Uitsluitend voor identificatiedoeleinden

Wnb	Wet natuurbescherming
ZE	Zero Emissie
ZH	Zuid-Holland

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

PricewaterhouseCoopers
Accountants N.V.
Uitsluitend voor
identificatiedoeleinden